

МИХРИ-ХАТУН

ДИВАН

АКАДЕМИЯ НАУК СССР

ПАМЯТНИКИ ЛИТЕРАТУРЫ
НАРОДОВ ВОСТОКА

Т Е К С Т Ы

Малая серия

IX

ИЗДАТЕЛЬСТВО «НАУКА»
ГЛАВНАЯ РЕДАКЦИЯ ВОСТОЧНОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

ИНСТИТУТ НАРОДОВ АЗИИ

МИХРИ-ХАТУН

ДИВАН

КРИТИЧЕСКИЙ ТЕКСТ
И ВСТУПИТЕЛЬНАЯ СТАТЬЯ
Е.И. МАШТАКОВОЙ

МОСКВА • 1967

Ответственный редактор

В. И. АСЛАНОВ

Турецкий текст переписан

каллиграфом Г. А. ДАРАБАДИ

СОДЕРЖАНИЕ

Е. И. Маштакова. О Михри-хатун и ее стихах	5
Библиография Михри-хатун	101
Текст	105

Публикация впервые составленного по четырем рукописям критического текста Дивана (собрания лирических стихотворений) турецкой поэтессы XV в. Михри-хатун. Обширная вводная статья подробно характеризует творческую биографию Михри-хатун и принципы и источники составления текста.

7-4-4

222-66

МИХРИ-ХАТУН

ДИВАН

Утверждено к печати Ученым советом Института народов Азии
Академии наук СССР

Редактор С. С. Цельникер
Технический редактор С. В. Цветкова

Корректор Е. Г. Григорьева

Слано в набор 16/XII 1966 г. Подписано к печати 23/IX 1967 г. А-11939
Формат 60×90^{1/16}. Печ. л. 25,75. Бум. офс. № 2. Уч.-изд. л. 26,34. Тираж 1400 экз.
Изд. № 1086. Зак. № 1721. Цена 1 р. 20 к.

Главная редакция восточной литературы издательства «Наука»
Москва, Центр, Армянский пер., 2
3-я типография издательства «Наука». Москва К-45, В. Кисельный пер., 4

О МИХРИ-ХАТУН И ЕЕ СТИХАХ

Имя турецкой поэтессы Михри-хатун (مهری خاتون Mihri Hâtûn) известно давно: первые письменные источники — *тезкере*, содержащие биографические сведения и отрывки из ее стихов, были созданы через несколько десятилетий после ее смерти. Многие авторы писали о ней и позже, на протяжении четырех столетий, но до сих пор ее творчество не получило достаточно полного освещения. Между тем литературное наследие поэтессы представляет большой интерес для истории турецкой литературы прежде всего потому, что оно обладает своеобразием, выделяющим ее поэзию из того общего, что характеризует литературу, создававшуюся при дворах султанов и аристократической знати в средневековой Турции. Изучение творчества Михри-хатун ставит перед исследователем ряд интересных литературоведческих задач, которые можно решать, лишь опираясь на критический текст ее стихов. Однако диван поэтессы до сего времени оставался в рукописях, что и побудило нас издать его критический текст.

О Михри пишут давно. Но за четыре с лишним столетия не было найдено никаких новых биографических сведений о ней. И сегодня о жизни поэтессы было бы известно лишь то, что сообщили авторы первых *тезкере*, если бы не предпринимались попытки понять ее поэзию. Рассказ о жизненном пути Михри нельзя отделить от рассказа о ее стихах.

При отсутствии точных сведений о времени рождения поэтессы некоторые авторы, писавшие о ней¹, на основании кос-

---

¹ А. Крымский, *История Турции и ее литературы*, т. II, М., 1910, стр. 60; *İstanbul kitaplıkları türkçe yazma divanlar kataloğu*, I. cilt, İstanbul, 1947, s. 74; A. Karahan, *Mihri Hatun*, — «İslâm ansiklopedisi», 82. cüz, İstanbul, 1958, s. 305—306.

венных данных пришли к выводу, что Михри родилась примерно в 1460 г. (точнее, после 1456 г.) в Амасье.

В XV в. этот важный политический и торговый центр Османского государства² сыграл заметную роль в развитии науки и культуры того времени. В городе было сосредоточено множество разного рода школ для обучения детей и юношества. Известны имена многих амасийских медиков, математиков и других ученых, а также людей, занимавшихся разными видами искусства (миниатюра, каллиграфия и др.) и художественными ремеслами³. В то же время Амасья была одним из крупных литературных центров страны.

Отец Михри, кади, сам был довольно известным поэтом и писал под псевдонимом Белаи (بلای). По тем временам он был образованным человеком, завсегдатаем литературного кружка шахзаде Ахмеда, более тридцати лет правившего Амасьей с тех самых пор, как его отец Баезид II в 1481 г. стал султаном. К амасийскому придворному кругу поэтов принадлежала и Михри. Отец обучил ее всему тому, что знал в поэзии сам, и она уже в юности стала известна своей образованностью, прекрасным знанием персидского и арабского языков и особенно персоязычной литературы. Последнее необходимо отметить, так как в те времена это много значило для любого образованного турка, а для поэта — тем более. Письменные источники сохранили рассказы о том, что однажды поэтесса вышла победительницей в состязании поэтов, устроенном при дворе Ахмеда, что ее стихи пользовались большой известностью.

У историков турецкой литературы нет единого мнения относительно даты смерти поэтессы. Большинство называют

² Географическое, архитектурное и этнографическое описание города, бывшего некогда значительным крепостным сооружением в Северо-Восточной Анатолии, можно найти в записках известного турецкого путешественника Эвлия Челеби, посетившего Амасью в 40-х годах XVII в.: اوليا چلی، سیاحت نامه، استانبول، ۱۳۱۴، ۱۸۹۶/۷، ص ۱۹۲—۱۹۴؛ ج ۲، ص ۷۶—۸۰

³ Ценные сведения об этом содержатся в четырехтомной истории Амасьи, написанной ее уроженцем Хасаном Хюсамеддином: حسن حسام الدین، آماسیه، استانبول، ۱۳۲۸—۱۳۳۵ [1910—1912] تاریخ

912 год хиджры, т. е. 1506-07 г. Первый русский исследователь творчества Михри В. Д. Смирнов полагал, что она умерла в 1514 г.⁴ Эту дату повторил в своей работе и А. Е. Крымский⁵. Ряд других авторов (а также и сам В. Д. Смирнов в «Очерке истории турецкой литературы»⁶) осторожно говорят, что Михри скончалась в начале XVI в.

В. А. Гордлевский еще полвека назад высказал предположение, что могила Михри находится возле Лядика, маленького городка неподалеку от Амасьи⁷. А. Карахан сообщает, что поэтесса была похоронена рядом с ее дедом Пир Ильясом Шуджаедином Хальвети в уединенном *текке* Зевадие⁸.

* * *

«Золотой порой» в истории турецкой литературы принято называть XV и особенно XVI в. При всей условности этого наименования нельзя не признать, что оно в основном верно обозначает подъем литературы Турции в эту эпоху. В XV столетии писал Шейхи, создавший «Хар-наме», первую сатирическую поэму на турецком литературном языке. Современниками Михри были поэты Месихи, автор первого в турецкой литературе интереснейшего *шехренгиза*, Хамди Ревани, писавший стихи во славу вина и радостей любви, и Иса Неджати, признанный тогда в Турции лучшим лириком эпохи, мастером изящных и звучных газелей. Их стихи были вехами в истории турецкой литературы, каждый из этих поэтов внес в поэзию что-то свое, новое.

Турецкая придворная литература (представленная преимущественно стихами) развивалась в тесной зависимости от

---

⁴ В. Д. Смирнов, *Образцовые произведения османской литературы в извлечениях и отрывках*, СПб., 1891, стр. XI; то же, изд. 2, 1903, стр. XXIV.

⁵ А. Крымский, *История Турции и ее литературы*, т. II, стр. 60.

⁶ В. Д. Смирнов, *Очерк истории турецкой литературы*, — «Всеобщая история литературы», под ред. В. Ф. Корша и А. И. Кирпичникова, т. IV, СПб., 1892, стр. 478.

⁷ В. А. Гордлевский, *Избранные сочинения*, т. I, М., 1960, стр. 385; т. III, М., 1962, стр. 151.

⁸ А. Karahan, *Mihri Hatun*, s. 305.

запросов и требований султанского двора и высших кругов феодальной знати.

В ту эпоху Османское военно-феодальное государство превращалось в могущественную империю, быстро расширявшую свои границы за счет завоеваний на Балканах, в Южной и Центральной Европе и в Крыму. Этот процесс протекал в сложных условиях острых социальных противоречий и классовой борьбы⁹. На территории собственно турецкой это проявлялось в крестьянских восстаниях, антифеодальных по своей сути, проходивших под религиозными лозунгами, как это характерно для эпохи средневековья. Таким было, например, восстание, поднявшееся в начале XVI в. непосредственно в районе Амасьи, родины Михри, и Токата. Но оно было жестоко подавлено, как подавлялись в Турции другие народные движения. Завершался процесс централизации власти, государство укреплялось, происходил стремительный рост Османской империи.

Султан и высшие феодальные правители, заботясь об идеологическом упрочении своей власти и положения, обычно собирали при своих дворах ученых и поэтов, вели с их участием диспуты по вопросам правления, беседы на научные и религиозно-философские темы, слушали стихи, часто им же, правителям, посвященные.

Султан Баезид II, сам автор стихов мистико-эротического содержания, следуя этому неписаному правилу, вел ученые диспуты и беседы с поэтами сначала в Амасье, правителем которой он был в молодости, а потом — в Стамбуле. Этой же традиции следовал после него в Амасье сын его шахзаде Ахмед.

Придворную турецкую поэзию того времени составляли панегирические стихи, воспевающие раз навсегда определенные и неизменные доблести полководца и мудреца, приписывае-

---

⁹ А. С. Тверитинова, *К вопросу об изучении первого антифеодального крестьянского восстания в средневековой Турции*, — «Византийский временник», кн. XI, 1956, стр. 200—224; Г. И. Ибрагимов, *Крестьянские восстания в Турции в XV—XVI вв.*, — «Византийский временник», кн. VII, 1953, стр. 122—145.

мые любому правителю, и стихи религиозно-философского характера, выражающие идеологию либо ортодоксального ислама, либо суфизма. В то же время в турецкой поэзии звучали стихи, прославляющие счастье любви, радость жизни, восторг перед красотой и совершенством природы. Авторы этих стихов порой доходили до пренебрежения религиозными догмами ислама и его моральными предписаниями. Такие стихи были уже проявлением вольнодумства, дерзким вызовом господствовавшей тогда мусульманской идеологии и ее ревностным защитникам — духовенству и власти имущим. В суфийской поэзии все это часто тесно сплеталось друг с другом.

Гуманистическая поэзия легко уживалась с суфизмом, получившим в Турции широкое распространение. Как известно, суфизм во всех его толках был неоднороден по своему содержанию. Существовало «официальное» направление, которое было вполне приемлемой в султанской Турции «вариацией» правоверного мусульманства, своеобразной обрядностью, сильно воздействовавшей на народные массы. Наряду с этим в суфизме жила и еретическая струя, оппозиционная по отношению к господствовавшему феодальному строю, которая в условиях средневекового религиозного фанатизма давала возможность философствования и способ выражения протеста против несправедливых порядков, царящих в мире¹⁰. Таким образом, суфизм был удобным прикрытием для выражения вольнодумства, для утверждения гуманистических идеалов. «Возникает своеобразный литературный стиль, который можно назвать „суфийствующим“, т. е. суфийским только по форме и многообразным по содержанию»¹¹.

Творчество большинства турецких поэтов XV в. окрашено суфизмом, что объясняется рядом исторических причин, обусловивших тогда широкое распространение суфизма в Турции. Опустошительное вторжение монгольских войск на территорию

¹⁰ И. С. Брагинский, *Таджикская литература*, — «История литератур народов Средней Азии и Казахстана», М., 1960, стр. 63.

¹¹ А. Н. Болдырев, И. С. Брагинский, *Соображения о периодизации классической персидско-таджикской литературы*, — «Народы Азии и Африки», 1965, № 2, стр. 109.

Малой Азии привело к разгрому турецких войск полчищами Тимура в 1402 г. в битве при Ангоре, где был пленен сам турецкий султан Баезид I, возглавлявший армию. За этим последовала пора междоусобиц среди султанских сыновей за право наследования в условиях, когда анатолийские правители, эмиры, в силу присущего им тогда сепаратизма вновь обрели некоторую политическую самостоятельность, когда вспыхнуло мощное крестьянское восстание. Все это сотрясало устои Османского государства. Подобная ситуация не могла не сказаться на настроении различных кругов общества. Суфизм тогда нашел себе в Турции благодатную почву.

В литературе суфизм проявил себя в двух направлениях, что, естественно, соединялось с двумя тенденциями, существовавшими в средневековой турецкой литературе: демократической народной и реакционной¹².

Как уже говорилось, турецкая литература развивалась крайне противоречиво. Для нее были характерны панегирики и стихи, отравленные мрачным пессимизмом, признанием безысходности человеческой судьбы, тщетности надежд на счастье в этом брэнном мире и упованием на блаженство в мире потустороннем, вечном. Проповедь беспредельной покорности воле Аллаха, создателя всего сущего, предопределившего судьбы мира и всех его, Аллаха, творений, порождала пассивно-созерцательное отношение к действительности, непротавление злу, стремление к отрешенности от всех радостей жизни.

Наряду с этим поэты создавали произведения, которые звучали вызовом устоям тогдашнего общества, его обычаям, его морали. Мотивы личного, индивидуального протеста против стеснительных рамок феодального общества, закрепощавшего человека материально и духовно, перерастали в прямое вольнодумство. И здесь уже сама связь стихов с жизнью вносила в мертвые схемы, утвердившиеся в литературе, живые ноты, правдиво отображавшие время и человеческие судьбы.

¹² Первая работа, рассматривающая в этом аспекте старую турецкую литературу, — кандидатская диссертация болгарского ученого Р. Моллова «Очерки старотурецкой литературы» (1962 г.).

Это и привело впоследствии к созданию немногих, но от этого не менее значительных стихов демократического народного характера, к появлению, в частности, сатирических произведений, цепочкой протягивающихся из века в век, пока мы не почувствовали эту «связь времен» в словах, сказанных уже современными нам турецкими прогрессивными писателями.

Придворные поэты создавали свои стихи, и в то же самое время звучали песни и сказы народных певцов и рассказчиков. Духовную жизнь турков той эпохи невозможно отделить от народной литературы, тем более значительной для общества, чем дальше отстоит от нас период, о котором идет речь. Без народного певца или рассказчика нельзя представить себе ни турецкую деревню, ни старое турецкое воинство. Да и богатые дома, конаки, не обходились без своих певцов.

Известно, какое давнее и глубокое воздействие на турецкую литературу оказывала литература на персидском языке, и в XV в. это было особенно ощутимо. Исторические источники сохранили свидетельства того, как велик был авторитет персидской литературы при дворе Баезида II. Этот султан, например, продолжал выплачивать поэту Джәмй ежегодную пенсию, определенную еще Мехмедом II. Это было данью восхищения поэтом-классиком, за что тот в свою очередь посвятил Баезиду II одну из своих дидактических поэм. Огромный след в турецкой литературе оставило творчество таких поэтов, как 'Омар Хаййām, Са'дй, Хāфиз, Низāmй и, конечно, Джалāладдйн Рӯмй, чьи имена уже говорят о плодотворности этого воздействия. Вместе с тем турецкая литература испытывала также влияние поэтов иного направления, творчество которых, все более удаляясь от жизни, в XV в. вырождалось в формалистическое искусство и теряло социальную значимость. Эта поэзия не могла не наложить свой отпечаток на турецкую литературу, хотя бы в силу присущего ей «авторитета». Здесь уместно привести одно высказывание Е. Э. Бертельса. Отметив, что весь «золотой век» османской литературы находился в «тесной зависимости от литературы на персидском языке», и поставив вопрос о влиянии Низāmй на турецкую литературу, которое ощущалось в XV в., ученый

писал: «В дальнейшем турецкие поэты по большей части ориентируются на персидских авторов, в истории персидской литературы занимавших очень скромное место...»¹³.

Конечно, не следует забывать, что в это самое время в творчестве передовых поэтов, писавших на персидском языке, были сильны ноты социального протеста. В Хорасане именно в XV в. громко звучала гуманистическая поэзия Алишера Навои, на долгие времена ставшая высоким образцом для многих литератур.

Признавая всю важность влияния персоязычной литературы на турецкую, мы не можем повторить вслед за А. Е. Крымским, что «вся турецкая поэзия есть только ветвь персидской»¹⁴. Такая же по существу оценка турецкой литературы встречалась и до него, например у И. Шерра, который считал, что эта литература не обладает ни самостоятельностью, ни оригинальностью¹⁵. Но еще В. Д. Смирнов заметил: «Что справедливо в известной степени и для одного только периода и отдела литературы, то неприложимо к ней во всей ее целости и за все время ее существования»¹⁶. Как видим, В. Д. Смирнов считал необходимым ограничить применение такого рода оценки к литературе Турции. Эта литература не утрачивала своей самобытности, хотя бы в том ее направлении, поэтика, образы и язык которого опирались на фольклор (в его демократических традициях) и которое, выражая думы и чаяния передовых людей своего времени, содержало критику мрачных сторон турецкой действительности.

* * *

Литературное наследство Михри-хатун, дошедшее до нас, составляет один диван стихов. Между тем Эвлия Челеби в своей «Книге путешествий» сообщает, что поэтесса писала

¹³ Е. Э. Бертельс, *Низами и Фузули*, М., 1962, стр. 214.

¹⁴ А. Крымский, *История Турции и ее литературы*, т. I, М., 1916, стр. 251; та же мысль, но в отношении всей турецкой литературы высказана и во второй части этой работы (М., 1910, стр. 41, 42).

¹⁵ И. Шерр, *Всеобщая история литературы*, т. I, СПб., 1879, стр. 8.

¹⁶ В. Д. Смирнов, *Очерк истории турецкой литературы*, стр. 458.

рисале на разные темы мусульманского законовещения (فتنه), религиозных обязанностей (فرائض), а также оставила несколько трактатов в стихах¹⁷. Известные нам списки собрания стихов Михри содержат лишь эпилог одного *рисале* (خاتمه رساله). Поэтесса называет темой этого своего сочинения один из разделов мусульманской теософии (الهیات).

Поэзия Михри так своеобразна, стихи ее так противоречивы, что при составлении поэтического дивана они не случайно были расположены в основном по тематическому принципу. Можно предположить проявление в этом авторской воли: слишком значительны здесь отступления от канонической схемы расположения стихов в диване.

Открывает диван большая группа касыд, месневи и газелей. Это стихи во славу Аллаха и его пророков, стихи философского характера, стихи, трактующие вопросы мусульманского вероучения, стихотворные восхваления султана Баезида и шахзаде Ахмеда, «покаянные» стихи Михри, поучения и эпилог *рисале*.

Приведем для примера начало одной касыды:

حضرت خاقان اعظم پادشاه بی مثال
ایلدی خلق جهانده آنی اعلم ذو الجلال
ظاهر اوللدن جهانده کون جمالی انوری
نوره غرق اولدی بو عالم ایتدی ظلمت ارتحال
خلق و لطف ایله مرتب بی نظیر بی بدل
علم و حلم ایله مکمل احسن و صاحب جمال
بر شهری دوران عادلدر بکون عالمده کیم
دولتی دورنده هر کز کمسه چکمز انفعال
یعنی اول سلطان احمد کیم کرم کانی بو کون
سلطنت تختنده بر شاه جهاندر مُستعال¹⁸

¹⁷ A. Карахан A. اولیا چلبی، سیاحت نامه، استانبول، ۱۳۱۴، ج ۱، ص ۳۴۲. Считает эти сведения Эвлия Челеби неосновательными (см. *Mihr t Hatun*, s. 305).

¹⁸ Л и СУ, 24а,4—9; СН, 296,6—11; СА, 316,12—32а,5. Здесь и далее при цитировании стихов Михри указывается сигл рукописи, принятый нами в данном издании (Л — список из хранилища рукописей ЛО ИНА

Его величество хакан великий, падишах беспримерный.
Создал его в мире самый знающий и почитаемый (Аллах).
С тех пор как явилось миру сияние его красоты,
Утопает в свете этот мир, а мрак ушел в небытие.
Совершенен нравом он и добротой, несравненен и бесподобен
Прекрасен он своими знаниями и кротостью; он — владыка красоты.
Ныне он в мире такой шах во всем справедливый, что
В его царстве никто никогда огорчений не терпит.
Он — султан Ахмед, который сегодня — источник благих дел,
На султанском троне он — шах вселенной, великий.

Это вполне традиционный панегирик, как и ряд других стихов, сочиненных по случаю восшествия на престол султана Баезида и назначения его сына Ахмеда наместником Амасьи. С придворным литературным кругом последнего Михри была связана всю жизнь, здесь она читала свои стихи, здесь получила признание как поэтесса. Это обстоятельство, казалось бы, должно было внести в ее стихи об Ахмеди какие-то живые черты. Но в стихах, ему посвященных, встречаются лишь трафаретные выражения, давно уже утратившие прямой смысл: «солнце красоты», «повелитель мира», «вождь избранных божьих» и т. п.

Вот, например, Михри пишет о военных доблестях Ахмеда:

بر جهانگیر زبان سَنَکِه ایره ویرمز امان
هَتَنَکِ تَغِی ایدر دیوی نریمان دونیم
یوزکِه قرشو جدال ایلیمز سام و سوار
رستم و زال اولیمز ارلک ایلِه ساکِه قریم¹⁰

Ты, покоритель мира [своего] времени, — тот, кто пощады
не дает человеку.

Меч твоего рвення пополам рассекает дэва Наримана.

АН СССР, СУ — список из библиотеки Стамбульского университета, СН — список из Стамбульской национальной библиотеки, СА — список из стамбульской библиотеки при Айя-Софии), номер листа рукописи в нашей пагинации с обозначением лицевой (а) и оборотной (б) стороны листа и номер строки, считая сверху. Отсутствие цитируемого бейта или бейтов в каком-нибудь из списков особо не оговаривается, так как это очевидно по отсутствию соответствующего сигла и цифровых указателей.

¹⁰ Л и СУ, 25а,9—10; СН, 29а,12—13; СА, 316,6—7.

Против тебя не могут сражаться Сам и Севар,
Рустам и Заль не могут равняться с тобой в мужестве.

Между тем известно, что Ахмед не только не обладал блестящими полководца, но даже и не стремился к военной славе, чем навлекал на себя гнев отца-султана и всего янычарского войска.

С другой стороны, по справедливому высказыванию И. С. Брагинского, с помощью подобных привычных выражений поэтессы, возможно, высказывала то, к чему стремилась в мечтах, чего не находила в окружавшей ее действительности. Таким образом, ее панегирики иногда становятся своего рода сводом моральных и гражданских требований, предъявляемых Михри правителям тогдашней Турции. В этом смысле важно отметить и такие частые в ее стихах выражения, как «шах справедливости», «источник благих дел» и т. п.

В придворной средневековой поэзии Турции нелегко найти приметы времени и живые черты людей той эпохи, а тем более в стихах, написанных женщинами. Приведем высказывание турецкого литературоведа Нихада Сами Банарлы о том, что в эпоху «литературы диванов» (*divan edebiyatı*), т. е. старой придворной литературы, поэтессы были отдалены от народной литературы (*saz edebiyatı*), выражавшей в сказках и песнях простые человеческие чувства, переживаемые женщиной, и различные жизненные события. Поэтессы познавали жизнь опосредованно, через рассказы о ней мужчин. Подчиняясь литературным традициям, они писали о том, что не имело связи с их собственной жизнью. Так появлялись стихи о вине, кабачках, прислужниках в них, о возлюбленных»²⁰. Н. С. Банарлы заключает эти строки рассуждением о том, что поэтессы подчинялись правилам классической поэзии и не могли проявлять свою индивидуальность. Поэзия Михри подтверждает, но в такой же мере и опровергает это мнение.

Михри, как уже говорилось, воспела воцарение нового султана Баезида II. Но в ее стихах в дальнейшем не отразились

---

²⁰ N. S. Banarlı, *Resimli türk edebiyatı tarihi*, İstanbul, 1949, s. 134.

бурные события, связанные с престолонаследием, отмеченные доносами, заговорами, убийствами и борьбой различных общественных групп при участии грозного янычарства. Конечно, перипетии этой борьбы были в центре внимания амасийских придворных кругов и должны были найти свое отражение в стихах Михри, даже если предположить, что поэтесса не дожила до непосредственной развязки этих событий, наступившей в 1512 г. с восшествием на престол не Ахмеда, первоначально объявленного престолонаследником, а его младшего брата Селима I, известного в истории под именем «Грозного». Видимо, здесь сказалось то обстоятельство, что тематика стихов турецких поэтесс была традиционна и ограничивала сферу их внимания лишь областью личных переживаний (как, например, у Зейнеб-ханум, другой амасийской поэтессы, жившей в XV в.). Многие стороны жизни общества, человеческой жизни не становились темой поэзии затворниц гарема, даже такой, как Михри, которая относительно свободно располагала собой.

Тем интереснее отметить появление в стихах Михри вполне конкретных реалий. Например, описывая городок Лядик²¹, она говорит о том, как выглядели его архитектурные сооружения (мечети, фонтаны), о сверкающих стеклянных крышах новых бань, о богатых садах, даже о тыкве, наливающейся соком в огороде. Появление темы города в стихах поэтессы было чем-то новым, хотя городская тема уже есть у поэта Меси́хи, жившего в то же время.

В стихах Михри встречаются упоминания о конкретных событиях. Говорится, например, о людях, которых отправляют в «страну неверных», где они терпят бедствия²². Это, по-видимому, отзвуки реальных фактов, связанных с завоевательными походами Османского государства.

В поэзии Михри очень редко отражены события биографического характера. Встречается, например, глухой намек

²¹ Л и СУ, 45а,17—46б,16; СН, 50б,2—52а,13; СА, 52б,5—54б,7. Еще одно топонимическое название содержит газель Михри, где говорится, видимо, о городке Кёниджек (کونیجک), см. Л и СУ, 47а—47б.

²² Л и СУ, 66а,13.

на ее отъезд на чужбину²³. Возможно, Михри с большой долей поэтического преувеличения назвала чужбиной приятный ее сердцу тот же городок Лядик. А может быть, здесь отразились какие-то иные обстоятельства ее жизни, не очень ясно раскрывающиеся в другом интересном для нас бейте:

کچمشکه حیف مهری اماسیّه عمرک
قسططنده عاقلسک کیتمه قل ایمدی²⁴

Увы, Михри, жизнь твоя в Амасье прошла.

Теперь, если умна ты, не уезжай, оставайся в Стамбуле²⁵.

Контекст позволяет дать еще один вариант перевода (не меняющий смысла фразы), если предположить употребление здесь местного падежа в функции исходного (подобные факты встречаются в диване Михри, и не однажды)²⁶. В таком случае перевод второй половины бейта будет:

Если умна ты, теперь оставайся, не уезжай из Стамбула.

²³ Л и СУ, 646,3—5.

²⁴ Л и СУ, 676,4, 5.

²⁵ Либо: «Если ты умна, не уезжай, оставайся теперь в Стамбуле» (прим. ред.).

²⁶ См., например: Л и СУ, 106,5; СН, 136,1; СА, 14а, 10:

دونمدی قاپکده محروم بر احد
بنی داخی ایلمه یا ربّ ردّ

О том же см., например, в статье В. А. Гордлевского «Из комментариев к староосманскому переводу хроники малоазийских сельджукидов, так называемой хроники Ибн Биби» (Избранные сочинения, т. II, М., 1961, стр. 164).

В старейших списках дивана можно встретить и обратное явление: употребление исходного падежа в функции местного, например, в Л и СУ, 16а, 14 (в СН, 21а,4 и СА, 226,4 здесь использован местный падеж).

О нерасчлененности функций падежей (дательного и местного, местного и исходного), встречающейся и в настоящее время в некоторых диалектах турецкого языка, см. А. Caferoğlu, *Die anatolischen und rumelischen Dialekte*, — *Philologiae turicae fundamenta*, t. I, Wiesbaden, 1959, S. 257.

Таким образом, как будто можно сделать заключение, что Михри бывала в столице Турции,— факт до сих пор неизвестный. Впрочем, еще Э. Дж. Гибб в другой связи высказал осторожное предположение, что поэтесса могла посетить Стамбул²⁷.

Вместе с тем нельзя не обратить внимания на перевод этого же бейта, сделанный В. Д. Смирновым:

Жизнь твоя с летней порою в Амасье вся протекла, о Мигри;
Коль ты умна, оставайся там впредь и в Стамбул не ходи!²⁸

Этот перевод, видимо, основан на встречающемся в письменных памятниках старого турецкого языка и, в частности, неоднократно и в диване Михри употреблении местного падежа в функции направительного²⁹. В стихах Михри встречается и обратное явление, как, например, в бейте:

بتمدی دخی بتمه یسر باغ جهانہ
بر سنجلین رخزری کل لبلیری حمرا³⁰

(в СН и СА здесь جهانده)

Не вырос и не вырастет в саду мира
Подобный тебе, с розовыми ланитами, с алыми устами.

Приведенные выше языковые факты позволяют предположить, что оба варианта перевода верны. В таком случае толь-

²⁷ E. J. W. Gibb, *A History of Ottoman Poetry*, vol. II, London, 1902, p. 126.

²⁸ В. Д. Смирнов, *Очерк истории турецкой литературы*, стр. 54. Этот перевод с оригиналом, идентичным приведенному здесь, поместил в своем труде «История Турции и ее литературы» (т. II, М., 1910, стр. 61) А. Е. Крымский. А. Карахан в цитированной выше статье высказал мнение, что Михри никогда не выезжала далеко за пределы Амасьи и, значит, не была в Стамбуле.

²⁹ Л и СУ, 42а,17; СН, 47а,11; СА, 49б,5.

³⁰ Л и СУ, 19а,3; СН, 26а,3; СА, 28а,3. Подобное см., например, в Л и СУ, 40б,14; СН, 43а,5; СА, 48а,12.

ко какие-то новые материалы помогут выяснить, бывала Михри в Стамбуле или нет.

Многие стихи Михри содержат рассуждения о божестве как единственном создателе всего сущего — всех семи небесных сфер, всех прочих миров и этого мира, земного:

یا آلهی انس و جن وحش و طیور
هر نه کیم عالمده قندوک سن ظهور
قاموسی بندک دورر ایو یاوز
صیغنوب فضلوک طوتر ساکه یوز³¹

О Аллах! Люди и духи, звери и птицы,
Все, что ты создал в мире [этом],
Все они — рабы твои, хорошие и дурные.
Находят они прибежище в твоей благодати.

رنج فقرک دردنه سن سن علاج
هیچ قومزن برینی بر لحظه آج³²

Ты — средство исцеления от страданий печали бедняка,
Ты и на миг никогда не оставишь кого-то голодным.

Казалось бы, с догматической неправдой этих строк спорят другие стихи самой же Михри. Но, может быть, и здесь поэтесса снова высказывает свои мысли о том, чего на свете нет, но о чем она мечтает?

Придерживаясь принципа единобожия, этого основополагающего принципа мусульманской философии, поэтесса пытается аргументировать его по-своему, в соответствии с простым житейским опытом:

کر شریکی اولسه تا یوم القیام
بولیمزدی ашбо عالم هیچ نظام³³

³¹ Л и СУ, 8а,17—86,1; СН, 106,8,9; СА, 11а,9,10.

³² Л и СУ, 66,16; СН, 86,8; СА, 9а,5.

³³ Л и СУ, 3а,10; СН, 36,11; СА, 36,12.

Если б сотоварищ ³⁴ был у него, до самого судного дня
Не могло бы быть в этом мире никакого порядка.

В диване Михри отразились многие верования эпохи, например вера в четыре первоэлемента (земля, вода, огонь и ветер):

چونکه خلق ایتدی خدا چار عناصردن سنی
هیچ وجودک شهرن اوکمه سن آنک معمارک اوک³⁵

Сотворил тебя бог из четырех элементов, потому
Не славь никогда строение твоего тела, славь строителя его.

Михри много пишет о бренности этого мира и превосходстве над ним мира загробного, вечного, о тщетности человеческих стремлений, деяний, так как над всем властвуют бог и судьба, а смерть, посланная ими, равняет всех:

بو جهانہ چون کن لابد کیدر
کر امیر و کر کدایی خاک ایدر³⁶

Ибо пришедший в этот мир неизбежно уходит.
И эмира, и слугу сделает прахом [Аллах].

Взгляды Михри на устройство мира, на порядки в нем наиболее полно выражены в таких стихах:

دولت ایله کسمسه طوتمز عالمی
دفع موته چاره بولمیز آدمی
طوتهمز کسمسه جهانی مهر ایله
نیچه عنقالر اوچوردی قهر ایله
سلطنت تاختنده ایکن ناکههان
دوشورر بشلاری آیаغه جهان

³⁴ Так переводит это слово И. Ю. Крачкэвский (см. Коран, М., 1932).

³⁵ Л и СУ, 76,9; СН, 96,9; СА, 10а,8.

³⁶ Л и СУ, 136,10; СН, 176,5; СА, 186,9.

چونکه هیچ ایمش بو دنیا بی بقا
کامل ایسک اومه سن بوندن وفا³⁷

Никто богатством мир не удержит:
Средство от смерти не найдет дитя человеческое.
Никто не удержит мир и любовью,
[Но] сколько птиц счастья спугнул он насильем.
Когда пребывают [султаны] на царском престоле, вдруг
Мир сбрасывает их головы к ногам.
Так как мир этот вовсе не вечен, [то],
Если умен³⁸ ты, не надейся, что он постоянен.

ایلدک هر بیرینی بر ایشه طوش
آنک ایلله ایلدوک کوکاینی خوش
کیمنی قلدک رسون کبریا
کیمنی قلدک وایی اولیا
کیمنه ویردک ولایت بی شمار
کیمنه قلدک هدایت بی قرار
کیمنی قلدک معظم پادشاه
کیمنی بنده آتدک آکا یا آله
کیمنی عالم یرتدوک ای خدا
کیمنی زاهد یرتدوک بی ریا
کیمنه ارزانی قلدوک دولتی
کیمنه قلدوک مقدر محنتی
کیمینک ایلدوک حکمین روان
کیمنی محکوم قلدوک هر زبان
کیمنک وردین مناجات ایلدوک
کیمنک یررین خرابات ایلدوک
کیمه ویردک خوب جمال و خد خال
کیمنی ایلدوک آشفته حال
کیمنی عاشق زار ایلدوک
کیمنی معشوق جفاکار ایلدوک

³⁷ Л и СУ, 14a,1—4; СН, 176,13—18a,3; СА. 19a, 5—8.

³⁸ Здесь дословно: «совершенен».

کیمنی فرقتده نالان ایلدوک
 کیمنی وصلتده شادان ایلدوک
 کیمنه عاج ایلدوک هر دم سریر
 کیمی بولمز کنج محنتده حصیو
 کیمسی تحصیل ایدر بی جهد کنج
 کیمسی کنج استیورک بولدی رنج
 کیمسی شاکردر هر بارده
 کیمسی مؤمن کمی انکارده²⁹

Каждому какое-то дело ты предназначил;
 Этим ты сделал радостной душу его.
 Одного посланцем великим ты создал,
 Другого покровителем святых сделал.
 Одному ты без меры дал власти,
 Другого на истинный путь ты направил.
 Одного падишахом великим ты создал,
 Другого рабом для него ты, Аллах, сотворил.
 Одного ты ученым создал, о боже,
 Другого истым аскетом ты сотворил.
 Одного для богатства ты создал,
 Другому труд ты предназначил.
 Одного повелевать ты создал,
 Другого — всегда покоряться.
 Одного ты сделал всегда творящим молитвы.
 Другому кабак его обителищем сделал.
 Одному красоту лица ты даровал,
 Другого безумным от любви ты сотворил.
 Одного ты сделал стенающим влюбленным.
 Другого — жестоким возлюбленным.
 Одного ты в разлуке заставил стенать,
 Другому ты радость свидания дал.
 Одному уготовил навечно ложе из кости слоновой,
 Другой за свой труд не находит циновки.
 Один без труда получает богатство,
 Другой богатство искал, а нашел лишь заботы.
 Один [богу] всегда благодарен,
 Один верует, другой отвергает [бога].

²⁹ Л и СУ, 8а,3—16; СН, 10а,7—10б,7; СА, 10б,7—11а,8.

В высказываниях Михри о мире, о жизни людей обращает на себя внимание осознание поэтессой разделения общества на имущих и бедняков, соединяемое у нее с признанием изначальности этого социального неравенства. Строя описание положения людей в обществе на контрастном сопоставлении, — кстати сказать, этот прием известен уже со времен Рӯдакӣ, Са'дӣ, у которых он выражен гораздо резче, — Михри замечает, что человек не может удержаться в этом мире ни с помощью власти, ни с помощью богатства: все смертны. Наделенная пытливым умом, поэтесса видит, что самое высокое положение в обществе непрочное и можно внезапно лишиться его, а заодно и самой жизни. Михри писала, что в мире существует насилие, становящееся причиной многих несчастий. Но она не могла дать всему этому иных объяснений, кроме воли божьей и предопределенности судьбы человека. Поэтому в ее стихах так часто звучит призыв во всем уповать на милость божью и вполне ей покоряться. Отсюда и появляются в ее стихах такие строки:

(ق) قتل ايت نفسکى خوش فارغ اول
کيم نه ديرسه ديسون من صادق اول⁴⁰

Убивая свою душу, отрекайся от удовольствий,
Пусть что хотят говорят — ты верен будь [богу].

Михри, как и другие поэты ее круга, выражала идеологию своей среды и своего времени. Озабоченная тем, чтобы сохранить незабываемым порядок вещей в мире в те бурные времена войн, дворцовых заговоров, религиозных ересей и крестьянских антифеодальных восстаний, поэтесса старается уберечь своим советом тех, кто может свернуть с истинного, по ее мнению, пути и стать «попутчиком дьявола».

(ر) راهن کوزله کمراه اولمه غل
قل حذر ابلیسه همراه اولمه غل

.....

⁴⁰ Л и СУ, 18а,4; СН, 226,10; СА, 246,2.

(ش) شفيع اولمق دلسك كر رسول
علم و توحيد ايله دائم يولداش اول⁴¹

Смотри на дорогу, не теряй пути истинного,
Будь осторожен, не становись попутчиком дьявола.

.....
Если хочешь, чтобы Посланник [божий] заступником стал,
Будь всегда приверженцем единобожия⁴².

Поэтесса высказывала типичные для ее среды, для ее времени взгляды. Их историческая ограниченность мешала ей дать верную картину времени и жизни людей.

В собрании стихов Михри цитированные строки соседствуют с пылкими любовными газелями, собственно, и составляющими основу дивана, *газелият*, который идет вслед за «вступительной» частью, куда входят, как уже говорилось, стихи, в значительной мере традиционные и по своему духу отвечающие канонам мусульманства.

Обращаясь к *газелияту* Михри, попытаемся выяснить, был ли он выражением идей суфизма (в его прямом религиозно философском понимании) или любовной лирикой. В данном случае однозначный ответ безусловно невозможен. Недаром так расходится мнение всех, кто когда-либо писал об этой поэтессе. Авторы первых тезкере (XVI в.), а за ними Й. фон Хаммер (1836 г.), Фаик Решад (1909 г.) и др. пытались уверить читателей, что стихи Михри навеяны глубоко благочестивыми мыслями, а всю ее лирику нужно понимать иносказательно, так как ее увлечения носили только платонический характер. В это нimalo не верили другие авторы, писавшие о Михри (об этом подробнее сказано ниже). Они называли ее турецкой Сафо, а ее стихи воспринимали как излияния пылкой натуры, бурно переживающей муки и радости любви.

В. А. Гордлевский в «Силуэтах Турции» писал: «То восторг счастья, то скорбь отчаяния охватывает Михри-хатун. Ислам связал ее, общество осудило в кафесе на затворни-

⁴¹ Л и СУ, 176,10 и 13; СН, 22а,12 и 22б,2; СА, 24а,3 и 6.

⁴² По-видимому, это суфийский *тевхид*, так называемый *وجود توحيد*.

чество, а Михри-хатун рвала эти путы, она страстно пела о любви...»⁴³.

Поэзия Михри дает основания для самых разноречивых суждений: ее стихи столь разны, порой так противоречат друг другу, что, кажется, их не мог написать один человек. В этом ее своеобразие, в этом и трудность ее понимания.

В диване Михри есть стихи о неземной возвышенной любви, единственно достойной человека, постигшего «высшую Истину»:

عاقلیسک سن بو دنیا دوستلرندن چک الوک
دنیه کیبی بی وفادر باری بر یارارین اوک
بو فنا عالمده خدّ و خاله قلمه اعتبار
اول بقا ملکنده باقی خوبلرک دیدارین اوک⁴⁴

Если умен ты, удались от друзей в этом мире:

Подобно миру, непостоянны они. Славь [лучше] одного достойного.
В этом мире бrenном не придавай значенья ланитам и родинкам,
Славь свидание с вечно прекрасными в той стране вечности.

Эти строки полностью соответствуют суфийским взглядам, и подобных примеров можно привести немало. Вместе с тем хорошо известно, что суфизм притягивал к себе людей мыслящих, пытающихся объяснить порядки в мире и все окружающее. «...под прикрытием суфийской терминологии можно было... оставаться в рамках ислама, а фактически выходить далеко за его пределы»⁴⁵, — писал Е. Э. Бертельс. Такова же суть суфийской символики в интимных лирических стихах.

Лирика Михри повторяет многие образы, ставшие к тому времени традиционными в турецкой литературе, а до того уже хорошо известные в поэзии на персидском языке. Но сила подлинных чувств, страстность натуры Михри разрыва-

⁴³ В. А. Гордлевский, Избранные сочинения, т. III, 1962, стр. 151.

⁴⁴ Л и СУ, 76,7,8; СН, 96,7,8; СА, 10а,6,7.

⁴⁵ Е. Э. Бертельс, *Назои и Антар*, — «Мир-Али-Шир». Сборник к пятисотлетию со дня рождения, Л., 1928, стр. 81. (=Е. Э. Бертельс, *Суфизм и суфийская литература*, М., 1965, стр. 419).

ют схему этих образов и суфийскую символику и проявляют себя в стихах о радостях и горестях человека. Это истинное волнение человеческого сердца невозможно не заметить.

Сами стихи и свидетельства дошедших до нас письменных источников прямо называют имена тех, с кем связана любовная лирика поэтессы.

Мюэйд-заде Абдурахман Челеби (1456—1516) был другом детства Михри. Он писал стихи на трех языках под псевдонимом Хатими. Заметим, кстати, что у него была одна из самых больших в городе библиотек, насчитывавшая до семи тысяч книг, в том числе и редкостных. Мюэйд-заде был чуть старше Михри, как она сама писала⁴⁶ (отсюда установлена приблизительная дата ее рождения). В молодости он был наперсником и близким другом Баезида, когда тот правил Амасьей. Когда же Баезид стал султаном, Мюэйд-заде был назначен кади в Адрианополь, потом — азиатским кади и, наконец, румелийским кадиаскером, после чего он долгие годы был *мюдеррисом* в одном из медресе Стамбула. При этом он всегда был видным меценатом, покровителем поэтов и ученых, душой и центром литературных кругов при дворе Баезида.

Вторым назовем имя Искендера Челеби, сына Синан-паши (одного из видных амасийских ученых, а впоследствии — везира Баезида II). Молодой Искендер был великолепно образованным, талантливым человеком. Имя его часто встречается в диване Михри, правда, она пользуется случаем, сколько возможно, скрыть его за именем легендарного Александра Македонского.

Михри была талантлива и красива. Ей оказывали внимание многие. Довольно известный в то время поэт Зати посвятил ей пламенные любовные стихи, но она не ответила взаимностью.

Стихи Михри полны страстного выражения любви, понимаемой как единственный смысл жизни, как стихийная сила, поглощающая все чувства, все мысли человека и предназначенная ему свыше, что увязывалось с верой в то,

⁴⁶ Л и СУ, 56а,4; СН, 606,2; СА, 626,4.

«что «человеку все предопределено судьбой»⁴⁷. Но в этом мире «в конце радости неизбежно есть горе»⁴⁸; горе и страдания есть у каждого⁴⁹. Жертвенность любви воспринимается Михри как великое благо, дарованное богом. Она пишет о том, что любовь требует от человека всей его жизни, что ради нее можно отдать и душу, и жизнь. Для влюбленной кажется счастьем быть прахом под ногами любимого, быть собакой у его порога. Последний мотив, кстати сказать, часто повторяется в стихах Михри то для выражения силы ее любви, то для того, чтобы показать меру отчаяния от разлуки с возлюбленным, то для того, чтобы рассказать, какие она терпит мучения из-за своей запретной любви⁵⁰.

С большой искренностью, в откровенном опьянении радостью пишет Михри о своей любви, иногда называя имя любимого ею человека. Однажды она даже указала время (месяц и число, правда, без года) своего счастливого свидания с возлюбленным. Чаше, однако, она пишет о страдании, которое приносила ей любовь:

سن وارکن ای دوست بکا یار کر کمز
جورک چکیم غیری وفادار کر کمز⁵¹

О друг, когда есть ты, [другой] возлюбленный не нужен мне.
Терплю твою жестокость, [но] другой, постоянный, не нужен мне.

نیلدم نیتدوم کناهم بلزم بو بن غریب
کوردوکنجه یوز چۆرر یوزمه باقمز حبیب
گاه که بر کوز اوچيله مرحبا ایلدی یار
یینه بکزر که ارایه فیتنه برقدی رقیب⁵²

Что я сделала, что совершила? Не знаю я, несчастная, своей вины.
Едва завидит, отворачивается, не смотрит в лицо мне любимый.

⁴⁷ Л и СУ, 56а,15.

⁴⁸ Л и СУ, 376,10; СН, 43а,7; СА, 456,2.

⁴⁹ Л и СУ, 446,8,9; СН, 526,9; СА, 55а,3.

⁵⁰ Л и СУ, 536,16; 38а,9; 33а,17; СН, 416,11; СА, 44а,6.

⁵¹ Л и СУ, 41а,8.

⁵² Л и СУ, 286,14,15; СН, 336,8,9; СА, 36а,1,2.

Если прежде возлюбленный иногда приветствовал меня

небрежно,

Похоже, что [теперь] снова соперница посеяла [между нами]
раздор.

عاشقك حقدنه چوق سوز سويلر ايشنمه رقيب
عادت اولمشدر جهانده دوستم بهتان آكا⁵³

Не верь: болтает соперница о влюбленной в тебя.

Клевета стала для нее в мире обычаем, мой друг!

Представим себе положение мусульманской женщины, которая проводила свою жизнь сначала за стенами родительского дома, а потом — в доме мужа. Она была лишена права решать по-своему свою судьбу. Сколько же смелости характера и душевной силы нужно было проявить Михри, чтобы отвергнуть предложение почтенного *мюдерриса* из Стамбула Паши Челеби⁵⁴ и прожить свой век незамужней!

Михри пишет страстные любовные стихи и при этом понимает, какие страшные беды может она навлечь на себя. Так появляются в ее диване строки о друге, «чье имя нельзя назвать»⁵⁵. Боясь огласки, она делает вывод о том, что должна хранить свои тайны: за свою любовь она заплатит

⁵³ Л и СУ, 276,17; СН, 33а,9; СА, 356,2. При отсутствии в турецком языке грамматически выраженных показателей рода часто бывает затруднительно точно представить себе, кого («его» или «ее») имела в виду поэтесса, когда мы встречаем в стихах местоимение 3-го л. ед. ч. او или же слова دلربا, نكار, دلبير, يار, رقيب (см. о том же в отношении средневековой персоязычной поэзии в книге М. И. Занда «Шесть веков славы», М., 1964, стр. 184, 185). В ряде стихов, написанных от имени поэта-мужчины, названные слова, как привет, используются в их обычном значении: «похитительница сердца», «красавица», «возлюбленная, любимая» и «соперник». Но в этом диване многие стихи написаны от имени самой Михри, в них явственно выражены ее глубоко личные чувства. Контекст здесь обуславливает единственно возможный перевод этих слов: «красавец», «возлюбленный», «любимый» (см., например: Л и СУ, 336,14; Л и СУ, 38а,7; СН, 38а,7; СА, 42а,11; Л и СУ, 606,4; СН, 63а,4; СА, 65а,7; Л и СУ, 716,7) и «соперница» (см., например: Л и СУ, 286,15; СН, 336,9; СА, 36а,2; Л и СУ, 34а,13; Л и СУ, 38а,8; СН, 38а,8; СА, 40а,12; Л и СУ, 386,16; СН, 42а,13; СА, 446,7; Л и СУ, 446,7; СН, 526,10; СА, 55а,5).

⁵⁴ См. глухой намек на это в Л и СУ, 39а,17; СН, 426,12; СА, 45а,6.

⁵⁵ Л и СУ, 43а,1,2; СН, 53а,11,12; СА, 556,5,6.

полной мерой страданий, если о ней узнают. И все же ей не раз приходится повторять, что она погибает из-за своего языка⁵⁶. Поэтесса знает, что ей неоткуда ждать помощи или хотя бы простого сочувствия.

Враги (видимо, те, кто осуждал ее незаконную любовь) бесконечно мучили ее своими пересудами и сплетнями. Чем больше она страдала, тем большее удовлетворение они испытывали⁵⁷. Михри горько сетует, что ее любовь омрачена клеветой, что ее преследуют скандалами⁵⁸. Когда поэтесса лишет об этом, в стихи прорываются живые человеческие чувства:

(م) مهري دوش-ليدن هوس عشقه كه يار
اولدى رسواي جهان كتدى قمو غيرت و عار⁵⁹

Друг, с тех пор как Михри поразили страсть и любовь к тебе,
На весь мир она опозорена, пропали все достоинства ее и честь.

كه هجر يار و كاه بنى غملى اولدورر
كه وصل دلبر ايله كچن دملى اولدورر
دشمن كولى بو حاله بن آغلام مدام
هى بوكه جانمى قتلور آدملى اولدورر⁶⁰

То с другом разлука, то горести меня убивают.
То мгновения свидания с возлюбленным меня убивают.
Враги смеются над моим положением, а я все плачу.
И вот, объединившись для этого, люди душу мою убивают.

Михри мучила эта отрицательная реакция окружающих на ее любовь. Она пишет, что годами ей мешали видиться с любимым⁶¹. Кто-то из ее возлюбленных, испугавшись кле-

⁵⁶ Л и СУ, 106,1 и 146,8; СН, 13а,10 и 186,12; СА, 14а,6 и 20а,6.

⁵⁷ Л и СУ, 346,12,13; СН, 376,5,6; СА, 396,10,11.

⁵⁸ Л и СУ, 63а,17 и др.

⁵⁹ Л и СУ, 33а,13; СН, 416,7; СА, 44а,2; см. также Л и СУ, 606,2; СН, 65а,5.

⁶⁰ Л и СУ, 386,12,13; СН, 42а,9,10; СА, 446,3,4.

⁶¹ Л и СУ, 526,14.

веты и огласки, покинул ее⁶². Михри в отчаянии и тут же совсем по-женски жалуется на то, что эти страдания ее состарили⁶³. Несчастье и чувство отчаяния доводят ее до мысли о смерти. Михри просит написать на ее могильном камне, что она стала жертвой своей любви⁶⁴. А мы сказали бы, что она стала жертвой жестоких условий своего времени, грозную тяжесть которых она вполне сознавала.

Таково было душевное состояние Михри, когда она искала какой-то выход из создавшегося положения. В век подавляющего воздействия на умы людей идеологии ислама поэтесса осознавала свои чувства и поступки как тяжкий грех. Мысли Михри обращаются к Аллаху, на чью милость она надеется, она готова проявить полную покорность. Михри кается в грехах⁶⁵, и ее страстная натура подсказывает ей такие слова, когда она обращается к богу:

بر سیه رویم ایشم جرم و کناه
بنجلالین یوقدرر بحتی سیاه
قوللروکک کرچه واردر جرمی چوق
بنجلالین جرمی چوق عالمده یوق
اتمدم درگاهکه لائق عمل
دائما اتدوم فساد و هم خلل
بر ایو اعمالی عادت اتمدم
فرضکه بر دم اطاعت ایتمدوم
هر نفسده اشلدوم جرم و خطا
هر فسادی کندومه کوردم روا⁶⁶

Я виновна, греховны деянья мои.
Нет столь злосчастной, как я.
Хоть и много грехов у рабов твоих,
В мире нет столь многогрешной, как я.
Не свершала я дел, достойных тебя,

⁶² Л и СУ, 36а,5; СН, 40а,11; СА, 42б,5.

⁶³ Л и СУ, 68б,13.

⁶⁴ Л и СУ, 62б,7; СН, 64а,7; СА, 65а,8.

⁶⁵ Л и СУ, 5а,9—11 и 6а,1; СН, 65,1—3 и 76,1; СА, 65,7—9 и 76,9 и др.

⁶⁶ Л и СУ, 9а,4—8; СН, 116,1—5; СА, 12а,6—10.

Всегда я грешила, мятежной была.
Добрые дела не в обычае были моем.
Никогда в повиновении у тебя я не была.
Каждый миг я совершала греховные поступки,
Любое непокорство считала возможным для себя.

Михри не стремится уменьшить меру своей вины. Вместе с тем она считает, что если Аллах так милостив и всепрощающ, то, сколько бы ни грешили люди, они могут быть уверены, что он их простит, стоит им только покаяться:

قولروك ك كچه كيم نقصانی چوق
رحمتوك ك حدّی و پایانی یوق⁶⁷

Хоть и много пороков у рабов твоих, [боже,
Но и милосердию твоему нет конца и края.

(ك) ك ك دغلرجه ايلرسك كناه
توبه قلسك عفو ايدر آنی آله⁶⁸

Если совершил ты множество грехов
И покайся, Аллах это простит.

В своих рассуждениях Михри высказывает мысль о том, что если уж бог сам создал людей, то он сам и должен их выручать на страшном суде. Поэтесса, видимо, полагает, что в ответе будут не только грешные люди, но и сам их создатель. А отвечать все равно придется: «В этом мире не грешить невозможно!»⁶⁹. Эти мысли так далеки от воззрений богобоязненного человека и так близки к стихам Хаййā-ма!

Михри ощущала себя в жизни обездоленной. Счастье не принесло ей ни довольно высокое положение в обществе, ни поэтическая слава, ни признание всеми ее больших познаний⁷⁰. Не было счастья и в любви: брак с любимым был не-

⁶⁷ Л и СУ, 86,6; СН, 106,14; СА, 116,3.

⁶⁸ Л и СУ, 18а,5; СН, 226,11; СА, 246,3.

⁶⁹ Л и СУ, 52а,17; СН, 586,7,8; СА, 606,9,10.

⁷⁰ Л и СУ, 57а,17; 69а,8 и др.

возможен, а на замужество без любви она не могла согласиться.

Так появляются «бунтарские» стихи Михри, которая не могла до конца смириться с тем, что условия жизни сковывают ее, мешают свободному проявлению ее человеческой личности. Сама поэтесса часто называет себя мятежной (عاصی) и говорит об этом чаще всего горделиво. Это не просто риторическое выражение, не просто литературный штамп, но и отражение умонастроения, определяющего ее поступки. Здесь она вступает в противоречие со своими же стихами, полными раскаяния в совершенных грехах, с благочестивыми намерениями заслужить прощение бога молитвами и праведной жизнью. В обоих случаях Михри была искренна. Вся ее жизнь проходила в «смятении чувств», в стремлении найти какой-то исход разладу своих желаний и стремлений с канонами ислама и основанными на них догмами общественной морали.

Бунтарские настроения, стремление к личному протесту против нравов и обычаев общества, в котором она жила, заставляют ее писать стихи, которые звучат вызывающе по отношению к обществу и религии. Она страстно защищает свое право на любовь. При этом она имеет смелость говорить об этом:

ای جهان خلقی بلوک کیم یاردن بن دونمزم
سرو قد لاله خد دلدارن بن دونمزم⁷¹

Люди [всего] мира, знайте: от друга не отвращусь я.
От возлюбленного со станом-кипарисом, ликом-тюльпаном
не отвращусь я!

خولرک مهرینی مهری اولورز ترک اتمز
کیم نه دیرسه دیسون بز اولamaz یارسز⁷²

Михри, если [потом мы даже и] умрем, не перестанем любить
красавцев.
Пусть что хотят говорят, без друга обойтись мы не сможем.

⁷¹ Л и СУ, 516,5.

⁷² Л и СУ, 42а,5,6.

Михри не скрывает, что смело ведет себя «в опасной для жизни» игре⁷³. Она энергично отстаивает свое право на счастье и остро переживает любую помеху на своем пути. Слова гнева, презрения и насмешки она постоянно обращает к соперницам. При этом ей мало словесного поношения, она считает, что соперницам нужно объявить *газават*⁷⁴ или просто убить их. Это, конечно, крайности выражений, но она права, когда говорит, что мужества ей не занимать⁷⁵.

Михри ждет от любимого человека верности и мужества, способности всем пожертвовать ради любви. Он должен меньше всего думать о собственном благе, а прежде всего оберегать от горя возлюбленную⁷⁶. Но такой человек Михри не встретился в жизни. Она обращается к вероломному возлюбленному, обидевшему ее:

دوستم چون یوزه کلمک ایلمش سن خو سکا
یوری ای هر جای وار شمدن کیرو یاھو سکا⁷⁷

Друг мой, раз ты сделал себе обычаем смеяться в лицо,
Отныне прочь ступай, проваливай! Позор тебе!

Михри решительно обращается к самой себе:

ترک ایله سنی ترک ایدهنی سندخی مهری⁷⁸

И ты, Михри, покинь того, кто покинул тебя.

Неистовую силу гнева, яростное возмущение изменой друга выразила она в стихах, где шлет проклятия всем красавцам и лживому другу, обманывающему влюбленных в него⁷⁹.

⁷³ Л и СУ, 416,3,4; СН, 466,9,10; СА, 49а,3,4 и др.

⁷⁴ Л и СУ, 296,7; СН, 35а,4; СА, 37а,10.

⁷⁵ Л и СУ, 48а,10.

⁷⁶ Л и СУ, 37а,15—376,5.

⁷⁷ Л и СУ, 28а,11; СН, 326,7; СА, 35а,1.

⁷⁸ Л и СУ, 666,16.

⁷⁹ Л и СУ, 44а,7,9,10; СН, 50а,9,11,12; СА, 52а,11, 526,1,2.

В своей борьбе за счастье, за свободу выбора своей судьбы Михри чаще всего сталкивалась с духовными наставниками — шейхами, суфиями-проповедниками и мухтасибами, этими надзирателями за нравственностью. Ответы им дерзки, поэтесса доходит до еретических мыслей:

آستانندن بنی منع ایتمه ناصح دلبرک
کعبیه یوز سورجک قلمز کناهی کمسنک
زاهدا عیب ایلمه دل ویردوکم دلبرلره
اولمق بونلاره اولور می نکاهی کمسنک⁸⁰

Не запрещай мне быть у порога красавца, о праведный наставник:
Кто припадет лицом к Каабе, — тотчас и нет у него грехов.
О праведник, не осуждай, что сердце я отдала красавцам:
Разве кто может не смотреть на них?!

Михри не делает в этом отношении исключения даже для духовных лиц, для всех «праведников» без различия:

هی غافل اولمه غمه لرندن کوزلرک
بیк شیخی یолدن ایлده لر بر نگاهله⁸¹

Не будь беспечен перед взорами красавиц:
Одним взглядом они совращают с пути истинного тысячи шейхов.

Поэтесса словно поддразнивает своих суровых лицемерных судей:

قاضی و مفتی مدرّس زاهد و پیر و جوان
قتغسی جان ویرمدی محبوب اوغلان اوسته⁸²

Кади, муфтии, ученые праведники, старцы и юноши,
Кто из них страстно не желал возлюбленного мальчика?

Михри лишет о своих чувствах и взаимоотношениях с возлюбленными и без смущения пользуется терминологией

⁸⁰ Л и СУ, 47а,2,3; СН, 536,3,4; СА, 556,9.10.

⁸¹ Л и СУ, 64а,12; СН, 66а,5; СА, 68а,3. Судя по следующему примеру, здесь слово *кوزл* можно переводить и как «красавец».

⁸² Л и СУ, 64а,4.

религиозной. Так, если она хочет сказать о доме любимого человека, она называет его *текке*⁸³. О нем же она пишет и так:

(ط) طواف حرمک ایلمشم بو نچه زمان⁸⁴

Уж сколько времени я совершаю *таваф* вокруг твоего святилища!

Михри пишет о «зекяте с красоты возлюбленного»⁸⁵, погибающих от любовной тоски она называет *шехидами*⁸⁶. Михри признает, что ее «кыбла», т. е. ее возлюбленный, вызывает у верующих только горестные чувства⁸⁷. А если говорить о подлинной кыбле, то воздух ее годится лишь праведникам, ей же, Михри, милее аромат локонов возлюбленного⁸⁸. Поэтесса часто строит стихи на подобном противопоставлении:

زاهدا ساكه بهشت مهريه دیدار کرک
آکا محبوبی یتر ساكه چنانک حُورسون⁸⁹

О праведник, тебе нужен рай, а Михри — свидание [с возлюбленным].
Ей довольно любимого, а тебе — гурии рая.

Поэтесса просит советчиков не докучать ей бесполезными увещаниями:

بو کون قورقتمه سن ناصح جھیمک ارته نارندن
کرم قل باشم آغرتمه قو قیل و قالی بر لحظه⁹⁰

О праведный наставник, не пугай сегодня завтрашним адским огнем.
Сделай милость, не докучай мне, оставь пересуды хоть на миг.

⁸³ Л и СУ, 416,1; СН, 466,7; СА, 49а,1.

⁸⁴ Л и СУ, 33а,5; СН, 41а,12; СА, 436,6.

⁸⁵ Л и СУ, 42а,11; СН, 456,11; СА, 48а,5.

⁸⁶ Л и СУ, 556,3.

⁸⁷ Л и СУ, 506,15; СН, 56а,2; СА, 58а,5.

⁸⁸ Л и СУ, 35а,2; СН, 436,4; СА, 456,11.

⁸⁹ Л и СУ, 566,13,14. То же: Л и СУ, 59а,7; СН, 62а,4; СА, 64а,6.

⁹⁰ Л и СУ, 626,1. То же: Л и СУ, 52а,13; СН, 586,3; СА, 606,5; Л и СУ, 72а,10.

صوفی قتکده خوبلری سومک کنه ایه
سن فارغ اول قو بن یناین اول کناهله⁹¹

Суфий, если, по-твоему, грех любить красавцев,
Ты уйди, оставь меня, я сгорю от того греха.

Подобные строки, разумеется, приводили в ярость ханжей, и они платили поэтессе тем, что при ее жизни и в последующие века поддерживали легенду о неприличии ее стихов и о том, что этим исчерпывается все содержание ее поэзии. С такими суждениями, которые встречаются в тезере, соглашались некоторые авторы, писавшие впоследствии о Михри. На самом же деле, если беспристрастно прочесть ее диван, можно найти лишь несколько бейтов, которые и сейчас можно было бы охарактеризовать подобным образом. Не следует, однако, забывать, что со времени написания этих стихов прошло без малого пять веков и с тех пор сильно изменилось само представление о том, что пристойно в стихах, а что нет. Но даже если предположить, что мы не ошиблись в выборе этих бейтов, то и тогда главная причина такой их оценки в свое время кроется в том, что они написаны женщиной. Если бы их написал любой другой средневековый поэт, это не вызвало бы такой отрицательной реакции. Да и могло ли быть иным отношение ученых схоластов или суфиев, чей ум был воспитан на мусульманской догматике и теософских сочинениях, к такой женщине, как Михри? Это именно она написала такие строки:

چونکه ناقص عقل اولور دیرلر نسا
هر سوزین مغرور طوتحقدر روا
لیکی مهری داعینک ظنی بودر
بو سوزی در اولکه کاسل اوصلودر
بر مؤنث یکدرر کیم اهل اوله
بیک مذکردن که اول نا اهل اوله

⁹¹ Л и СУ, 64а,11; СН, 66а,4; СА, 68а,2. То же: Л и СУ, 43а,6; СН, 53б,11; СА, 56а,4.

بر مؤنث یککه زهنی پاک اوله
یک مذکردن که بی ادراک اوله⁹²

Раз говорят, что у женщин недостаток ума,
Каждое слово у них должно быть гордым.
Но Михри полагает, и мнение ее таково
(Эти слова говорит та, чей ум совершенен):
Одна достойная женщина лучше
Тысяч мужчин недостойных.
Одна женщина со светлым разумом лучше
Тысяч мужчин неразумных.

Здесь отразилась одна из примечательных для XV в. особенностей мировоззрения Михри — признание ею полного равенства женщин и мужчин, протест против обычного в те времена в мусульманском обществе взгляда на женщину как на существо низшего порядка, лишенное самостоятельности в мыслях и чувствах.

* * *

Попытаемся понять, как относилась Михри к литературному творчеству вообще и прежде всего — к своему собственному. В диване ее стихов об этом можно прочесть всего лишь несколько строк. В *Хатме رساله* («Эпилоге *рисале*»), только что цитированном нами, говорится, что это сочинение написано

تا اوقوینلاره نفع اولمغیچون
دکاینلر جر می رفع اولمغ ایچون⁹³

Для того, чтобы читающим польза была,
Для того, чтобы слушающие избавились от грехов своих.

Хатиме-йи рисале отличает искренность тона, простота языка. Здесь поэтесса высказывает важные для нее мысли.

⁹² Л и СУ, 166,10—13; СН, 216,3—6; СА, 23а,5—8.

⁹³ Л и СУ, 166,5; СН, 21а,11; СА, 226,12.

По-видимому, ее беспокоило, как будут воспринимать ее стихи:

رحمت اول صاحب کمالک جانانه
که آوقیوب طعن اتمیه نقصاننه
ستر ایده اکسکلوکین هر نه که وار
اتمیه جهاله عیبیین آشکار
ایشدوب طعن اتمیه هر بی خبر
مهرینک قلبینه کلمیه کدر⁹⁴

Благодаренье душе того совершенного человека,
Который, прочтя [стихи], не станет хулить их недостатки,
Скроет все изъяны, какие [в них] есть;
Не откроет неучам недостатки [стихов]:
Чтобы не бранил, услышав их, любой невежда,
Чтобы не вошла печаль в сердце Михри.

Не будем слишком строги к поэтессе, которая однажды так высоко отзывалась о себе (известно, что в поэзии того времени это было принято):

بحر شعر ایچره مهری بر دردور
که آنی کورممش اولاً غواص
معنی دکانی آیچنده صراف اول
سندہ بولسون قموسی کوهر خاص
ویرمه نادان الینه کیم نه بلور
آلتنک قیمتینی اهل رصاص⁹⁵

Михри — жемчужина в океане поэзии,
Такой не видели еще ловцы жемчуга.
Стань менялой в лавке разума,
Чтобы все находили у тебя особые драгоценности.
Не отдавай [их] в руки невежды, ибо что знает
Лудильщик о ценности золота?

⁹⁴ Л и СУ, 166,7—9; СН, 21а,13—216,2; СА, 23а,2—4.

⁹⁵ Л и СУ, 426,15—17; СН, 48а,2—5; СА, 50а,8—11.

Полон значения для нас другой ее бейт:

طالع اول شاعرلرک که اشعارنک معناسی وار
سن اراقده ای مهري قو قوری سوزی صوی⁹⁶

Счастливы те поэты, чьи стихи имеют смысл.

А ты, Михри, оставь свои пустые слова.

В век преобладания в турецкой письменной поэзии только одной традиционной схемы, пронизывающей и ее форму, и содержание, высказанная поэтессой мысль позволяет думать, что Михри предъявляла к стихам высокие требования. Это должно было как-то сказаться и на ее собственных литературных вкусах и симпатиях. Для того чтобы судить об этом, мы располагаем лишь ее собственными стихами. Нет никаких достоверных исторических свидетельств, которые помогли бы нам узнать, например, весь круг ее литературного чтения. Сейчас еще трудно с достоверностью судить о том, что в ее стихах является прямым подражанием тем или иным поэтам, а что было порождением времени и присущего ему мировоззрения. В диване Михри можно найти почти дословное повторение строк или бейтов Джалаладдина Руми, Са'ди, Хәфиза, Хаййама, Навā'и и других поэтов.

В диване поэтесса дважды называет имя поэта Салмана. Так, обращаясь к своему возлюбленному, она говорит:

شبهه‌سز نادان و ابترجلف و بی ادراکدر
اهل شعر ایچره سنی یک کورمین سلماندن⁹⁷

Сомнения нет, глупец, тупица и невежда тот,

Кто среди поэтов не ставит тебя выше Салмана.

Михри еще один раз упоминает имя этого поэта⁹⁸ как мерило поэтического мастерства. Можно высказать предположение, что здесь имеется в виду персоязычный поэт XIV в.

⁹⁶ Л и СУ, 736,1,2; СН, 696,4; СА, 71а,12.

⁹⁷ Л и СУ, 576,9.

⁹⁸ Л и СУ, 266,13; СН, 276,12; СА, 30а,3.

Салмāн Саваджī, блестящий мастер «искусственной» касыды.

Получившая великолепное классическое образование, Михри несомненно была знакома со стихами своих предшественниц в литературе, а значит, и с поэзией Рāби'а (X в.) и Махсїти⁹⁹ (XII в.) — если признать последнюю автором приписываемых ей произведений. Их стихи не могли не заинтересовать турецкую поэтессу. Вероятно, она нашла много созвучного себе в их газелях, полных тоски и жалоб на страдания несчастной любви или бурного протеста против всего, что мешало их любви. На эту мысль наводят, например, строки стихов Михри, где она просит у бога одной лишь кары для неверного возлюбленного: пусть сам он влюбится в жестокую мучительницу, подобную ему самому¹⁰⁰. Это как бы повторяет бейты Рāби'а:

دعوت من بر تو آن شد کیزدت عاشق کند
بر یکی سنگین دلی نا مهربان چون خویشتن
تا بدانی درد عشق و داغ مهر و غمخوری
تا به هجر اندر بیچی و بدانی قدر من

Пожеланье мое тебе: пусть бог заставит тебя влюбиться

В такую же каменносердую, неласковую, как ты сам.

Узнай тоску любви, жар страсти, погорюй,

И, когда начнешь корчиться в [тоске] разлуки, узнаешь цену мне¹⁰¹.

Известно, что Михри была знакома или поддерживала переписку со многими турецкими поэтами, своими современниками. Ее диван содержит их имена. Это Гювахи, которому Михри посвятила газель, автор *Пенд-наме* («Книги назиданий»), где были собраны также турецкие пословицы и поговорки, Маками, Лютфи, Афитаби, Мюнири и др. Но

⁹⁹ Или Махиста (в чтении ряда иранистов, писавших о ней).

¹⁰⁰ Л и СУ, 556,12—14; СН, 616,3—5; СА, 636,5—7.

¹⁰¹ Цит. по: Е. Э. Бертельс, *История персидско-таджикской литературы*, М., 1960, стр. 156—157. Вообще было бы полезно проследить, как развивалось творчество средневековых поэтесс. Это позволило бы выявить много общих черт и несомненную преемственность в литературах ираноязычных и тюркских, но это тема особого исследования.

особую свою литературную симпатию она выказала по отношению к Неджати. Он был современником Михри, родился примерно в 1460 г. в той же Амасье или Кастамону (точно неизвестно) и умер в 1509 г. в Стамбуле. До нас дошел его диван¹⁰². Неджати был тонким лириком, мастером газели. Не слишком оригинальный в тематике своих стихов, он мастерски владел поэтическим словом. Поэт много писал о любви, о природе, о горечи разлуки с возлюбленной и т. п. В этом он не выходил за пределы круга тем тогдашней придворной поэзии. Так писали по-турецки, по-персидски, по-арабски и на других языках современные ему поэты и в Турции и далеко за ее пределами. Неджати в отличие от других современных ему поэтов умел писать и о жизни, вносил в стихи «местные элементы», как пишет об этом Б. Неджатигюль¹⁰³, использовал турецкие пословицы. Михри высоко ценила поэзию Неджати и, чтобы знать его мнение о своих стихах, посылала ему едва ли не каждое свое сочинение, и, как пишет Лятифи, «какие бы доходы она ни получала, она отсылала их ему»¹⁰⁴ (это свидетельство автора *тезкере* интересно, но пока не совсем ясно). Другие авторы, например Ашык Челеби, писали, что Неджати не очень одобрительно относился к ее восторженному поклонению, вернее, к форме, в которой она его выражала. Он высказал однажды свое отношение в довольно резких стихах, правда, не назвав имени поэтессы.

Ey benim şî'rimē nazîre diyen
Çıkma râh-î edebden eyle hazer
Deme ki işte vezn ü kâfiyede
Şî'rim oldu Necâtî'yē hemser
Harfî üç olmak ile ikisinin
Bir midir filhakika ayb ü hüner¹⁰⁵

¹⁰² *Necati Beğ divanı*. Hazırlıyan Ali Nihad Tarlan, İstanbul, 1963.

¹⁰³ B. Necatigül, *Edebiyatımızda isimler sözlüğü*, İstanbul, 1960, s. 122—123.

¹⁰⁴ تذكره الشعراء و المشخيان من لطيفی Рук. ЛО ИНА АН СССР В 272, л. 140a.

¹⁰⁵ Цит. по: *İstanbul kitaplıkları türkçe yazma divanlar kataloğu*, I. cilt, İstanbul, 1947, s. 74.

О ты, слагающая *назире* в подражание моим стихам,
Смотри, не преступай пределы приличия.
Не говори: «Вот, по размеру и рифме
Мои стихи близки Неджати».
Хотя и по три буквы (согласных) в обоих словах.
Но разве «стыд» и «знание» могут значить одно?!

Михри прекрасно знала поэзию Неджати, и на многие его стихи она откликнулась своими *назире* (стихотворными «ответами», а вернее, вариациями, парафразами). Пока еще не установлено, как много *назире*, связанных с его творчеством, содержит диван Михри. Но признано, например, что ее газель с редифом *دونه دونه*¹⁰⁶ является *назире* на стихи Неджати. Об этом писал еще Лятифи, замечая при этом, что многие поэты пытались писать *назире*, но лучшие принадлежат Михри. В. Д. Смирнов выделял в этой связи еще две ее газели¹⁰⁷, о чем свидетельствуют заметки, сделанные им на полях ленинградского списка дивана. Поэтесса не раз в стихах прямо обращалась к Неджати¹⁰⁸. Широко известен ее бейт:

مهری نجاتی شعرنه دیرسن نظیره لیک
سن بر کدا و مقلس او بر پادشاهله¹⁰⁹

О Михри, на стихи Неджати пишешь ты *назире*,
Но в сравнении с ним, падишахом, ты лишь нищий и бедняк.

* * *

Придворная турецкая литература, как правило, замыкалась в кругу определенных тем и сюжетов. Традиционное содержание требовало и столь же традиционной формы. В панегириках султанам и правителям, в словословиях Ал-

¹⁰⁶ Л и СУ, 596,5—11; СН, 636,9—64а,2; СА, 656,10—66а,4.

¹⁰⁷ Л и СУ, 55а,1—6 и 60а,17—606,5; СН, 59а,4—9 и 63а,1—5; СА, 61а,5—10 и 65а,3—8.

¹⁰⁸ Например: Л и СУ, 38а,10; СН, 38а,10; СА, 406,2. Э. Дж. Гибб относил эту газель к *назире* на стихи Неджати.

¹⁰⁹ Л и СУ, 64а,13,14; СН, 666,6,7; СА, 68а,4,5.

лаху, в любовных лирических стихах поэты повторяли в бесконечных вариациях своего рода набор устоявшихся образов, эпитетов, метафор. Искусство поэта в том и состояло, чтобы найти возможность по-новому использовать эти художественные средства, повернуть привычный образ или эпитет под новым, неожиданным углом зрения и тем оживить его. Правда, в XV в. в турецкой литературе эта «игра словами» еще не стала самоцелью. Многие употреблявшиеся тогда элементы средств поэтической выразительности еще не стали в такой мере штампами, как в персоязычных литературах в то время или в самой турецкой — позднее. Но и в турецкой литературе на рубеже XV—XVI вв. уже определился довольно устойчивый круг образов, сравнений, метафор.

Попытаемся понять, каков же был герой лирических стихов Михри, какими образами он представлен в этом диване? Сама поэтесса предстает перед читателем во всей сложности своих мыслей и чувств, во всем многообразии своих переменчивых настроений: то истово верующая, скованная религиозными канонами и моральными установлениями ислама, кающаяся в грехах затворница гарема, то бурно протестующая против всего этого живая земная женщина, страдающая или радостная, сознающая свое право на счастье и любовь и отважно отстаивающая свою независимость.

Привычные образы заполняют стихи Михри. Иногда они лишь в малой степени могут передать живые чувства, владевшие поэтессой. Иногда же всем известная условность, определенность привычных образов передает подлинные мысли и чувства автора.

Михри в стихах часто называет себя бродягой (سرسری)¹¹⁰ или *риндом* (رند) ¹¹¹ — беспутным гулякой и бражником. При всей очевидной условности этих образов у поэтессы XV в. в них раскрывается ее мироощущение. В этом нет ничего

¹¹⁰ Л и СУ, 756,5 и др.

¹¹¹ Л и СУ, 416,3; СН, 466,9; СА, 49а,3 и др.

удивительного, если не искать здесь «плоскую» правду, одно правдоподобие. Здесь нужно видеть поэтическую правду, выраженную в традиционных образах. Кто из образованных людей того времени не знал великолепных газелей Хāфиза, жившего всего лишь веком ранее Михри и тогда, в конце XV в., еще совсем «живого», современного? Могла ли не прислушаться Михри к его стихам, в которых громко звучал голос *ринда*, дразнил и осмеивал лицемеров и ханжей всех духовных званий?

Михри в большей части стихов не выходит за пределы традиционных приемов и средств художественной выразительности. Так, в ее диване много преувеличенно грандиозных образов, придуманных, чтобы поразить воображение читателя. В двух приводимых далее примерах поэтесса имела в виду прежде всего самого шахзаде Ахмеда, которому и посвящены эти стихи.

عدلی میزانینه کلدی کفه اولدی مهر و ماه
لطفی دریاسنده اولدی بحر عمان بر حباب
دولت اسبنده کوروب چکدی عنانی زسین
کلدی میدان سعادتده فلک اوپدی رکاب¹¹²

Солнце и луна появились и чашами стали для весов его справедливости.
В океане его милостей каплей стал Индийский океан.
Увидев его на коне благополучия, Земля натянула свои поводья.
Явилось небо и на арене счастья поцеловало [его] стремяна.

قشوکہ بکزمکیچون سنک ای زهره جبین
کندوزن طوتدی هلال اتدی قمر دونه دونه¹¹³

Для того чтобы походить на твои брови, о ты, у кого чело Венеры,
Луна не раз превращала себя в полумесяц.

То и дело в стихах Михри встречаются такие «классические», в нашем современном понимании, штампы, как «со-

¹¹² Л и СУ, 20а, 10, 11.

¹¹³ Л и СУ, 596,8; СН, 636,12; СА, 66а,1. Подобные гиперболические образы см., например, Л и СУ, 21а,16 и 24а,11; СН, 236,7 и 296,13; СА, 256,1 и 32а,7.

ловей души», «взоры-стрелы из-под луков-бровей»; здесь и «бабочки, сжигающие себя в пламени любви», и «глаза-кро-
вопийцы» у возлюбленного, и мечта о нем — «хане на пре-
столе души», и неизбежные соловей и роза, шипы и роза;
тут же метафора «зерцало души», покрывающееся ржавчи-
ной или пылью, когда душа отягощена грехом или заботой.
Здесь же можно найти и такой бейт:

باشمی طوب ايلمشدم بن اکرچه چالمغه
دلربالر ايلمشدی زلفنی چوکانلر¹¹⁴

Я превратил свою голову в мяч для игры,
А красавицы сделали из своих локонов чевганы.

Вслед за этим и само солнце становится мячом для ло-
кона хана Ахмеда¹¹⁵. Поэтессу не смущают никакие преуве-
личения: она пишет, что от ее вздохов небосвод покрылся
тучами, а от искр, которые высекают эти вздохи, загорают-
ся сами звезды¹¹⁶, «...если бы солнце увидело его лицо, оно
спряталось бы за тучи»¹¹⁷. Поэтесса изыскивает еще одну
гиперболу: само солнце на небе есть не более чем ободок
вокруг лица возлюбленного¹¹⁸ и т. д.

Если в стихах поэтесса говорит о реально существующих
людях, образы их безлики: традиционные метафоры, изо-
щренные сравнения не могут служить средствами портретной
живописи:

عجیمی لعل نابکدن سنک یاقوت رنگ السه
دهانک نقطه سندن دُر بولدر چون مدورلک¹¹⁹

Разве удивительно, что от твоего чистого рубина яхонт цвет свой берет,
Ведь от точки твоего рта свою округлость получила жемчужина.

¹¹⁴ Л и СУ, 336,13.

¹¹⁵ Л и СУ, 266,8,9; СН, 276,7,8; СА, 296, 10,11.

¹¹⁶ Л и СУ, 19а,12 и 416,14; СН, 26а,12 и 456,3; СА, 28а,12 и 476,10 и др.

¹¹⁷ Л и СУ, 67а,7; СН, 676,4; СА, 696,1.

¹¹⁸ Л и СУ, 23а,3.

¹¹⁹ Л и СУ, 48а,7.

سافات گلستانده بکم خد کدر تر کل
اولبدر برک کل اوستنده خالک دانه فلفل¹²⁰

В цветнике красоты твой лик — это свежая роза,
А родинка твоя — горошинка перца на лепестке розы.

Михри не кажется чрезмерным любое преувеличение в описаниях:

دقت ایله نظر ایتمکدن آکا اینجَلم
بله دم داخی میانمی و یاخود مودر بو¹²¹

Я внимательно смотрела на него и потом со временем стала [такой]
тонкой,
[Что] даже не знала: талия это моя или волос.

Стихам Михри часто свойственна подчеркнутая метафоричность:

تاجری عشقی اولدن شهر دنده هر زمان
غیرلر سیم ایله زر بن جان ویروم باج لی¹²²

С тех пор как я в душе¹²³ вступила в торг из-за любви к нему,
Другие всегда платят пошлину серебром и золотом, а я отдаю душу.

Довольно часто Михри прибегает в стихах к обыгрыванию омонимов, полисемантической слов:

رخلرک دل شاهنی مات ایلدی بر لعبله
کوزلرک جان فرزنه حاجت دکل سورمک سمند¹²⁴

Твои ладьи одним ходом сделали мат королю сердца, [и потому]
Твоим глазам нет нужды вести коня к ферзю души.

¹²⁰ Л и СУ, 616,9.

¹²¹ Л и СУ, 596,2; СН, 626,10; СА, 646,11.

¹²² Л и СУ, 45а,3.

¹²³ Здесь дословно: «в городе».

¹²⁴ Л и СУ, 306,15.

Здесь игра слов построена на двух значениях слова رخ (в системе шахматной терминологии — это «ладья, турá» и в то же время это слово означает «лицо, щека, ланиты»).

کورديلر لیلی صچک بندنده مجنون کوکمی
 125 اهل دللر لیلی و مجنون دیوانن بغلدی

Увидели в узлах твоих черных, как ночь, волос мою безумную от любви
 125

И сочинили влюбленные диван Лейли и Меджнуна.

В этом бейте слова لیلی и مجنون в первой половине употреблены в смысловом их значении (т. е. соответственно «ночной» и «безумный»), а во второй половине — как имена собственные, ставшие нарицательными:

دوستم دل مرغنه قورمش قرا زلفینک 126 آغ
 127 کوز قزردوب دوشدم الا آه کیم مشکل دوزآغ

Друг мой, черный локон твой расставил для птицы сердца силок.
 С заплаканными глазами я попала [в него]. Ах, как тяжек капкан!

Бейт построен на двойном значении слова قرا زلفینک: к: آغ — естественно ждать употребления آغ в значении «белый», но здесь автор использовал его в значении «силок».

В стремлении наиболее выразительно охарактеризовать какие-то качества героев своих стихов или их поступки Михри называет имена героев известных легенд «Юсуф и Зелиха», «Лейли и Меджнун», имена мифологические или легендарные, такие, как Заль и Рустам, Нариман и Сам, Сулейман и Лукман, Нух и Искендер. Живые чувства выражаются с помощью образных штампов, условных подстановок, омертвевших формул, наделенных раз навсегда закрепленными за ними качествами и признаками. Так появляется

¹²⁵ Л и СУ, 726,16.

¹²⁶ Здесь по смыслу фразы должно быть زلفینک.

¹²⁷ Л и СУ, 44а,1; СН, 496,8; СА, 516,11.

строка (этот образ не раз повторяется в диване в том же смысле):

کوزلرم یاشی دوکنمز سنکه نیل ارباغیدر¹²⁸

Слезы из глаз моих неиссякаемы, подобно Нилу.

Вероятно, это заимствованное сравнение проделало долгий путь через персоязычные литературы, прежде чем попало в турецкую поэзию и сохранилось в ней как литературная условность. Таково же сравнение с рекой Джейхун (Аму-Дарья).

Примечательно, что, строя свои стихи по канонам поэтики, принятой тогда в письменной литературе, Михри порой пытается выйти за их пределы. Так возникают в стихах (иногда даже в торжественных «одах») бытовые сравнения, образы, пришедшие из жизни; появляются поля, засеянные просом или пшеницей¹²⁹, огород, где наливаются тыквы¹³⁰, печи при банях¹³¹, хирман¹³² и т. п.

В нравоучительном *месневи*, говоря о бренности земного существования, поэтесса сравнивает этот мир с постоянным двóром, куда путники заглядывают лишь ненадолго¹³³. Путнику в дороге нужны припасы: «едешь на день — готовь припасы на тысячу лет»¹³⁴ (здесь как будто использована народная поговорка).

В любовной газели можно встретить такую строку:

بلبلک تازه کلستاننده زاغ اولمقی نه کوچ¹³⁵

Как трудно быть вороной в соловьином свежем цветнике!

¹²⁸ Л и СУ, 35а,9; СН, 396,12; СА, 42а,4.

¹²⁹ Л и СУ, 49а,14.

¹³⁰ Л и СУ, 46а,1; СН, 51а,7; СА, 53а,11.

¹³¹ Л и СУ, 32а,6; СН, 44а,12; СА, 466,6.

¹³² Л и СУ, 21а,10; СН, 23а,13; СА, 25а,6.

¹³³ Л и СУ, 13а,17; СН, 17а,8; СА, 18а,11.

¹³⁴ Л и СУ, 13а,10; СН, 17а,1; СА, 18а,4.

¹³⁵ Л и СУ, 30а,11; СН, 356,7; СА, 376,13.

В лирических газелях Михри не избегает прозаизмов:

کستاننده چون ازهار اولدم بن دوستک
 بوستاننده پیاز و ثوم اولیدم کاشکی¹³⁶

Не стала я цветком в саду друга.

Потому стать бы мне [хоть] чесноком или луком в его огороде!

شمدکی خلفک قتنده ترکاکدر اعتبار
 کشلو ترخانه لرنده ثوم اولیدم کاشکی¹³⁷

У народов нынешних все турецкое в почете.

А мне стать бы хоть чесноком в человеческом вареве!

То же наблюдается и в лексике. Когда Михри пишет о том, что ее волнует, что вызывает ее гнев, она отходит от «высокого» стиля. Так поминает она недобрым словом свою соперницу, называет ее вороной, свиньей или собакой и шлет ей всяческие зложелания. Эти слова и выражения резко контрастируют с изящной лексикой, присущей в нашем представлении «поэзии диванов».

Стилистическое разнообразие некоторым стихам Михри придает их ироничность, окрашенная то мягкой грустью, то язвительной насмешкой. В диване можно найти газели, ироничные по общей интонации, или отдельные бейты, в которых звучит эта ирония. Приведем примеры:

نه حسنم آفتاب و نه خود ماه کنجیدر
 نه قشلم کمان و نه زلفم نشانجیدر
 بهتانلر ایلمش بزه رعنا دیو خطیب
 شاعرارک بر نهجسی غایت یلنجیدر¹³⁸

Лицо мое не солнце, не сокровище самой луны.

Брови у меня не луки, кудри — не стрелки из них.

Лгал проповедник¹³⁹, называя меня красавицей.

Сколько страшных лжецов среди поэтов!

¹³⁶ Л и СУ, 72а,5.

¹³⁷ Л и СУ, 69а,9.

¹³⁸ Л и СУ, 39а,15,16; СН, 426,10,11; СА, 45а,4,5.

¹³⁹ Здесь возможен перевод: «жених» (не содержится ли тут намек на сватовство *мюдерриса*?).

کل رخلرکک چوقدر عاشقی ولی امّا
چشمینه رقیبوکک مهری دکن اولمشدر¹⁴⁰

Много есть влюбленных в твои розовые щеки, но
Колючкой для глаз соперницы стала, оказывается, Михри!

بر کرّه مبتلایمه رحم ایدم دیسک
دنیاде سودкیم نولا یалан دوکنمدی¹⁴¹

Если хоть раз ты скажешь: «Я буду милостив к влюбленным в меня»,—
То что случится в мире, мой любимый: ведь ложь не перевелась!

Диван Михри не отличается большим разнообразием жанровых и поэтических форм. Собрание ее стихов представлено главным образом газелями, а также касыдами. *Месневи* занимают сравнительно небольшое место, еще меньше — *тахмисы*, *мухаммасы*, *мувашиахи* и *мюфреды*.

В ряде газелей, а также в известном *месневи*, посвященном Лядику, можно заметить прямую связь поэзии Михри с турецким фольклором.

В лирических стихах часто встречается диалогическая форма (прямая речь поэтессы, иногда называющей себя в третьем лице, и отвечающего ей возлюбленного)¹⁴².

Важной особенностью этого собрания стихов является то, что в основе его построения, как уже указывалось выше, лежит тематический принцип, а не жанровый. Открывают диван сочинения философского, религиозного характера, панегирики в честь султана и его сына-наместника, покаянные молитвы самой Михри и т. д. В эту часть дивана входят касыды, газели, *месневи*, строфические стихи. Следующую основную часть дивана занимают лирические стихи самого разного содержания. Это собрание главным образом

¹⁴⁰ Л и СУ, 34а,12,13.

¹⁴¹ Л и СУ, 74а,4.

¹⁴² См., например, газели: Л и СУ, 36а,11—16; Л и СУ, 53б,6—12; СН, 57б,9—13; СА, 59б,9—60а,3; отдельные бейты: Л и СУ, 24б,1,2; СН, 30а,7,8; СА, 32б,2,3; Л и СУ, 58б,10,12,13; СН, 61б,9,11,12; СА, 63б,10,12,64а,1; Л и СУ, 60б,4,5; СН, 63а,4,5; СА, 65а,7,8 и др.

газелей, расположенных в алфавитном порядке рифм. Сюда же входят *мурабба*, двустушия и другие стихи. Отступления от общепринятого порядка построения дивана так велики, что в этом, пожалуй, можно видеть прямое проявление авторской воли.

Из всех стихотворных размеров Михри предпочитала *ремель*, *хезедж* и *музари*. В диване встречаются и нарушения размеров, наблюдаемые во всех четырех разновременных списках, отражающих две редакции этого собрания стихов¹⁴³. Воздержимся пока высказывать мнение, кому принадлежат эти погрешности: переписчикам, в указанных случаях, как правило, четырежды повторившим ошибки, или самой поэтессе, которая хорошо знала поэзию на языке фарси. Но известно, что в XV в. в турецкой поэзии еще нередко встречались погрешности против правил *аруза*. Многие кажущиеся отступления от строгих правил *аруза* в действительности не являются таковыми, так как могут быть устранены чтением, соответствующим требованиям метра.

В стихах Михри можно отметить также неточности в рифмах (в данном случае не имеются в виду те формальные допущения, которые признаются турецкой поэтикой). Встречается «зрительная» рифма, т. е. графически верная, но требующая, например, с точки зрения норм современного турецкого языка, произношения искаженного, подчиненного рифме¹⁴⁴. Однако это, может быть, и соответствовало производным нормам турецкого языка того времени.

* * *

Остановимся вкратце на истории публикации стихов Михри, их изучения и на том, как воспринималась ее поэзия современниками и позднейшими поколениями.

¹⁴³ См., например: Л и СУ, 33а,7; СН, 416,1; СА, 436,8; Л и СУ, 336,1,2; СН, 416,12,13; СА, 44а,7,8; Л и СУ, 32а,3,4; СН, 44а,9,10; СА, 466,3,4.

¹⁴⁴ Л и СУ, 52а,12—17; СН, 586,2—8; СА, 606,4—10.

По турецким письменным источникам имя Михри известно с XVI в. Одним из первых его назвал в своем *тезкере* (953/1546 г.) Лятифи Кастамунийский. В его сочинении мы находим краткие биографические сведения, несколько бейтов ее стихов, а также такие, например, выпренные слова о ее творчестве:

روشن ضميرله برج بلاغتک مهری، و آفتابيله همشهری ایدی، فنّ شعرده
بی قدر و پایه، و مایه معرفتده کم مایه دکل ایدی، طبع سخن آراسی
کلکونه نظم رنگین ايله مشاطه عروس مقال، و زینت کر فکر بکر خیال
ایدی، اگرچه عشوه اشعاری و شیوه گفتاری زنانه در، اما جهت سوز و
کدازده عاشقانه، و بیان شوق و نیازده مردانه در¹⁴⁵

«Она была солнцем блистательных помыслов и созвездием красноречия, она была сродни солнечному лучу. В поэтической науке она была вне сравнения, а в сути познания — без недостатков. Благодаря дарованию [в области] слова, украшенного румянами красочной поэзии, она была женщиной, наряжающей невесту речи и украшающей мечту целомудренной мыслью. Хотя в поэтической манере и способе изъяснения она была женственна, однако в своих словах и пылкости [чувств] она была влюбленной, а в выражении страсти и желаний — мужественной».

Несколько позже Хасан Кыналы-заде (1546—1604), известный также под именем Хасана Челеби, в своем *тезкере*¹⁴⁶ помещает полтора десятка бейтов Михри и сообщает о поэтессе не больше того, что мы знаем по записям Лятифи. Писали о ней в своих *тезкере* и другие авторы XVI—XVIII вв., например, Сехи-бей (ум. в 1548 г.), Ашык Челеби (ум. ок. 1568—1571 г.), Ахди Багдадский (ум. в 1563 г.), Риязи (ум. в 1644 г.) и др.¹⁴⁷ Стихи Михри можно найти в рукописях ряда средневековых турецких поэтических сбор-

¹⁴⁵ لطیفی من المشخیان و الشعرآ تذکره Рук. ЛО ИНА АН СССР В 272, л. 1476.

¹⁴⁶ تذکره حسن چلبی Рук. ЛО ИНА АН СССР С 132, лл. 2526—253а (далее — Хасан Челеби).

¹⁴⁷ А. Карахан в своей статье о Михри-хатун в этой связи называет Беяни и других авторов тезкере (см. А. Karahan, *Mihri Hatun*, s. 305—306).

ников. Например, известный каталог рукописей Берлинской библиотеки, составленный В. Перчем, трижды называет ее имя (№ 27(3), 333, 334)¹⁴⁸. Бейты, записанные в названных *тезкере*, почти вплоть до нашего века служили единственным источником, по которому составляли себе представление о творчестве Михри авторы поэтических сборников и антологий, а также разного рода книг по истории турецкой литературы. Не располагали иными источниками и первые европейские авторы, когда обращались к творчеству Михри. Й. фон Хаммер в 1836 г. в своей «Истории османской поэзии»¹⁴⁹ цитировал только те бейты, которые нашел в упомянутых *тезкере*, и пересказал немногие биографические сведения о поэтессе, известные из тех же источников. Не приводит новых стихов и Э. Серван де-Сюньи в книге «Османская муза или шедевры турецкой поэзии»¹⁵⁰. Едва ли можно назвать переводами стихи, опубликованные под именем Михри, так как сам составитель книги предупреждает читателей, что он заменил ряд «трудных для европейского понимания» образов на другие, привычные, а кроме того, соединил в одно целое два небольших стихотворения, связанных единством темы. Серван де-Сюньи видит в Михри певца любви и воздает должное искренности ее чувств и смелости их выражения. Автор прежде всего старается доказать, что поэтесса была образцом добродетели, хотя и заслужила славу мусульманской Сафо. По существу то же самое сказала о Михри и Дора Д'Истрия в своей книге «Женщины на Востоке»¹⁵¹.

Так писали о Михри до конца XIX в., когда благодаря работам русского тюрколога В. Д. Смирнова стало возможно более основательное знакомство с творчеством этой по-

¹⁴⁸ W. Pertsch, *Die Handschriften-verzeichnisse der Königlichen Bibliothek zu Berlin*, Berlin, 1889, S. 54—55, 333—334, 334—340.

¹⁴⁹ J. v. Hammer-Purgstall, *Geschichte der osmanischen Dichtkunst*, Pesth, 1836, S. 306—309; ср. также его: *Geschichte des Osmanischen Reiches*, Bd II, Wien, 1828, S. 371.

¹⁵⁰ É. Servan de Sugry, *La muse ottomane ou chefs-d'oeuvre de la poésie turque*, Paris, 1853, pp. XV—XVI, XXVII, 43—45, 47—49, 360.

¹⁵¹ D. D'Istria, *Les femmes en Orient*, vol. I, Zürich, 1859, pp. 453—456.

этессы. В. Д. Смирнов приобрел в Стамбуле совершенно неизвестную до того времени рукопись дивана Михри. Она долгое время считалась уникалом и хранилась в его личной библиотеке, а потом — в рукописном собрании Азиатского музея (ныне — Ленинградского отделения Института народов Азии АН СССР). В 1891 г. в своей хрестоматии по турецкой литературе он опубликовал 227 бейтов из собрания ее стихов (второе издание книги содержало 111 бейтов)¹⁵². Через год после публикации этих стихов в своем «Очерке истории турецкой литературы»¹⁵³ В. Д. Смирнов сравнительно большое место уделил творчеству турецкой поэтессы и впервые опубликовал на русском языке переводы ее газелей. При этом В. Д. Смирнов высоко оценил поэзию Михри, ее «свежесть и страстность чувства и непосредственность впечатлений». Сравнивая ее стихи с поэзией прославленного лирика XV в. Неджати, он замечает, что «ее стихотворения мало уступают по красоте выражений и плавности звуков стихотворениям Неджати, а по однопредметности и цельности образов, пожалуй, даже и превосходят их»¹⁵⁴. Обращаясь к творчеству Михри, все авторы в Турции и за ее пределами в последующие полвека пользовались публикациями В. Д. Смирнова.

Э. Дж. Гибб, автор многотомной «Истории османской поэзии»¹⁵⁵, хорошо знавший восточные и европейские книгохранилища, не смог разыскать других рукописей Михри и вынужден был ограничиться уже опубликованными ее стихами. Этот автор также полагает, что в сравнении с Неджати ее поэзию выгодно отличает непосредственность и безыскусственность, «в ней гораздо меньше погони за эффектом, гораздо меньше риторических украшений и вообще она в большей мере искренна, чем артистична». При этом

¹⁵² В. Д. Смирнов, *Образцовые произведения османской литературы*, СПб., 1891, стр. 432—442; то же, изд. 2, СПб., 1903, стр. 410—413.

¹⁵³ В. Д. Смирнов, *Очерк истории турецкой литературы*, стр. 478—481.

¹⁵⁴ Там же, стр. 56.

¹⁵⁵ E. J. W. Gibb, *A History of Ottoman Poetry*, vol. II, pp. 123—135.

Э. Дж. Гибб замечает, что ей недостает оригинальности, ее метафоры и сравнения редко оказываются выше тех, что встречаются в поэзии ее современников. Но у Михри-хатун нет желания блеснуть стихотворной техникой; ее стихи вызваны желанием выразить свои чувства и мысли. Напомнив, чего стоило ей, женщине, жившей в условиях средневековой Турции, получить необходимые знания, он завершает свою мысль словами: «...мы не можем не восхищаться духом и энергией, которые прорвались через столь многие препятствия, и сверкающим талантом, который помог поэтессе в условиях столь трудных создать поэзию, могущую выдержать сравнение с произведениями всех ее современников, за исключением, быть может, самого величайшего из них»¹⁵⁶. После этой книги две газели Михри в переводе Э. Дж. Гибба были изданы Э. Уилсоном¹⁵⁷. Попутно отметим, что позднейшее упоминание имени Михри встречается в очерке истории старотурецкой литературы, принадлежащем Вальтеру Бьёркману, посвятившему поэтессе несколько строк¹⁵⁸.

А. Е. Крымский, в 1910 г. писавший о творчестве Михри¹⁵⁹, не имел иных оригиналов, чем рукописи, использованные его предшественниками. Он опубликовал несколько новых переводов ее стихов и дал характеристику ее творчества, повторявшую оценку, данную в упомянутых работах В. Д. Смирнова и Э. Дж. Гибба.

Все авторы, писавшие после этого о Михри в течение четырех десятилетий, не ввели в научный обиход новых материалов и в основном не выходили за пределы сказанного ранее (см., например, статью Т. Менцеля в «Энциклопедии ислама»¹⁶⁰, страницы, посвященные Михри, в книгах Таха

¹⁵⁶ Ibid., pp. 131—132.

¹⁵⁷ E. Wilson, *Turkish Literature*, New York, 1901, p. 87.

¹⁵⁸ W. Björkman, *Die klassisch-osmanische Literatur*, — «*Philologiae turcicae fundamenta*», t. II, Wiesbaden, 1964, S. 435—436.

¹⁵⁹ А. Е. Крымский, *История Турции и ее литературы*, т. II, стр. 49, 53, 59—69.

¹⁶⁰ «*Encyclopédie de l'Islam*», vol. III, London — Leyden, 1932, pp. 557—558.

Ай «Турецкие поэтессы»¹⁶¹, Фаик Решада «История османской литературы»¹⁶², Н. С. Банарлы «Иллюстрированная история турецкой литературы»¹⁶³, И. А. Гёвса «Энциклопедия турецких знаменитостей»¹⁶⁴ и др.).

В 1947 г. вышел из печати первый том «Каталога турецких рукописных диванов в стамбульских библиотеках»¹⁶⁵, где дано описание трех списков дивана Михри. Правда, много раньше, в 1929 г., В. А. Гордлевский в статье «Национальная библиотека в Стамбуле, основанная Али Эмири» сообщал о том, что годом ранее он посетил это книгохранилище и держал в руках диван Михри, а другую его рукопись до этого видел в библиотеке Айя-Софии¹⁶⁶.

Турецкие историки литературы, пишущие о Михри, казалось бы, могли опираться на оригинал и этим придать большую основательность своим выводам. Однако, например, Самиха Айверди в своей книге, изданной в 1953 г., говоря о поэзии Михри¹⁶⁷, основывается на старых публикациях, хотя и упоминает о существовании одной из рукописей ее дивана. Она повторяет выводы своих предшественников, писавших о творчестве Михри.

В 1958 г. в турецком издании «Энциклопедии ислама» была опубликована статья Абдюлькадыра Карахана о Михри-хатун¹⁶⁸. От всего ранее написанного на эту тему в турецком литературоведении эту статью выгодно отличает использование трех рукописей дивана Михри, хранящихся в библиотеках Стамбула. Уделив основное внимание биографическим вопросам (а основанием для этого послужили все те же *тезкере*), автор кратко говорит о художественных

¹⁶¹ T. Ay, *Türk kadın şairleri*, İstanbul, 1934, s. 52—54.

¹⁶² ۲۲۷—۲۲۵ ص، تاريخ ادبيات عثمانیه، اجلد، استانبول،

¹⁶³ N. S. Banarlı, *Resimli türk edebiyatı tarihi*, İstanbul, 1949, s. 134.

¹⁶⁴ İ. A. Gövsa, *Türk meşhurları ansiklopedisi*, İstanbul, 1946, s. 235.

¹⁶⁵ *İstanbul kitaplıkları türkçe yazma divan kataloğu*, I. cilt, İstanbul, 1947, s. 74—75.

¹⁶⁶ В. А. Гордлевский, Избранные сочинения, т. III, М., 1962, стр. 460.

¹⁶⁷ S. Ayverdi, *Edebî ve mânevî dünyası içinde Fatih*, İstanbul, 1953, s. 167—169.

¹⁶⁸ «İslâm ansiklopedisi», 82. cüz, İstanbul, 1958, s. 305—306.

особенностях ее стихов. А. Карахан полагает, что хотя она писала более простым языком и более естественно, чем современные ей поэты, но в ее стихах во множестве встречаются искусственные долги́ты (*имале*) и *зихафы*. Повторяя многие общепринятые оценки творчества Михри, он проявляет более вдумчивое отношение к ее поэзии и отмечает, что ее стихам свойственна искренность, что они отображают повседневные события (*günlük vak'alar*).

Последнее из известных нам упоминаний в турецкой печати имени Михри-хатун мы нашли в словаре литературных имен Б. Неджатиюля¹⁶⁹.

В. С. Гарбузова в своих «беседах» о классиках турецкой литературы¹⁷⁰, а позднее более подробно — в книге о поэтах средневековой Турции¹⁷¹ рассказала о жизни Михри, о ее творчестве, отметив его своеобразие, бесспорную талантливость поэтессы. Автор обращает внимание на свободлюбивые мысли поэтессы о необходимости равенства женщины с мужчиной, о ее праве на самостоятельное волеизъявление; здесь дан также перевод одной газели Михри, впервые публикуемой на русском языке.

Для полноты библиографических сведений отметим, что автор настоящей работы в 1963 г. опубликовал статью «К изданию дивана Михри Хатун»¹⁷².

Упомянутыми здесь работами не исчерпывается список изданий, в той или иной мере затрагивающих вопросы творчества Михри, но большая часть их названа¹⁷³.

История изучения творчества Михри показывает, что возможность дальнейшего исследования ее литературного наследия будет зависеть от издания полного текста ее дивана. Недаром известный историк турецкой литературы и тексто-

¹⁶⁹ B. Necatigül, *Edebiyatımızda isimler sözlüğü*, s. 115.

¹⁷⁰ В. С. Гарбузова, *Турк адабиёти классиклари*, Тошкент, 1960, (Шарҳ адабиёти классиклари ҳақида суҳбатлар), стр. 70—73.

¹⁷¹ В. С. Гарбузова, *Поэты средневековой Турции*, Л., 1963, стр. 129—135.

¹⁷² Е. И. Маштакова, *К изданию дивана Михри Хатун*, — «Краткие сообщения Института народов Азии», № 63, М., 1963, стр. 124—135.

¹⁷³ См. «Библиографию Михри-хатун», стр. 101—104 наст. изд.

лог Али Нихад Тарлан писал сравнительно недавно, что в настоящее время первой задачей науки является подготовка критических текстов важнейших произведений классической литературы, которые ныне рассеяны по рукописям и полны погрешностей¹⁷⁴.

Поэзия Михри вся принадлежит своему времени и входит в круг произведений, обозначаемых понятием «турецкая придворная литература». Условность такого определения очевидна, но его оправдывает то общее, что присуще, при всем их своеобразии, многим поэтам средневековой Турции. Их поэзия была адресована господствовавшим кругам современного им общества, и уже одно это обуславливало ее идейное содержание, ее тематику и форму.

Своеобразие творчества Михри — при всей его противоречивости — заключается в том, что ее стихи не замыкались в рамках традиционной придворной поэзии, а выходили за их пределы. Суфийские воззрения безусловно сказались на ее поэзии. Однако не следует думать, что только это и определяло ее творчество. Земное, реальное содержание проступает за строками этих стихов. Бурное проявление сильных чувств и протест против всего, что мешает человеческому счастью, порой так явственно звучит в поэзии Михри, что появление этих стихов невозможно приписать религиозным устремлениям автора, выраженным в аллегорической форме. В лучших своих стихах поэтесса защищала гуманистическое в своей основе признание права человека на свободу чувств и самостоятельность мысли. Жесткие каноны классической поэзии не смогли помешать проявлению творческой и человеческой индивидуальности Михри (как бы это ни было относительно!). Поэтому ее поэзия занимает свое особое место в истории турецкой литературы.

* * *

Текст дивана Михри подготовлен к изданию на основе одного ленинградского списка ее стихов и трех стамбульских, известных нам в микрофильмах и фотокопиях.

¹⁷⁴ А. N. Tarlan, *Necatî Beğ divanı*, İstanbul, 1963, s. IV.

I. دیوان مهري خاتون (Диван Михри-хатун), принадлежавший некогда В. Д. Смирнову, ныне хранится в Отделе рукописей Ленинградского отделения Института народов Азии АН СССР за № В-2519 (в данном издании обозначается сиглом «Л»).

Список хорошо сохранился. Исключение составляют л. 10б, где три бейта залиты чернилами полностью или наполовину, и л. 75а, где концы строк правой колонки смазаны, но текст читается полностью. Рукопись заключена в турецкий бумажный переплет. Размеры листа — 18,5×11,5 см. Текст дивана помещается на 77 листах. Пагинация рукописи (16 — 776) выполнена простым черным карандашом в верхнем левом углу лицевой стороны каждого листа арабскими цифрами, по-видимому, рукой В. Д. Смирнова. Переписана рукопись довольно старым *насталиком* на бумаге европейского производства с ясно различимыми водяными знаками (изображения небольшого трилистника, фигуры слона, крупных печатных букв «А» и «С» и др.). Сличение этих знаков с образцами, приведенными в книге В. Николаева об османских филигранях¹⁷⁵, позволяет сделать вывод о том, что изготовление этой бумаги может быть датировано не позднее первой трети XVII в. В этом отношении так же важна запись, сделанная на правом поле л. 5б, очевидно, одним из владельцев рукописи, о смерти брата в 1097/1686 г. Эти данные чрезвычайно важны для определения возраста этой рукописи, которая, как и три остальные, не датирована. Страницы рукописи содержат по 17 строк (кроме заглавной и конечной). Текст заключен в двойную рамку, нанесенную киноварью. Стихи дивана написаны в две колонки. Конечные бейты каждого произведения, за немногими исключениями, написаны посреди листа столбцом, т. е. вторые половины бейтов помещены под первыми и заключены в двойную или одинарную рамку, отчеркнутую красной киноварью. Таким же образом в нескольких произведениях выделены бейты, содержащие имена султана Баезида и шахзаде Ахмеда.

¹⁷⁵ В. Николаев, *Водяные знаки Османской империи*, т. I, София, 1954, стр. 89.

Кроме того, так же оформлен один бейт на л. 136, где содержится следующая сентенция:

اولنور هر درد چون کرچه طلب
لیک یوق عمری بقایه بر سبب

Любое горе придет, если ты его ищешь.
Нет только повода для жизни вечной.

Заглавия, а также различного рода изречения, стихи из Корана и т. п., предваряющие некоторые произведения, записаны посреди страницы и отчеркнуты сверху и снизу двумя красными чертами. На л. 16 отсутствует *унван*, но для него оставлено место. Графически (густой штриховкой и волнистыми линиями) выделены заголовки двух касыд, а вся рукопись осталась художественно не оформленной. Поля листов чистые, лишь в трех местах (326, 566 и 656) на них вписаны тем же почерком, что и во всей рукописи, бейты, видимо пропущенные при переписке. В рукописи имеются кустоды. На л. 776 ниже конца завершающей диван касыды (ошибочно названной здесь *مشوی لطیف*) поперек рамки наискось вписаны два бейта, а на правом поле — еще два других бейта, не входящих в диван Михри ни в одном списке ее стихов.

Заглавный лист (01a) содержит оттиски именных печаток. На них встречается имя Мехмеда Сеида, которому некогда принадлежала эта рукопись. Другие оттиски сохранили имена, видимо, остальных владельцев этого списка дивана Михри. На л. 02a находятся две записи на турецком языке (нравоучение, своего рода медицинские рецепты и др.). Здесь же между строк поместился оттиск печати со словами (по строкам):

(1) ما شا [ع] الله (2) لا قوة الا بالله

«Как угодно Аллаху, [ибо] нет силы, кроме как с Аллахом».

Далее идет оттиск большой круглой печати. Здесь читаем имя еще одного владельца рукописи — Хаджи Мустафы Сыдки Абду.

Рукопись дивана открывается тем же бейтом, что и в трех других списках:

یزدی جان لوحه‌سنده بسم الله
قدرت لا آله الا الله

Начертало в душе: Би-сми-л-лāх
Могущество — лā илāх иллā-л-лāх.

Завершается рукопись дивана следующим бейтом:

شویله برک¹⁷⁶ اتدی سنک مهرکی کوکنده کم اول
قویسر¹⁷⁷ عشقک ایله مهرک ایله در عرصات

Так укрепил он в своей душе любовь к тебе, что
Вместе с [этой] любовью и страстью к тебе он [и] погибнет на
страшном суде.

Всего в этой редакции дивана содержится 14 касыд, 206 газелей, 1 месневи, 12 *мурабба*, *мустезид*, *техмис* и др., а также 8 двустийши.

В рукописи встречаются различные лакуны: от одного слова до одного бейта¹⁷⁸.

Попутно отметим одну особенность записи текста, не встречающуюся в других списках: на л. 56а и 56б слово *رقیب* трижды написано необычным образом — *رقتی*, т. е. переписчик повернул лист бумаги на 180°, когда вписывал это слово.

Вопросы языковых и орфографических особенностей этого списка, как и других, будут кратко освещены дальше.

II. *دیوان مهری* (Диван Михри). В нашем издании обозначается сиглом «СУ». Хранится в библиотеке Стамбульского университета за № Т-1994/2. Напомним, что этот список, как и два других стамбульских, использованы нами в мик-

¹⁷⁶ В Л здесь, в отличие от других списков, *ترک*.

¹⁷⁷ Здесь *قویسر* мы читаем как *kuysar* (от глагола *kuymak*/[*kuylamak*]).

¹⁷⁸ См., например, Л 9а,9; 38а,6; 63а,4 и др.

рофильмах и в фотокопиях. Поэтому описание рукописей мы частично заимствовали из «Каталога рукописных диванов»¹⁷⁹.

Диван Михри написан на неполных 77 листах (в пагинации рукописи лл. 876—1636, в нашей нумерации: 16—776). Диван Михри включен в рукопись, содержащую помимо него ряд стихотворных произведений других авторов, писавших на турецком и персидском языках, а также пословицы и загадки. Открывает этот сборник «Gencine-i Râzi» поэта Яхья. В этом рукописном сборнике есть художественно исполненные надписи и цветные миниатюры. По описанию упомянутого каталога, рукопись выполнена на бумаге *abadî* довольно старым *насталиком*. Книга имеет кожаный коричневый переплет с металлическими уголками; края листов размыты (подмочены). Размеры рукописи — 20,0 × 12,0 см. По объему, содержанию, порядку расположения записей стихотворных произведений этот список дивана Михри полностью совпадает с ленинградским собранием ее стихов. Отличия в оформлении двух списков состоят в том, что начальной касыде в СУ предшествует большой художественно выполненный *унван*. На первых девяти листах (16—10а) пространство между колонками стихов заполнено цветочным орнаментом. Так же оформлены заглавия на лл. 16б, 17а и 45а. Поля листов рукописи, где помещается диван Михри, заполнены записями, сделанными, по-видимому, не одной рукой. Заглавия и отдельные стихи из Корана, а также изречения, помещаемые перед началом каждого нового произведения, записанного на полях рукописи, выполнены в манере художественных надписей, иногда украшены цветочным орнаментом, более богатым, чем находящийся в тексте дивана. На полях рукописи находим позднейшие выписки в стихах и прозе из сочинений разных авторов: поэтов, филологов, историков, от Шейхи, Ахмеди и Неджати до Баки, Ниязи и Сюрири (т. е. XV—XVII вв.). Там же, на полях рукописи, находим притчи из Корана, несколько

¹⁷⁹ *İstanbul kitaplıkları türkçe yazma divanlar kataloğu*, I. cilt. s. 74—75.

мани (четверостиший), записи исторических событий, одно из которых датировано 998/1585 г., а другое — 824/1421 г., и хронограмму, относящуюся к 1096/1684-85 г. Тут же приводятся образцы писем (в стиле письмовников). В рукописи имеются кустоды.

В конце рукописи на л. 776 названо имя переписчика — Канбер Наби-заде Мехмед бен Ахмед. На последней, свободной от текста, странице (л. 164а по нумерации рукописи или 78а в нашей пагинации) сделана запись на арабском языке о правилах наследования, за этим следует *кыт'а* с могильного камня некоего Шемси-паши, потом — восемь *кыт'а* и *мюфредов* на турецком языке и по одному *кыт'а* и *мюфреду* на персидском языке. В самом низу листа новейшая запись на турецком языке (арабской графикой): 11 августа 1930 г.

Расхождения в рукописях Л и СУ единичны. Они сводятся к тому, что в нескольких случаях заглавия или посвящения, предваряющие некоторые касыды и газели, в одной рукописи есть, а в другой нет или они содержат разночтения. В одном случае можно отметить для ленинградского списка обратный порядок вторых мисра двух соседних бейтов, а в другом случае — в двух соседних бейтах опущено первое мисра в одном и второе — в другом, а из оставшихся двух мисра составлен новый бейт.

В ленинградской рукописи (л. 35а, 10) есть лакуна на месте второго мисра, а в стамбульской рукописи бейт записан полностью.

Что касается возраста рукописи СУ, то по характеру оформления, почерку и языковым данным (о чем речь еще впереди) это наиболее старый из всех четырех списков, а по сравнению с ленинградским переписан, пожалуй, на полвека раньше, во второй половине XVI в. или, точнее, — в конце XVI в.

III. دیوان مهری دختر مولانای یلای (Диван Михри, дочери Мевляна Белаи). В издаваемом тексте обозначается сиглом «СН». Хранится в Национальной библиотеке в Стамбуле за № 414. Рукопись представляет собой том в бумажном

переплете с рельефами, голубоватая бумага под *abadi*. Текст дивана занимает 74 листа (лл. 16—746 в нумерации рукописи и нашей). На листе размещается по 13 строк (упомянутый каталог стамбульских диванов ошибочно указывает 19 строк), но лл. 106, 11а, 59а, 59б, 60а, 60б, 61а вмещают по 14 строк. Размеры листов, по этому каталогу, — 18,0 × 12,6 см, по паспорту, приложенному к микрофильму, — 19,7 × 12,3 см. Рукопись художественно не оформлена. Текст дивана расположен на листе двумя колонками, конечные бейты записаны посередине столбцом. Заголовки или предваряющие произведения Михри стихи из Корана, изречения вписаны тем же почерком на середине листа. Поля рукописи не содержат никаких записей. Имеются кустоды. Почерк — *насталик*.

Начинается диван в этом списке с того же бейта, что и в других названных ранее списках, а заканчивается бейтом:

حمد لله بزم حسنكه حبيبم مهرينك
ساغر چشمی لبك عكسيله قاندر¹⁸⁰ لاجرم

Слава Аллаху, любимый мой, на пиршестве твоей красоты
Чаши глаз Михри от отраженья губ твоих [обогрены] кровью —
сомнения нет!

За последним бейтом дивана идет оттиск круглой печати Национальной библиотеки.

Всего в этой редакции дивана содержится 13 касыд, 136 газелей, 1 месневи, 3 *мурабба*, 2 двустушия.

IV. دیوان مهری دختر مولانای بلای (Диван Михри, дочери Мевляна Белаи). В настоящем издании обозначается сиглом «СА». Хранится в библиотеке при мечети Айя-София в Стамбуле за № 3974. Рукопись переплетена в коричневую кожу и, насколько можно судить по фотокопии, находится в хорошей сохранности. Текст дивана записан на 76 листах (16—766 в нашей пагинации или на страницах 2—152 в нумерации рукописи, обозначенной карандашом арабскими

¹⁸⁰ قان (кровь) — традиционная метафора, обозначающая вино.

цифрами на верхнем поле каждой страницы). Почерк — «прекрасный *талики*», как утверждает каталог стамбульских диванов. Такое определение можно принять только условно, так как почерк этой рукописи явно тяготеет к *насталику* (подчеркнуто вытянутые буквы ت، پ، س، ش، удлинённый ك внутри слова и в конечной позиции и др.). Каждый лист вмещает по 12 строк. Каталог определяет бумагу как *abadî*. Размеры листа — $23,1 \times 14,7$ см — по каталогу рукописей и $23,0 \times 14,0$ см — по паспорту, приложенному к микрофильму. Текст написан в две колонки с выделением конечных бейтов, как и в описанных ранее рукописях. Список не содержит художественно оформленных заголовков. Поля чистые, кустодов нет.

Начинают и заканчивают этот список те же бейты, что и в рукописи из Национальной библиотеки (СН).

Л. 01а помимо заглавия содержит карандашную пометку *ايا صوفييه* (Айя-София) и библиотечный номер 3974.

На л. 02а различим отпечаток небольшой по размеру овальной *тугры*, такой же оттиск есть и на последнем (766) листе рукописи. Упомянутый каталог считает эту *тугру* принадлежавшей Баезиду II. Мы позволим себе не согласиться с этим, во-первых, потому, что на фотокопии ясно читается «Махмуд-хан, сын Мустафы-хана», а во-вторых, все данные оформления рукописи и языковые особенности свидетельствуют, что это не прижизненный список стихов Михри. На том же л. 02а есть отпечаток большой круглой *тугры* султана Махмуда I (1730—1754), а далее сказано, что рукопись была пожертвована в вакф самим султаном Махмудом. Султанская воля здесь же удостоверена «инспектором обоих священных городов» (Мекки и Медины) шейхзаде Ахмедом. Ему же, видимо, принадлежала печатка, нечеткий след которой замечен внизу под этой записью. На оттиске печатки верхний ряд читается не полностью, в среднем ясно видно *يا رب*, а в нижнем — лишь имя *احمد* (предшествующее слово отпечаталось частично).

Тщательное сличение списков из Национальной библиотеки и библиотеки Айя-София позволяет обнаружить в них

почти полное совпадение объема материала и последовательности расположения стихов внутри дивана. Разночтения в этих двух списках крайне незначительны по отношению ко всему объему рукописей. Они сводятся к тому, что в списке из Национальной библиотеки в двух местах опущены три бейта, а в списке из библиотеки Айя-София эти бейты есть; в СН вписан один бейт, не содержащийся в трех остальных рукописях.

Примечательно одно разночтение: в СА, 46а,12 читаем вторую половину бейта —

درتلو یوره که غمزہ سنک خنجری کچر

Кинжал его взора пронзает горестное сердце

В слове *یوره* первое *ه* в СА написано так неясно, что его можно принять за точку над *ر* (в Л и СУ ясно читается *یوره که yüre-ke*). В СН, 44а,5 уже четко написано *یوزینه*¹⁸¹. Можно предположить, что переписчик этой последней рукописи прочел слово как *yüzine*. Этот пример наводит на мысль, что СН могла быть списана с СА. Подобное предположение высказал еще В. А. Гордлевский, который держал обе эти рукописи в руках. Даже при беглом сличении их с публикациями В. Д. Смирнова (сделанными по списку Л) В. А. Гордлевский нашел различия между этими списками¹⁸².

Следует привести еще один пример, относящийся к другой паре рукописей. В СУ читаем:

دتردن خورشیدی تیغی خوفدار هر صبحدم

Стрелы его [взора] это страх, что заставляет по утрам
трепетать [даже] солнце.

¹⁸¹ Здесь не должно смущать, что аффикс принадлежности 2-го л. ед. ч. выражен в СН через *ن*, а не через *ک*, как обычно: такова особенность орфографии списка СН, где эта подмена встречается довольно часто; впрочем, подобное написание иногда встречается и в других списках.

¹⁸² В. А. Гордлевский, Избранные сочинения, т. III, стр. 460.

В СН и СА¹⁸³ здесь *تترودن*. Переписчик Л — если предположить, что для него оригиналом послужила рукопись СУ — принял нечетко написанный (слившийся в одну точку) *сукун* над буквой *ت* за третью точку. Отсюда в Л, 21а, 6 первое слово записано как *دترودن*. Можно полагать, что Л могла быть списана с СУ.

Таким образом, есть основание предположить, что в каждой паре рукописей один из списков мог быть сделан с другого. Впрочем, в этих же списках как будто встречаются факты, противоречащие этому (см., например, стр. 63 настоящей работы, где речь идет о Л, 35а, 10).

Сопоставление четырех списков дивана Михри приводит к выводу об их парной идентичности. Оно показывает, что Л и СУ тождественны, вплоть до совпадения места каждого стиха на каждом листе, не говоря уж об общем объеме. Полное сходство между СН и СА также очевидно (расхождение в количестве листов есть в основном результат разницы в количестве строк на странице в каждой из рукописей). Эта парная идентичность подтверждается прежде всего разным количеством и различным порядком расположения произведений в большей части дивана (его *газелияте*). Кроме того, если в каких-нибудь произведениях встречается различная последовательность бейтов, то различия в рукописях наблюдаются попарно¹⁸⁴.

Различаются списки и по наличию или отсутствию лакун. Например, в Л и СУ имеются лакуны в размере одного или нескольких слов, половины бейта и даже целого бейта, а в СН и СА этих лакун нет¹⁸⁵.

Таким образом, подтверждается вывод о том, что обе пары рукописей отражают две разные редакции дивана Мих-

¹⁸³ СН, 23а, 9; СА, 25а, 2; Л и СУ, 21а, 6.

¹⁸⁴ См. например: Л и СУ, 21а, 14 и 21б, 1; СН, 23б, 4, 5; СА, 25а, 10, 11; Л и СУ, 37а, 3—5; СН, 44б, 9—11; СА, 47а, 3—5; Л и СУ, 42б, 15—17; СН, 48а, 2—5; СА, 50а, 8—11.

¹⁸⁵ Л и СУ, 63а, 4; 9а, 9; 4а, 4; 9б, 17; 24б, 10; 38а, 6; 43а, 3 и соответственно СН, 66а, 12; 11б, 6; 4б, 13; 12б, 5; 28б, 9; 38а, 6; 48а, 9; СА, 68а, 9; 12а, 11; 5а, 4; 13а, 12; 31а, 2; 40а, 10; 50б, 2.

ри. Кроме того, можно предположить, что СН и СА не имели своим образцом ни Л, ни СУ, ни какую-то третью рукопись, послужившую, быть может, для Л и СУ протографом.

Несомненно, существовало много списков дивана Михри, чьи стихи пользовались известностью и в ее время и века спустя. Свидетельство этому мы находим, например, в бейтах, цитируемых авторами *тезкере* XVI в. Хасаном Челеби и Ашыком Челеби. Те немногие строки стихов, которые записаны в них, содержат разночтения с теми рукописями, которыми располагаем мы. В публикуемом нами тексте дивана они не отражены, и потому часть из них приведем здесь (еще один пример см. на стр. 86). В известных нам рукописях читаем начало одной газели:

بن او مردم که سنی یار وفادار اوله سن
نه بلیدم که بکوم بویله جفاکار اوله سن¹⁸⁶

Я надеялась на тебя, что ты верным другом будешь.

Как мне было знать, мой бей, что таким ты мучителем станешь!

В *тезкере* Хасана Челеби в первой половине бейта вместо *سنی* находим *بکا*, а вторая половина бейта читается так:

کیم بلوردی که سنی بویله جفاکار اوله سن¹⁸⁷

Кто знал, что ты таким мучителем станешь?!

Иногда встречаются разночтения, сводящиеся к употреблению синонимических выражений или других оборотов речи, не вносящих в контекст существенных изменений. Укажем эти разночтения, не приводя текст полностью. Так, в одной газели вторая половина бейта читается:

قرشوده کوردم طورر بر ماه روی دلبری¹⁸⁸

Я увидела: напротив стоит луноликий красавец.

¹⁸⁶ Л и СУ, 556,7; СН, 61а,12; СА, 63а,12.

¹⁸⁷ Рук. С 132 (ЛО ИНА АН СССР), л. 2526,4.

¹⁸⁸ Л и СУ, 716,7.

У Хасана Челеби первое слово — قرشمه, а вместо ماه روی находим синонимичное ماه چهره¹⁸⁹. В другой газели вместо جان کشنک¹⁹⁰ читаем в этом же тезкере گلزار جنانک¹⁹¹ и далее вместо نه روا اوله видим نه روادر بو¹⁹²; еще в одном бейте вместо بر حالده يوز¹⁹³ в тезкере записано بر حالده يم¹⁹⁴. Несколько подобных синонимических разночтений существует между известными нам списками и рукописью, которой пользовался Ашык Челеби.

Изучение списков дивана Михри позволило выявить примеры поновления текста. Некоторые текстовые изменения в известных нам рукописях дивана косвенным образом свидетельствуют о том, что пристрастное отношение к поэзии Михри сказалось и на жизни самих ее стихов, вызвало ряд поправок в них. В старых рукописях (Л и СУ) читаем:

وصال دلبری مهری جهانده فتح ایده می¹⁹⁴

Разве может Михри на этом свете достичь свидания с красавцем?

В двух других списках, более поздних по времени, бейт кончается словами (ادی) فتح ابتدی¹⁹⁵, что меняет первоначальный смысл стиха на противоположный: «Михри достигла свиданья с красавцем». Разумеется, это звучало уже непристойно.

Существенному изменению подвергся со временем и следующий бейт:

بن بکا لایقنه ویردوم رضا
نفس شومم آنی ایلر اقتضا¹⁹⁶

Я соглашалась на то, что угодно мне было.
Моя злосчастная натура требует этого.

¹⁸⁹ Хасан Челеби, л. 252б, 22.

¹⁹⁰ Л и СУ, 556, 11; СН, 616, 2; СА, 636, 4.

¹⁹¹ Хасан Челеби, л. 252б, 5.

¹⁹² Л и СУ, 556, 15.

¹⁹³ Хасан Челеби, л. 252б, 7. Так же и в СН, 616, 6; СА, 636, 8.

¹⁹⁴ Л и СУ, 756, 17.

¹⁹⁵ СН, 74а, 3; СА, 756, 10.

¹⁹⁶ Л и СУ, 9а, 11.

Позднейшие списки дают вторую половину бейта так:

سن سکا لايقن ايشله ای خدا¹⁹⁷

А ты, о боже, делай то, что угодно тебе.

Наряду с этим в более поздние времена в списки вносятся поправки и другого характера: стихам Михри придается более «пристойный» смысл. Например:

سنسز صنما جسمومه بو جانی کر کمز
جانم سن ايمش سن بکا جان آنی کر کمز¹⁹⁸

Без тебя, о кумир, моему телу эта душа его не нужна.
Ведь ты — моя душа, а моя мне и на миг не нужна.

В рукописи СН слово جسم «тело» заменено на چشم¹⁹⁹ «глаз» (что, может быть, снимает «непристойность», но вместе с этим и смысл фразы).

Еще один пример «исправления» стихов:

هر کيشی ايتدوکن بو جهانده بولور ولی
بن بولدم صقن بونی دشمن اشته سون²⁰⁰

Каждый человек получает на этом свете по заслугам за то, что он совершил.
А я не получила. Только пусть не услышит об этом враг!

Первая половина бейта соответствует по смыслу пословице «что посеешь, то и пожнешь». Вторая половина бейта говорит о том, что Михри не несла расплату за содеянное. В поздних рукописях²⁰¹ отрицательная форма глагола بولدم заменена на положительную بولدم с добавлением место-

¹⁹⁷ СН, 116,8; СА, 126,1.

¹⁹⁸ Л и СУ, 406,17.

¹⁹⁹ СН, 46а,9.

²⁰⁰ Л и СУ, 556,4.

²⁰¹ СН, 61а,1; СА, 63а,3.

имения *اوش*, и вторая половина бейта стала уже говорить о том, что Михри получила воздаяние за содеянное. Но в таком случае стало непонятно, почему нужно стремиться, чтобы об этом не услышал враг. Кроме того, это «исправление» нарушает и стихотворный размер.

Примеры эти говорят о том, что и после смерти поэтессы ее стихи продолжали читать. Рукописи ее дивана донесли до нас не только ее поэзию, но в известной мере и отношение к ней последующих поколений.

* * *

Уже было отмечено, что диван Михри составлен по тематическому принципу. Первую часть составляют панегирики, сочинения религиозного содержания, стихи философского характера, молитвы, покаяния Михри и др. (по форме это касыды, газели, месневи, строфические стихи)²⁰². Далее следует вторая часть — собрание лирических стихов, расположенных в алфавитном порядке (*هجا*)²⁰³. В СУ эта часть озаглавлена *غزليات مهري حقيه*, а в Л заглавие *کردن ديوان باسلوب حرف المهجا* ошибочно вписано на л. 26б. По форме это газели, а также *мурабба*, двустипшия и др. Завершает Л и СУ²⁰⁴ лирическая касыда, озаглавленная, однако, в Л *مثنوى لطيف*. Этой касыды в СН и СА нет. Заключают диван в этих списках две газели²⁰⁵. Как видим, все четыре списка имеют одну общую схему расположения материала. Один и тот же порядок размещения стихов сохраняется для всех четырех списков только в самом начале дивана²⁰⁶. Далее, до конца этого собрания стихов в каждой из двух редакций наблюдается свой особый порядок размещения

²⁰² Л и СУ, 16—276; СН, 16—316; СА, 16—34а.

²⁰³ Л и СУ, 276—765; СН, 316—74а; СА, 34а—756.

²⁰⁴ Л и СУ, 77а—776.

²⁰⁵ СН, 74а—746; СА, 76а—766. В Л и СУ это 316, 14—32а, 1 и 526, 1—10.

²⁰⁶ Л и СУ, 16—166; СН, 16—22а; СА, 16—236.

материала. Списки, идентичные попарно (Л и СУ; СН и СА), не равновелики по объему — вторая пара на одну треть меньше первой: в Л и СУ по 2306 бейтов, в СН — 1627, в СА — 1609 бейтов.

* * *

Переходя к вопросам орфографии рукописей дивана Михри, следует прежде всего отметить ее крайнюю неустойчивость и непоследовательность как для всех рукописей вместе взятых, так и для каждой из них в отдельности (речь идет, разумеется, не о тех случаях, когда изменения в правописании тех или иных слов зависят от требований размера стиха). Особенности бывают свойственны орфографии одной какой-либо рукописи или одной из двух пар. Например, только в Л встречается написание слова رخ («лицо», «щека» и т. д.) как روح²⁰⁷ (однако в том же значении, что и رخ). В списках Л и СУ встречается написание слова خون (кровь) с *элифом*, т. е. خوان. Производные от этого слова имеют такую же особенность, например خوانخوار²⁰⁸. В СН и СА постоянно встречается написание аффикса принадлежности 2-го л. ед. ч. через ن²⁰⁹, а не ک, как принято.

В известных нам четырех списках дивана Михри можно отметить орфографические особенности, свойственные только одной какой-либо паре рукописей. В качестве примера можно привести частое употребление в Л и СУ двойного ی в тех случаях, когда в СН и СА здесь одиночное написание этой буквы. Например:

ییری کوکی یارہدن بر کردکار²¹⁰

Творец, создавший землю и небо.

²⁰⁷ Л, 186,6; 23а,9; 236,12.

²⁰⁸ Л и СУ, 34а,1.

²⁰⁹ Например, СН, 746,8.

²¹⁰ Л и СУ, 156,2. В СН, 20а,2 и СА, 21а,11 — ییری.

آنلرؤكه كه ييدك نان و نمك²¹¹

Мы вместе с ними ели хлеб-соль.

В таком написании глагол ييمك встречается и в других временах и формах: в Л и СУ — ييسون²¹², в СН и СА — يسون²¹³.

Часто слово يينه (yine) пишется через два ی. Например:

يينه سندن اومرز عفو و عطا²¹⁴

Снова мы надеемся на твое прощение и дары.

В СН и СА здесь يينه. Подобных примеров можно было бы привести множество. То же можно сказать и в отношении слова يتير (yeter), которое в Л и СУ часто пишется ييتير. В СН и СА те же слова пишутся через один ی²¹⁵.

Отличает Л и СУ сравнительно с СН и СА более частое обозначение огласовки в тексте, которое должно подсказать правильное чтение, а значит, и понимание текста²¹⁶.

В орфографии Л и СУ сравнительно часто проявляется тенденция к отдельному от основы слова написанию некоторых аффиксов (преимущественно словоизменительных: склонения, спряжения и др.)²¹⁷. С подобным явлением можно кое-где встретиться и в СН и в СА. В издаваемом нами тексте эта особенность орфографии отражена по спискам Л и СУ. Приведем только один пример:

در كهك درد اهلتك درمانی در
باقی سنسن جمله عالم فانی در²¹⁸

²¹¹ Л и СУ, 156,14. В СН, 206,1 и СА, 216,11 — يدك.

²¹² Л и СУ, 316,10; СН, 426,5; СА, 446,12.

²¹³ Л и СУ, 126,17; СН, 166,4; СА, 176,6.

²¹⁴ Л и СУ, 53а,17 и 746,5; СН, 576,2 и 71а,11; СА, 596,3 и 73а,4.

²¹⁵ Сл., например, Л и СУ, 4а,9; 156,6; 756,7; 76а,15 и др.

²¹⁶ По определению А. Н. Самойловича, это «обычный для среднеазиатско-турецкой письменности орфографический прием» (см. *Абду с Сампар-Казы. Книга рассказов о битвах текичцев*. Туркменская историческая поэма XIX века, издал, перевел и снабдил примечаниями А. Самойлович, СПб., 1914, стр. 020).

²¹⁷ Л и СУ, 3а,3. В СН, 36,3 и СА, 36,5 слитное написание аффикса сказуемости.

Для страждущих твой престол — средство исцеления.
Вечен ты, а весь мир бренен.

Отметим также, что в приводимых далее бейтах сохранилось архаическое написание کی (в отличие от که).

²¹⁸ غافل اولمه کی حذر قل غیرنک اولور نکار

Беспечен не будь, берегись: красавица будет принадлежать другому.

زلفکه طولشدی دل مرغی دیدم دلبر دیدی
کی حذر قل کسمه قورتلمز بو بندمدن بنم²¹⁹

Я сказала: «Птица сердца запуталась в твоих кудрях»,
Красавец сказал:
«Берегись, никто не спасся из этих моих оков!»

²²⁰ خامش اولمه کی صقن ای مرغ زار کل

Смотри не безмолвствуй, о роза лугов!

Отметим еще одну особенность: во всех четырех списках, как правило, энклитика *da'de* пишется слитно с тем словом, к которому она относится. Приведем примеры:

چکمشم بن جفاکی بیک کره
²²¹ سنده ایت بر وفا بهی کافر

Тысячу раз я сносила жестокость твою.
Ты же [хоть] раз прояви постоянство, неверный!

²²² کوره بن سنده بنم کیبی کرتار اوله سن

Посмотрела бы я, как ты, подобно мне, окажешься захваченным
в плен [любовью].

Нужно отметить сравнительно часто встречающееся, главным образом в Л и СУ, графическое изображение так

²¹⁸ Л и СУ, 37а, 16.

²¹⁹ Л и СУ, 51а, 16; СН, 566, 4; СА, 586, 6.

²²⁰ Л и СУ, 506, 3; СА, 58а, 8. В СН, 56а, 6 здесь обычное که.

²²¹ Л и СУ, 34а, 17.

²²² Л и СУ, 556, 12; СН, 616, 3; СА, 636, 5.

называемого персидского изафета, который передается здесь с помощью букв و (вав) или ی (йе).

علم و توحيد ايله دائم يولداش اول²²³

Всегда будь приверженцем единобожия.

اولدى بو جهان باغى قمو جنتى مأوا²²⁴

Стал сад этого мира для всех обиталищем райским.

Орфографии Л и СУ присуще употребление знака *тешдид* при написании двух рядом стоящих одинаковых букв, выражающих согласный звук, например دللر²²⁵.

Отображение в письме фонетических особенностей турецкого языка того времени, когда Михри писала свои стихи или когда они переписывались, тесно связано с вопросами орфографии. При этом следует учитывать, в какой мере это возможно при пользовании арабской графикой, к тому же в сочетании с правилами традиционной орфографии и требованиями метрики. Думается, небесполезно привести некоторые факты, сохраненные рукописями Михри, хотя подобные явления уже были отмечены по памятникам турецкой письменности XIV — начала XVI в.²²⁶

²²³ Л и СУ, 176,13; СН, 226,2; СА, 24а,6.

²²⁴ Л и СУ, 18а,17 (в СН, 25а,10 и СА,25а,10 изафет графически не показан).

²²⁵ Л и СУ, 16а,11 и др.

²²⁶ Сослещаясь лишь на некоторые труды советских тюркологов, польского ученого А. Зайончковского и турецких ученых (А. Н. Кононов, *Грамматика современного турецкого литературного языка*, М.—Л., 1956; Э. В. Севортян, *Фонетика турецкого литературного языка*, М., 1955; Н. А. Баскаков, *Введение в изучение тюркских языков*, М., 1962; Н. К. Дмитриев, *Турецкий язык*, М., 1960; A. Zajaczkowski, *Studia nad językiem staroosmańskim*, I, Kraków, 1934; II, Kraków, 1937; A. Caferoğlu, *Azodolu a'ızlarında toplana'ar*, İstanbul, 1943, s. 153—176; A. Caferoğlu, *Die anatolischen und rumelischen Dialekte*, — «Philologiae turcicae fundamenta», t.I, Wiesbaden, 1939, S. 239—260; A. C. Emre, *Türk lehçelerinin mükeyyesseli gram'ri (Fonetik)*, İstanbul, 1949, s. 131—157; M. Mansuroğlu, *Das Altosmanisch*, — «Philologiae turcicae fundamenta», t. I, Wiesbaden, 1939, S. 161—182; A. Dilaçar, *Türk diline genel bir bakış*, Ankara, 1964, s. 120—150).

В языке дивана Михри выявляется, например, употребление в ряде случаев глухого спиранта خ вместо глухого смычного ق в положении между гласным и согласным, в позициях конечной и интервокальной²²⁷. Работы ряда ученых фиксируют это явление в языке памятников турецкой письменности XIV — начала XV в. Записи аргю и фольклора, проведенные четверть века тому назад А. Джафероглу в северо-восточных провинциях Турции, документально подтверждают, что трансформация смычного ق в спирант خ живет в турецком языке и поныне, например, в его амасийском и кастамунийском диалектах. Приведем примеры из стихов Михри.

Противительный союз يوقسه встречается в форме يوخسه .

کمسیه فاش ایلمه اسرارسی
²²⁸ یوخسه سنک ایله یقرلر دارسی

Никому не открывай мсей тайны,
 Иначе камнями сокрушат мой дом.

علم ایله هر دم بدم عامل میسن
²²⁹ یوخسه نادان ابتر و جاهل میسن

Поступаешь ли ты всегда согласно ученью
 Или ты жалкий невежда и несведущий?

Во всех четырех рукописях можно также найти примеры спирализации глухого согласного ق в корне слова и перед согласным и перед гласным. Например:

سن غنیسن بز قمو یخسوللروز²³⁰

Ты — богат, а мы все — бедняки.

²²⁷ В данном случае имеются в виду исконно тюркские слова, а не арабо-персидские заимствования в турецком языке (прим. ред.).

²²⁸ Л и СУ, 10а,4. В СН, 126,9 и СА, 136,4 здесь يوقسه.

²²⁹ Л и СУ, 56,15. В СН, 7а,12 и СА, 76,6 здесь يوقسه.

²³⁰ Л и СУ, 126,13; СН, 16а,13; СА, 176,2.

غفلت اويخوسيله غافل يتمه غل²³¹

Не будь беззаботен во сне беспечности.

Приведем примеры на присутствие спиранта *خ* в абсолютном конце слова, в корне этого слова: *اوخ*²³², *چوخ*²³³.

Глухой согласный *ق* при соединении с аффиксами, начинающимися с гласных, в ряде случаев переходит в спирант. Например:

نفس اماره يه اويدوك كلمدى قورخو سكا²³⁴

Повиновался ты страсти к подстрекательству, страх
не пришел к тебе.

Согласный *خ* (вместо *ق*) встречается и в Л и СУ, и в СН и СА. Например, в Л и СУ — *قورقرم*, в СН и СА — *قورخرم*²³⁵; в Л и СУ — *قورقتمه*, в СН — *قورخمه*, а в СА — *قورхтемه*²³⁶.

Таким образом, было бы неверно представить спирантизацию *ق* явлением, имеющим отношение к более ранним спискам дивана Михри; оно встречается и в более поздних списках (СН и СА).

Укажем также случаи замены глухого *ق* звонким *غ*. Так, две газели построены на рифме *اغ*²³⁷, рифмуются слова: *آياغ* (в значении «чаша»), *بچاغ* («нож, кинжал»), *آغ* («белый»), *اراغ* («удаленный»), *دوزاغ* («капкан»).

Можно предположить, что это написание отражает произношение (вероятно, диалектное) того времени, когда стихи создавались (отчасти и нынешнего).

²³¹ Л и СУ, 18а,6; СН, 226,12; СА, 246,4.

²³² СН, 26а,7; 37а,4; СА, 28а,7; 39а,9; СУ, 376,16, но *اوق* в Л, 376,16 и Л и СУ, 19а,7.

²³³ Л и СУ, 296,10; СН, 35а,6; СА, 37а,12.

²³⁴ Л и СУ, 6а,3. Но в СН, 76,3 и СА, 76,11 — *قورقو*.

²³⁵ Л и СУ, 736,13; СН, 69а,7; СА, 71а,2.

²³⁶ Л и СУ, 52а,13; СН, 586,3; СА, 606,5.

²³⁷ Л и СУ, 436,13 — 44а,6; СН, 496,1—13; СА, 516,5—52а,4.

Известны особенности передачи гласных звуков средствами арабской графики. По дошедшим до нас письменным памятникам старотурецкого языка большей частью трудно судить о составе его гласных. Однако рукописи поэтических произведений представляют в этом отношении известное исключение, так как здесь по необходимости графическими средствами обозначены долгие и краткие слоги, из которых строится тот или иной размер аруза. Слово обнаруживало качество гласного звука в тех случаях, когда по условиям стихотворного размера требовалось показать долгий слог, образуемый этим гласным. Другим средством распознавания качества гласных является кое-где проставленная огласовка (преимущественно в Л и СУ).

Остановимся на вопросе широкого употребления в языке этого памятника губных гласных. А. Зайончковский справедливо утверждает, что староосманский язык «отличался обилием и даже преимущественным употреблением губных гласных»²³⁸. Целый ряд словообразовательных и словоизменительных аффиксов имел варианты только с губными гласными. Это мнение высказано ученым по отношению к более раннему периоду в истории турецкого языка. Но и в тот период, к которому относится публикуемый нами литературный памятник, эта языковая особенность еще сохранялась. Правда, традиционная орфография могла зафиксировать приметы фонетической системы более раннего периода в развитии турецкого языка и уже не полностью соответствовать нормам языка конца XV — начала XVI в.

Возьмем для примера производные отыменные прилагательные, образованные с помощью преимущественно *لو* — губного варианта аффикса *-li*. Многие устойчивые поэтические выражения, литературные штампы, включающие постоянные эпитеты, образованные с помощью этого аффикса, используют губной вариант. Например, в традиционном выражении *قنلو يش*, как правило, во всех четырех рукописях сохраняется губной вариант *لو*. Он же используется и в ряде других немотивиро-

²³⁸ А. Zajączkowski, *Studja nad językiem staroosmańskim*, I, s. 156.

ванных случаев. Так, в этих стихах находим: *درتلو يورك* (или *ایکی قاپولو بر اودر*, ²⁴⁰ *و فالو کوزل*, ²³⁹ *دردلو*)²⁴¹. Поэтесса называет себя *بلالو مهری*²⁴². В качестве определения употребляется, например, отыменное прилагательное с губным вариантом этого же аффикса: *المهلو بغچه*²⁴³.

Прилагательные, образованные с помощью *-siz*, также используют иногда губной вариант этого аффикса, например, *قوتسوز بشمُر*²⁴⁴.

Слово *yalniz* широко употребляется во всех четырех рукописях (реже, правда, в СН) с губным гласным в последнем слоге слова, что выражается графически буквой *و*, т. е. *يالکوز*²⁴⁵, или с помощью огласовки (главным образом в Л и СУ), т. е. *يالکُز*²⁴⁶.

Более последовательно тенденция к лабиализации проявляется в старых рукописях дивана Михри, т. е. в Л и СУ. Возьмем, к примеру, категорию принадлежности. Здесь, в старых рукописях, преимущественно употребляются губные варианты аффиксов принадлежности. Так, например, со словом *ال* («рука») часто используются губные варианты аффиксов: в Л и СУ — *الوکہ*²⁴⁷, в Л и СУ — *الوکہ ویرمشومدر*²⁴⁸, в СН и СА — *المده*²⁴⁹, в СН и СА — *الومده*. Случается, что СН и СА сохраняют губные варианты аффиксов в этом слове²⁴⁹. Огласовка, встречающаяся в рукописях Л и СУ, подтверждает преимущественное употребление в этих

²³⁹ Л и СУ, 746,4; СН, 71a,10; СА, 73a,3.

²⁴⁰ Л и СУ, 386,7.

²⁴¹ Л и СУ, 136,1; СН, 17a,9 (здесь даже *قاپیلو*); СА, 18a,12.

²⁴² Л и СУ, 536,4; СН, 576,6; СА, 596,7.

²⁴³ Л и СУ, 43a,15; СН, 516,8; СА, 54a,1.

²⁴⁴ Л и СУ, 46,3.

²⁴⁵ Л и СУ, 356,16; 376,9; 39a,1,12; 746,13; СН, 40a,2; 43a,6; 73a,3; СА, 25a,4; 42a,9; 44a,12; 46,1; 746,9 и др.

²⁴⁶ Л и СУ, 21a,8 и др.

²⁴⁷ Л и СУ, 10a,10; СН, 13a,2; СА, 136,10.

²⁴⁸ Л и СУ, 52a,9 и др.

²⁴⁹ СН, 47a,11; 566,13; 66a,10; 67a,3; СА, 496,5; 59a,2; 68a,7; 69a,1 и др.

рукописях губных аффиксов. Например, в Л и СУ читаем: أَلُوْمُهُ и أَلُوْم ²⁵⁰; أَلُوْم в СУ, но в Л огласовано أَلُوْم ²⁵¹. Приведем еще несколько примеров из числа многих: دَلُوْم и دَلُوْم в Л и СУ (دلوم и دلوم в СН и СА)²⁵²; دِلُوْمِي в Л и СУ и دِلْمِي в СН и СА²⁵³; كَلْدُوْك طاپوكه в Л и СУ и كَلْدَك طاپوكه в СН и СА²⁵⁴ и т. п. Преимущественное употребление слова طاپ с губными вариантами аффиксов, вероятно, является результатом использования этого изглагольного слезного шагма при обращении к богу; это выражение в силу специфики своего назначения не менялось веками. То же можно сказать о слове دركه (при обращении к богу), например, دركهوكه — во всех четырех рукописях²⁵⁵. Лишь изредка СН и СА в этих выражениях отказываются от губных вариантов аффиксов.

Губные варианты аффиксов принадлежности присоединяются к различным именам существительным: برلکوکه в Л и СУ и برلکنه в СН, СА²⁵⁶; ذکروکی в Л, СУ и ذکرکی в СН, СА²⁵⁷, چشمومه в Л, СУ и چشمه в СН, СА²⁵⁸; یوره کومی в Л, СУ и یورکمی в СН, СА²⁵⁹; قلبومه в Л, СУ и قلبه в СН, СА²⁶⁰; دردومه в Л, СУ и دردیمه в СН, СА²⁶¹; باشومه в Л, СУ и в СН, СА²⁶². В Л и СУ есть газель с редифом بشوم , который повторяется 9 раз, эта же газель в СН и СА имеет редиф بشم ²⁶³. В СУ²⁶⁴

²⁵⁰ Л и СУ, 47а,12 и 54б,11.

²⁵¹ Л и СУ, 42а,17.

²⁵² Л и СУ, 16б,2; 74а,15; СН, 21а,9 и 72а,9; СА, 22б,10 и 74а,1.

²⁵³ Л и СУ, 9б,16; СН, 12б,4; СА, 13а,11.

²⁵⁴ Л и СУ, 13а,2; СН, 16б,6; СА, 17б,8 и др.

²⁵⁵ Л и СУ, 2б,13; 95,9; 18а,7; СН, 3а,9; 12а,10; 22б,13; СА, 3а,10; 13а,4; 245,5.

²⁵⁶ Л и СУ, 2а,15; 6б,17; СН, 2б,7; 8б,9; СА, 2б,7; 9а,6.

²⁵⁷ Л и СУ, 9б,14; СН, 12б,2; СА, 13а,9.

²⁵⁸ Л и СУ, 34б,5; СН, 37а,11; СА, 39б,3.

²⁵⁹ Л и СУ, 36б,1; СН, 37б,9; СА, 40а,1.

²⁶⁰ Л и СУ, 9б,3 и 12; СН, 12а,4 и 13; СА, 12б,10 и 13а,7.

²⁶¹ Л и СУ, 5а,4; СН, 6а,9; СА, 6б,2.

²⁶² Л и СУ, 73б,11; СН, 69а,5; СА, 70б,12.

²⁶³ Л и СУ, 54б,9—17; СН, 56б,11 — 57а,6; СА, 58б,12 — 59а,8.

²⁶⁴ СУ, 405,3 — 10 (в Л огласовки нет).

есть газель, где в рифмующихся словах огласовкой обозначены губные варианты аффиксов: ^{””}ایشم, ^{””}бшм, ^{””}лшм, ^{””}дшм.

Отметим употребление губных вариантов аффиксов сказуемости.

سن سن او سلطان قمو بز قوللروز
²⁶⁵ سن غنیسن بز قمو یخسوللروز

Ты — тот султан, мы все — рабы.
 Ты — богач, мы все — бедняки.

Склонение местоимений имеет ту же особенность. В родительном падеже лично-указательное местоимение, известное в современном турецком языке в форме *o*, в Л и СУ, как правило, имеет форму *آنوک*, тогда как в СН и СА здесь преимущественно *آنک*.

Родительный падеж личного местоимения 1-го л. мн. ч. в Л и СУ образуется, за немногими исключениями, вариантом аффикса с губным гласным. Например:

²⁶⁶ شمدی هر عاشق بزومله ایتمکه قورقار بحث

Теперь каждый влюбленный боится вступать с нами в спор.

Таким же способом образуется и родительный падеж личного местоимения 2-го л. ед. ч. Например:

²⁶⁷ سنوک ایله دلبرا عالم قمو کلزاردر

С тобой, о красавица, весь мир — цветник.

Возвратное местоимение имеет преимущественно форму ²⁶⁸ کندو. В одной газели ²⁶⁹ это местоимение в родительном падеже *кэндюмк* повторяется в качестве рефрена восемь раз.

²⁶⁵ Л и СУ, 126,13; СН, 16а,13; СА, 176,2 (в СН и СА варианты негубные).

²⁶⁶ Л и СУ, 30а,5. В СН, 35а,13 и СА, 376,7 — *бзюмле*.

²⁶⁷ Л и СУ, 576,14. В СН, 61а,7 и СА, 63а,8 — *сенюкйиле*.

²⁶⁸ Л и СУ, 9а,8; 386,6; 55а,15; 716,17; СН, 116,5; 596,14; 73а,12; СА, 12а,10; 62а,2; 75а,6 и др.

²⁶⁹ Л и СУ, 49а,17 — 496,7; СН, 546,5 — 12; СА, 566,9 — 57а,4.

В образовании глагольных форм отметим широкое употребление губных гласных (преимущественно в Л и СУ), что подтверждается орфографией. Многочисленны случаи, когда в Л и СУ пишется ایلدوک, а в СН и СА — ایلدک. То же: в СУ и Л بلدوک, в СН и СА بیلدک²⁷⁰. И далее: قلدوک — Л и СУ, قیلدک — СН и СА²⁷¹; وارورم — Л и СУ, واریرم — СН; وررم — СА²⁷²; ایلمشوز — СН и СА²⁷³; جان وریرم (وررم) — Л и СУ, جان ویرورم — Л и СУ, ایلمشز — СН и СА²⁷⁴.

Употребление губных аффиксов при формообразовании глагола в Л и СУ подтверждается и огласовкой. Например: طاغیدر — Л и СУ, داغیدر — СН и СА²⁷⁵; ویردمیسه — Л и СУ, ویردمیسه — СН и СА²⁷⁶.

Казалось бы, установлена определенная закономерность только для Л и СУ. Но она имеет так много исключений, что ее нельзя считать за правило. Так, губные варианты глагольных формообразующих аффиксов встречаются в одном и том же месте текста во всех рукописях:

صندکمی — Л, СУ и صندوکمی — СН, СА²⁷⁷; کیرور — Л, СУ СН, СА²⁷⁸; ایلمشوز — Л, СУ, СН, СА²⁷⁹; کورینور — Л, СУ, СН, СА²⁸⁰; یانهلوم — Л, СУ и یانهلوم, یانهلوم — СН, СА²⁸¹; یندوغم — Л, СУ, СН, СА²⁸².

Такая непоследовательность в употреблении губных вариантов различных категорий словообразующих и словоиз-

²⁷⁰ СУ, 14a,6 (в Л огласовано: بلدوک); СН, 18a,5; СА, 19a,10.

²⁷¹ Л и СУ, 8a,17; СН, 10b,8; СА, 11a,9.

²⁷² Л и СУ, 26b,5; СН, 27b,4; СА, 29b,7.

²⁷³ Л и СУ, 41b,10; СН, 45a,12; СА, 47b,6.

²⁷⁴ Л и СУ, 61b,16 и 67b,16; СН, 64b,7 и 72b,2; СА, 65b,7 и 74a,8.

²⁷⁵ Л и СУ, 13b,13; СН, 17b,8; СА, 18b,12.

²⁷⁶ Л и СУ, 48b,1; СН, 54a,2; СА, 56a,7.

²⁷⁷ Л и СУ, 17b,14; СН, 22b,3; СА, 24a,7.

²⁷⁸ Л и СУ, 13b,2; СН, 17a,10; СА, 18b,1.

²⁷⁹ Л и СУ, 43a,15; СН, 43b,10; СА, 51a,3.

²⁸⁰ Л и СУ, 32a,6; СН, 44a,12; СА, 46b,6.

²⁸¹ Л и СУ, 41b,16; СН, 45b,5; СА, 47b,12.

²⁸² Л и СУ, 51b,14; СН, 57a,11; СА, 59a,12.

меняющих аффиксов (вне зависимости от требований размера стиха) характерна в той или иной степени для каждой из четырех рукописей в отдельности и для всех вместе взятых. В то же время она является одной из характерных особенностей языка описываемых рукописей. Объясняется это тем, что одни рукописи сохраняют особенности произношения, бывшие некогда традиционными, а другие в ряде случаев отбрасывают их, подчиняя орфографию действовавшим в турецком языке того периода фонетическим нормам. Кстати сказать, судя по записям А. Джафероглу, некоторым диалектам современного турецкого языка, в частности интересующему нас диалекту Амасьи, свойственна склонность к широкому употреблению губных гласных в словообразовательных и словоизменительных аффиксах.

* * *

Остановимся на некоторых морфологических особенностях языка Михри, не ставя себе задачей их полное описание. Эти вопросы здесь затрагиваются лишь в той степени, в какой это может выявить особенности языка того времени, когда писала Михри, а также показать изменения, внесенные в ее рукописи в последующие столетия.

Так, указательное местоимение *بو* во множественном числе встречается в форме *بولر*:

²⁸³ *بولرک بری ملکدر بری فرشته عیان*

Ясно: один из них — ангел, и другой — ангел.

²⁸⁴ *مهري مِهْرَن بولرک کوره مز الا که رقيب*

Не может видеть их любовь Михри — только соперница [видит].

Примечателен факт употребления архаичной для современного турецкого литературного языка формы времени на

²⁸³ Л и СУ, 56а, 14.

²⁸⁴ Л и СУ, 56а, 15.

-(i) *ser*, которое соответствовало существующему ныне в языке будущему и настоящему-будущему временам. Аналогичные языковые факты отмечены в тюркологической литературе по письменным памятникам XIV—XV вв.: по переводам «Калила и Димна», «Сухейль и Невбахар», Корана, в *Фелек-наме* Гюльшехри и др. Встречается это время и в диване поэта начала XV в. Шейхи. В словаре, составленном к его дивану²⁸⁵, оно отождествляется то с будущим категорическим временем, то с положительной формой настоящего-будущего времени или с его отрицательной формой, выражающей пожелание или настойчивую просьбу. В диване Михри находим:

²⁸⁶ یاپسر عدلک ایلہ ہر دل ویران کرم

Справедливостью твоей каждое разбитое сердце возродится.

²⁸⁷ کورمه یسرز حشرہ دکین غصہ و غملم

До судного дня мы не будем терпеть горя-забот.

²⁸⁸ کچیسر جان و جهانندن کچمیسر آندن

Расстанется с жизнью и миром она — не расстанется с ним.

Примечательно, что бóльшая часть газелей, где употреблена эта архаическая форма, не включена в списки СН и СА.

В стихах Михри довольно широкое применение нашла «стяженная» форма настоящего-будущего времени желательного наклонения.

(ن) نہ دل ایلہ قلم مدحک بیان

²⁸⁹ سن شہک مدحنده عاجز ہر لسان

²⁸⁵ *Seyhi divanı. Tarama sözlüğü*, İstanbul, 1942.

²⁸⁶ Л и СУ, 53а,14.

²⁸⁷ Л и СУ, 326,4.

²⁸⁸ Л и СУ, 576,5.

²⁸⁹ Л и СУ, 18а,8; СН, 23а,1; СА, 246,6.

Какими словами я могу воздать тебе хвалу?
Любой язык бессилен в похвале [такому] шаху, как ты!

دلیرا عهد ایلمشدم یولکه جانم ورم
290 دوستم والله اول اقراردن بن دونمزم

О красавица, я поклялся: жизнь отдам за тебя.
Друг мой, Аллахом клянусь, от этого решения не отступлюсь я!

Особенностью этих рукописей является часто встречающееся оформление 1-го л. ед. ч. настоящего-будущего времени желательного наклонения наряду с обычным аффиксом $(i)m/-(i)m$ также аффиксом $-(i)n/-(i)n$.

زاهدا دوندوکیسه کر یاردن سن نار ایچون
یانهدین اول ناره بن اول یاردن بن دونمزم
جاننه قصد ایلمش خونریز چشمک مهرینک
291 ویرهین بیк جانسه اول خونخواردن بن دونمزم

О праведник! Если из-за огня [любви] ты отказался от друга,
Пусть сгорю на том огне, но от друга не отвращусь я!
Твой кровавадный взор покусился на жизнь Михри.
Если [и] тысячу жизней отдам, от того кровопийцы не откажусь я!

نیچه بر عوّت ایدهدین یار ایچون اغیاره بن
292 نیچه بر یلوارین بر کول ایچون بیк خاره بن

Сколько внимания мне оказывать недругу ради друга!
К скольким шипам мне обращаться с мольбой ради розы одной!

Нет необходимости приводить другие примеры, так как эта форма уже нашла освещение в тюркологической литературе²⁹³. Важно отметить, что, насколько можно судить по языку стихов Михри, эта форма употреблялась в турецком

²⁹⁰ Л и СУ, 516,7.

²⁹¹ Л и СУ, 516,8—10.

²⁹² Л и СУ, 58a,13.

²⁹³ См., например, названные выше работы А. Зайончковского, а также F. K. Demirtaş, *Hârname*, — «İstanbul Üniversitesi Türk dil ve edebiyat fakültesi dergisi», № 3, 1949, s. 375.

языке конца XV в. Подобный способ оформления 1-го л. ед. ч. в ряде случаев присущ и настоящему-будущему времени изъявительного наклонения (аористу, как его называет А. Зайончковский, уже отметивший подобный языковой факт в переводе на турецкий язык «Калилы и Димны» по рукописи, завершённой в 1490 г., т. е. тогда, когда писала стихи Мухри). Приведем примеры из дивана Мухри.

طَوْنِيَهٗ مِيل اَتْمَزَن بِن سَدْرَهٗ حَقِّي دَوْسْتَمِ
²⁹⁴ مَنْتَهَا قَدَك كَبِي سُرُو بَلَنْدَم وَاَرِيكَن

Лотосом клянусь, мой друг, никогда не проявлю я склонности
 к древу рая,
 Когда есть у меня высокий кипарис — твой стан.

Следующий пример взят из *тезкере* Хасана Челеби, автора XVI в., который цитирует по неизвестной нам рукописи бейт Мухри (в издаваемом тексте он есть, но имеет другие языковые формы):

بَدَّ دَعَا اِيْتَمَزِيْن اَمَّا كِهٖ خَدَادَن دِيْلَرِيْن
²⁹⁵ بَر سَنَك كِيْمِي جَفَاكَارَهٗ هُوَادَار اَوْلَهٗ سَن

Я не клян [тебя], но у бога прошу,
 Чтобы влюбился ты в такую же мучительницу, как ты сам.

В оформлении 1-го л. мн. ч. настоящего-будущего времени сослагательно-желательного наклонения помимо обычного аффикса *-lim/-lim* используется также и аффикс *-vuz/-vuz* (что уже отмечено и по другим памятникам старотурецкого языка).

بَاصلُوْب اَيَقْلَرَهٗ يَسِيْر اَوْلَاوَز
²⁹⁶ اَوْنُوْدُوْا مَشْلَر اَيْلَهٗ بَر اَوْلَاوَز

²⁹⁴ Л и СУ, 57а, 6.

²⁹⁵ Рук. ЛО ИНА АН СССР С 132, л. 2526 چَلْبِي تَذَكْرَةُ حَسَن.

²⁹⁶ Л и СУ, 14а, 17. В СН, 186, 4; СА, 196, 10 дважды *اولاюз*.

Пусть превратимся мы в прах, который попирают ногами!
Пусть сравняемся с теми, кто забыт!

روزگارک بز اوماردق که وفاسن کورهوز²⁹⁷

Надеялись мы, что увидим судьбы постоянство.

Следует обратить внимание на несколько бейтов, где встречается деепричастие на *-uban/-üben*, ныне утраченное турецким языком, но известное по дошедшим до нас памятникам старого литературного языка Турции начиная с Юнуса Эмре (XIII в.).

آغرم یاش یرنه قان دوکلور چشممدن
یار رحم ایلیوبن سلمدی بر کون یگله²⁹⁸

Я плачу, из глаз моих кровь течет вместо слез.
Друг никогда не утер их, сжалившись.

ویروبن عقل و دل آلدм غصّه یاری صتون
غم متاعندن طولبدر شمدی جانم خازنی²⁹⁹

Отдав ум и сердце, я купила по другу тоску.
Казна души моей ныне полна товаром горя.

Обращает на себя внимание употребление деепричастия на *-(y)u/- (y)ü*, свойственного старотурецкому языку и известного также по более ранним письменным памятникам. В дополнение к называвшимся уже трудам в данном случае следует указать также работы В. Д. Смирнова³⁰⁰ и П. М. Мелиоранского³⁰¹. У Михри читаем:

²⁹⁷ Л и СУ, 66а, 7.

²⁹⁸ СУ, 63б, 5; в Л здесь *رحم ایلیوب بن*.

²⁹⁹ Л и СУ, 76а, 2; СН, 70б, 9; СА, 72б, 2.

³⁰⁰ В. Д. Смирнов, *Кучибей Гёмурджинский и другие османские писатели о причинах упадка Турции XVII в.*, М., 1873.

³⁰¹ П. Мелиоранский, *Отрывки из дивана Ахизада Бурхат-эд-Дина Сивасского*, — «Восточные заметки». Сборник статей и исследований профессоров и преподавателей факультета восточных языков Императорского С.-Петербургского университета, СПб., 1895.

غم خانه لرنده ينه بن آغليو قلدِم³⁰²

И снова я рыдаю в обители горя.

Эта архаическая деепричастная форма встречается еще раз (يوز سوريو)³⁰³.

Во всех четырех рукописях дивана Михри наряду с существующей и в наши дни в турецком языке формой повелительного наклонения глагола используется повелительное наклонение интенсива (или категорический императив, по терминологии А. Н. Кононова³⁰⁴), образуемое присоединением к основе глагола аффикса -گل/-كل. Эта форма отмечена во многих памятниках старотурецкой литературы. У Михри читаем:

(ر) راهن كوزله گمراه اولمه گل
قل حذر ابليس همراه اولمه گل³⁰⁵

Смотри на дорогу, никогда не теряй пути истинного.
Будь осторожен, никогда не становись попутчиком дьявола.

مهري ترك ايلمش مهري ديمش سن دوستم
اتمه كل بالله ناحق ييره بهتان كمسيه³⁰⁶

Друг мой, ты сказал: «Михри отвергла мою любовь».
Ради Аллаха, не наговаривай ни на кого понапрасну.

Примечательным фактом морфологических особенностей языка Михри является использование наряду с послелогом *gibi* аффикса *-leyin* (в сочетании с аффиксом *-ca/-ce*), выражающего сравнение, качественное тождество. В диване он встречается преимущественно в сочетании с местоимением 1-го л. ед. ч., т. е. в форме *bençälin* и дважды — с личным

³⁰² Л и СУ, 68а,б.

³⁰³ Л и СУ, 28а, 17.

³⁰⁴ А. Н. Кононов, *Родословная туркмен. Сочинение Абу-л-гази хана Хивинского*, М.-Л., 1958, стр. 143.

³⁰⁵ Л и СУ, 176,10; СН, 22а,12; СА, 24а,3.

³⁰⁶ Л и СУ, 666,10,11; СН, 666,6,7; СА, 686,4,5.

местоимением 2-го л. ед. ч., т. е. ³⁰⁷سنجلین. Существование этого аффикса сравнения или уподобления отмечено и в переводе «Калилы и Димны», и в известном по публикации А. Зайончковского переводе Корана, и в *Фелек-наме* Гюльшехри, а также в диванах Юнуса Эмре и Шейхи (XIII—XV вв.). В названных произведениях этот аффикс в форме *-layin/-leyin* присоединяется не только к местоимениям личным, как в диване Михри, но и к указательным местоимениям, именам существительным, именам собственным и числительным. Приведем примеры из дивана Михри:

³⁰⁸اولمهسون بنجلین حالی آلهی کمسنک

О Аллах, пусть никто не окажется в таком положении, как я.

کمسلر بنجلین عشقه گرفتار اولمهسون
³⁰⁹کمسنک بنجلین سودکی اغیار اولمهسون

Пусть никто не будет охвачен страстью, как я.

Пусть ни у кого любимый не станет недругом, как у меня.

Обращает на себя внимание использование в инструментальном падеже местоимения, имеющего аффикс отрицания: *سز*:

ییدوکم درد ایچدکم غمدر انیسیم غصّه یار
³¹⁰سنسوزن نیسچه کچر کور بو زمانی کندومک

О любимый, я грущу и страдаю, моим другом стала тоска.

Видишь, как я живу без тебя!

Встречается одновременное использование аффиксов множественного числа персидского *ان* (при заимствованных из персидского словах) и турецкого *лер*. Например:

³⁰⁷ Л и СУ, 276,1 и 26а,17; СН, 27а,12; СА, 296,2.

³⁰⁸ Л и СУ, 47а,1; СН, 536,2; СА, 556,8.

³⁰⁹ Л и СУ, 58а,1.

³¹⁰ Л и СУ, 496,1. В СН, 546,6 и СА, 566,10 здесь — *سنسوزین*.

صلدی کفار ایلنه الله یارانلرمز
 نیلدی بو فلکی کور که مسلمانمزه³¹¹

Аллах послал к неверным наших любимых.
 Смотри, что принесла судьба нашим мусульманам!

* * *

Трудно вкратце обрисовать лексические особенности языка дивана Михри. Здесь пришлось бы говорить о том, что вообще присуще лексике придворной средневековой поэзии Турции. Общеизвестно, что турецкий поэтический язык той эпохи был насыщен арабской и в первую очередь персидской лексикой. Заимствования шли за счет отдельных лексических единиц и целых выражений, большей частью тех, что обратились позже в устойчивые литературные штампы. Таковы, например, широкоупотребительные в языке стихов Михри персидские словосочетания: *روح روان*, *آب و حیات* и т. п.

Не имея возможности дать общее представление о лексике дивана этой поэтессы, приведем здесь лишь несколько отдельных примеров.

В публикуемом поэтическом памятнике XV в., естественно, встречаются слова и выражения, неизвестные современному турецкому литературному языку. В качестве примера приведем архаическое прилагательное, употребляемое также в обстоятельственной функции *اراغ* *irağ* («далекий» — в разных значениях).

موت یقندر سیزه صنماکوز اراغ
 قبروکوزه وارمدن ایلك یراغ³¹²

Смерть близка к вам, не думайте, что далека.

Пока не подошли вы к могиле своей, приготовьте припасы в дорогу.

³¹¹ Л и СУ, 66а, 13.

³¹² Л и СУ, 13а, 8; СН, 166, 12; СА, 18а, 2.

اول وجود نازنينکدن اراغ اولسون آلم
 دشمنوکه خانه غم ايچره محنت ياره شر³¹³

Пусть будет горе вдали от твоего грациозного стана,
 А врагу твоему подобают заботы в обителище горя.

Еще одно архаичное по форме слово — айروق употребляется в диване в смысле «другой, чужой»:

دوندر رسم يوز يوزگدن قبله دن دونسون يوزم
 سندن ايروغه نظر قلسه درم چقسون كوزم³¹⁴

Если я отвращу лицо от тебя, пусть оно отвертится и от Кыблы.
 Если от тебя мой взор обратится к другому, пусть лопнут
 мои глаза!

آغلگ كلوك اول عاشقى اى حال بلنلر
 جانانانى حبیبى آنک ايرق ايله كتدی³¹⁵

О сведущие [в сердечных делах], плачьте, и смейтесь над той
 влюбленной:

Ее возлюбленный с другой ушел!

В диване Михри встретилось и архаичное теперь по значению и по форме слово ارتوق, употребленное при сравнении в значении «чем»:

بر سن امّا یرده كو كده طوړسن
 سندن ارتوق اولو يوق سن اوړسن³¹⁶

Ты — единственный, однако ты [все] заполняешь на земле
 и на небе.

Нет более великого, чем ты, ты велик!

Примером архаичной ныне лексики в диване Михри является слово-послелог اوكدین в значении «прежде, чем...»

³¹³ Л и СУ, 32а,12.

³¹⁴ Л и СУ, 52б,17.

³¹⁵ Л и СУ, 68а,8.

³¹⁶ Л и СУ, 66,2. В СН, 8а,7 и СА, 86,3 здесь آرتق.

раньше, чем...» (бейты, в которых встретились эти слова, приведены далее, на стр. 95).

Упомянем кратко еще об одной особенности языка Михри — об употреблении в ее стихах разговорных выражений и вульгаризмов. Ранее уже шла речь о том, что чувства волнения, гнева и презрения заставляли поэтессу обращаться к лексике так называемого сниженного стиля. Так появляются в ее стихах зложелания:

³¹⁷ بو حسد دن دلی اغزندہ رقیبک قروسن

Пусть от зависти отсохнет язык во рту у соперницы!

Михри не отказывается и от таких просторечных и разговорных выражений, как: باش آغرتق «морочить голову, докучать чем-либо», کوزم چقسون «пусть лопнут мои глаза!», سوز صو «пустые слова, болтовня», سکا نه غم «а тебе-то что?», «а тебе что за печаль?». Наряду с народно-разговорной лексикой Михри использовала народные пословицы и поговорки, лишь слегка перефразируя их.

Заканчивая эти краткие разрозненные замечания о языке рукописей дивана Михри, следует оговориться, что речь шла прежде всего о языке тех списков стихов, которые дошли до нас. Поскольку нет автографа, трудно судить, что принадлежит в этих рукописях самой поэтессе, а что напластовалось со временем.

* * *

Остановимся на языковых данных, которые косвенным образом могут помочь определить историю четырех имеющих в нашем распоряжении рукописей дивана Михри. Уже были приведены соображения палеографического характера, которые должны были дать ответ, хотя бы в самой общей форме, на вопрос о возможном возрасте этих недатированных списков. Теперь обратимся к языковым свидетельствам.

³¹⁷ Л и СУ, 566,12.

Трудно предположить, что какие-то морфологические показатели полностью относятся только к одной какой-то паре рукописей или одной из них отдельно взятой. Этого и не следовало бы ожидать, поскольку четыре списка дивана создавались за сравнительно короткий исторический срок — примерно за два с небольшим столетия. Но вместе с тем можно сказать, что те или иные особенности характеризуют преимущественно какие-то одни определенные рукописи, а не другие. Показательно в данном отношении сохранение архаических форм в морфологии и архаизмов в лексике в одних рукописях или отказ от них — в других. Так, например, упоминавшееся будущее время на *-iser* отсутствует в современном литературном языке Турции. Оно присуще главным образом рукописям Л и СУ (если здесь оно встретилось 14 раз, то в СА — всего 4, а в СН — только 3 раза). При этом стоит отметить, что большая часть газелей, где в Л и СУ употреблена эта архаическая глагольная форма, не входит в списки СН и СА. Тут же отметим и такой любопытный факт — в Л, СУ и СА читаем:

بتمه دی دخی بتمه یسر باغ جهانہ

Не выросли еще в саду мира и не вырастут...

А в рукописи СН (по всем признакам самой молодой) архаичное *بتمه یسر* заменено обычной и для современного турецкого языка отрицательной формой настоящего-будущего времени *بتمز*³¹⁸.

Уже отмечалось широкое употребление в языке этих рукописей наряду с послелогом *gibi* аффикса *-leyin*. Ряд газелей, содержащих этот архаизм, не включен во вторую редакцию дивана, представленную списками СН и СА. В связи с этим любопытен такой пример — в Л, СУ и СА читаем:

دیدى مهزی اول کله بنجیلین بلبلمی اولر

Сказала Михри розе той: «Разве есть соловей, мне подобный?»

³¹⁸ Л и СУ, 19а,3; СН, 26а,3; СА, 28а,3.

В СН произошла замена старого аффикса *-leyin* существующим и ныне в турецком языке послелогом *gibi*³¹⁹. Правда, здесь личное местоимение стоит в именительном падеже (بن کبی), а не в родительном, как этого требуют грамматические нормы современного турецкого языка, но в данном случае это не меняет сути дела.

Как уже говорилось, в диване Михри можно встретить оформление 1-го л. ед. ч. настоящего-будущего времени желательного наклонения с помощью аффикса *-in/-in*. Обращает на себя внимание, что именно в СН и СА эта форма заменяется более новой, существующей и в современном языке. Например, в Л и СУ:

320 بلمزم بخت میا عمله نچه آغلیه ین

Не знаю, сколько мне еще плакать из-за своей злосчастной судьбы!

В СН здесь — آغلیه یم, а в СА — اغلیایم.

321 چشم خونریزک الندن کیمه فریاد ایده ین

К кому мне звать о защите от твоего кровожадного взора?

В СН здесь — فریاد ایده یم, в СА — فریاد ایدییم.

Подобные же примеры можно привести из области лексики. Ограничимся двумя, характеризующими невольное, может быть, стремление переписчиков самых поздних рукописей заменить слово, ставшее архаичным, более понятным. В Л и СУ есть бейт:

قدرت سیله کیرو زنده اولیجی
322 مُرده تنلر جمله سی جان بولجی

Лишь только силою его вновь оживут
Все мертвые тела, они обретут свои души.

³¹⁹ Л и СУ, 396,17; СН, 386,8; СА, 406,12.

³²⁰ Л и СУ, 546,15; СН, 57а,4; СА, 59а,6.

³²¹ Л и СУ, 58а,8; СН, 606,6; СА, 626,7.

³²² Л и СУ, 156,10; СН, 20а,10; СА, 216,7.

В СН и СА слово *کیرو* в его архаичном значении «снова, опять» заменено на более понятное тогда *ینه* в том же значении. Еще один аналогичный пример:

قبرکه کلمزدن اوکدین خشمه منکر نکیر
سن جوابه حاضر اول کندوکه اول حال اولمدن³²³

Прежде чем Мункир и Некир с гневом к могиле твоей подойдут,
Готов будь к ответу, пока с тобой не случилось такое.

В СН и СА снова встречаемся с заменой устаревшего к тому времени послелога *اوکدین* бытующим в турецком языке и по сей день послелогом *اول*.

Последний пример — замена старой глагольной формы более понятной новой:

کلمشم یوز سوریو طوغری قلوب راه سکا
دلرم عرض قلم حالمی ای شاه سکا³²⁴

Я пришла прямо к тебе, пала ниц перед тобой.

Я молю, я тебе расскажу о своем положении, о шах,

В СН и СА произошла замена архаизма *سوریو* на современную форму *سوریب* и *سورب*.

Изучение имеющихся в нашем распоряжении рукописей дивана Михри и сопоставление их привело нас к убеждению, что эти списки следующим образом соотносятся между собой:

1. Рукопись дивана Михри-хатун, хранящаяся в библиотеке Стамбульского университета («СУ»), является наиболее старым из известных нам списков ее стихов.

2. Рукопись дивана Михри-хатун, хранящаяся в Ленинградском отделении Института народов Азии АН СССР («Л»), переписана через сравнительно небольшой промежуток времени после первой.

³²³ Л и СУ, 146,6; СН, 186,10; СА, 20а,4.

³²⁴ Л и СУ, 28а,17; СН, 316,10; СА, 34а,5.

3. Рукопись дивана Михри-хатун из библиотеки при мечети-музее Айя-София в Стамбуле («СА») создана значительно позже первой из названных нами.

4. Рукопись дивана Михри-хатун из Национальной библиотеки в Стамбуле («СН») является самой молодой из всех.

Невозможно точно определить время создания этих рукописей. В самой общей форме выскажем предположение, что первая из них была написана, когда не прошло и столетия после смерти поэтессы, т. е. в конце XVI в., вторая — не позднее первой четверти XVII в., а последняя могла быть создана полтора-два века спустя после первой.

* * *

При подготовке текста дивана Михри-хатун к изданию, как сказано ранее, были использованы четыре списка собрания ее стихов: 1) рукопись Ленинградского отделения Института народов Азии АН СССР («Л»); 2) рукопись библиотеки Стамбульского университета («СУ»); 3) рукопись Национальной библиотеки в Стамбуле («СН»); 4) рукопись библиотеки при музее Айя-София в Стамбуле («СА») ³²⁵.

В основу издаваемого текста положены два первых списка, представляющие собой наиболее старое и наиболее полное собрание стихов Михри-хатун.

Основная задача издания — воссоздание редакции XVI в., т. е. того времени, от которого до нас дошел самый полный и доброкачественный список дивана (СУ), дублируемый вторым списком, идентичным ему по содержанию и наиболее близким к нему по времени создания (Л).

Издаваемый текст должен дать наиболее полное собрание стихов Михри. Поставленная нами задача издания дивана в редакции XVI в. обязывает сохранить это собрание во всем его объеме и с присущей ему схемой расположения материала. Поэтому мы отказались от принятого в издани-

---

³²⁵ Подробные данные каждой из упомянутых рукописей приведены выше, на стр. 59—66.

ях диванов старых поэтов принципа расположения стихов по жанрам: касыды, месневи, газели и т. д. По этой же причине мы отказались и от правки публикуемых стихов в тех случаях, когда в них оказывались нарушенными размеры (здесь не имеются в виду очевидные описки). К этому нас побудила мысль о том, что неизвестно, как выглядели эти стихи, написанные рукой самой поэтессы, насколько строго они соответствовали правилам аруза. Оговаривая это положение, мы понимаем всю серьезность возражений, которые оно может вызвать. Но желание сохранить своеобразие литературного памятника определенной эпохи удерживает от исправлений. Если же в редких случаях в текст была внесена необходимая правка, то это оговаривается в подстрочных примечаниях. Этого же принципа мы придерживались и в отношении языка памятника. В издании сохранено все своеобразие лексики и грамматических форм наиболее старого списка (с привлечением дублирующего списка), а в подстрочных примечаниях даны наиболее существенные разночтения по всем спискам, позволяющие судить о тех изменениях, которые претерпели эти стихи на протяжении по крайней мере двух столетий.

В издаваемом тексте сохраняются приметы фонетических особенностей языка дивана, зафиксированные орфографией двух основных списков. Так, например, в тексте в ряде случаев показана спирантизация согласного *ق*, огубленность многих словообразовательных и словоизменительных аффиксов, сохранена встречающаяся огласовка и др. В издаваемом тексте оставлено без изменений изредка встречающееся в диване Михри архаичное написание *کی* (наряду с *که*).

В публикуемом тексте дивана сохранено принятое во всех списках правило писать энклитику *da/de* слитно с тем словом, к которому она относится в тексте.

Оставлено без изменения встречающееся главным образом в Л и СУ графическое изображение так называемого персидского изафета, передаваемого в тексте рукописей с помощью букв *و* (*вав*) и *ی* (*йе*).

В тексте сохранена непоследовательно появляющаяся

(главным образом в Л и СУ) тенденция к написанию аффиксов отдельно от слова.

Критический текст дивана Михри-хатун издается в следующем виде:

1. Все произведения, входящие в состав дивана, сохраняют в публикации схему расположения стихов в старых списках (Л и СУ). В издании введена нумерация: арабскими цифрами пронумерованы все произведения в первой части дивана (№№ 1—28, Л и СУ, 16—276) и отдельно *газелият* (№№ 1—218, Л и СУ, 276—776), цифры стоят посредине страницы перед началом каждого нового произведения.

2. Если в списках, лежащих в основе критического текста, какому-нибудь произведению предшествует заглавие, изречение, стих из Корана и т. п., эти слова помещаются в квадратных скобках посреди страницы. Если в других списках есть существенные разночтения, они указываются в подстрочных примечаниях. Оговоримся, что в них не воспроизводится формула *وله ايضا*, стоящая перед каждым произведением в СН и СА, если отсутствует заглавие или упомянутые выше изречения и т. п.

3. На правом поле страницы (независимо от начала какого-нибудь произведения) арабскими цифрами, подчеркнутыми чертой, обозначается начало страницы каждого листа основных списков Л и СУ (о полном совпадении в этих списках страниц и строк уже говорилось); у цифры ставится помета «а» — правая (лицевая) сторона листа или «б» — левая (оборотная) сторона листа.

4. На правом поле страницы текста против первого бейга каждого нового произведения могут стоять сиглы рукописей СН и СА и цифры, указывающие номер листа, правую или левую («а» или «б») его сторону, где помещается в этих списках данное произведение. Если у начала какого-нибудь произведения таких дополнительных сиглов и цифр нет, это значит, что в СН и СА оно не содержится.

5. В подстрочных примечаниях помимо различий в заглавиях и других записях, предворяющих какое-нибудь произведение, даются текстологические разночтения. В тексте

знак примечания — арабская цифра над строкой — ставится после того слова, на котором разночтение заканчивается. Если разночтение в тексте охватывает несколько слов или начальная граница разночтения может показаться неясной, перед словом, с которого начинается это разночтение, ставится звездочка.

Лакуны в тексте основных рукописей обозначаются надстрочной звездочкой в начале пропуска текста и обычным знаком примечания в конце, и это оговаривается в примечании. При этом не указывается, по каким рукописям восстановлен текст, так как это очевидно. В примечаниях же отмечаются все случаи порчи текста в оригинале.

Случаи различного расположения бейтов какого-нибудь произведения в разных списках отмечаются в подстрочных примечаниях.

В примечания не вносятся разного рода очевидные описки (отсутствие необходимых точек у букв, недописанные слова и т. п.). В случаях сомнительных такие слова отмечаются в примечаниях.

6. В примечаниях в сносках указывается сигл рукописи, принятый в данном издании, порядковый номер листа рукописи с обозначением его правой или левой стороны («а» и «б» — соответственно) и порядковый номер строки, считая сверху.

За первый лист (16) во всех рукописях нами принят лист, где помещена первая касыда, начинающаяся бейтом:

يزدی جان لوحه سنده بسم الله
قدرت لا اله الا الله

7. Строфические стихи («Газелият», №№ 8, 49, 82, 86, 191, за исключением №№ 151, 193, 210) переписаны в издаваемом тексте без выделения строф, так как это имеет место во всех четырех списках дивана.

8. Принятые в издании сокращения:

оп. — опущено (слово или слова в каком-нибудь списке или списках).

доб. — добавлено (слово или слова в каком-нибудь списке или списках).

так! — эта помета ставится для подтверждения правильности воспроизведения слова, хотя оно вызывает сомнение издателя.

С удовольствием выражаю признательность всем товарищам, участвовавшим в обсуждении и рецензировании настоящей работы, оказавшим этим большую помощь изданию, и особенно А. С. Тверитиновой.

Е. И. Маштакова

БИБЛИОГРАФИЯ МИХРИ-ХАТУН¹

Большая Советская Энциклопедия, изд. 1: *Турецкая литература*, т. 55, стр. 216.

Большая Советская Энциклопедия, изд. 2: *Михри Хатун*,— т. 27, стр. 615; [А. Бабаев, Л. Алькаева], *Турецкая литература*, т. 43, стр. 509. Всемирная история, т. III, М., 1957, стр. 741.

• В. С. Гарбузова, *Поэты средневековой Турции*, Л., 1963, стр. 129—135. В. А. Гордлевский, *Избранные сочинения*, т. I, М., 1960, стр. 385; т. III, М., 1962, стр. 151, 460.

А. Крымский, *Турецкие наречия и литературы*,— «Энциклопедический словарь», изд. Ф. А. Брокгауз и И. А. Эфрон, т. XXXIV, СПб., 1902, стр. 165.

А. Крымский, *Тюркские литературы*,— «Энциклопедический словарь», 8-е переработанное издание Русского библиографического института «Гранат», т. 41, часть X, 1937, стр. 346².

А. Крымский, *История Турции и ее литературы*, т. II, М., 1910, стр. 49, 53, 59—69.

Е. И. Маштакова, *К изданию дивана Михри Хатун*,— «Краткие сообщения Института народов Азии», № 63, 1963, стр. 124—135.

М. С. Михайлов, *Об изучении турецкой литературы в отечественной тюркологии*,— «Ученые записки кафедр иностранных языков Восточного факультета Института международных отношений», вып. 1. Вопросы языка и литературы стран Востока, М., 1958, стр. 292—293.

Р. Моллов, *Очерки по истории старотурецкой литературы* (канд. дисс.), М., 1962.

А. Д. Новичев, *История Турции, I. Эпоха феодализма (XI—XVIII)*, Л., 1963, стр. 161—162.

А. Самойлович, *Литература турецких народов*,— в кн. «Литература Востока», вып. 1, Пб., 1919, стр. 41.

• В. Д. Смирнов, *Очерк истории турецкой литературы*,— в кн. «Всеобщая история литературы», под ред. В. Ф. Корша и А. И. Кирпичникова, т. IV, СПб., 1892, стр. 478—481.

---

¹ Знаком * отмечены книги и рукописи на турецком языке, известные нам по библиографии, приведенной А. Караханом в его статье о Михри-хатун в «Энциклопедии ислама» в его транскрипции.

² Статья написана, по-видимому, в 1910 г.

В. Д. Смирнов *Образцовые произведения османской литературы в извлечениях и отрывках*, СПб., 1891, стр. 432—442.

В. Д. Смирнов, *Образцовые произведения османской литературы в извлечениях и отрывках*, СПб., 1903, стр. 449—453.

В. С. Гарбузова, *Турк адабиёти классиклари*, Тошкент, 1960 (Шарҳ адабиёти классиклари ҳақида суҳбатлар), стр. 70—73.

*Âlî, *Ḳunh al-aḥbâr* (basılmamış kısım), Üniversite kütüphanesi, N T 5959, s. 171b.

*Aşık Çelebi, *Meşair-üş-şuara*, Ms., Üniversite kütüphanesi, N T 2406, s. 159a.

Ay T., *Türk kadın şairleri*, İstanbul, 1934, s. 52—54.

Ayverdi S., *Edebî ve manevî dünyası içinde Fatih*, İstanbul, 1953, s. 167—169.

Banarlı N. S., *Resimli türk edebiyatı tarihi*, İstanbul, 1949, s. 134.

*Beyânî, *Tezkire*, Ms., Üniversite kütüphanesi, N T 2563, s. 86b—87a.

Caferoğlu A., *Mihri Hatun* [bir numaralı eserden bir parça], — «Yeni Mecma», 84 (1923) [приводится по статье: János Eckman, *Ahmet Caferoğlu eserleri*, — «İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk dili ve edebiyatı dergisi», cilt IX, 1 kasım 1959, s. 2].

Dil Ş., *Türk kadın şairleri antolojisi*, Ankara, 1958, s. 222.

* Emirî Ali, *Tarih ve edebiyat mecmuası*, İstanbul, 1335 (1916/7), II, s. 508—510.

Evliya Çelebi, *Seyahatname*, İstanbul, 1. cilt, 1314 (1893/7), s. 342; 2. cilt, 1314 (1896/7), s. 192.

*Fâizî, *Zubât al-aş'ar*, Üniversite kütüphanesi, N T 3289, s. 105a.

*Ferman B., *Mihri Hatun, hayatı ve divanı* (basılmamış), 1951, Üniversite kütüphanesi, tez N 1976.

Gölpınarlı A., *Divan şiiri, XV—XVI yüzyıllar*, İstanbul, 1954 (Türk klâsikleri serisi), s. 17—18, 74—76.

Gövsâ İ. A., *Resimli yeni lügat ve ansiklopedisi* (ansiklopedik sözlük), 4. cilt, 1949, s. 1853.

Gövsâ İ. A., *Türk müşhurları ansiklopedisi*, İstanbul, 1946, s. 255.

*Güley F., *Necâti Bey, hayatı, edebî şahsiyeti...bakımlarından divânı* (basılmamış), 1951, Türkîyat enstitüsü, tez N 361.

زاده كنهالی الشهابین چلبی تذکره حسن چلبی Рук. ЛО ИНА АН СССР С 132, лл. 252a—252b.

تاریخی اماسیه، اماسیه‌لی عبدی زاده حسین حسام الدین 1330 (1911/12), s. 217, 218; 3. cilt, 1927, s. 249.

İslâm ansiklopedisi, 5.cüz, İstanbul, 1941, s. 396.

İstanbul kitaplıkları türkçe yazma divanlar kataloğu, I. cilt, İstanbul, 1947, s. 74—75.

• Karahan A., *Mihri Hatun*, — «İslâm ansiklopedisi», 82. cüz, İstanbul, 1958, s. 305—306.

Hammer-Purgstall J. v., *Geschichte des osmanischen Reiches*, Bd I, Wien, 1827, S. 191.

Horn P., *Die türkische Literatur*, — «Die orientalischen Literaturen», Berlin, 1906, S. 274.

D'Istria D., *Les femmes en Orient*, vol. I, livr. VI, Zürich, 1859, pp. 452—456.

Lane-Poole S., *Turkey*, London, 1908, p. 310.

Menzel Th., *Mihri-Khatun*, — «Enzyklopaedie des Islām», Bd III, 1932, S. 565—566.

Pertsch W., *Die Handschriften-Verzeichnisse der Königlichen Bibliothek zu Berlin*, Bd VI. *Verzeichnissen der türkischen Handschriften*, Berlin, 1889, S. 54—55; 333—334, 334—340.

Servan de Sugny E., *La muse ottomane ou chefs-d'oeuvre de la poésie urque*, Paris, 1853, pp. XV—XVI, XXVII, 43—49.

Wilson E., *Turkish Literature*, New York, 1901, p. 87.

TEKST

[مفرد]

244 کورد و کجه خدّ و قدّ و لب یاری صنورم

Л,СУ, 77a
CH нет
CA нет

[مفرد]

244 خدّک یوزینی ختّک طوتدّ نته کیم ای جان

Л,СУ, 77a
CH нет
CA нет

[مفرد]

244 یقه سوز سنی قودی صنمه کوزلر مهری

Л,СУ, 77a
CH нет
CA нет

[مفرد]

244 عادتی منالارک محبوب سومکدر خطیب

Л,СУ, 77a
CH нет
CA нет

244-248 الحوت انصاف بوکم مهری شیرین کلمات

Л,СУ, 77a-776
CH нет
CA нет

Л,СУ, 76a-766
CH, 70a
CA, 72a

242 یارب اول سروروان قنده درر قنده ایکی

Л,СУ, 766
CH, 71a
CA, 726-73a

243 یقده هجر آشنه جانی جانان اهلی

Л,СУ, 766
CH, 74a
CA, 756

243 جوريله بنی شول قدر اغلنده فلک کیم
[مفرد¹]

Л,СУ, 766
CH нет
CA нет

243 خطک خدک یوزینی طوندی تنه کیم ای جان
[مفرد]

Л,СУ, 766
CH нет
CA нет

244 مور اوشدی سنکه شکری پالوده اوستنه
[مفرد]

Л,СУ, 75a-75б
CH нет
CA нет

238-240 کوردم سندن کرم ای بی وفادلدزم

211¹

Л,СУ, 75б
CH нет
CA нет

240 کوزم چوکوردی سن یوزی کل بُویِ عری

212

Л,СУ, 75б
CH, 73б-74a
CA, 75б

240-241 نه جانی وار یزه مانی تشک اشاوتنی

213

Л,СУ, 78a
CH, 70б
CA, 72б

241 نیجه بر بردل چکه هر بی وفانک نازنی

214

Л,СУ, 78a
CH, 70б
CA, 72a

241-242 نیجه بر اگله ده سن درد ایله ای یاربینی

¹ В СУ озаглавлено

این غزلست که الف ندارد

235-236 * غمکدن خسته اولوب دل قپوکده یصد نوطاشه¹

Л,СУ, 74a
CH, 676-68a
CA, 696-70a

236 کتدء عقم بلوم ای شاه جهان سن کیده لی

Л,СУ, 74a-74b
CH, 72a
CA, 74a

236-237 کل که سندن بودرای دوست بوجانک دلکی

Л,СУ, 74b
CH, 71a-71b
CA, 73a

237 کیم قوجرموی میانوکی کمردن غیری

Л,СУ, 74b
CH, 73a
CA, 74b

238 کورونلدن کوزمه جانا جمالک کلشنی

Л,СУ, 75a
CH, 69b
CA, 71b

¹* CH и CA

یوز اوروب آستانه حبیبک قورم باشی

232 شویله تشخیص ایلدم جانانی بیرام ارتسی

Л,СУ, 73a
CH, нет
CA, нет

232-233 طوتدے آفاقی سراسر کون جالک پرتوی

Л,СУ, 73a-73b
CH, 69a-69b
CA, 71a

233-234 عشقک یولنده هرکه صاقد یسه عاری

Л,СУ, 73b
CH, 68a-68b
CA, 70a

234 عشقک صنها چون ید قدرت دله یزده

Л,СУ, 73b
CH, 69a
CA, 70b-71a

234-235 غمکین دلمده زار ایله افغان دوکننده

Л,СУ, 73b-74a
CH, нет
CA, нет

Л,СУ, 74a
CH, 676-68a
CA, 696-70a

*غمکدن خسته اولوب دل قپوکده یصد نرطاشه¹ 235-236

Л,СУ, 74a-746
CH, 72a
CA, 74a

کتدء عقلم بلوم ای شاه جهان سن کیده لی 236

Л,СУ, 746
CH, 71a-716
CA, 73a

کل که سندن بودرای دوست بوجانک دلکی 236-237

Л,СУ, 746
CH, 73a
CA, 746

کیم قوجرموی میانوکی کمردن غیری 237

Л,СУ, 75a
CH, 696
CA, 716

کوروندن کوزمه جاناجمالک کلشنی 238

---

¹* CH ۝ CA

یوز اوروب آستانه حییمک قورم باشی

شولہ تشخیص ایلدم جانانی بیرام ارتسی 232

Л,СУ, 73a
CH нет
CA нет

طوتدے آفاقی سراسر کون جالک پرتوی 232-233

Л,СУ, 73a-73b
CH, 69a-69b
CA, 71a

عشقک یولندہ هرکه صاقد یسه عاری 233-234

Л,СУ, 73b
CH, 68a-68b
CA, 70a

عشقک صنہا چون ید قدرت دلہ یزدے 234

Л,СУ, 73b
CH, 69a
CA, 70b-71a

غمکین دلمده زار ایله افغان دوکنمده 234-235

Л,СУ, 73b-74a
CH нет
CA нет

227-228 خوابدن آچدم کوزم ناکاه قلدردم سری

Л,СУ, 716
CH нет
CA нет

228 خوش روحه غداييدے صنم حسنی فواسی

Л,СУ, 716-72a
CH, 73a
CA, 75a

228-229 درکهنده اول شهک معلوم اوليدم کاشکی

Л,СУ, 72a
CH нет
CA нет

228-230 دوستلر صنمک که بر لاله عذار اکلربی

Л,СУ, 72a-72b
CH нет
CA нет

230-231 دوست نازک یار ایشر سن بویله بیلمزدمنے

Л,СУ, 72b
CH, 72a
CA, 73b

231 ریسمان زلفوکه دل تاکه جانن بغلے

Л,СУ, 72b-73a
CH нет
CA нет

189
جهان ايچنده بر خوبه کواهی 222-223

Л,СУ, 696-70a
CH, нет
CA, нет

190
چوقدر جهانده کرچه کوزلر ننگ کبی 223

Л,СУ, 70a
CH, 726
CA, 746

191
چونکه کوندردی خدا دولت ایله راهه سنی 223-225

Л,СУ, 70a-706
CH, нет
CA, нет

192
خددک کوریلدن¹ کل خندان اونودلر 225

Л,СУ, 706-71a
CH, 686
CA, 70a-706

193²
خرچ ایت دریسک عشقم ایچون عمرله جانی 225-227

Л,СУ 71a-716
CH, нет
CA, нет

---

¹ CH کوره لودن   CA کورلیدن   ² В Л озаглавлено   مستزادهری

Л,СУ, 68a-68б
CH нет
CA нет

183
218 برای کوزلر کوزنی کوکلمی الدے

184

Л,СУ, 68б-69a
CH нет
CA нет

218-219 بزدن اولدکسه رقیبک سوزله بیزار هی

185

Л,СУ, 69a
CH нет
CA нет

219-220 بن نه¹ رسم کون ایله مرسوم اولیدم کاشکی

186

Л,СУ, 69a
CH, 69б-70a
CA, 71б

220-221 بر خسته کوکل² دردنه درمان یتشدے

187

Л,СУ, 69б
CH, 71б
CA, 73a-73б

221 بویله جهانہ خوب یرتدے خدا سنی

188

Л,СУ, 69б
CH, 69б-69a
CA, 70б

222 بیمار عشقه دوشنک اولور می طاقتی

---

¹ Л نه оп.

² CH и CA دلک

حرف الیاء

178

214-215 اشجارینہ دورلو شکوفیلہ طونندے

Л,СУ, 87a-876

CH нет

CA нет

179

215-218 اگرچہ یازہ مدہ¹ حسنک² کتابتنی

Л,СУ, 876

CH, 736

CA, 75a-756

180

216-217 اتمدے وصلی³ متاعینہ او جان یارلغی

Л,СУ, 876-88a

CH, 726

CA, 74a

181

217 اغیارلہ یار اولدے وجانان یولہ کتدے

Л,СУ, 88a

CH нет

CA нет

182

217-218 اولدے دل بہیلی بو کل رخ زیبا دلوسی

Л,СУ, 88a

CH нет

CA нет

¹ CH ۽ CA-

یازمدہ

² CH

خطنک

CA

خطگ

³ CH

جان

211-212 وادمدر عالمده بردلبرجفاکار اولمیه

Л,СУ, 88a-886
CH, нет
CA, нет

212 همدم اولماسون آلهی آه و افغان کمسیه

Л,СУ, 886
CH, 886
CA, 88a-886

212-213 یارب نوله حاله بنم اول یارکیدرسه

Л,СУ, 886
CH, нет
CA, нет

213 مینه دل دوشده بوکون بر یوزی¹ مه پاره سنه

Л,СУ, 87a
CH, 836
CA, 856

214 مینه دل دوشده بوکون برکوزی آهوالکه

Л,СУ, 87a
CH, 876
CA, 896

---

¹ Л доб.

Л,СУ, 65a
CH, 65b
CA, 67b

کوکل ویره لی سن نامهربانه 208

169

Л,СУ, 65b
CH, 65a
CA, 67a

کوردنه یوزکوستردی بو زلف سهنسالربزه 208-209

170

[غزلست که نقطه ندارد¹]

Л,СУ, 65b
CH нет
CA нет

کوکل وردم سکا اولمادک اکاه 209-210

171

Л,СУ, 65b-66a
CH нет
CA нет

کعبه یوزفنده فودی کورب دیدی احمدی 210

172

Л,СУ, 66a
CH нет
CA нет

نه جفا ایله کور چرخ بزم جانمنزه 210-211

¹ Л

غزل بی نقطه شیرین

Л,СУ, 64a
CH, 656-66a
CA, 676-68a

205 غم کجہ سندہ کچدے کونم آہ و واصلہ

Л,СУ, 64a-646
CH нет
CA нет

205-206 غنی دریایہ صالوب خرم اولالم کمیدہ

Л,СУ, 646
CH, 65a-656
CA, 67a-676

206-207 قدک کبی یوق سروخرامانلرایچندہ

Л,СУ, 646-65a
CH, 64a-646
CA, 66a-666

207 قل نصیحت دوستم چشموکہ¹ اللہ عشقنہ

Л,СУ, 65a
CH нет
CA нет

207-208 کوکل کچمز هوادن اللہ اللہ

---

¹ CH چشمہ

201-202 دوستم کچھ برکون سوزمزیانکہ

Л,СУ, 63a
CH, 66a
CA, 68a

202 دوستم خسته دلی هجرک اودی نیجه یقه

Л,СУ, 63a
CH, 63a
CA, 65a-65b

202-203 دیدم یوزکی کوردمم اولکی کورشته

Л,СУ, 63a-63b
CH нет
CA нет

203 سودکی کوکلم ینه بر خوب لقایی یکه

Л,СУ, 63b
CH нет
CA нет

203-204 سن قلمدوغک دردمه درمائی اونتمه

Л,СУ, 63b
CH нет
CA нет

204-205 شویله دتررجان و دل هرلظه جانان اوستنه

Л,СУ, 64a
CH нет
CA нет

[تخمیس مرغوب]

Л,СУ, 61a-616
CH, нет
CA, нет

196-198 بکون برحُسن شامینک یوز اورددم آستانینه

Л,СУ, 616-62a
CH, 646
CA, 666

198 برحسن و بو ملاححت و بر خلق و خویله

Л,СУ, 62a
CH, нет
CA, нет

199 بوکیجه بر قصر عالی ایچره بر شهباز ایله

Л,СУ, 62a-626
CH, нет
CA, нет

199-200 تماشا ایده لی چشم او خدّ و خانی بر لحظه

Л,СУ, 626
CH, 64a
CA, 66a

200 جان ویر غممله کر دیر سک باشم اوستنه

Л,СУ, 626
CH, нет
CA, нет

200-201 چونکه زمین اوله جهان باغی گلستاندرله

183 جوطیب اولدے بزومله ینه همدم برکیجه

Л,СУ, 60a
CH, 66b
CA, 68b

193-194 بلسمکه پریمیس¹ ای جان یوخسه فرشته

Л,СУ, 60a-60b
CH, 63a
CA, 65a

194 بن او مردم کله بر زلفی پریشان برکیجه

Л,СУ, 60b
CH, 67a-67b
CA, 69a

195 برخوش غزل دیدم ینه بن خط احمد

Л,СУ, 60b-61a
CH нет
CA нет

195-196 بر یار جفاکادم محبوب ایدے وقتند

Л,СУ, 61a
CH нет
CA нет

---

¹ CH = CA   ملک میسن

Л,СУ, 59a-59б
 CH, 62б
 CA, 64б-65a

190 نجه زلف و نجه مو عنبر کيسو در بو¹

حرف الهاء

143

Л,СУ, 59б
 CH, 63б-64a
 CA, 65б-66a

191 آتش غمده کباب اولدے حکر دونه دونه

144

Л,СУ, 59б
 CH, 67a
 CA, 68б-69a

191-192 ال ویرمش ایدے خوش² بزه دوران کچر کجه

145

Л,СУ, 60a
 CH нет
 CA нет

192-193 ایلدک یاریله صحالر ی سیران بوکیجه

¹ CH

سارادر

² Л خوش оп

Л,СУ, 58a
CH, 606
CA, 626

136
نوله دلبر لطف ایدوب یاد آتسه بن بیچاره سن 186

137

Л,СУ, 58a-586
CH, нет
CA, нет

نیچه بر عزت ایده یین یاری چون^۱ اغیاره بن 186-187

138

Л,СУ, 586
CH, нет
CA, нет

یوغمش چونکم نصیبم وصل جانان اولمه دن 187-188

حرف الواو

139

Л,СУ, 586
CH, 616-62a
CA, 636-64a

بوکون برغنجیه فم کوردم دیدیم کیم هی نه جانده بو 188

140

Л,СУ, 58a
CH, 62a-626
CA, 646

چون پرده سنی کشف ایده کل بلبله قوشو 189

141

Л,СУ, 58a
CH, 62a
CA, 64a

کوی جانان چون یتر مسکن بکاشمدن کرو 189-190

¹ Л

ایچون оп.

Л,СУ, 586-57a
CH, 596
CA, 616

عشق مینی اله الاینی نه دیرسن 182-183

Л,СУ, 57a
CH нет
CA нет

قنده وادم صچلرک کیبی کمندم واریکن 183

Л,СУ, 57a-576
CH нет
CA нет

کلشنه میل ایتنرم کل کیبی یادم واریکن 183-184

Л,СУ, 576
CH нет
CA нет

کلء چون غرّا غزلربیزه اول جاناندن 184-185

Л,СУ, 576
CH, 61a
CA, 63a

کم کوردسه دیر سر زلفینک ای غنچه دهن 185

Л,СУ, 58a
CH нет
CA нет

کمسر بنجلیر. عشقه گرفتار اولمه سون 185-186

Л,СУ, 556-56a
CH, 60a-606
CA, 62a-626

خدا یرتدمی¹ آولا بد² ستاره بن جلین 179-180

Л,СУ, 56a
CH, 60a
CA, 62a

دوست هجر کدر دمام بغری قان ایلین 180

Л,СУ, 56a
CH нет
CA нет

دولت آئینه سوار اولمش ایکی سمین بدن 180-181

Л,СУ, 566
CH нет
CA нет

دوشدم آیقلمره الدن قومدم یار اتکن 181

Л,СУ, 566
CH нет
CA нет

ساقیا صحبتی کرم ایت قدحی صون یوزسون 181-182

¹ CH یاراتدی

² CH ۱۱ CA بی

Л,СУ, 55a
CH, 59a
CA, 61a

نکار رخلرنی لاله زاره بکرتدم 176

Л,СУ, 55a
CH, 59a-59c
CA, 61a-61c

نیچه بر هجرکله ایدم¹²¹ امی چو قلر سودکم 177

حرف النون

Л,СУ, 55a
CH, 59c-60a
CA, 61c-62a

ایروز دوشد وکم حبیبمدن خدا کو سترمه سون¹²² 177-178

Л,СУ, 55c
CH, 60c-61a
CA, 62c-63a

بزبنده سنه دشمن ایش باری¹²³ انتسون 178

Л,СУ, 55c
CH, 61a-61c
CA, 63a-63c

بن اومردم که سنی یار وفادار اوله سن¹²⁴ 178-179

¹ CH и CA

بر

² Там же

یاری

172-173 دوششم دردوکه جانا درده درمان استرم

Л,СУ, 536
CH нет
CA нет

173 عمروفا ایدر یکن جهانی خوش کوره لم

Л,СУ, 54a
CH, 58a
CA, 60a-606

173-174 کُتور کُتور می ساقی بهاری خوش کوره لم

Л,СУ, 54a
CH, 58a
CA, 60a

174 کورددم یوزوکی آهله افغاندن ال یودم

Л,СУ, 54a
CH нет
CA нет

174-175 کون یوزک اولدی کوزمدن که نهان ایکی کوزم

Л,СУ, 546
CH нет
CA нет

175-176 کورنجه درده اسیر اولدک ای بیچاره بشوم

Л,СУ, 546
CH, 586-57a
CA, 586-59a

109
 189-170 حسرتکدن صورتی زردی عیاند، لاجرم

Л,СУ, 526
 CH, 746
 CA, 76a-766

110
 170-171 حسنگ اوستنده کی اول ماه حقیچون بکم

Л,СУ, 526-53a
 CH нет
 CA нет

111
 171 دستگیر اول بوبن افتادیه ای کان کرم

Л,СУ, 53a
 CH нет
 CA, нет

112
 172 دلی ییترقه افندیجکم

Л,СУ, 53a-536
 CH, 576
 CA, 596

113
 172 دیدی جانان ترک قل یولمده جان دیدیم بچشم

Л,СУ, 536
 CH, 576
 CA, 596-60a

Л,СУ, 51a-516
CH, 586
CA, 586

165-166 ایشد ب شیرین سوزین اول لعل قند مدن بنم

Л,СУ, 516
CH, нет
CA, нет

166 ای جهان خلقتی بلوک کیم یاردن بن دونمزم

Л,СУ, 516
CH, 57a
CA, 59a-596

167 بولدم برکون وفا سوکولو یارمدن بنم

Л,СУ, 516-52a
CH, 586-59a
CA, 606-61a

167-168 بوکون شادان و حند انم که مرده جسمه جان بولدم

Л,СУ, 52a
CH, нет
CA, нет

168 بنفشم خطک و حسنک بهارم

Л,СУ, 52a
CH, 586
CA, 606

168-169 چون بر نفس اولدم سکا بن بند ه که همدم

حرف اللام

98

Л,СУ, 50a-50б
CH, 55б
CA, 57б

162-163 تحصیل اودر که عاشق معشوقه اوله واصل

99

Л,СУ, 50б
CH, 56a
CA, 58a-58б

163 عرض ایتدے کلشنه ینه رخسار یار کل

100

Л,СУ, 50б
CH, 55б-58a
CA, 58a

164 کتمکه عزم ایلمش سن آه شام کته کل

101

Л,СУ, 51a
CH нет
CA нет

164-165 کوردی چشم ینه بر شاه جهانی نه کوزل

حرف المیم

102

Л,СУ, 51a
CH нет
CA нет

165 ای دوست سنی یار وفادار اوله صندم

صلان بونیه حلقه کند زلف مشکینک 158-159

Л,СУ, 49a
CH, 53b
CA, 56a

غمزک خدنک یا قشک تا چکد پیکانینه دک 159

Л,СУ, 49a
CH, нет
CA, нет

کل کل ای دلبر که سن سن تنده جانی کند و مک 159-160

Л,СУ, 49a-49b
CH, 54b
CA, 56b-57a

مطلع حسنک کبی بر بوج اعلی کورمدک 160-161

Л,СУ, 49b
CH, 54a-54b
CA, 56b

نولا بکم کورمدکن بزومله یار اولسک 161

Л,СУ, 49b-50a
CH, нет
CA, нет

ینه دل مرغنه دانه دوکونه حالدر زلفک 161-162

Л,СУ, 50a
CH, 52b-53a
CA, 55a

چکشم حدّ دن اشا جور و جفا سن فلک

154-155

Л,СУ, 476-48a
 CH нет
 CA нет

87

جیسم نقش رویکن کوکل بولدی مصوّر لک

155-156

Л,СУ, 48a
 CH нет
 CA нет

88

دیکّه ای رقیب کل بنی تک¹

156

Л,СУ, 48a
 CH, 55a
 CA, 57a

89

دل ویرد میسه ساکه ای جان بویلی کوک

156-157

Л,СУ, 486
 CH, 54a
 CA, 56a

90

دیدے دلبر یادیپین کوکلینی سن ویرانده نک

157

Л,СУ, 486
 CH, 55a
 CA, 57a-576

91

رخلرک ناریله² دل ینده کباب اولدی یوردک

157-158

Л,СУ, 486-49a
 CH, 53a
 CA, 55a-556

¹ CH

دک CA دوک

² CH

دردیله

[باسم سلیمان¹]

147 س سن روح روان ای جان دل مردمه جان انجق

Л,СУ, 45a
CH, нет
CA, нет

147-152 قولقدن² اولمش ایدق کرچه عاشق

Л,СУ, 45a-46b
CH, 50b-52a
CA, 52b-54b

حرف الکاف

152-153 اوله سون اغیار ایله یاری الهی کمسنک

Л,СУ, 46b-47a
CH, 53b
CA, 55b

153 اولدے هنگام بهار ایردی دی کلزارک

Л,СУ, 47a
CH, нет
CA, нет

153-154 بو مقامک اسمنی کرچه دمشکر کونیجک

Л,СУ, 47a-47b
CH, нет
CA, нет

¹ СУ موشع باسم سلطان سلیمان

² قولقدن CH и CA

حرف الفاء

76

شمیدن^۱کیرو جهان خوبلرنک واینه یوف 143

Л, СУ, 44a
CH, 50a
CA, 52a-52b

77

عنزک غرضی جان ایسه جانانه تکلف 143-144

Л, СУ, 44a
CH, 50a
CA, 52a

حرف القاف

78

جرم نه درکه دلبره بزدن صفاسی یوق 144-145

Л, СУ, 44b
CH, 52b
CA, 54b-55a

79

خرقه عرفان دن ایت زاهد بشوکه تاج لق 145-146

Л, СУ, 44b
CH, нет
CA, нет

80

دامن دلبردن ایده لی^۲ بشومه تاج لق 148

Л, СУ, 45a
CH, нет
CA, нет

---

^۱ ل شمدن ^۲ су اولای

حرف الظا

72

141 جان بلبلی ایتدکچه سن غنچه د هاندن حظ

Л,СУ, 43a-43б
CH, 48б-49a
CA, 51a

حرف العين

73

141-142 دله جورن حبیب ایتمشده قاطع

Л,СУ, 43б
CH, 49a
CA, 51a-51б

حرف الغین

74

142 بربت کل چهره ایله عارف اول عزم ایله باغ

Л,СУ, 43б
CH, 49б
CA, 51б

75

142-143 دوستم دل مرغنه قورمش قترازلفنک آغ

Л,СУ, 44a
CH, 49б
CA, 51б-52a

حرف السين

67

Л,СУ, 42a-42b
CH, 47a-47b
CA, 49b

137-138 نیتہ کم یارک یرلندہ جان ویروب ایتدم هوس

حرف الشين

68

Л,СУ, 42b
CH, 47b
CA, 49b-50a

138-139 رخک انواری شوقندن طولبدر بوجهان آتش

حرف الصاد

69

Л,СУ, 42b
CH, 47b-48a
CA, 50a

139 دوست بحق سوده اخلاص

حرف الضاد

70

Л,СУ, 43a
CH, 48a
CA, 50a-50b

139-140 تشنه در دل لبلرکدن چشمه جان ايله عرض

حرف الطاء

71

Л,СУ, 43a
CH, 48b
CA, 50b-51a

140-141 عرض ایتدم کلشنه کودک اول کلعدارخط

Л,СУ, 41a
CH, нет
CA, нет

سن وارکن ای دوست بکا یارکرکمز⁶² 134

63

Л,СУ, 41a-41b
CH, 46b
CA, 48b-49a

عشت آتشین¹ یانجی پروانه لرزبز 134-135

64

Л,СУ, 41b
CH, 45a-45b
CA, 47b

کوردی بر ماه لقایی ینه سودی کوزمز 135-136

65

Л,СУ, 41b-42a
CH, нет
CA, нет

نیلیم بیچاره کوکلم بر دم اولمز یارسز 136-137

66

Л,СУ, 42a
CH, 45b
CA, 48a

یولنه جان ویرمه جانانه کلمشردنوز 137

---

¹ CH, доб.

یانمغه

Л,СУ, 40a
CH нет
CA нет

130-131 ⁵⁷ بندن چورر یوزنی جانان نه قولیسوز

Л,СУ, 40a-40б
CH, 47a
CA, 49a-49б

131 ⁵⁸ چون دردله آه ایلمکه باشلرزبز

Л,СУ, 40б
CH нет
CA нет

131-132 ⁵⁹ حجبی نابی بزم الله قلبدر ایشمز

Л,СУ, 40б
CH, 46a
CA, 48a-48б

132-133 ⁶⁰ حسرت جکرم¹ دردله قان اشمک اولمز

Л,СУ, 40б-41a
CH, 46a-46б
CA, 48б

133 ⁶¹ سنسز صنبا جسمومه² بو جانی کرکمز

---

¹ CH и CA چکرم

² CH چشمه CA چشمه

Л,СУ, 39a
CH, 42a
CA, 44a-44b

مصحفندہ حسنک جانا خطک اعرابدر 127-128

Л,СУ, 39a-39b
CH, 42b-43a
CA, 45a

نه حسنم¹ آفتاب ونه خود² ماه کنجیدر 128

Л,СУ, 39b
CH, 39a
CA, 41a

هر سحر وقتند ه دلبړ چون صبايه رو طوتر 128-129

Л,СУ, 39b
CH, 39b
CA, 40b

پینه ایام بهار ایردی بزنده هر دیار 129-130

حرف الزء

Л,СУ, 40a
CH, нет
CA, нет

بزدن قیرو و حسننی دلبړ نه قولیسوز 130

¹ CH چشم

² CH ۱۱ CA خوز

Л,СУ, 38a
CH, 38a
CA, 40a-40b

کم وار کوزللا ایچره جهانده سکه یت 124

Л,СУ, 38a
CH, 38b-39a
CA, 41a

کورد م دخینی زلفی شبنده نهان یتور 124-125

Л,СУ, 38b
CH нет
CA нет

کوزللا ریله کوکل کوچه آشنا لودر 125-126

Л,СУ, 38b
CH, 42a
CA, 44b

که هجر یار و گاه بنی غملو اولدودر 126

Л,СУ, 39a
CH, 40a
CA, 42a-42b

لبلروکی کورد کمجه دوستم جان اِمْرَنور¹ 126-127

---

¹ Л اومرنور

Л,СУ, 386-37a
CH, 446
CA, 466-47a

120-121 شویله کم دل خانه سنده ⁴² مهر جانان کرلودر

43

Л,СУ, 37a
CH, нет
CA, нет

121 صرافیده بدن بتراواره اولبدر

44

Л,СУ, 37a-376
CH, нет
CA, нет

121-122 عاشقیسک عشوت یولنده صقلمه ناموس وعار

45

Л,СУ, 376
CH, 43a
CA, 45a-456

122-123 کرچه دل مجروحدر هجرکله کوزده نهک وار

46

Л,СУ, 376-38a
CH, 37a
CA, 39a-396

123 کوزیل¹ه غمزه سی صنمک ال برایتدلو

---

¹ CH и CA قاشیلده

Л,СУ, 35б
CH, 40б
CA, 42б-43а

36
116 دل سری زلفوکه بردار اولمغه جانن سورد

Л,СУ, 35б-36а
CH, 39б
CA, 41б

37
117 دلی ویردم یلکوز صنمه سکا جان بله در

Л,СУ, 36а
CH, 40а-40б
CA, 42б

38
117-118 دشمنلر اوستنه صنمک ال اوشوردلر

Л,СУ, 36а
CH, нет
CA, нет

39
118 دیدء دلبر حسنمک حیرانی اول دیدم بسر

Л,СУ, 36а-36б
CH, 37б-38а
CA, 39б-40а

40
118-119 زلفک وقاشک قدک کورددم که جان آندن چقر

Л,СУ, 38б
CH, 44а
CA, 46а-46б

41
119-120 شول دلربا که حسن الینک کشوری کچر

112 جان ویرورم سکا بهی کافر

Л,СУ, 34a-34b
CH нет
CA нет

112-113 چشمومه دل اویب رخ دلداره کتدیله

Л,СУ, 34b
CH 37a-37b
CA, 39b

113-114 چکمین بلمز ندر یارک جفا سی اوزکه در

Л,СУ, 34b-35a
CH, 43a-43b
CA, 45b-46a

114-115 خرم ایدن عالی جانا جاماک باغیدر

Л,СУ, 35a
CH, 39b
CA, 42a

115 خطک بنفشه خدک خوش یاسمینه بکزر

Л,СУ, 35a-35b
CH, 43b
CA, 46a

115-116 د لبرک باغ جامی که قش و یاز آچلور

Л,СУ, 35b
CH нет
CA нет

107-110 الف ای قامتی موزون¹ و ایا خوب نکار

Л,СУ, 326-336
CH, 406-416
CA, 43a-44a

110 بزه میل ایلدء که که اوچشی قولر

Л,СУ, 336
CH нет
CA нет

110-111 برصنم اکینه المش سیم وزو ققتانلر

Л,СУ, 336
CH нет
CA нет

111 بیچاره کوکل بلمزم آواره ندندر

Л,СУ, 336-34a
CH, 45a
CA, 47a-47b

111-112 جان بویننه زلفک عنبروسن اولمشدر

Л,СУ 34a
CH нет
CA нет

Л,СУ, 316
CH, 426
CA, 446-45a

ای دل بهار فصلی* و چون¹ دور لاله در 104 ²¹

Л,СУ, 316-32a
CH, 74a
CA, 76a

[غزل غرا²]
اشک چشمیدن اولور جوش ایتدوکی اورماغلر 105 ²²

Л,СУ, 32a
CH, 44a-44b
CA, 46b

اول مبارک ذاتکه هر دمده صحت یاره شر 105-106 ²³

Л,СУ, 32a
CH нет
CA нет

اول کان و فی خوش بزه کوستودی کوملر 106-107 ²⁴

Л,СУ, 326
CH нет
CA нет

---

^{1*} CH и CA ² В СУ, CH и CA заглавия нет.

حرف الدال

15

Л,СУ, 306
CH, 38a
CA, 386

100 ایلده یار بنی درد ایله آواره مدد

16

Л,СУ, 306-31a
CH, нет
CA, нет

101 زلف مشکینک نولا بوینومه صلدیسه کمند

17

Л,СУ, 31a
CH, 386
CA, 386

101-102 کنج غم ویرانه سنده شمدیه یارمدر نمد

حرف الذال

18

Л,СУ 31a
CH, 386
CA, 39a

102-103 یوق صنودرم عالم اچره جانيله سردن لذیز

حرف الراء

19

Л,СУ, 316
CH, 39a-396
CA, 416

103 آتشی عشقه او عاشقلم که جانن یقديلر

حرف الثاء

11

Л,СУ, 29б -30а
CH, 35а
CA, 37б

97-98 عشوت بابندن بنمله ایلده اول یاربعت

حرف الجیم

12

Л,СУ, 30а
CH, 35б
CA, 37б

98-99 بر دم اول دلبرجالندن اراغ اولمق نه کوچ

حرف الحاء

13

Л,СУ, 30а
CH, 35б
CA, 38а

99 دوستم عرض ایت جمالک جانمزبولسون فرج

حرف الخاء

14

Л,СУ, 30б
CH, 36а
CA, 38а

99-100 بر کوکلم ذورقن آله بوکون برغنچه لب کل رخ

---

¹ CH и CA

نجه فزياده واره¹ نالدرم آه سكا 93-94

Л,СУ, 286
CH, 32a
CA, 34a-346

حرف الباء

7

نيلدم نتدوم كناهم بلمزم بو بن غريب 94

Л,СУ, 286-29a
CH, 336
CA, 36a

حرف التاء

8

اول جهان كلزارنك رعنا غزل خوانی دوست 95-96

Л,СУ, 29a-296
CH, 34a-346
CA, 366-37a

9

جانا يتر بو جانمه جوړو جفالرايت 96-97

Л,СУ, 296
CH, 35a
CA, 37a

10

دشمن قموکشی يه رقيب اولای عاقبت 97

Л,СУ, 296
CH, 34a
CA, 36a

¹ CH

ویره

وره CA

[غزلیات مہری حقیرہ] حرف الالف

1

90 بوی زلفک کیبی غنبر بار و مسکین اولیا

Л,СУ, 276
СН, 33a
СА, 35a

2

[* غزل رعنا¹]

90-91 تبارک الله اگر دلبر سیدہ انجق اولا

Л,СУ, 276
СН, 32a-326
СА, 346

3

91-92 خوش کوزر بدن رقیبی رحم ایدوب جانان آکا

Л,СУ, 276-28a
СН, 33a-336
СА, 356

4

92 دوستم چون یوزہ کلمک ایلمش سن خوشکا

Л,СУ, 28a
СН, 326
СА, 35a

5

93 کلمشم یوز سور دیو طوغری قلوب راه سکا

Л,СУ, 28a-286
СН, 316-32a
СА, 34a

1* СУ غزل

[وله فی مدحه طاب ثراه]

Л,СУ, 286-276
CH нет
CA нет

87-89 شاهها دلرسه هرکشی کیم بغتی مار اولا

ابتدا کردن دیوان باسلوب حروف الهجاء¹ ل

[وله فی مدحه طاب ثراه¹]

Л,СУ, 24а-24б
СН, 29б-30б
СА, 31б-32б

حضرت خاقان اعظم پادشاه بی مثال 78-80

[وله فی مدحه طاب ثراه²]

Л,СУ, 24б-25а
СН, 28б-29б
СА, 31а-31б

صبح دم کلشنه ایردینه اوستاد نسیم 80-82

وقت بهار ایروب قومده دلده ذره غم 82-84

Л,СУ, 25а-25б
СН, 28а-28б
СА, 30а-30б

[وله فی مدحه طاب ثراه⁴]

Л,СУ, 25б-26б
СН, 28б-28а
СА, 28б-30а

عارضک عرض ایدلیدن خط ریجان شکل 84-87

¹ قصیده سلطان احمد СН и СА

² قصیده سلطان احمد СН и СА

³ قصیده سلطان احمد СН и СА

⁴ قصیده سلطان احمد СН и СА

[وله فی مدحه طاب ثراه¹]

Л,СУ, 21а-22а
CH, 23а-24а
CA, 24б-26а

68-71 مطلعندن عالمه عرض ایده لی خرشید تاب

[وله فی مدحه طاب ثراه]

Л,СУ, 22а-22б
CH нет
CA нет

71-73 خوش دم دکلمی موسم فصلی بهار عید

[قصیده پچه فی حق سلطان احمد طاب ثراه²]

Л,СУ, 22б-23а
CH нет
CA нет

73-75 چون روز عید موسم فصل بهار در

[وله فی مدحه طاب ثراه³]

Л,СУ, 23а-24а
CH, 30б-31б
CA, 32б-34а

75-78 چونکه کوستردی جهانہ دخلندن یار کل

---

¹ Л قصیده سلطان بایزید ادام الله عمره CH و CA قصیده پچه مرغوب و نامعرب

² СУ وله فی مدحه انار الله برهانہ

³ CH و CA قصیده سلطان احمد

[در توحید باری]

Л,СУ, 176-18a
CH, 22a-23a
CA, 236-246

58-59 ۱ اول اول احدث در بی زوال

[قصیده در مدح سلطان احمد طاب ثراه¹]

Л,СУ, 18a-196
CH, 25a-266
CA, 27a-286

59-63 ایردی ینه صبحک² نفسندن دم عیسا

[قصیده مرغوب و نامعیوب فی حق³]

Л,СУ, 196-20a
CH, 246-25a
CA, 26a-27a

63-65 تشنه در دل چون⁴ لبکدن چشمه حیوان آکا

[وله فی مدحه انارالله برهانه]

Л,СУ, 20a-21a
CH нет
CA нет

65-67 عید وصلن عرض ایدوب چونکم کوتوردی شه نقاب

¹ CH ۱۱ CA

قصیده سلطان احمد

² CH

صباحک

CA صبحک

³ СУ

وله فی مدحه طاب ثراه

CH ۱۱ CA قصیده سلطان احمد

⁴ CH

صوک

CA صون

[دعاء الحقیرہ]
 47-52 امدء ای دوستلر کلوک آیو یاوز

Л,СУ, 146-16a
 CH, 19a-206
 CA, 20a-22a

^{13a}
 [شعر در این محل]
 52-53 غمکین دلیری بل شادان ایدن دعادر

Л,СУ, 16a
 CH, 21a
 CA, 226

¹⁴
 [خاتمه رساله]
 53-55 حمد لله عون ایدوب رب الانام

Л,СУ, 166-17a
 CH, 21a-22a
 CA, 226-236

¹⁵
 چار عناصر
 خاک
 55-56 چونکه موجود اولدء آدم خاکدن

Л,СУ, 17a
 CH нет
 CA нет

[موعظه در احوال فنای روزگار]

Л,СУ, 13a-14a
CH, 186-18a
CA, 18a-19a

42-45 ایمده ای غافلر آچک کوزوکوز

[شعر این محل]

Л,СУ, 14a
CH, 18a
CA, 19a-196

45-46 چونکه بلدوک ای کوکل دنیای فانی هیچ ایش

[*در احوال فنای روزگار¹]

Л,СУ, 14a-146
CH, 18a-186
CA, 196

46-47 *برینجیدر اننه سوزنه²

[شعر این محل]

Л,СУ, 146
CH, 186
CA, 20a

47 ای دلم کل حقی ذکرایت هرنفس لال اولدن

---

¹* CH ۝ CA نصیحت

²* CH ۝ CA. چونکه هیچ ایش بو دنیا بی بقا

حضرت علی کرم الله وجهه ورضی الله عنه¹

39 حقیچون آنوکه آکا اول پاک دین

Л,СУ, 12a
CH, 156
CA, 166

حضرت حسن رضی الله عنه

40 حقیچون آنوکه خصم و بی امان

Л,СУ, 12a
CH, 156
CA, 166

حضرت حسین رضی الله عنه

40-41 حقیچون آنوکه چکده چوق جفا

Л,СУ, 12a-126
CH, 156-166
CA, 17a-176

[شعراين محل]

41-42 درکھوکه طوتمشوز یوز ای خدا

Л,СУ, 126-13a
CH, 166
CA, 176

¹ CH ■ CA

حضرت شیریزدان رضی الله عنه وکرم الله وجهه

حضرت عیسیٰ علیہ السلام
حقچون آنوکه آکا ویردک رضا 38

Л,СУ, 11б
CH, 15а
CA, 16а

حضرت سیّد الانبیاء محمد مصطفیٰ
صلی الله تعالیٰ علیہ وسلم
حقچون آنوکه اودر تاج و رسل¹ 38

Л,СУ, 11б
CH, 15а
CA, 16а

حضرت صدیق رضی الله عنه
حقچون آنوکه اول صادقدر 38

Л,СУ, 12а
CH, 15а
CA, 16а

حضرت عمر رضی الله عنه
حقچون آنوکه عدل ایدر ایشی 38

Л,СУ, 12а
CH, 15б
CA, 16б

حضرت عثمان رضی الله عنه
حقچون آنوکه آکا ابتدا 38

Л,СУ, 12а
CH, 15б
CA, 16б

---

¹ CH և CA رسول

حضرت ایوب علیہ السلام
حقچون آنوکله آکا هر صبح و شام 36-37

Л,СУ, 11а
CH, 146
CA, 156

حضرت داود علیہ السلام
حقچون آنک فچن که¹ الحان ايدر 37

Л,СУ, 11а-11б
CH, 146
CA, 156

حضرت سلیمان علیہ السلام
حقچون آنوکله آکا عین الیقین 37

Л,СУ, 11б
CH, 146
CA, 156

حضرت موسی علیہ السلام
حقچون آنوکله آکا ملدک عطا 37

Л,СУ, 11б
CH, 146
CA, 156

---

¹ CH и CA он.

10г

حضرت ابراهيم عليه السلام

38   حقچون آنوکه اتدیله¹ روان

Л,СУ, 11а
CH, 136-14а
CA, 15а

10д

حضرت اسماعيل عليه السلام

38   حقچون آنوکه امروکی روان

Л,СУ, 11а
CH, 14а
CA, 15а

10е

حضرت يعقوب عليه السلام

38   حقچون آنوکه نيچه نيچه ييل

Л,СУ, 11а
CH, 14а
CA, 15а

10ж

حضرت يوسف عليه السلام

38   حقچون آنوکه مرغوب ایلدک

Л,СУ, 11а
CH, 14а
CA, 15а

---

¹ CH ۽ CA

آتدیله

[شعر این محل]

Л,СУ, 10a-106
 CH, 13a
 CA, 14a

33-34 اتمزیسک بن کناه کاروکه سلطانم مدد

[مناجات در طلب مغفرت]

Л,СУ, 106
 CH, 13a-136
 CA, 14a-146

34-35 ای خدایا طوتمشم طاپوکه یوز

حضرت آدم علیه السلام

Л,СУ, 106
 CH, 136
 CA, 146

35 حقچون آنوکه اول ایکن عدم

حضرت نوح علیه السلام

Л,СУ, 106
 CH, 136
 CA, 146

35 حقچون آنوکه آکا ویردک نجات

حضرت ادریس علیه السلام

Л,СУ, 106
 CH, 14a
 CA, 146

35 حقچون آنوکه ترک ایتد کده جان

7

[مناجات بحضرت خدا¹ عزّ وجلّ²]

Л,СУ, 8a-76
CH, 8a-96
CA, 8a-10a

ای خداوند اکرم و بی زوال 20-24

7a

[شعرا این محل]

Л,СУ, 76
CH, 96-10a
CA, 10a-106

کر اوگوسک بلبک کلشنده آه زارین اوگ 24-25

8

[مناجات درمناسب احوال آدمیان]

Л,СУ, 76-86
CH, 10a-11a
CA, 106-116

ای خدای خالق و پرورد کار 25-28

8a

[شعرا این محل³]

Л,СУ, 86
CH, 11a
CA, 116-12a

زنده دلر جرم ایله بولور ممات 28-29

9

[مناجات در اظهار عجز و نفس]

Л,СУ, 9a-10a
CH, 11a-13a
CA, 12a-136

امدی ای دانای بینای اله 29-33

---

¹ CH و CA باری ²* СУ اول قاضی الحاجة و مجیب الدعوة و مستر البرادة

توحید باری عزّاسمه ³ CH و CA مهری حقیر و نک مناجاتند

5

[قصیده درنعت رسول علیه السلام]
 16-18 ای کرنین انبیا و منبع لطف وفا

Л, СУ, 5a-56
 CH, 66-7a
 CA, 66-76

6

[فی الهوعظه²]
 18 امدی ای بیچاره عاصی کل برو

Л, СУ, 56-6a
 CH, 7a-76
 CA, 76

6a

[شعراين محل]
 19 جرم و عصیان اولدی ای دل چونکه هر دم خوشکا

Л, СУ, 6a
 CH, 76
 CA, 76-8a

19 بولموت ایسترسک جانده دسترس

Л, СУ, 6a
 CH, 76
 CA, 8a

[کما قال عز وجل لا تقنطوا من رحمة الله
 ان الله يغفر الذنوب جميعا]
 20 عیبکی سترایده ستار العیوب

Л, СУ, 6a
 CH, 76
 CA, 8a

مطلع CH و CA ² درشت رسول عم CA نعت رسول عم ¹ CH

[ففي كلّ شيء آية تدلّ على أنّه واحد]

11 قامو عالم طوليدر الله ايله

Л,СУ 3б
CH 4a
CA 4a

3

[في توحيد الباري عزّ اسمه¹]

11-12 جمله اشيانك قمو توحيدى الا الله دى²

Л,СУ 3б
CH 4a-4б
CA 4a-4б

⁴
[نعت رسول عليه السلام³]

12-13 ائى كريم و مظهر و نور خدا

Л,СУ, 3б-4a
CH, 4б-5a
CA, 4б-5б

[هو الذى ارسل رسوله بالهدى و
دين الحق ليظهره على الدين كله]

13-16 ديدلر حقلده چون خير الرسول

Л,СУ, 4a-5a
CH, 5a-8б
CA, 5б-8б

---

¹ CH در توحيد البارى CA فى توحيد البارى ² CH و CA در
³ СУ فى نعت رسول الله صلى الله عليه وسلم

УКАЗАТЕЛЬ СООТВЕТСТВИЯ 4-х СПИСКОВ
ДИВАНА МИХРИ-ХАТУН

1

Л,СУ 16-2а
СН 16-2а
СА 16-2а

یزدی جان لوحه سنده بسم الله * 6-7

2

[تضرع نامه مهری حقیره]

Л,СУ 2а-3а
СН 26-36
СА 26-36

ای کریم وقادر و محبت و ابد 7-9

[کما قال الله تعالى کلّ من علیها فان
و یبقی وجه ربک ذو الجلال والا کرام]

Л,СУ, 3а
СН 36
СА 36

پادشه سن بی شریک و بی وزیر 8-10

[لو کان فیها الرمة الا الله لفسدتا]

Л,СУ 3а
СН 36-4а
СА 4а

امده نیچه پادشه در کور آئی 10-11

---

* Цифры справа от первого мисра указывают, на какой странице данного издания помещается то или иное стихотворение.

فہرست

دیرکه مهری کبی حسنکه ایرشون آفات
 خون حسنکه سنک مغتنم ایلرله اولوب
 قوری یرلرده مقالی چلر ایدء نغمات
 یا کبی سنی کنارینه کتوردکه رقیب
 هدف ایتشدء مسکینکی یترنگبات
 زهرقهری ایچوروردی فلک اول مسکینه
 لبک اغیاره اچردکه شها عذب فرات
 یوزک آینه نظر ایلر ایدی اغیارک
 کنج غم ایچره آنی اولدر ایدء خسرات
 قندغینی لبک قندنه اغیاری کوروب
 دویمیوب آزار بیچاره یه ایرشدء ممات
 کر مزارینه کذر ایلیه سن ایشده سن
 مهری مهری دیو چاغردوغنی آندء نبات
 شویله برک اتدی سنک مهرکی کوکلندء کم اول
 قویسر عشقک ایله مهرک ایله درعصات

اول واسط و هم آخونی سیرایتدم
 وسطنده دلم که آنک ایدم تدقیقات
 صانکه عمانده کردابه دوشوردم اوزمی
 بی کران بحر نهایت بولنورمی هیهات
 بیدق خالی ایله نطع محبت ایچره
 نچه سی کیش دییه یین که بنی قلده شهات
 آفرین طبع شکر بار که هر لحظه ده کیم
 اقدر قنده ایسه سوزیرنه آب و حیات
 سوزلرک لطفنه غایت بولنورمی یوق یوق
 لطف طبعوکه نهایت بولنورمی هیهات
 عجب اولمایه که کویکده سنک جان ویرده
 کر مقامی قولکک ییوی اولورسه جنات
 کرچه کم آب حیات ایدے لبک اولده
 ویرمه دک آنی او بیمارکه ایرشده مهات
 کرچه سرد فتر خوباندک اوللرده 776
 کچده وقتک صنما شنده یورے وارصوبه آت
 هجر ایله کچده مقامی اکه برکز دمدک
 کل برو ائلرم ایله اشیکم بکله اوکات
 باغ حسنکده کی شفتالولرک اولده ارک
 دمه دمی آنی وقتنده ایکن صقلیه سات
 بر زمان ایدے که سن جانی دراغوش ایدنه نک
 کوندزی عید اولوریدے کجه س قدر و برات
 شمه بر حالده سن کم ایلنن دوشمننه

[مفری] 2176

موراوشده سنکه شگری پالوده اوستنه
خطک که طوتده لعل نباتک کنارنی

[مفری] 217b

77a کرد و کجه خد و قد و لب یاری صنورم

بری کلدر بری غنچه بری سرو روان

[مفری] 217r

خدک یو زینی خطک طوتده نته کیم ای جان
زین اتده کلستانی ارشده تازه ریجان¹

[مفری] 217d

یقه سوز سنی قودی سنمه کوزلر مهری
نیچه سنک کبی بونده یلرا و کمز بولنور

[مفری] 217e

عادتق منالارک محبوب سومکدر خطیب
عاقل ایسک مذهبک ییترمه عارفلردن^{اول}

218²

الحوت انصاف بوکم مهری شیرین کلمات
سوز یرینه اقد بندر دهنی آب و حیات
درد عشق ایله کیم دلی عنناک اولسه
بوکتابه نظر اتسون اگر استرسه نجات

¹ Этот мюфред отличается от мюфреда № 217a перестановкой первых трех слов.

² В Л ошибочно озаглавлено: *مثنوی لطیف*

یقدے هجر آتشنه جانمی جانان اهلی
 اولمه سون بنجلین هیچ بر مسلمان اهلی
 کفر زلفینه اسیر اولدوم او کافر بچه نک
 بنی قورترمغه یوقمی که بر امان اهلی
 باغ حسنک صولرم کوزیشله شام وسحر
 دخی شفتالو یماسونمی بر بوستان اهلی
 مصحف حسنکی ازبر او قورم شیئی لله
 قاپکه کلرے ویر احسانکی قرآن اهلی
 بنی آغلر کوروب ای دوست نیه کولمیه سن
 نه بلور آغلینک حالنی خندان اهلی
 دور حسنک کچر ای یار قلور بر ایوآد
 اونودولمز آکلور خیر ایله احسان اهلی
 خوبلرک دردنه دوشدکسه یاپش دامننه
 مهری بودرده بلور دردنه¹ درمان اهلی

[مفرد²]
 جوريله بنی شول قدر اغلتنه فلک کیم
 سُرخاب کوزم یاشی ایله قانه بویندی
 [مفرد^{217a}]
 خطک خدک یوزینی طوتدے نته کیم ای جان
 زین ایتدے کلستانی ایرشدے تاره ریجان

¹ CH, 71a, 8 و CA, 73a, 2 درینه ² CH, 74a, 5 معیا

کوزلرک قانم ایچر لحظه ده بر صو یورنه
 قنده بولدی عجباً بو ایکی خونخوار بنی
 عقل و دل یولکه کتدی دل و جان قلشردی
 فرقتک ایلدی آندن دخی بیزار بنی
 ایشدوب دردله ایکیله دی دولاب دخی
 کویه و زار ایله هر دم دونوب اغلر بنی
 فرقتکن نیچه بر مهری سنک جان چکشه
 دوستم باشک ایچون اولدره قورتار بنی

215

یارب اول سروروان قنده دررقنده ایکی CH,70a
CA,72a
 یارب اول آفت جان قنده دررقنده ایکی
 کوزلرم روی لطیفندن اراغ اولالی جان
 درایدوب آه و فغان قنده دررقنده ایکی
 آقنابی کتوروب کلشن حسنی کتورت
 یارب اول موءمیان قنده دررقنده ایکی²
 قشکرک³ یاسنه قربان اوله یی غمزه سنه
 ایتدوگم جانی نشان قنده دررقنده ایکی²
 خارغمده دل کریانم ایدر ناله لری
 عجب اول غنچه دهان قنده دررقنده ایکی
 یوزم اوزره سورنوب الته ایدم خسته دلی 766
 مهربانام و نشان قنده دررقنده ایکی

¹ Л и СУ,76a,12 قورتاره ² В СН расположение этих бейтов обратное.

³ СН,70a,9 и СА,72a,4 قشکری

غمکله خانۀ دل هر جهتن اولدۀ خراب
 کرملا ایلسک اتسک نولا¹ عمارتنی
 ثواب حج بولم درسک ایلۀ کل جانا
 شکسته خاطرک کورکلنک زیارتنی
 وصال دلبری مهری جهانده فتح² ایدمی
 سعادت چله می بختنک بشاره³ تنی

218

نیجه بر بودل چکه هر بی وفانک نازنی
 نیجه بر پنهان ایدم سینمده دلبر رازنی
 ویرو. عیقل و دل آلم غصه یاری صتون
 غم متاعندن طولبدر شمدۀ جانم خازنی
 نیجه اولمه سرن بر آدم صوفنک طعنیدن آه
 کند و سومزمی کوروب بر خولبر شهبارنی
 ریسمان زلفکده بر کون دوست غمزک تیغنه
 دوشوب⁴ جان ویره یین کور عاشقک جنبا زنی
 بر نفس مهری وارده⁵ کویکده سیران اینمکه
 تیز قچر چون سک رقیبک ایشید بآوازی

76a
 CH, 706
 CA, 726

214

نیجه براکله ده سن درد ایلۀ ای یار بنی
 نیجه بر اولد و ره سن جور ایلۀ هر بار بنی

CH, 706
 CA, 72a

¹ CH, 74a, 1 نولور ^{2*} CH, 74a, 3 ایدم ³ ادی CH, 74a, 4

دیرر CH, 706, 12 ⁵ دوشین CH, 726, 4 π CH, 706, 11 ⁴ اشارتنی

دور CH, 726, 5

بوله سن وار ایتمده سنده مهري کبی مشتري
ای جفا خویار سندن واز کلدن وار می

211¹

کوزم چو کوردی سن یوزی کل بوی عری
ویردی یولوکه بیک دلیله عمره سرری
تن ینده دل کونیده یورک دله فرقتک
غمرک خدنگی خشمه چون چکده خنچری
چشمکی قلده غمزه که تعلیم دوستم
بر تیریه خوش طغدن یوز بیک عسکری
نرکس سرده کوردی و غنچه موزدی هم
صحن چنده سن یوزی کل عین عبهری
هیبتده در کورن علی قوتده خمره در
رزمینه دشمنک یوریوب سورسه عشقوی
طفسن بریله یوزی عددده لقب چتر
عقلک یترسه کیمید وکن بل بوسروری
مدحکده چوق غزل دیجی خوب و بی نظیر
معدور طوت عیلمه بومهری کمتری

212

نه جانی وار یزه مانی قشک اشارتی
نه حده وار بله عاقل لبک عبارتتی
فراقک اودنی دلدن وصالک ایتمده قطع
مکرکه لعل نباتک کسه حرارتتی

CH, 736
CA, 756

¹ این غزلست که الف ندارد و از سوزن آغاز شده

کلشنی حسنکده بلبلی کیبی نالان ایلدم
 دَکمدم برغنچه که بونجه که افغان ایلدم
 ماقبت خار جفاده بغرمی قان ایلدم
 ای جفاخو یار سندن واز کلدِم وارهی

اویدک اغیاره بنمله بر نفس یار اولمَدک
 یولکه بونجه زماندر جانی ویردم بلمدک
 دامنی وصلکله برکون قنلویاشم سلمدک
 ای جفاخو یار سندن واز کلدِم وارهی

جان ایچنده صقلدم مهرک الف کیبی سنک
 کتدے بلمم نه درجرم سنک بند کینک
 یوغدے دینک بلوردم شدے کتمش آینک
 ای جفاخو یار سندن واز کلدِم وارهی

یلوروب بیک عذر ایله جانم دیدکچه بر بکا
 خشمه یوزک چورردک همان بدن یکا
 لطفکی اغیاره ایلردک روان جورک بکا
 ای جفاخو یار سندن واز کلدِم وارهی

قومش ایدم عشقک یولینه بر جان و سَر
 اولمش ایدم آستانک بنده سینک چاکرے

کور و نلرن کوزمه جانا جمالک کلشنی

بلبل شوریده در تاصبح اولنجه دامنی
کلشنی حسنکسر ای دلبر کرکمز جنتی
کرچه وار هرکوشه سنده نیچه بیک کل خرمی
جانمه غمرک خدنکن کچد و کن منع ایلمه
راحت اولسون دوستم اوخ خوشیچه برلش مسکنی
قلجه جانيله یوزاوستینه سورینوب خسته دل
تحفه جان الترطپوکه کورمکه جانم سنی
دنیه وعقبی ده بو عزت ییژدی مهریه
کوسه برکزدستنه آنوک حبیبی دامنی

کوردنم سندن کرم ای بی وفادلارهی
اولهدک برکون بوب بیچاره بیله یارهی
ایلدک جورکله عالمده بنی بیزارهی
ای جفاخو یار سندن واز کلدن وارهی

وارمیدر بردم بنی هجرکله بیمار اتمدک
رحم ایدوب برکون بکا لطفکله بیمار اتمدک
مد عینک سوزینه اویدک بنی یار اتمدک
ای جفاخو یار سندن واز کلدن وارهی

¹ CH, 696, 6 ■ CA, 716, 1 شوریده دلبری ² Л, 75a, 9 بنی

رایکان ویرسلر آلمم بو^۱ جهان خوبلونی
 سکا جان ویروب آلورم بکه سنسن کوه کی
 یاریله خوش دم ایدک ایردی بزه بد نظرک
 چتلیه^۲ شا الله^۲ رقیبا ایکی کوزک بده به کی
 هرکه یارمدن اییربنی یارب دلم
 عمری آزاو لسون و دیناده و وکسون کپکی
 باش قوشوب زلفکه مهری قوروسودالره
 یل کبی یلدی یولکده ییله ویردی امکی

208

کیم قوجرموی میانوکی کمدن غیری
 کیم اوپر لبلروکی ساغر زردن غیری
 جانی یوق دپرده بیک ییل که هواسند یله
 زلفک بوقلنی باد سحردن غیری
 یالکوز بنمی خریدار کم ای زهره جین
 کون دخی مشتریدر ساکه قمدن غیری
 مهرکی جان قفصنده ویرورم روچه غذا
 طوطیه وادی غذا داخی شکردن غیری
 جان لعلک مین ایچدی رقیبه نده لم
 بزه صونمادی فلک خون حکردن غیری
 لب جانانی کوروب دیش پیله دم کلک دیک
 نسنه یوق مهری آکا اومه هجرن غیری

CH,73a
CA,746

^۱ CH,71a,12 و CA,73a,5 دو ان شا الله^۲ CH,71a,13

^۳ CH,716,3 ویروب

سنگ عشقک هواسنده بودر تحصیلی مهرینک
جگر بریان و دل خسته آقیدر کوزلری یاشی

206

CH,72a
CA,74a

کندی عظم بلوم ای شاه جهان سن کیده لی
بر نفس تنده قرار اتمه دی جان سن کیده لی
چونکه سن سرو روان کندی همان¹ اولدی روان
عقبجه کوزمک یاشی روان سن کیده لی
مهر وکی صقلا ایدم دلده کوزم یاشی ولی
ایلدی سومی کون کبی عیان سن کیده لی
ذکر و تسبیحی قودم * شام و سحر المدن²
ادوکی یاد ایده رم * شام و سحر سن کیده لی
یالکوز شهر⁴ دکدر برکه⁵ زندان کورن
مهرینک کوزنه طار اولدی جهان سن کیده لی

746

207

CH,71a
CA,73a

کل که سندن بودر ای دوست بو جانک دلکی
یار نه لر⁶ واردر ایچنده کوره درتلو یورکی
حمد لله که مژک تیری جکردن کچیجک
هله پیکانلری قالدی دله بیتر یلکی

¹ CH,72a,10 و CA,74a,3 روان * ² CH,72a,12 و CA,74a,5 الدن اوشی
شام و سحر * ³ Там же دلده همان ⁴ Л,746,2 شهر ⁵ CH,72a,13
یارته لر ⁶ Л,746,4 بکا

خوبلرقتنده قنچر و بقسک رقیبدر
 عالمده جوربارایله شیطان دوکنمده
 برکده مبتلالمه رحم ایدم دیسک
 دنیا ده سودکیم نولا یالان دوکنمده
 انعام ایلسه ساقله حسن زکا تنی
 شهرقتنده لطف ایله احسان دوکنمده
 مهری اولالی کلشن کویکده عندلیب
 غمکین دلنده ناله و افغان دوکنمده

205

CH, 676
CA, 696

غمکدن خسته اولوب دل قپوکده یصد نرطاشی
 ترخم قلکه عشاقک قتی یصدقه در باشی¹
 غنیمت کور بوردم عمری صارل بر نازنین ایله
 جهان اغیاردن خالی اولیجق طویبه سون ناشی
 کچرکن بنده اولدی دل حبیبم آستانکده
 کوکل دربان کوزم ستقا مژمدر شمدی فراشی
 هوای لعل شیرینک ایچون جان ویردکم فزهاد
 کوریدم دوستم هر دم * ایدم آحسنده سا باشی²
 هوای عشقه یولداس³ اول دلرسک بوله سر وحدت
 ایدنمه کندوکه محرم دل بی عشق یولداسی

¹ CH, 676, 13 и CA, 696, 9 یوز اوروب آستانته حبیبک فزدم باشی
 вместо этого бейта یوزومه برقدم با صمز بشدن یک کورر طاشی

² В Л и СУ так! ; CH, 68a, 3 ایدردی حسن ساپاشی
 CA, 696, 12 یواش³ ل, 74a, 12 ایدریدی حسند شا باشی

مهری هوای عشق کی الدن قومزاکر
 میدان عشق ایچنده دیکر لسه دارنی^۱
 جانا ویررسه شوق رخکله جهانده جان
 پر نور قیله حشره دک آنوک مزارنی^۱

203

CH, 69a
 CA, 706

عشق صنما چون ید قدرت دله یزدی
 باشومه بلا و غم و هجرک بله یزدی
 سن غنچه دهن کل کبی یوزومه کلنجه
 جان بلبل بر خار جفادن اوله یزدی
 خدوکی کوروب قورقم آه ایتکه جانا
 زیره بر هوادن نچه کوللر صوله یزدی
 هجرکه جیبیم شو قدر اغلشیم کیم
 دل زورقی قتلو یشمه غرق اوله یزدی
 بر بوسه ویر اولدم دیدم مهری آکایاری
 چشمیله خشم ایتدیم اگرچه کله یزدی

204

غمکین دلمده زار ایله افغان دوکنده
 تمکین کوزمده دردله کریان دوکنده
 تنور غمده آتش هجران ایله چکر
 بریان اولالی دنیه ده بریان دوکنده
 دردا دریغ کچد کونم انتظار ایله
 عمرم دوکنده وعده جانان دوکنده

74a

^۱ В СН и СА расположение этих бейтов обратное.

^۲ Л, 736, 15 مهری оп.

زنده آوله عشقک شهیدِ حشره دک الیاس ویش
 بوی زلفکدن صبا التسه نسیم عیسوی
 ضربتی شمشیرنه طاقت کتورمزمکسندہ
 حضرت شہزادہ یہ جمع اولسہ عالم خسروی
 زہرہ چنکن چالہ چیخ ایچرہ یوہ چارپارہ سن
 مجلس خاص ایچرہ رقص اور رسد شاہامولوی
 قل عمارت کوکلمک ویرانن ای کان گرم
 محنت و درد و بلایلہ یقلمشدر اوی
 طالع اول شاعرلوک کہ اشعارنک معناسوار ⁷³⁶
 سن اراقده ای مہری قوتوری سوزے صوی

202

عشقک یولندہ ہرکہ صاقدیسہ عارنی CH,68a
CA,70a
 تا حشر اولنجه استیہ بولمایہ یارنی
 عاشقی دیدم آگہ² جانان یولندہ اول
 جان و دل ایلہ ویرمیہ تا عمری وارنی
 دل عندلبی دی نجه فریاد قلمہ سون
 ہر خار ایلہ کورد کوزی سن کلعدارنی
 لطف³ رقیبہ قیلورو عشاوتہ جورنی
 کور بو زمانہ خوبلرینک اعتبارنی
 دور رخنہ صتمغہ تریاک لبرین
 دلبرالینہ آلمشر ایکی زلفی مارنی⁴

¹ ل,736,2 قوزی ² CH,68a,9 и CA,70a,5 دیرم آکا کہ

³ ل,736,6 لطفک ⁴ CH,68a,12 تارینی

شویله تشخیص ایلدم جانانی بیرام ارتسی
 غالب ایدر، دردمه درمانی بیرام ارتسی
 لعل نابندن شکر سنبوسه سینه؟[دلبرک
 اورمزیم بن عجب دندانی بیرام ارتسی
 عارف اولدر نازنینلری درینچه سیراید
 هرکناره ایلیمه سیرانی بیرام ارتسی
 خوبلرک زلفی صلنجاغنده جانلر صالنور
 زین اولیچو حستک میدانی بیرام ارتسی
 ارمه سنکم صالنه اول یارایله ایدک قی
 صالنور حاضر در اوش اورغانی بیرام ارتسی
 کرچه عید وصلنه قربان ایدر مهره انک
 لیک تسلیم اتد یاره جانی بیرام ارتسی
 چوق مبارک دملره ارمشدک اماراستی
 اولیمه اول دم کبی آه قانی بیرام ارتسی

طوتدی آفاقی سراسر کون جالک پرتوے CH, 69a
 CA, 71a
 حائل اولماسه غروب اتمزدی زلفک شبرو
 قشلرک قوس قرخ کبی کمان المش اله
 جانلره پرتاب اتر جانا هلاک² پرتوے

¹ Л, 73a, 8 بیرام оп. ² Л, 73a, 13 هلاک

کوکلی ایرقلاره ویرمیش سن دلیله خوش بنی
 آه کیم الداریمیش سن بویله بلمزدن سنی
 جمله عالم خلقنی اغیارایدندم سنی یار
 سن دخی اغیارایمیش سن بویله بلمزدن سنی
 ای که دوشدک مهری هر بر بی وفانک پاینه
 سن دخی بی عارایمیش سن بویله بلمزدن سنی

189

ریسمان زلفوکه دل تاکه جانن بغلری
 خدمتوکه صدقله تنده میانن بغلری
 باغ حسنکده کوروب دل بلبلینک ناله سن
 عند لیبان صحن کلشنده زبانش بغلری
 صدء عشقک تاجر بن بنده سن هر وغمه
 مدعییه خوش فرحدر ارمانن بغلری
 کورد یلر لیلی صبحک بندنده مجنون کوکلی
 اهل دلر لیلی و مجنون دیوانن بغلری
 خوننی عاشق لورک چشمک مکرد و کیمک دیلر
 نشتره مژگانکه قاشک کمانن بغلری
 73a الهه دن بر برک کل خد کدن اردء خطک آه
 خارلر اول کلعذارک چوره یانن بغلری
 مهری شوق عشقک ایچره لبرک یادایدیمک
 بو شیرین تکفتاری شکرلر دکانن بغلری

وصلی اکلر کن بنی دلدارمک هر روز و شب
 شمدی کور حالم خیال روی یار اکلر بنی
 اکلنور میدی بوجانم تند بر آن یار سز
 وصلتینه ایر کورم دیر روزگار اکلر بنی
 سینۀ پر سوزمه چشم اقدیر چشمه سن
 تشنه دل بولر حیاتی بو بیکار اکلر بنی
 انتظار یله ارشدی اشته^۱ عموم آخره 726
 وعده^۲ وصلی ایلہ داخلی نکار اکلر بنی
 دیدلر لازمدر عشاقه صبر و یاسفر
 آمدی ای مهری همان ترک یار اکلر بنی
 غرقه ویرسم بحر عشقنده دیرم دل زورقن
 ها سورر بنی کناره روزگار اکلر بنی

دوست نازک یار ایش سن بویله بلنزدم سنی
 دل یقیچی نار ایش سن بویله بلنزدم سنی
 جور ایلہ عاشق لک اود یقتر در سن باشنه
 خلی خوش سحار ایش سن بویله بلنزدم سنی
 کول کبی یوزده کولر دید کلرنجه دوستم
 شمدی بلدم وار ایش سن بویله بلنزدم سنی
 کولکن آلدیم آل ایلہ دیردک خوش انکار ایلہ دگ
 هی نه بی اقوار ایش سن بویله بلنزدم سنی

CH,72a
CA,736

¹ CY,726,1 اشد

حذمتنده عاقبت مخدوم اولیدم کاشکه
 وصل جانانی میسر قلزمیش چون فلک
 بوبلاکش جانندن محروم اولیدم کاشکه
 کستاننده چون ازهار اولهدم بزدوستک
 بوستاننده پیازو ثوم اولیدم کاشکه
 اول صنم یزدقه عشاقن وفامکتونه
 بن سیهکاری دخی مرقوم اولیدم کاشکه
 کعبه کوینده حبیبومک طواف ایدنلرک
 آیینی آلتنده طیرق قوم اولیدم کاشکه
 کویونجه فتراغیارایله دل مجربکی
 جور یاریله یانیدم موم اولیدم کاشکه
 بیک عذابیه کچنجه بر نفس جانانیه
 جانی تسلیم ایلوب مرحوم اولیدم کاشکه
 طعن ناداندن سنای زاهد یوری قل احتراز
 حشره دک بن عشق ایله منصوم اولیدم کاشکه
 ایتلریله همدم اولیدم ای مهری دنا
 درکهنده اول شهک معلوم اولیدم کاشکه

197

دوستلر صنک که بر لاله عذار اکلربی
 خانه غم ایچره هر دم آه وزار اکلربی
 که خیالی یار همدم ایلرم کاهی غمن
 محنت و درد و بلا ییله بوکار اکلربی

طالبم سعد اولدے یا خود قدم ایدم غالباً
 کیم محکم ایچره کوردم کیجه طوغش مشترے
 نور آقر کوردم جمالندن اگرچه ظاهراً
 کندوسی بکوز مسلمانہ لباسی کافرے
 کوزوی آچوب یومنجه اولدے چشمندن نہان
 شویله تشخیص ایتدم آنی یاملکدیارے
 ایردی چون آب و حیاتہ مہری اولموز حشرہ دک
 کوردی چون ظلمت شبنده اول عیان اسکدری

195

خوش روحہ غذا پیدی صنم حسنی نواسی
 الا ندہ لم وارد رانک داخی فنا سی
 بر غنچہ قرصحن چمند آچلنجه
 آنکله بلہ بتمہ سہ بیک خار و جنفا سی
 بلبل نجه فزیاد و فغان ایلہ سونم
 بر هفته لکہ ہمد میدہ عنچہ صفا سی
 غرہ اولمک اکن حُسْنُکُوہِ اَیْ خُوبِ صنم لہ
 کل عمری کبی تیز کچر حسن بقا سی
 بوکونی بہار ایسہ و یارینی خواند
 کندویہ قلور ہر کشنک یوزے قواسی
 بودور ایدے سرد فتر خوبان ایدے مہری
 شمدے کورک اوش ہر کوزلک اولدے کداسی

CH,73a
CA,75a

72a

196

دوکھندہ اول شہک معلوم اولیدم کاشکی

تیز ویربری انلاری کرکدر بکا آنی
 اولسون بکم اولسون
 اول دردمله اولمه دخی خوبلره مایل
 اول جورمه قائل

محبوب جهان کر اوله ائته بکرانی
 اولسون بکم اولسون
 ناکاه کروریسه الکه دامن وصلم
 بروقت شرفده

716

سور یوزکی و کوزک ایاغومه روانی
 اولسون بکم اولسون
 کرچه بو جهانده بولنور طالبه مطلوب
 سودوکی اوله برخوب¹
 یاد ایلمه عشقده دخی سن اوزمانی
 اولسون بکم اولسون
 دوکتمش ایش عمرکی² ای مهری کوزلر
 جوریلده جهانده

شمدن کرو عشقمله بنم کل اوله فانی
 اولسون بکم اولسون

194

خوابدن آچدم کوزم ناکاه قلدردم سر
 قرشوده کورددم طورر بر ماه روی دبری

¹* Л, 716, 4

он. برخوب

² Л, 716, 5 غمزکی

قَدَمِ وار اِيکَن قامَتني باغ جهانده

هر صحن چمنده

زندهار کوروب اکمه صقن سرور وني

اولسون بکم اولسون

بلبل کبي سن زار لغ ايت خارجفاده

کلزار جهانده

کور دکچه بوب خدے کل وغنچه دهاني

اولسون بکم اولسون

صندوقني دايم سنگ ايده نشان ايت

بسته آکا جان ايت

آندوقچه مژم تيرني ابروم کمانی

اولسون بکم اولسون

جان لوحه سنه ايله جالومي مصور

بولسون دلک انور

تاکورسه حسد ايده انگ نقشنه ماني

اولسون بکم اولسون

متاعنه کوعشقمک اولدکسه خريدار

جاندر بها ال وار

اصی آيله بو بازاده هيچ اکمه زيانی

اولسون بکم اولسون

عقل و دل و جانک بکاوير مشدک ازله

نيلر دخی سنده

باغی حسنکه خزان ایرمسون ای لاله عذار
 بولونورمهری کبی ساکه نه غم کونده هزار
 دوستی یاد اتمک ایش عاد توکز آخوکار
 یوری شاهم یوری اصمردم الله سنی

192

CH,686
CA,70a

خَدک کُورِنْدَن کُل خندان اونود لدی
 خطک ایره لی سنبل و ریجان اونودلدی
 جانا بوجهان ایچره کوزلکده جا لک
 مشهور اوللی یوسف کعبان اونودلدی
 چکد لبک حسرتله سینه سنه داغ
 طغلاره دوشوب لاله نعمان اونودلدی
 مخمور کوزک کلشن حسنکه کوردلن
 هرکوشه ده بو نوکسمرستان اونودلدی
 عهد ایتمشدک مهربی اولدرمکه جانا
 بکوز بکم اول عهدله پسیان اونودلدی

71a

193²

خرچ ایت دریسک عشقم ایچون عمرله جانی
 اولسون بکم اولسون
 ترک ایت دریسک عشقم ایچون ایکی جهانی
 اولسون بکم اولسون

کوردلیدن CA,70a,12 کوره لودن CH,686,4¹

² В Л озаглавлено مستزاد مهربی

یوری شاهم یوری اصمردم اللہ سنی
و رہ لم کو یکہ هر دمده فغانلرایدلم

یاشم ارماغنی هر جاییه روانلرایدلم
یوزمز سوروب اشیکلده مکانلرایدلم

یوری شاهم یوری اصمردم اللہ سنی
قانی اول دمکه بزومله دن وکون همدم ایدک

دل مجروحمزک یاره سینہ مرهم ایدک
هی بنم بیکجکرم سندخی بر آدم ایدک

یوری شاهم یوری اصمردم اللہ سنی
سنی میہات که برداخی کورنجه کوزوم

آه وزاریلہ کچیسر که مزکوندوزمن
جانمز حلقه اریشنجه بواولسون سوزمن

یوری شاهم یوری اصمردم اللہ سنی
قاشلرک یاسنه قانی که نشان ایدنه

غمزک اوقلارن اتردک دل و جاز پوته
دل و آشفته اونوتمز سنی وارنجه سینہ

یوری شاهم یوری اصمردم اللہ سنی
آشناولمش ایکن چون بزی یاد ایتدی فلک

یاره لراوستنه داغ اوردی ینہ دردلو یورک
قلده فکر که خیالک بره ای دوست تلک

یوری شاهم یوری اصمردم اللہ سنی

مُعَايِرِ اَشْبُو شَعْرُ كُو سُو رُ رُسْك   نَدَرِ دُ رُسْك كُو اِهِيَنَك كِنَاهِي
 كِه بَرِ چَ بِيَتُوك اِيْلَه مَهْرِي سَن   نِچُون يَاد اِيْلَه رُسَن كَاهِي كَاهِي

190

CH,726
CA,746

چُو قُدَرِ جِهَانْدَه كِرْچِه كُو زِلْزِلْ نَنَك كَبِي
 بَرِ نَازَنِيَن كُو رُمْدَمِ الْحَقِّ سَنَك كَبِي
 قَوْمِ اُولَنْجِه الدَّن اَنَّا كُو كِي دُوسْتَم
 بُولَدَم سَعَادَتِيْسَه يَتَرِ دَامَنَك كَبِي
 جَانَا قِيُوكْدَه جَانَلَه سُو دَن كَچَنلُوز
 اَوِيْمَه رَقِيْبَه سُو رُمَه بَرِ دَشْمَنَك كَبِي
 دَل زَلْفَكِه اَصْلَدَه دُ دَم دِيْدِي نِيْلِيَن
 هُر بَرِ قَلْنْدَه بِيَك اَصْلُو بِيْدَه اَنَك كَبِي
 دَل زَلْفَكِي وُطْن اِيْدَه لِي دِيرِ قَمُو اُنَاس
 يُو قُدَرِ جِهَانْدَه مَهْرَه سَنَك مَسْكَنَك كَبِي

191

چُونَكِه كُونْدِرْدِي خُدا دُولَت اِيْلَه رَاهَه سَنِي
 مَبْتَلَا قَلْسُونِ الْهِي يِنَه بَرِ شَاهَه سَنِي
 قَوْمِيَه لَمْ هَلَه وَا رَاَه سَحْر كَاهَه سَنِي
 يُوْرِي شَاهَمِ يُوْرِي اَصْرُولْمُ الْلَهَه سَنِي
 بَرِ زَمَانِ شَهْرِ اَمَاسِيَه دَه اَسْكَنْدِرْ دَك
 حَضْرُوشِ آبِ وَحِيَاتِ اسْتِيْنَه رَهْبِرَادَك
 خُوْبِلَرِ اِيْچِرَه صَنَاسَنِ دَخِي بَرِ سُو رُو رَادَك

¹ CH,726,9 و CA,746,1

تَنَك

² CH,726,12 اَصْلِيْدِرْ

بیمار عشقه دوشنک اولودی طاقتی
ای دل همیشه بویله در عشقک علامتی
قننی درونی نی کبی نالان اتندی
قننی دماغی یقمدی عشقک حرارتی
بومجلس ایچره سینه سی کیمک دف اولدی
چنک کیمی کیمک اولمادی خم سرو قامتی
برکون اولا ایکن دخی غم چیکه خسته دل
دلبر میشر اوله بولاسن سلامتی
هر جور و هر جفایی سکا طالعک ایدر
اتمه ایکنده مهری فلکن شکایتی
طلبک آوازی سمعه^۱ ارقدن قباکلور
اتسک یک ایدی سن بهو اودن فراغتی^۲

189

جهان ایچنده برخوبه کواهی
رخنی باغنده بلبل و شجیچیک
طوقرب برینرکه زلفی رسیمان
یقوب جانک قتیلس غم شبنده
لبی جام میندن یاد قلسون
دمادم صویرینه فانک ایچسون
سوزلفنه بردار اتسون آخر

سنی حوت مبتلا قلسون الهی
فغان و ناله ایله ایله آهی
زنخدا ننده قلسون ساکاه چاهی
اویرسون عالمک برمهرو ماهی
سنی مجلسده بربرینی سوراھی
کمان ابرولرک چشتی سیاھی
سنی برحسن الینک پادشاهی

70a

¹ Л,69,13

شمعه

² В СН и СА этот бейт оп.

دل بلبلی فریاد و فغان افسه دیدم
 بر غنچه دهن سرو خرامان یتشد
 کتوردی صبا پیکم جلا خاک دهکن
 تا کوزلرمه کحل صفا هان یتشد
 جان رختنی یغمالری اول دمه خیالک
 دل خانه سنه کلر چومهان یتشد
 شکرانه ویرای مهری روان پولنه جانی
 شاد اولکه برکون دولت ایله جان² یتشد

187

بو یله جهانہ خوب یرتدے خدا سنی
 خوب ایتدیسہ دیدے اول پر جفا سنی
 حسنک بهاری بولش ایکن رونق ای پرے
 او کور میہ خزانه صقن بد دعا سنی
 چوقدر جهانہ کرچه سنگ مبتلا لرک
 بن بندہ کیبی سومدے بر مبتلا سنی
 هی کیسه قلده دی بو کوزلاک سکا قله
 جهد ایت همان که اولمیا سنی وفا سنی
 آز ایت جفای عاشقه کوستر وفا یوزین
 هراهل عشق خیر دعا دن آکا سنی³
 دیه بو کو نکه حسن الینک پادشاهیم
 مهری گبی آیدر فلک ایرته کدا سنی

¹ CH,70a,2 بریدیر ² СУ,69a,17 خان ³ CH,716,10 и СА,736,3 доб.бейт:

غرة اولمه حسنه خوبلغک یایم تیزکچر عاشق وراهن آله کرکسه سکا سنی

بوجهاڻه ڪلمپوب معدوم اوليدم ڪاشڪ
 ڪچڊي عمر روزگار ڪ شڏڻيل هر زمان
 بن بوجانڻ آه ازل محروم اوليدم ڪاشڪ
 قلڻيل ذلتيه اوڪلوب هر بابده
 صڪره عز ونازيله مخدوم اوليدم ڪاشڪ
 بلبل اولوب ڪاري دلده هر دم افغان اولدن
 خوبه ويرانه لرده بوم اوليدم ڪاشڪ
 متصل غم خانه سنده جان عذابيله ڪچر
 ارميديم بوکوته محروم اوليدم ڪاشڪ
 بونجه معلوما تيله مشهور اولنجه عالمه
 دورلو مجهولا تيله مذموم اوليدم ڪاشڪ
 سڏ ڪي خلق ڪتنده ترک لڪڙ اعتبار
 ڪشلو تر خانه لرنده ثوم اوليدم ڪاشڪ
 قنده سه نا اهله ويروش مراديني فلڪ
 ميري بنده جمل ايله معلوم اوليدم ڪاشڪ

186

بوخسته ڪوڪل² دردنه درمان ڀٽشڏي
 ويرانه ڪوڪل تختنه³ سلطان ڀٽشڏي
 زين ايتمه جان ڪلشن المنة لله
 اول رخلري ڪل صچلري ريجان ڀٽشڏي

CH,696
CA,716

¹ Л, 69a, 6

ڪاري оп.

² CH, 696, 13 и CA, 716, 7 د لڪ

³ Л и СУ, 69a, 12 تختنه

نازنینلر خوبلر و محبوبلر و مرغوبلر
 روی عالمده همان قطع اولمدا مرغوبلر
 بنده سندن واز کلام واز کلام واره‌ی
 بی وفا محبوبلره ریش خنده عاشقلر کرک
 صادق القول اولنده یار و موافقلر کرک
 کرچکی ترک ایت یوری سکا منافقلر کرک
 بنده سندن واز کلام واز کلام واره‌ی
 مصر دلد یوسف جاندن اهریز اتم سنی
 جور ایلله پیر ایلدک آخزلریغا و ش بنی
 یار ایدنمک یوغمش بلدمکه هر حلف اوغلی
 بنده سندن واز کلام واز کلام واره‌ی
 یوزوکی کورمکه کرچیکم ویرورم جانی بن
 سندنخی خوبلرده بر عاشق پرست ایدک
 کورد کلجه به نی اغماض ایدوب ایرقلنمه سن
 بنده سندن واز کلام واز کلام واره‌ی
 کرچه عشقک نارنه دوشلر ایتدم خیلی آه
 دود آهم آخرا ایتد کون جمالوکی سیاه
 سن کدای خوب اولدک مهری عشقه پادشاه 69a
 بنده سندن واز کلام واز کلام واره‌ی

کیچه کوندن بشتی سرو صار کلشنده
مکراولمش او دخی اول قد رمنای دلوئی
اول مهک مهری جهان خلقی ده دیوانه سده
سن سنی صنمه همان دنیه ده تنها دلوئی

183

بر ایو کوزلار کوزلی کوکلمی الدی
کوز کوره بنم باشی غوغالره صلده
قوردوردی همان کوز لرینه قشلی یاین
کریپکری اوقلارن آتوب بغری دلده
اولدرمه کوجیله بنی باری ایکنده
دردینه دوشلن برو باکه اولن اولده
جانومی بنم سوکسی اودلار یقلدن
آهم توتنی یرلره و کوکلره طولد
کوکلم الکی اول بکا ایتد وکلرنی واه
دوستلر اشدوب اغلده دشمن قی کلده
ای مهری سکا یار جفا اتسه عجبی
کوجینی چکر دنیه ده انجق سنی بولد

686

184

بزدن اولدکسه رقیبک سوزله بیزارهی
کوجیله کوکچک لک اولمز نیلیه لم وار هی
اکسوک اولمز بوجهاندر عاشقه بریارهی
بنده سندن واز کلدن واز کلدن وار هی
بولنور هی بوجهانده تازه تازده خوبلر

مهری دل خسته دن ای دوست چورمه یوزکی
گل اونتمه صنما اسکی وفادارلنی

181

اغیارله یار اولدی و جانان یوله کتدی
تن بونده قلوب روح روانم بله کتدی
غم خانه لرده یینه بن آغلیو قلدیم
رحم اتمدی دل خسنه سنه اؤکله کتدی
کویکده حبیبم شو قدر اغملمشم کیم
قنلو کوزمک یاشی ایله عالم سیله کتدی
آغلک کلوک اول عاشقی ای حال بلنلر
جانانی حبیبی آنک ایرت ایله کتدی
ای طالعی یوق مهری همان ایله تمحل
انجه بو هوالرده آمه گک ییله کتدی

182

اولدی دل بلنبلی بوکل رخ زیبا دلوسی
بیک اولا بنجلین عاشوت شیدا دلوسی
دوشده صحرايه یلر درد ایله معجون کوکل
اوله لیدن برو اول صحلرے لیدا دلوسی
کرچه چوق او صنمک عشقنک آشته لری
اولمیه بنجلین بر دخی رسوا دلوسی

قوزلفی قصه سن اوقی جمالی مصحفی
 کوترمک استرسک جان و دل ضالالتی
 میتر اوله کورمی حبیبی¹ بر کون
 جفاسی ترکیله جورنگ نهایتی
 بنی اوش اوشیله اکثر قیبی بوسه ایله
 آکا عنایتی کور بکا نزاکتی
 کیشیه ظلم بکم یادشاهی ایلچک
 گمک قیوسنه وادسه³ ایدر شکایتی
 جفالرک غمیله جورکک رساله سنی
 اوقیمین نه بلور مهرنیک حکایتی

180

اتمده وصلی⁴ متاعینه او جان یارلغی CH, 726
 دل و یروب ایلمشوز کرچه خریدارلغی CA, 74a
 نچون ای دوست بو افغانده کوش ایلمدک
 بلبک خوشی کلور یوخسه کله زارلغی
 بلبل آغلر کل ایچون خار میانینی قوجر 68a
 ویرمه سون کمسه لره دینه ده ناچارلغی
 یوزنه⁵ کلدو کیچون ششله صنجر کلی خار
 نیده لم اول خو قومز قنده سه اغیارلغی

¹ CH, 736, 7 و CA, 756, 1 حبیبک ² CH, 736, 8 انکلر ³ CH, 736, 9

یوزیمه⁵ CH, 726, 5 و CA, 74a, 11 جان ⁴ CH, 726, 2 واروب ⁶ CA, 756, 3

نیجه آغلیه سن خاروجفاسیپله ای دل
بق غنچه لrk حسننه کل کیبی کل ایمدے
کل وقت صفادور بهارک کونیدر¹ 876

ای دل دمیدرسن دخی شوقیله طول ایمدے
شول دکلو فغان ایلمشتم کلله قرشو
بلبلرک اویغوسی اوچوب جمله اویندے
یوز سورمک ایچون پاینه هر سروروانک
کوزمیشی جیخون روان باغی طولندے
کچمشکه حیف مهری اماسیته ده عمرک
قسطنطننده عاقلسک کیتمه قل ایمدے

179

اگرچه یازده مدم² حسنک³ کتابتنی CH,736
CA,75a
ولیک چوق اوقمشتم⁴ جمالک آیتنی
بکا مفسری عشقک ازده بلدوردی
لبک عبارتنی کور حقک هدایتنی
اگرچه مشکلدے لیک جانده حفظ ایتدم
صچک مسائلیله یوزک خواصتنی
جمالک آدنه خطبه اوقور کوکل⁵ هر دم
کم ایتدی امدی جهانده بونک خطابتنی

¹ Чтение дано по В.Д.Смирнову (Образцовые произведения османской литературы, СПб, 1901, стр.221); Л и СУ,876,1 ² CH,736,2

и CA,75a,9 ³ CH,736,2 ⁴ خطک CA,75a,9 ⁵ خطک CH,736,2

کل⁵ ل,876,9 ⁵ اقمیشم CA,75a,9 آقمیشم

ینه دل دوشده بو کون برکوزی آمو الکه
 که کونش کورسه یوزن کیره سحابه الکه
 کلسه اول یار نولا کلبه^۱ اخرا نمزه
 یوزم اوستینه قدم بصمغه بو کولکلکه
 نولا اول روح روانم قوسه احسانلرایدوب
 خاکپایینه یوزم سورمکه برکوه لکه
 قهر اغیاريله^۱ بیچوت سکوکه ارمشده
 جور یاريله بوکز کچده سوکلتن الکه
 یاری یاننده کوروب خشمه چون بقده رقیب
 اول چیل شکلی دوندردی همان سرکه لکه
 ره عشقکه عمر کچده ملازمغیله
 یه کل اولدر یه قبول ایله بنی بنده لکه
 بوجهاندر دم اولامهریه رحم ایلیه یار
 دخی^۲ یر قلمیه اغیار سکا دِلکِکَه

حرف الیاء

اشجارینه دورلو شکوفیله طوندی
 عیش ایلیلم کوشه کاشنده کل ایمدی
 سودا بلوروب بشده نولا دلدده دلورسه
 پس وقت بهار ایردی وانهار بولندی

^۱ Л, 67a, 10

اغیار он.

^۲ Л, 67a, 14 یر он.

بلبل کبی قوربان اولیس. خار جفاده
 سن رخلوے کل صورتی کلزار کیدرسه
 عهدینه وفا قلمده اول یار ندیم آه
 قافله یوده بین دردله هربار کیدرسه
 قویدم بن الومیله بنم باشمه خاکی
 بغرومه بصاین طشی ناچار کیدرسه
 ترک ایله سنی ترک ایدنی سن دخی مهری
 اغیاره قویوب سنی او بی عار کیدرسه

178

87a
 CH, 836
 CA, 856

ینه دل دوشده بوکون بر یوزی مه پاره سنه
 لطف ایدوب رحم ایده می عاشقی بیچاره سنه
 عجباً لعل لبندن ینه امسم قله می
 یورکمه کورونن غمزه لری یاره سنه
 یاری بن همدم ایدردم بکا الا ندین²
 مدعی کومسه کر ایکموزک آره سنه
 عشقی راهنده بولور³ می دل و جان ترک ادجی
 بر بنم کبی جهان ایچره دخی آره سنه
 نه قدر جور ادریسک صنما ترک اتمز
 مهری مهر و کی سنک تامکرو اول واره سنه⁴

¹ Л, 87a, 1 доб.

کل

² CH, 836, 4 и CA, 856, 6 ندیم

³ CH, 836, 5 и CA, 856, 7

قلور

⁴ CH, 836, 8 آره سنه

غنزه کک جانومه بک بک زخم قلد و غن شها
 حضرت حق قاتنه واریجوت انکار اولمیه
 همّت وجودک خیالمدن نه طک اولهاسه دور
 لطف واحسانک اوهر برین کنهکار^۱ اولمیه
 دوستم جمع اتسر عالیده بی طالعری
 بردخی مهری کبی بختی سیهکار اولمیه

174

همد اولماسون الہی آه وافغان کمسیه
 محرم اولماسون جهانده زار و کریان کمسیه
 دور حسنکد^۲ بوکون سایکده خوش کورعاشقه
 باقی قلمز دوستم بلکم بودوران کمسیه
 تیغ قهریله دلرچون شرحه شرحه سینمی
 برنظر قلسه کوزی اوجیله جانان کمسیه
 قورقورم اغیار برکون یار کوبندن بنی
 سوزدره جتشدن اویماسون بو شیطان کمسیه
 مهرمی^۳ ترک ایلمش مهری دیش سن دوستم
 اتمه کل بالله ناحق^۴ بیره بهتان کمسیه

CH,886
CA,88a

175

یارب نوله حالم بنم اول یار کیدرسه
 حسرتله قلم نیچیه دک زار کیدرسه

¹ Л,886,3

² حسنگده CH,886,3 и CA,886,1 کنهار

³ CH,886,8 и CA,886,4 مهری ⁴ CH,886,7 и CA,886,5 ناحق ییره بالله

قنی اول میشر و عشرت قنی اول چنگ درباب
 آه هر دمه سلام اولسون او دورانهزه
 کوردم بر دخی یاران یوزنی آه اکر
 اریشه برکون اجل دستی کریبانهزه
 کارمزا تده فلک بلبل وشی زار و فغان
 حسرت ایدلی بزی بو کل خندانزه
 نه کناه اندک اوله چرخ ستمکاره عجب
 که بزی دورایدن اول دانا جانانهزه
 اکثریده بولرک لطفی عزیز کوکلمزی
 شیده کم ویره صفا بو دل ویرانهزه
 صلای کفار ایلنه الله یار انلر مر¹
 نیلای بو فلکی کور که مسلمانزه
 مہری کر عمر وفا ایلر یسه کسمه امید
 کله لر صغغ ایلہ برکون اولا یا نهزه
 اونو دورلر سه بزی دوستلر اونتسون ندلم
 هله بز طورہ لم ا خلاصلہ ایمانهزه

173

وار مدی عالمده بر دلبر جفاکار اولیہ
 حیلہ جور و ستمکاریلہ مکار اولمیہ
 قنده اولور سنبلرن ماه اوزره طاغند قد دوست
 زلفنک برقیلنه یوز بیک دلفکار اولیہ

866

¹ Л, 66a, 13

یاد الرمز

دعا در مکرلام ساکه مهرک
که درگاهک آکا سعد اولده هرگاه

171

کعبه یوزنده نوری کورب دیدیه اچده
مُزدوکه ویره لم صلواتی محمدده
اتده حریم کوینی عشاق دل مقام
باب سلام اولده اشیکی مرحدده
استر کوکل که کوینی هر دم طواف ایده
دیداره آرر مجاور اولنلرچومگده
مروه حق صفا سن آنک اول بلور همان
عشقی یولنده صد قله قربان جان ایده
احرام اتم اکنده عشقی لباسنی
یتر جهانده جبهده اچتده حلهده
دل تشنه سینه زمزم لعلن ادرسه
خارجفاده اولمشدم بن برتیهده
مهری سوره لی یوزن ایشکوکه دوستم
قلمادی میلی داخی جنان مغلده

66a

172

نه جفا ایلده کور چرخ بزم جانمزه
حسرت اتده بزی هر سوکلو یارانمزه
روز کارک بز او مردق که وفاس کوره وز
وارد غنجه او بزم دیش بلده قانمزه

چکمشوز یوز بیک جفا سن هر جهتک اکوچه آه
 اشد بر دم وفا بو خوب و رعنا لر بزه
 دوششوز آهوکوزک سوداسنه مجنون وش
 مسکن اولمشده فتوبوکوه وصحرالر بزه
 پاره قلعه اتلرک جانا رقیب کافری
 اولمزیدی داخی بروجهيله غوغالر بزه²
 چاره سی صبر ایلکدر مهربی قتام ازل
 بویه یزمش چونکه هروجهيله انشالر بزه

170

[عزلست که نقطه ندارد³]

کوکل وردم سکا اولمادک اکاه
 ادرسم طکمدر هر دمده صداه
 اولور دردکله دل آواره هر دم
 دلارامم کله کور حالی گنه کاه
 مکدر حاله اولماسه رحمک
 اولورم سودکم دردکله واللّه
 طلور دود آصمله سمالر
 ادهرم آه هر دم هر سحر کاه
 کوکلله⁴ مهرکه کم ورمسه دل
 اولرسه طکمدر راهکده کمر آه

¹ Л, 656, 2

³ Л, 656, 6

جهتیندن

² В Л бейт вписан на полях

غزل بی نقطه شیرین

⁴ Л, 656, 11 کوکلکه

رقیبی یاد ادر لطفیله مردم   بزی اکمز وفادن الله الله
 دل و جان الله بلم دایند استر   او شام بن کدادن الله الله
 یه واصلیت دلیره یا لطفی اولد   بنی قورتار بلادن الله الله
 دهاینه کلوبدر جان مهری   دایخی اولمز جفادن الله الله

168

کوکل ویره لی سن نامهربانه CH,856
CA,876

ترخم قلمدک بر دمدده جانه
 اولدن عشقک ایله جان یولداش
 انیسیم غم اولبدیر غصه خانه
 ایاغین اوپکه سن سرونازک
 کزومک یاشی اولشدیر روانه
 رقیبه لعل نابک صون قوعاشوت
 جگر قانینی ایچسون¹ قانه قانه
 ایچورر چرخ الدن عادتیدیر
 کمه شربت کمه زهری زمانه
 دوستدن عشقک نارینه مهری
 وجودن محو قلدی یانه یانه

169

کورنه یوز کوستودی بوزلف سمسالر بزه 656
CH,85a
CA,87a

قودی بیک درد و غم² هجر یله سودالر بزه³

¹ CH,856,8 آچسون   ² CH,85a,1 الم   ³ CH,85a,2 н CA,87a,3

доб.бейт:

حرّم اولسون هر قدم باصد قچه صحرالر سزه
 خانه غمده یتر بوا هله والر بزه

خَدک کبی کل بتمد^۱ بر باغ جنانده
 لعلک کبی یوق لعل بدخشانلر ایچنده
 عشاقلرک جمع ایدجک دفتر عشقه
 اول یازلن مهری اوله دیوانلر ایچنده

186

قل نصحت دوستم چشموکه^۲ الله عشقنه CH,64a
 CA,66a
 بی کنه قان اتمه سون می می دے بالله عشقنه
 اول جفا خو یارمه یارب سن انصاف ویر
 عاشق و صادق قدملر ایتدوکی آه عشقنه
 مصر حسنک یوسف دل تشنه در بر جریه صون
 لعلک آبدن زرخدانلرکی چاه عشقنه
 قلمشم هجرک مغیلا ننده یول ویر عاشقه
 کعبه و صلوکه وارن دوستم راه عشقنه
 دلبر ا چون هر کدایه آستانکدر سند 65a
 سورمه قاپوکن بنی بو عالی درگاه عشقنه
 مهری جورکله جانا آخر اولدرسک کرک
 بادی تیز اولدر جفادن قورتر^۴ الله عشقنه

187

کوکل کچمز هوا دن الله الله اوصنمز دلربادن الله الله
 دون وکون دلبرک کویینه واردم کچلمز مبتلادن الله الله
 یوردلر خوبلر بیکانه لرله قچلر آشدانن الله الله

^۱ CH,656,1 جبانده ^۲ CH,64a,11 چشمنه ^۳ CH,646,1 و CA,666,2

قورتر ^۴ Л,65a,3 مغیلا ننده

روزکارک المیله نچه بر اغلیه وُز
 روزکارالتہ کناره بُولوُز همدمیده
 845 اچالم عشوت هوا سیله بودل یلکننی.
 چکلم لنگر هجرانی قویالم غمیده
 عاشقه درلر ایدے صبر کرکیا خود سفر
 بوکلام حقی بودر کرچک ایش آد میده
 اتدے کرچد که فلک مهرے وطند سیدور
 غریبک خوشچه یش خیلی دله عالمیده
 دل مجروحکه غم چکمه که برکون دم
 بولا سن غربت اندا اکاسن مرهمیده

165

قَدک کبی یوق سرو خرامانلر ایچنده CH,85a
 خَدک کبی یوق برک کلستانلر ایچنده CA,87a
 کتورمیده سن ماه کبی روی جهانده¹
 بیک ییل که فلک دوراید دورانلر ایچنده
 کوردی چو کوزم قامتی دلجو یکی جانا
 المنة لله یند بوستانلر ایچنده
 چون حقّه دهانک صناقلسه تبسم
 روشن کور نورلؤلؤء چوانلر ایچنده
 لعلک نوله کر تشنه لره ویرسه حیاتی
 بیک درلو نهان چشمه حیوانلر ایچنده

¹ CH,85a,10 и CA,87a,10 جهانده

شمع رخسارینه جانانک یوری پروانه و ش
سن ای مهری جان ویروب هر دمبدم یان اوستنه

163

CH,856
CA,876

غم کجه سنده کچده کونم آه و واسله
بر دم مصاحب اولمه دم اول یو¹ مامله
جوم ندر قتکده سنک برکون ای فلک
کم همسر اتمدک بنی زلفی سیاهله
هجرک غمنده دل نه چکر شیده دوستم
بر بن بلورم آنجوت آنی بر الهله
سن بی وفا فراقله جان ایردی حلقومه
جانا یولکده چقه کک برکون آهله
صوفی قتکده خوبلری سومک کناه ایسه
سن فارغ اول قو بن یناین اول کنا هله
هی غافل اولمه غمه لوندن کوزلرک
بیک شیخی یولدن ایلده لر² بر نکاهله
مهری نجاتی شعونه دیرسن نظیره لیک
سن بر کدا و مفلس او بر یاد شاهله

164

غنی دریایه صالوب خرم اولالم کمیده
باقی قلمز چو جهان خوش کوره لم بودمیده
نوله چکد یسه کوزم یشلری دریایه بنی
غرقه ویرمشدی کوزم زورقن ازل نئیده

¹ CH,856,13

نوری

² CH,86a,5 و CA,88a,3

ایلدیلر

قتلوشم ایرد کچه روانلراید و بن آه
 چاک ایتدکم ای دوست کریبانی اونتمه
 دلبر لرایله سن کله کزد کچه^۱ حبیبم
 هجرده اولان دیدسی کریانی اونتمه
 لطفکله عمارت قلعجوت مدعی کوکلن
 جورکله یقلش دل ویرانی اونتمه
 قلد وقچه حائل قولنی بوینکه اغیار
 زلفک کیبی بن کوکلی پریشانی اونتمه
 برکره قدم بصغه جانا یوزم اوزره
 عهد اتشایدک کل بروپیانی اونتمه
 بیک ییل که فلک دورایده عاشق سکا جانا
 کتورمیه بر مهری کبی آنی اونتمه

162

64a شویله دتر جان و دل هر لحظه جانان اوستنه
 نیته کم پروانه دتر شمع تابان اوستنه
 دردله جان بلبللی بالله نجه جان ویرسون
 بر صحنی سنبل یوزی کل برگ خندان اوستنه
 زاهدک اغماض غین ایتدوکی محبوب کوروب
 بل شوکا بکزر بو خورکا ویندی اوردغان اوستنه
 قاضی و مفتی مدرس زاهد و پیرو جوان
 قنغسی جان ویرمدی محبوب اوغان اوستنه

چون الدوک الوکه یقی حاله بوت کیم
 درلر کوزک آشده آوکسون اولورکن الگ آشده
 ای غمزه جکردن کید جک جان بله کتیش
 بالله بو مهریه کتور آنی کیشته

636

180

سودکی کوکلم ینه بر خوب لقای یگله
 چاره می وار که بنم کوزم و کوکلم یگله
 آله دی خالی کوکل مرغنی بردانه ایله
 دام زلفینه کوکل دوشدمی کتروک یگله
 آغلام یاشیرینه قان دوکلور چشمین
 یارحم ایلیوب بن¹ سلمدی برکون یگله
 دوشلی عشقی هوا سینه آنگ لیل ونهار
 کچده کوینده کونم دردله آه اتمکله
 نی کبی تیغی جفا سیله دلندی حکرم
 امدی دل سنده فغان ایله دروندن ایگله
 بولمدت یار وفادار بهی یار دریغ
 جانمز چقدی وفاسز کوزه بی سومکله
 بر نفس مهری وجود کدن اراغ اولمدی غم
 خویلرک جوری مکرکیم بله یوغرله کله

181

سن قلمد و غک دردمه درمانی اونتمه
 بن حسرت ایله ویردکم اول جانی اونتمه

¹ Л, 636, 5

ایلیوب بن

مهری دل خسته اولدردی غمک سن صاغ اول
 سودکم وار سکا شمدن کرو درمانده

158

دوستم خسته دلی صجرک اودی نیجه یقه CH, 63a
CA, 65a
 الیه عشقک الیه یاقی حالومه بقه
 عار و ناموسی یولکده ییله ویرمشد کوکل
 شمد غرق ایتد کوزم یاشی سنی آقه
 مدعی کوچه بزم آره مزه کردی ولی
 ینده بکوز که اولعین چئلده سزدر طوقه²
 آستان کدن آنی سورمک ایلله کتمده آه
 کتوره برکون اولا بز قویه لم آنی حقه
 یوزکی کورمه چقسون نیدرم ایکی³ کوزم
 کندوزن کونشه تاکم کجه بدر آیه بقه
 بوکه طش چتلا ای مهری نه تحلل دمیدر
 غیری یار ایده یارک سنی کوزدن بوقه

159

دیدم یوزکی کورمدم اولکی کورشته
 برقع کوتورب آچده یوزن دید کوراشته
 که شانه ده در زلفک وکه فکری دلیده
 القصه بومسکینی قودک دلده و دشته
 کوز کوردی کوکل بلدی که بن کشته عشقم
 کمسه بکه رحم ایتد بیلشده کوراشده

¹ CH, 63a, 8 و CA, 65a, 10 آنی

² CH, 63a, 9 و CA, 65a, 11 درقه

³ CH, 63a, 11 آنی

CA, 65b, 1 اکی

ایچه لم لعل شرابندن اوکل چهره لورک
 مدّ عینک یوره کن طولدره لم قانلرله
 یاشم ارماغی کنادن طولنوب هر دمه
 صالنوب سیر ایده لم سرو خرا مانلرله
 یاقه لم جان و کوکل مومله تن مجهرنی
 صبحه دک عیش ایده لم شمع شبستانلرله
 اولدے صحن چمنک کوشه لرے باغ بهشت
 بزم خاص ایلده لم کل برو غلما نلرله
 عمر برانده کچر دور کل ایامی دخی
 باقی قلمز بو زمان باری کچور آنلرله
 مهری همدم اوله کور عمر طویل استریسک
 زلفی سنبل گوزی نرکس خطی ریجا نلرله

157

دوستم کچمدے برکون سوز مزیا نکهده
 بآکه ایتد وکلرکی بوله سن ایما نکهده
 ها بوکون جور و حفا کیله بنی اولدورده سن
 یارین آلوم اولوره هله کریبا نکهده
 سن حکر زخمه هر دمه طور واک نهکی
 بن دیم قومیه حقی وارسه یا نکهده²
 یوزمه باقیه رقیبک سوز ییله قوبنی
 اوله یم چکییم متنی آنوکده³

63a
 CH, 66a
 CA, 68a

ناکده CV, 63a, 3   ناکده CA, 68a, 8   بر L, 626, 15

³ В Л и СУ вм, бейта лакуна.

څپړکده یکدر د کیمک عبا و شالی بر لځله
 بوکون قورقتمه سن ناصح جحیمک ارته نارند
 کرم قل باشم آغزتمه قرقیل و قالی بر لځله
 جمالک مصحفن عرض ایت بکم کیم سعد اکېرد
 آچلسون مهری بد بختک مبارک فالی بر لځله

155

CH, 64a
CA, 66a

جان ویر غممله کړ دیرسک باشم اوستنه
 تسلیم جان ایدم صنما باشم اوستنه
 سهم بلا که سیننی قلسم سپر نولا
 روز ازلده یزدی چو حوت قاشم اوستنه
 میكون لبک خیالیله روز و شب مدام
 بغرم قیننی نوشت ایده دم آشم اوستنه
 جانانه جان وروب غممله اولدو غم هلاک
 داغ دلمله یازک آنی طاشم اوستنه
 قدک خیالی دیدۀ مهریده دوستم
 بر سرودر که طوتدۀ وطن² یاشم اوستنه

156

چونکه زین اولدۀ جهان باغی کلستانلرله
 کل ای دل سیر ایده لم بز دخی جانانلرله
 کو تروب پرده عشاقی سر آغا ز ایده لم
 بلبل مات ایده لم ناله و افغانلرله

¹ Л, 626, 3 اچلسون² CH, 64a, 9¹ باشم

بوکیجه برقصر عالی ایچره بر شهباز ایله
 عشرت اندوک صبحه دک مه تابه قرشوساز ایله
 زهره چنکن چاله چرخ ایچره یره چار یارده سن
 هر فچن اول ماه رولر ایرلدی آواز ایله
 قامتم چنک ایلیوب دوزدی فواده راستی
 چیکدی قه نم قل قلوب عشاقی خوش شه ناز ایله
 اول سلیمان زمانک مجلس خاصند خوش
 زلفی عنبر خوب رولر خدمت ایدر ناز ایله
 کوردم اول قصر معلق کیم یایلمش بی نظیر
 کوک یوزنده تصندم اوچردی هما پرواز ایله
 حمد لله اکدی بوکن صحبت ایتدگ مهریا
 بوکیجه برقصر عالی ایچره بر شهباز ایله

تماشا ایدنی چشم اوخت و خالی بر لحظه
 خیالی دیده و دلدن دکلر خالی بر لحظه
 دهانک جانم و زلفک بنم عمر درازمدر
 اولورم آه کورم زسم اویم و دالی بر لحظه
 جفا خارنده بلبل و ش کوکل فریاد ایدر هر دم
 جمالک کلشن کوستر خوش اولسون خالی بر لحظه
 ره عشقکده عشاقک نظر قل حالنه جانا
 نه حاليله کچرسن سز کوره احوالی بر لحظه
 جنان ایچنده هر دایم حبیبم خلّه کیشدن

اولور بو خوبلغك لا بد زوالى ياقن. الدننه
 كوردسك كوندە بېك كره آنك اخلاقن. الدننه
 يوزو كه كوله بر قچ كون نجاتى صاقن. الدننه
 كه كرچكلر اينهادى بودنيا نك يلا نينه

152

CH,646
CA,666

بورحسن و بوملاحت و بوخلق و خويله
 قلدرك جهان دماغنى تازه بو بوى آيله
 جانا بورجاني سدره قدك منتها سنه
 تسليم چوقدن ايلمشوز يوزى صويله
 دل هر نه دكلو چكسه غمكدن بلا سنگ
 دوندرمز اول يوزنى اكر پوستى صويله
 زلفك غينى دست¹ ازل يزدى باشه²
 صنما كه تا اولنجه بو يازوى بوزيله³
 دولت هباسى اولمشكن اسماى پره
 پرواز اوروب ندى كه اوچه سن شمدى تويله
 همدم⁴ ايدننه كندركه⁵ اغيارى سودكيم
 سن مه صفتلو يورمه سون زنگى رويله
 زنجير طوتمز يدى بو ديوانه مهربى
 بند⁶ آيتدى بند زلفك آنى شمدى⁷ مويله

¹ Там же ² باشه CH,646,9 и CA,666,9 ³ دوست Л,62a,1

⁴ كندومه Л,62a,3 ⁵ همراه CH,646,11 и CA,666,11

⁶ بند CH,646,12 и CA,666,12 ⁷ شمدى оп.

یوزک انواری شوقندن اولبدن زینتی شمعک
 که مردم ناری نور اتیک اولور ماهیتی شمعک
 دلی کسلماک اولمشدر آنکچون عادتق شمعک
 یوزوکه بکوزم درمش عجبدر حالتی شمعک

باش اورتایه قویوب سویلر نه کم کلسه زیانینه
 چوکوردی نار هجرکه بنی یقدونغکی ای جان
 اوزی کوینده داغ¹ اوردی اوزینه لاله نعمان
 کوروب اغیاری یانکده کوله رم ظاهرا هر آن
 ینارم بزم شوقده کوزم اغلر کوکل خندان
 مهان اول شعه دوندم کیم کولر دائم² زیانینه
 دوشنمش باغ حسنکده رخک اوزو کل اوراقل
 دماغن عنبرین بوی معطر قلدی آفاقک
 سورر یوزینه کوزینه رقیبک ساعد و ساقک
 الور دلداری یانینه سوکر اردنجه عشاقک
 اوکونسون دوشمن اوکونسون اگر قالور سه یانینه
 لطافت کلستاننده بکم خد کدر ر تر کل
 اولبدن برک کل اوستنده خالک دانه فلفل
 قچن بر یوز قواسیله صچوکه او یکنور سنبل
 کلک بو عارضی رنگین کوروب الدنه ای بلبل
 که نیچه اول سنک کیبی غویبک کردی قاینده
 کوروب بر خوب و زینایی ای مهری صاقن الدنه

¹ ۸۱۶,۳ با داغ

² ۸۱۶,۵ هر

کل رخلریدی خنده شهردی بر که بنده
 شفتالوسی تورفنده مرغوب اید و قنده
 ابروسی کهان اید صیدايتد کی جان اید
 برغچه دهان اید مطلوب اید و قنده
 جانلردی بر که قربان بقمزدی یوزه بر آن
 عاشقوری هب قربان آسوب اید و قنده
 شمد خطی مهری کورد کچه خنده دیر
 بر یار جفاکارم محبوب اید و قنده

151

[تخمیس مرغوب]

بوکون بر حُسن شاهینک یوز اوردم آستانینه
 ارشدی عندلیبی دل جمالی کلستانینه
 صفالرویردی عشاقک ینه روح روانینه
 کتورمش عنبرین خالن هیاون زلفی یانینه
 نخه شهبازدر کور کیم بک التراشیا نینه
 یوری بزی خراباته آیکن طعن ایلمه زاهد
 سن اوزوکی قیر خلکک کناصن اغلمه زاهد
 کناهی کمسنگ سندن صورلمز سویلمه زاهد
 شراب لعل دلبردن بنی منع ایلمه زاهد
 سکا نه هرکشی هر نه ایدرسه کندو جانینه

¹ CY, 61a, 8

برخوش غزل دیدم ینه بن خط احمد
 جان صفحه سنده ایلام آفی مسوده
 میل کیبی یلرلیله هواسنده یلمشم
 اولدوم اسیر آخر او زلف مجعده

چوقدر جهانده جور و جفا سیله مبتدل
 بولنمیه بنم کیبی برداخی غمزده
 کویکده کوزلرم یشی اول دکلواقدن کیم
 غرق اولدے هر حرملری درّ و زبرجده
 قانون عشق قامتمی ایلمشده چنگ
 نای ایتدی جسمی دخی اکلک اکلده
 غمزه سی جانمی چکه شور چشی کولکی
 اکسیک دکل چو مستلر اراسنده عربده
 61a دانا اودر که خوبلره زاهد کولک ویره
 نادان اودر که سومده محبوبی دنیده
 کمه جهانده مدّعیه بوینن اکبه سون
 محتاج ایتمه مهری یارب محتده
 کویا سپرده آینه لردر ضیا ویر
 تیر خدنک غمزه سی پیکانی سینده

بویار جفا کارم محبوب ایدے وقتنده
 بو کوزلری مکارم¹ خوش خوب ایدے وقتنده

¹ مکاره Л, 61a, 5

کرچه که مژک خنجر ایله سینی دلدی
 دل دخی سنکدر د لریسک مه¹ آل اشته
 ترک ایلدم ای یار سنک عاری یولکده
 رسوای جهانم توکون عشقکه² بل اشته³
 کویکده کدا اوللی ای شاه جهانم
 میل ایلرزم ذره جه فردوس بهشته
 دلبر دیدی بر بوسه ویرم جان ویرسک
 مهربی دیدی بر جاننه نه منت مه آل اشته

148

CH, 67a
CA, 69a

بن او مردم کله بر زلفی پریشان بوکیجه
 شمع رخسارنه پروانه قلم جان بوکیجه
 ناکهان کردی آچرو برنجه بدرک دیدیم
 بوندی صلدی سلیمان دیو یکسان بوکیجه
 بر بولک اصله سی⁴ کلدی برارایه بودم
 قنده بولینه عجب بونلره اورغان بوکیجه
 کمی کلدی کمی کوردی ساقط بولرک
 کملره قلدی مصاحب بون دوران بوکیجه
 شب یلدا کیجه سی مهربیه کورنتی فلک
 کورمزایدی کتوروب ایلدی جهان بوکیجه

¹ CH, 63a, 2 مه оп.² CA, 65a, 5 عشقکه³ В CH бейт оп.⁴ CH, 67a, 12 и CA, 69a, 9 آصالور

ارده مزدن شکر الله که اکسندی رقیب
 هله سروقتزه¹ ارمدی هجران بوکیجه
 کعبه حسنی چونکم بزه اتدر دطواف
 ایلدم بیک دلله جاننی قربان بوکیجه
 ماه ذی الحجّه نک اون بشی کجه سینه خوش شباید
 که آیلد یار یله مهری بله سیران بوکیجه

146

برطیب اولدی بزوملهینه هدم بوکیجه
 دل بیارومزه ایلدی امسم بوکیجه
 یاره لشمشدی جگر غمزه سی پیکانلریله
 لعلی وردی² ینه اول یاره یه مرهم بوکیجه
 روزگارک آلین چکشدک خلی زمان
 حمد لله بزی یار ایلدی بی غم بوکیجه
 مجلسنده صنک راحت اولوب صبحه دکن³
 بیک صفاییله کچلد هله بر دم بوکیجه
 فرصت ال ویرمشکن بوسه کنارایت یار⁴
 دانها کرمزای مهری اله بو دم بوکیجه

CH, 686
CA, 686

147

بلسمکه پریمیسن⁵ ای جان یوخسه فرشته
 بیک جان ایله سودم سنی برکته کورشته

CH, 63a
CA, 65a

¹ قدر CH, 686, 12 و ² ل و ³ ل و ⁴ ل و ⁵ ل و ⁶ ل و ⁷ ل و ⁸ ل و ⁹ ل و ¹⁰ ل و ¹¹ ل و ¹² ل و ¹³ ل و ¹⁴ ل و ¹⁵ ل و ¹⁶ ل و ¹⁷ ل و ¹⁸ ل و ¹⁹ ل و ²⁰ ل و ²¹ ل و ²² ل و ²³ ل و ²⁴ ل و ²⁵ ل و ²⁶ ل و ²⁷ ل و ²⁸ ل و ²⁹ ل و ³⁰ ل و ³¹ ل و ³² ل و ³³ ل و ³⁴ ل و ³⁵ ل و ³⁶ ل و ³⁷ ل و ³⁸ ل و ³⁹ ل و ⁴⁰ ل و ⁴¹ ل و ⁴² ل و ⁴³ ل و ⁴⁴ ل و ⁴⁵ ل و ⁴⁶ ل و ⁴⁷ ل و ⁴⁸ ل و ⁴⁹ ل و ⁵⁰ ل و ⁵¹ ل و ⁵² ل و ⁵³ ل و ⁵⁴ ل و ⁵⁵ ل و ⁵⁶ ل و ⁵⁷ ل و ⁵⁸ ل و ⁵⁹ ل و ⁶⁰ ل و ⁶¹ ل و ⁶² ل و ⁶³ ل و ⁶⁴ ل و ⁶⁵ ل و ⁶⁶ ل و ⁶⁷ ل و ⁶⁸ ل و ⁶⁹ ل و ⁷⁰ ل و ⁷¹ ل و ⁷² ل و ⁷³ ل و ⁷⁴ ل و ⁷⁵ ل و ⁷⁶ ل و ⁷⁷ ل و ⁷⁸ ل و ⁷⁹ ل و ⁸⁰ ل و ⁸¹ ل و ⁸² ل و ⁸³ ل و ⁸⁴ ل و ⁸⁵ ل و ⁸⁶ ل و ⁸⁷ ل و ⁸⁸ ل و ⁸⁹ ل و ⁹⁰ ل و ⁹¹ ل و ⁹² ل و ⁹³ ل و ⁹⁴ ل و ⁹⁵ ل و ⁹⁶ ل و ⁹⁷ ل و ⁹⁸ ل و ⁹⁹ ل و ¹⁰⁰ ل و ¹⁰¹ ل و ¹⁰² ل و ¹⁰³ ل و ¹⁰⁴ ل و ¹⁰⁵ ل و ¹⁰⁶ ل و ¹⁰⁷ ل و ¹⁰⁸ ل و ¹⁰⁹ ل و ¹¹⁰ ل و ¹¹¹ ل و ¹¹² ل و ¹¹³ ل و ¹¹⁴ ل و ¹¹⁵ ل و ¹¹⁶ ل و ¹¹⁷ ل و ¹¹⁸ ل و ¹¹⁹ ل و ¹²⁰ ل و ¹²¹ ل و ¹²² ل و ¹²³ ل و ¹²⁴ ل و ¹²⁵ ل و ¹²⁶ ل و ¹²⁷ ل و ¹²⁸ ل و ¹²⁹ ل و ¹³⁰ ل و ¹³¹ ل و ¹³² ل و ¹³³ ل و ¹³⁴ ل و ¹³⁵ ل و ¹³⁶ ل و ¹³⁷ ل و ¹³⁸ ل و ¹³⁹ ل و ¹⁴⁰ ل و ¹⁴¹ ل و ¹⁴² ل و ¹⁴³ ل و ¹⁴⁴ ل و ¹⁴⁵ ل و ¹⁴⁶ ل و ¹⁴⁷ ل و ¹⁴⁸ ل و ¹⁴⁹ ل و ¹⁵⁰ ل و ¹⁵¹ ل و ¹⁵² ل و ¹⁵³ ل و ¹⁵⁴ ل و ¹⁵⁵ ل و ¹⁵⁶ ل و ¹⁵⁷ ل و ¹⁵⁸ ل و ¹⁵⁹ ل و ¹⁶⁰ ل و ¹⁶¹ ل و ¹⁶² ل و ¹⁶³ ل و ¹⁶⁴ ل و ¹⁶⁵ ل و ¹⁶⁶ ل و ¹⁶⁷ ل و ¹⁶⁸ ل و ¹⁶⁹ ل و ¹⁷⁰ ل و ¹⁷¹ ل و ¹⁷² ل و ¹⁷³ ل و ¹⁷⁴ ل و ¹⁷⁵ ل و ¹⁷⁶ ل و ¹⁷⁷ ل و ¹⁷⁸ ل و ¹⁷⁹ ل و ¹⁸⁰ ل و ¹⁸¹ ل و ¹⁸² ل و ¹⁸³ ل و ¹⁸⁴ ل و ¹⁸⁵ ل و ¹⁸⁶ ل و ¹⁸⁷ ل و ¹⁸⁸ ل و ¹⁸⁹ ل و ¹⁹⁰ ل و ¹⁹¹ ل و ¹⁹² ل و ¹⁹³ ل و ¹⁹⁴ ل و ¹⁹⁵ ل و ¹⁹⁶ ل و ¹⁹⁷ ل و ¹⁹⁸ ل و ¹⁹⁹ ل و ²⁰⁰ ل و ²⁰¹ ل و ²⁰² ل و ²⁰³ ل و ²⁰⁴ ل و ²⁰⁵ ل و ²⁰⁶ ل و ²⁰⁷ ل و ²⁰⁸ ل و ²⁰⁹ ل و ²¹⁰ ل و ²¹¹ ل و ²¹² ل و ²¹³ ل و ²¹⁴ ل و ²¹⁵ ل و ²¹⁶ ل و ²¹⁷ ل و ²¹⁸ ل و ²¹⁹ ل و ²²⁰ ل و ²²¹ ل و ²²² ل و ²²³ ل و ²²⁴ ل و ²²⁵ ل و ²²⁶ ل و ²²⁷ ل و ²²⁸ ل و ²²⁹ ل و ²³⁰ ل و ²³¹ ل و ²³² ل و ²³³ ل و ²³⁴ ل و ²³⁵ ل و ²³⁶ ل و ²³⁷ ل و ²³⁸ ل و ²³⁹ ل و ²⁴⁰ ل و ²⁴¹ ل و ²⁴² ل و ²⁴³ ل و ²⁴⁴ ل و ²⁴⁵ ل و ²⁴⁶ ل و ²⁴⁷ ل و ²⁴⁸ ل و ²⁴⁹ ل و ²⁵⁰ ل و ²⁵¹ ل و ²⁵² ل و ²⁵³ ل و ²⁵⁴ ل و ²⁵⁵ ل و ²⁵⁶ ل و ²⁵⁷ ل و ²⁵⁸ ل و ²⁵⁹ ل و ²⁶⁰ ل و ²⁶¹ ل و ²⁶² ل و ²⁶³ ل و ²⁶⁴ ل و ²⁶⁵ ل و ²⁶⁶ ل و ²⁶⁷ ل و ²⁶⁸ ل و ²⁶⁹ ل و ²⁷⁰ ل و ²⁷¹ ل و ²⁷² ل و ²⁷³ ل و ²⁷⁴ ل و ²⁷⁵ ل و ²⁷⁶ ل و ²⁷⁷ ل و ²⁷⁸ ل و ²⁷⁹ ل و ²⁸⁰ ل و ²⁸¹ ل و ²⁸² ل و ²⁸³ ل و ²⁸⁴ ل و ²⁸⁵ ل و ²⁸⁶ ل و ²⁸⁷ ل و ²⁸⁸ ل و ²⁸⁹ ل و ²⁹⁰ ل و ²⁹¹ ل و ²⁹² ل و ²⁹³ ل و ²⁹⁴ ل و ²⁹⁵ ل و ²⁹⁶ ل و ²⁹⁷ ل و ²⁹⁸ ل و ²⁹⁹ ل و ³⁰⁰ ل و ³⁰¹ ل و ³⁰² ل و ³⁰³ ل و ³⁰⁴ ل و ³⁰⁵ ل و ³⁰⁶ ل و ³⁰⁷ ل و ³⁰⁸ ل و ³⁰⁹ ل و ³¹⁰ ل و ³¹¹ ل و ³¹² ل و ³¹³ ل و ³¹⁴ ل و ³¹⁵ ل و ³¹⁶ ل و ³¹⁷ ل و ³¹⁸ ل و ³¹⁹ ل و ³²⁰ ل و ³²¹ ل و ³²² ل و ³²³ ل و ³²⁴ ل و ³²⁵ ل و ³²⁶ ل و ³²⁷ ل و ³²⁸ ل و ³²⁹ ل و ³³⁰ ل و ³³¹ ل و ³³² ل و ³³³ ل و ³³⁴ ل و ³³⁵ ل و ³³⁶ ل و ³³⁷ ل و ³³⁸ ل و ³³⁹ ل و ³⁴⁰ ل و ³⁴¹ ل و ³⁴² ل و ³⁴³ ل و ³⁴⁴ ل و ³⁴⁵ ل و ³⁴⁶ ل و ³⁴⁷ ل و ³⁴⁸ ل و ³⁴⁹ ل و ³⁵⁰ ل و ³⁵¹ ل و ³⁵² ل و ³⁵³ ل و ³⁵⁴ ل و ³⁵⁵ ل و ³⁵⁶ ل و ³⁵⁷ ل و ³⁵⁸ ل و ³⁵⁹ ل و ³⁶⁰ ل و ³⁶¹ ل و ³⁶² ل و ³⁶³ ل و ³⁶⁴ ل و ³⁶⁵ ل و ³⁶⁶ ل و ³⁶⁷ ل و ³⁶⁸ ل و ³⁶⁹ ل و ³⁷⁰ ل و ³⁷¹ ل و ³⁷² ل و ³⁷³ ل و ³⁷⁴ ل و ³⁷⁵ ل و ³⁷⁶ ل و ³⁷⁷ ل و ³⁷⁸ ل و ³⁷⁹ ل و ³⁸⁰ ل و ³⁸¹ ل و ³⁸² ل و ³⁸³ ل و ³⁸⁴ ل و ³⁸⁵ ل و ³⁸⁶ ل و ³⁸⁷ ل و ³⁸⁸ ل و ³⁸⁹ ل و ³⁹⁰ ل و ³⁹¹ ل و ³⁹² ل و ³⁹³ ل و ³⁹⁴ ل و ³⁹⁵ ل و ³⁹⁶ ل و ³⁹⁷ ل و ³⁹⁸ ل و ³⁹⁹ ل و ⁴⁰⁰ ل و ⁴⁰¹ ل و ⁴⁰² ل و ⁴⁰³ ل و ⁴⁰⁴ ل و ⁴⁰⁵ ل و ⁴⁰⁶ ل و ⁴⁰⁷ ل و ⁴⁰⁸ ل و ⁴⁰⁹ ل و ⁴¹⁰ ل و ⁴¹¹ ل و ⁴¹² ل و ⁴¹³ ل و ⁴¹⁴ ل و ⁴¹⁵ ل و ⁴¹⁶ ل و ⁴¹⁷ ل و ⁴¹⁸ ل و ⁴¹⁹ ل و ⁴²⁰ ل و ⁴²¹ ل و ⁴²² ل و ⁴²³ ل و ⁴²⁴ ل و ⁴²⁵ ل و ⁴²⁶ ل و ⁴²⁷ ل و ⁴²⁸ ل و ⁴²⁹ ل و ⁴³⁰ ل و ⁴³¹ ل و ⁴³² ل و ⁴³³ ل و ⁴³⁴ ل و ⁴³⁵ ل و ⁴³⁶ ل و ⁴³⁷ ل و ⁴³⁸ ل و ⁴³⁹ ل و ⁴⁴⁰ ل و ⁴⁴¹ ل و ⁴⁴² ل و ⁴⁴³ ل و ⁴⁴⁴ ل و ⁴⁴⁵ ل و ⁴⁴⁶ ل و ⁴⁴⁷ ل و ⁴⁴⁸ ل و ⁴⁴⁹ ل و ⁴⁵⁰ ل و ⁴⁵¹ ل و ⁴⁵² ل و ⁴⁵³ ل و ⁴⁵⁴ ل و ⁴⁵⁵ ل و ⁴⁵⁶ ل و ⁴⁵⁷ ل و ⁴⁵⁸ ل و ⁴⁵⁹ ل و ⁴⁶⁰ ل و ⁴⁶¹ ل و ⁴⁶² ل و ⁴⁶³ ل و ⁴⁶⁴ ل و ⁴⁶⁵ ل و ⁴⁶⁶ ل و ⁴⁶⁷ ل و ⁴⁶⁸ ل و ⁴⁶⁹ ل و ⁴⁷⁰ ل و ⁴⁷¹ ل و ⁴⁷² ل و ⁴⁷³ ل و ⁴⁷⁴ ل و ⁴⁷⁵ ل و ⁴⁷⁶ ل و ⁴⁷⁷ ل و ⁴⁷⁸ ل و ⁴⁷⁹ ل و ⁴⁸⁰ ل و ⁴⁸¹ ل و ⁴⁸² ل و ⁴⁸³ ل و ⁴⁸⁴ ل و ⁴⁸⁵ ل و ⁴⁸⁶ ل و ⁴⁸⁷ ل و ⁴⁸⁸ ل و ⁴⁸⁹ ل و ⁴⁹⁰ ل و ⁴⁹¹ ل و ⁴⁹² ل و ⁴⁹³ ل و ⁴⁹⁴ ل و ⁴⁹⁵ ل و ⁴⁹⁶ ل و ⁴⁹⁷ ل و ⁴⁹⁸ ل و ⁴⁹⁹ ل و ⁵⁰⁰ ل و ⁵⁰¹ ل و ⁵⁰² ل و ⁵⁰³ ل و ⁵⁰⁴ ل و ⁵⁰⁵ ل و ⁵⁰⁶ ل و ⁵⁰⁷ ل و ⁵⁰⁸ ل و ⁵⁰⁹ ل و ⁵¹⁰ ل و ⁵¹¹ ل و ⁵¹² ل و ⁵¹³ ل و ⁵¹⁴ ل و ⁵¹⁵ ل و ⁵¹⁶ ل و ⁵¹⁷ ل و ⁵¹⁸ ل و ⁵¹⁹ ل و ⁵²⁰ ل و ⁵²¹ ل و ⁵²² ل و ⁵²³ ل و ⁵²⁴ ل و ⁵²⁵ ل و ⁵²⁶ ل و ⁵²⁷ ل و ⁵²⁸ ل و ⁵²⁹ ل و ⁵³⁰ ل و ⁵³¹ ل و ⁵³² ل و ⁵³³ ل و ⁵³⁴ ل و ⁵³⁵ ل و ⁵³⁶ ل و ⁵³⁷ ل و ⁵³⁸ ل و ⁵³⁹ ل و ⁵⁴⁰ ل و ⁵⁴¹ ل و ⁵⁴² ل و ⁵⁴³ ل و ⁵⁴⁴ ل و ⁵⁴⁵ ل و ⁵⁴⁶ ل و ⁵⁴⁷ ل و ⁵⁴⁸ ل و ⁵⁴⁹ ل و ⁵⁵⁰ ل و ⁵⁵¹ ل و ⁵⁵² ل و ⁵⁵³ ل و ⁵⁵⁴ ل و ⁵⁵⁵ ل و ⁵⁵⁶ ل و ⁵⁵⁷ ل و ⁵⁵⁸ ل و ⁵⁵⁹ ل و ⁵⁶⁰ ل و ⁵⁶¹ ل و ⁵⁶² ل و ⁵⁶³ ل و ⁵⁶⁴ ل و ⁵⁶⁵ ل و ⁵⁶⁶ ل و ⁵⁶⁷ ل و ⁵⁶⁸ ل و ⁵⁶⁹ ل و ⁵⁷⁰ ل و ⁵⁷¹ ل و ⁵⁷² ل و ⁵⁷³ ل و ⁵⁷⁴ ل و ⁵⁷⁵ ل و ⁵⁷⁶ ل و ⁵⁷⁷ ل و ⁵⁷⁸ ل و ⁵⁷⁹ ل و ⁵⁸⁰ ل و ⁵⁸¹ ل و ⁵⁸² ل و ⁵⁸³ ل و ⁵⁸⁴ ل و ⁵⁸⁵ ل و ⁵⁸⁶ ل و ⁵⁸⁷ ل و ⁵⁸⁸ ل و ⁵⁸⁹ ل و ⁵⁹⁰ ل و ⁵⁹¹ ل و ⁵⁹² ل و ⁵⁹³ ل و ⁵⁹⁴ ل و ⁵⁹⁵ ل و ⁵⁹⁶ ل و ⁵⁹⁷ ل و ⁵⁹⁸ ل و ⁵⁹⁹ ل و ⁶⁰⁰ ل و ⁶⁰¹ ل و ⁶⁰² ل و ⁶⁰³ ل و ⁶⁰⁴ ل و ⁶⁰⁵ ل و ⁶⁰⁶ ل و ⁶⁰⁷ ل و ⁶⁰⁸ ل و ⁶⁰⁹ ل و ⁶¹⁰ ل و ⁶¹¹ ل و ⁶¹² ل و ⁶¹³ ل و ⁶¹⁴ ل و ⁶¹⁵ ل و ⁶¹⁶ ل و ⁶¹⁷ ل و ⁶¹⁸ ل و ⁶¹⁹ ل و ⁶²⁰ ل و ⁶²¹ ل و ⁶²² ل و ⁶²³ ل و ⁶²⁴ ل و ⁶²⁵ ل و ⁶²⁶ ل و ⁶²⁷ ل و ⁶²⁸ ل و ⁶²⁹ ل و ⁶³⁰ ل و ⁶³¹ ل و ⁶³² ل و ⁶³³ ل و ⁶³⁴ ل و ⁶³⁵ ل و ⁶³⁶ ل و ⁶³⁷ ل و ⁶³⁸ ل و ⁶³⁹ ل و ⁶⁴⁰ ل و ⁶⁴¹ ل و ⁶⁴² ل و ⁶⁴³ ل و ⁶⁴⁴ ل و ⁶⁴⁵ ل و ⁶⁴⁶ ل و ⁶⁴⁷ ل و ⁶⁴⁸ ل و ⁶⁴⁹ ل و ⁶⁵⁰ ل و ⁶⁵¹ ل و ⁶⁵² ل و ⁶⁵³ ل و ⁶⁵⁴ ل و ⁶⁵⁵ ل و ⁶⁵⁶ ل و ⁶⁵⁷ ل و ⁶⁵⁸ ل و ⁶⁵⁹ ل و ⁶⁶⁰ ل و ⁶⁶¹ ل و ⁶⁶² ل و ⁶⁶³ ل و ⁶⁶⁴ ل و ⁶⁶⁵ ل و ⁶⁶⁶ ل و ⁶⁶⁷ ل و ⁶⁶⁸ ل و ⁶⁶⁹ ل و ⁶⁷⁰ ل و ⁶⁷¹ ل و ⁶⁷² ل و ⁶⁷³ ل و ⁶⁷⁴ ل و ⁶⁷⁵ ل و ⁶⁷⁶ ل و ⁶⁷⁷ ل و ⁶⁷⁸ ل و ⁶⁷⁹ ل و ⁶⁸⁰ ل و ⁶⁸¹ ل و ⁶⁸² ل و ⁶⁸³ ل و ⁶⁸⁴ ل و ⁶⁸⁵ ل و ⁶⁸⁶ ل و ⁶⁸⁷ ل و ⁶⁸⁸ ل و ⁶⁸⁹ ل و ⁶⁹⁰ ل و ⁶⁹¹ ل و ⁶⁹² ل و ⁶⁹³ ل و ⁶⁹⁴ ل و ⁶⁹⁵ ل و ⁶⁹⁶ ل و ⁶⁹⁷ ل و ⁶⁹⁸ ل و ⁶⁹⁹ ل و ⁷⁰⁰ ل و ⁷⁰¹ ل و ⁷⁰² ل و ⁷⁰³ ل و ⁷⁰⁴ ل و ⁷⁰⁵ ل و ⁷⁰⁶ ل و ⁷⁰⁷ ل و ⁷⁰⁸ ل و ⁷⁰⁹ ل و ⁷¹⁰ ل و ⁷¹¹ ل و ⁷¹² ل و ⁷¹³ ل و ⁷¹⁴ ل و ⁷¹⁵ ل و ⁷¹⁶ ل و ⁷¹⁷ ل و ⁷¹⁸ ل و ⁷¹⁹ ل و ⁷²⁰ ل و ⁷²¹ ل و ⁷²² ل و ⁷²³ ل و ⁷²⁴ ل و ⁷²⁵ ل و ⁷²⁶ ل و ⁷²⁷ ل و ⁷²⁸ ل و ⁷²⁹ ل و ⁷³⁰ ل و ⁷³¹ ل و ⁷³² ل و ⁷³³ ل و ⁷³⁴ ل و ⁷³⁵ ل و ⁷³⁶ ل و ⁷³⁷ ل و ⁷³⁸ ل و ⁷³⁹ ل و ⁷⁴⁰ ل و ⁷⁴¹ ل و ⁷⁴² ل و ⁷⁴³ ل و ⁷⁴⁴ ل و ⁷⁴⁵ ل و ⁷⁴⁶ ل و ⁷⁴⁷ ل و ⁷⁴⁸ ل و ⁷⁴⁹ ل و ⁷⁵⁰ ل و ⁷⁵¹ ل و ⁷⁵² ل و ⁷⁵³ ل و ⁷⁵⁴ ل و ⁷⁵⁵ ل و ⁷⁵⁶ ل و ⁷⁵⁷ ل و ⁷⁵⁸ ل و ⁷⁵⁹ ل و ⁷⁶⁰ ل و ⁷⁶¹ ل و ⁷⁶² ل و ⁷⁶³ ل و ⁷⁶⁴ ل و ⁷⁶⁵ ل و ⁷⁶⁶ ل و ⁷⁶⁷ ل و ⁷⁶⁸ ل و ⁷⁶⁹ ل و ⁷⁷⁰ ل و ⁷⁷¹ ل و ⁷⁷² ل و ⁷⁷³ ل و ⁷⁷⁴ ل و ⁷⁷⁵ ل و ⁷⁷⁶ ل و ⁷⁷⁷ ل و ⁷⁷⁸ ل و ⁷⁷⁹ ل و ⁷⁸⁰ ل و ⁷⁸¹ ل و ⁷⁸² ل و ⁷⁸³ ل و ⁷⁸⁴ ل و ⁷⁸⁵ ل و ⁷⁸⁶ ل و ⁷⁸⁷ ل و ⁷⁸⁸ ل و ⁷⁸⁹ ل و ⁷⁹⁰ ل و ⁷⁹¹ ل و ⁷⁹² ل و ⁷⁹³ ل و ⁷⁹⁴ ل و ⁷⁹⁵ ل و ⁷⁹⁶ ل و ⁷⁹⁷ ل و ⁷⁹⁸ ل و ⁷⁹⁹ ل و ⁸⁰⁰ ل و ⁸⁰¹ ل و ⁸⁰² ل و ⁸⁰³ ل و ⁸⁰⁴ ل و ⁸⁰⁵ ل و ⁸⁰⁶ ل و ⁸⁰⁷ ل و ⁸⁰⁸ ل و ⁸⁰⁹ ل و ⁸¹⁰ ل و ⁸¹¹ ل و ⁸¹² ل و ⁸¹³ ل و ⁸¹⁴ ل و ⁸¹⁵ ل و ⁸¹⁶ ل و ⁸¹⁷ ل و ⁸¹⁸ ل و ⁸¹⁹ ل و ⁸²⁰ ل و ⁸²¹ ل و ⁸²² ل و ⁸²³ ل و ⁸²⁴ ل و ⁸²⁵ ل و ⁸²⁶ ل و ⁸²⁷ ل و ⁸²⁸ ل و ⁸²⁹ ل و ⁸³⁰ ل و ⁸³¹ ل و ⁸³² ل و ⁸³³ ل و ⁸³⁴ ل و ⁸³⁵ ل و ⁸³⁶ ل و ⁸³⁷ ل و ⁸³⁸ ل و ⁸³⁹ ل و ⁸⁴⁰ ل و ⁸⁴¹ ل و ⁸⁴² ل و ⁸⁴³ ل و ⁸⁴⁴ ل و ⁸⁴⁵ ل و ⁸⁴⁶ ل و ⁸⁴⁷ ل و ⁸⁴⁸ ل و ⁸⁴⁹ ل و ⁸⁵⁰ ل و ⁸⁵¹ ل و ⁸⁵² ل و ⁸⁵³ ل و ⁸⁵⁴ ل و ⁸⁵⁵ ل و ⁸⁵⁶ ل و ⁸⁵⁷ ل و ⁸⁵⁸ ل و ⁸⁵⁹ ل و ⁸⁶⁰ ل و ⁸⁶¹ ل و ⁸⁶² ل و ⁸⁶³ ل و ⁸⁶⁴ ل و ⁸⁶⁵ ل و ⁸⁶⁶ ل و ⁸⁶⁷ ل و ⁸⁶⁸ ل و ⁸⁶⁹ ل و ⁸⁷⁰ ل و ⁸⁷¹ ل و ⁸⁷² ل و ⁸⁷³ ل و ⁸⁷⁴ ل و ⁸⁷⁵ ل و ⁸⁷⁶ ل و ⁸⁷⁷ ل و ⁸⁷⁸ ل و ⁸⁷⁹ ل و ⁸⁸⁰ ل و ⁸⁸¹ ل و ⁸⁸² ل و ⁸⁸³ ل و ⁸⁸⁴ ل و ⁸⁸⁵ ل و ⁸⁸⁶ ل و ⁸⁸⁷ ل و ⁸⁸⁸ ل و ⁸⁸⁹ ل و ⁸⁹⁰ ل و ⁸⁹¹ ل و ⁸⁹² ل و ⁸⁹³ ل و ⁸⁹⁴ ل و ⁸⁹⁵ ل و ⁸⁹⁶ ل و ⁸⁹⁷ ل و ⁸⁹⁸ ل و ⁸⁹⁹ ل و ⁹⁰⁰ ل و ⁹⁰¹ ل و ⁹⁰² ل و ⁹⁰³ ل و ⁹⁰⁴ ل و ⁹⁰⁵ ل و ⁹⁰⁶ ل و ⁹⁰⁷ ل و ⁹⁰⁸ ل و ⁹⁰⁹ ل و ⁹¹⁰ ل و ⁹¹¹ ل و ⁹¹² ل و ⁹¹³ ل و ⁹¹⁴ ل و ⁹¹⁵ ل و ⁹¹⁶ ل و ⁹¹⁷ ل و ⁹¹⁸ ل و ⁹¹⁹ ل و ⁹²⁰ ل و ⁹²¹ ل و ⁹²² ل و ⁹²³ ل و ⁹²⁴ ل و ⁹²⁵ ل و ⁹²⁶ ل و ⁹²⁷ ل و ⁹²⁸ ل و ⁹²⁹ ل و ⁹³⁰ ل و ⁹³¹ ل و ⁹³² ل و ⁹³³ ل و ⁹³⁴ ل و ⁹³⁵ ل و ⁹³⁶ ل و ⁹³⁷ ل و ⁹³⁸ ل و ⁹³⁹ ل و ⁹⁴⁰ ل و ⁹⁴¹ ل و ⁹⁴² ل و ⁹⁴³ ل و ⁹⁴⁴ ل و ⁹⁴⁵ ل و ⁹⁴⁶ ل و ⁹⁴⁷ ل و ⁹⁴⁸ ل و ⁹⁴⁹ ل و ⁹⁵⁰ ل و ⁹⁵¹ ل و ⁹⁵² ل و ⁹⁵³ ل و ⁹⁵⁴ ل و ⁹⁵⁵ ل و ⁹⁵⁶ ل و ⁹⁵⁷ ل و ⁹⁵⁸ ل و ⁹⁵⁹ ل و ⁹⁶⁰ ل و ⁹⁶¹ ل و ⁹⁶² ل و ⁹⁶³ ل و ⁹⁶⁴ ل و ⁹⁶⁵ ل و ⁹⁶⁶ ل و ⁹⁶⁷ ل و ⁹⁶⁸ ل و ⁹⁶⁹ ل و ⁹⁷⁰ ل و ⁹⁷¹ ل و ⁹⁷² ل و ⁹⁷³ ل و ⁹⁷⁴ ل و ⁹⁷⁵ ل و ⁹⁷⁶ ل و ⁹⁷⁷ ل و ⁹⁷⁸ ل و ⁹⁷⁹ ل و ⁹⁸⁰ ل و ⁹⁸¹ ل و ⁹⁸² ل و ⁹⁸³ ل و ⁹⁸⁴ ل و ⁹⁸⁵ ل و ⁹⁸⁶ ل و ⁹⁸⁷ ل و ⁹⁸⁸ ل و ⁹⁸⁹ ل و ⁹⁹⁰ ل و ⁹⁹¹ ل و ⁹⁹² ل و ⁹⁹³ ل و ⁹⁹⁴ ل و ⁹⁹⁵ ل و ⁹⁹⁶ ل و ⁹⁹⁷ ل و ⁹⁹⁸ ل و ⁹⁹⁹ ل و ¹⁰⁰⁰ ل و

⁴ CH, 686, 12 باری ⁵ CH, 63a, 1 و CA, 65a, 3 ملک میسن

بر دلربا و حسن الینک شاهی لطف اید^۱
 اولمشد^۲ بن کداسنه مهمان کچن کجه
 دلبرخیالی شوقی ایلله یاندی صبحه دک
 بر آغ اوزره شمع شبستان کچن کجه
 زین اتمشیدی مجلسی حسنی لطافتی
 اول خط و خال و زلف پریشان کچن کجه
 بر غنچه لعل شوقنه مستانه کرم اولوب
 چاک اتمشید^۳ مهری کریبان کچن کجه

145

80a

ایلدک یاریلله صحرای سیران بوکجه
 واجب اولدر بکا شکرانه ویرم جان بوکجه
 دولت آتینه سوار اولمشد^۱ برنجه یار
 بزوم اولیشدی باشند بشه میدان^۲ بوکجه^۱
 تیغ قهریله رقیبک ایکی چلدق^۲ باشن
 آلمز دیدی بلی طویلده چوکان بوکجه
 ظاهر ایتدی رختی زلفی سحابن کو تروب
 یارلق ائد^۳ بزومله مه تابان بوکجه
 مست ایدم عشقی میندن دخی پر یاده ضوب
 جرعه لعلی بنی ایلدی حیران بوکجه
 مدعی یارمی منع ایتکه جهد ایتد^۴ ولی
 آرد وریادی نه دیرسن آنی شیطان بوکجه^۳

^۱ Л, 60a, 2   ^۲ Л, 60a, 3   ^۳ Л, 60a, 6   ^۴

آتش غمده کباب اولدے جگر دونه دونه
 کوکلره چقدی د خانمله شرر دونه دونه
 جان فراقکله قتیل اولدے کوکل خانه سنه
 تن خیالکله فتر اولدے یز دونه دونه
 خاکپایوکه یوزن سورمکیچون شمس و قمر
 سرکویوکه کلور شام و سحر دونه دونه
 قشوقه بکزمکیچون سنگ ای زهره جبین¹
 کندوزن طوتدے هلال اتدے قمر دونه دونه
 جان جانبازنی کور لعلکه ایرشمک ایچون
 ریسمان سرزلفکدن اینر دونه دونه
 دوشلی شوقی خیالی لبنک مهری دله
 آتشی غمده کباب² اولدے جگر دونه دونه

ال ویرمش ایدے خوش³ بزه دوران کچن کجه
 هم صحبتیدے دلبر و جانان کچن کجه
 ظلمت شبندے قلمش ایدم خیلی دردله
 کردی آلمه برمه تابان کچن کجه

¹ Л, 596, 8 زهره چین ² СУ, 596, 11 کتاب ³ Л, 596, 12 خوش оп.

زخلرے باغندہ کچدے عمر مرزایو ایله
 او مرز شفتا لودن که که آکاشدن کرد
 کلستانده غنچه لعلن کوردی یارک لاله چون
 طغله دوستوب دیدے یا هوسکا شمدن کرد
 مهریه وصلی جیبینک میسراولدی چون
 یولنه جان ویرمک آساندر آکاشدن کرد

¹⁴²
 نجه زلف و نجه مو عنبر کیسودر¹ بو
 وارسه سنبل و ریحانه ویرن بودر بو
 بر نظرده نجه عاشقاری فرهادایلر
 نجه شیرین نجه دلبر نجه مه رودر بو
 چشمی صلمش دلی زلفی خمنه طویکجان
 الله الله نجه عیارنه جادودر بو
 ساکه آل اته سون آلدننه ای دل غمره سنه
 دللری صیدا دیچی کوزلری آهودر بو
 دقت ایله نظر اتمکدن آکا انجلدم
 بلمه دم داخی میاننی ویا خود مودر بو³
 دیر کوردن اول صنم⁴ لاله زخی بر بر نه
 مهری بیچاره⁵ آشفته قلن بودر بو

CH,626
 CA,846

596

¹ CH,626,6 سارادر   ^{2*} Л,596,1 صقن   ³ CA,646,12

.یاش دکلر، کوزم اقتدوقی قدن کوریمیک

سروایا غینه یوزن سورمکچون صودر بو

⁴ CH,626,11 π   CA,65a,1   صفتی

چون پرده سنی کشف اید کل بلبله قرشو
 بلبل دخی جان ویرسه¹ عجیبی کله قرشو
 ترک دل و جان ایلدم ای دوست ره کرده
 کته گه کرم ایت بصی قدمک اوپوله قرشو
 زلفک صنبا هر یکا جانلر قلور افشان
 دپرته صبا زلفکی کر سنبله قرشو
 عاشق لک اکلمه کل ای روح روانم
 سینی سوه نک یوزنه باری کله قرشو
 مهر کرده سنک بر کون ایا ماه لقا آه
 فاش ایلیر سترکی مهری ایله قرشو

کوی جانان چون یتر مسکن بکا شدن کرو
 یوری زاهد جتوکی وار سکا شدن کرو
 شعله یارک جبالله مشرف² اولوشون
 ایمده ای مه وار قلورسک³ قال طکاشدن کرو
 کوردی بنی زلفنی دلبر دشینه آله چون
 بلدم آنک میلی وار بندن یکا شدن کرو
 لطف ایله جانان چقردی غم بلاسندن بن
 غصه چکم صارینورسم⁴ بوریا شدن کرو⁵

مهر CH, 62a, 5 * تنور CH, 62a, 5 و CA, 64a, 7 ویرسه 1 ل, 59a, 1

оп. کرو CA, 64a, 9 5 صرلنورسم CH, 62a, 7 و CA, 64a, 9 4 قلورسک

رحم ایدم برکون د مش بیچاره مهریه حبیب
 بوکلای صقله سن یارت یلان اولمه دن
 حرف الواو

139

CH,616
 CA,636

بوکون بر غنچه فم کوردم دیدم کیم هی نه جاندر بو
 ددیله¹ بو رخ زیبای صورمه² اوزکه جاندر بو
 دوشدن لبلرک عکسی بو جام دیده مه جانا³
 کورنلر دیر قباغومی که صافی طولوقاندر بو
 دیدم⁴ قدام خیالینی درونی⁵ دله محکم طوت
 دیدم کم بر الف کیمی بو جان ایچره نهاند⁶ بو
 دیدم شکرانه وصلم چون ویراؤل باش و جان دیدم
 یولنده اولدو کم چوقدن یولکده درمیاند⁷ بو
 مژک تیرنی سینمدن دریغ ایتمه که اولدن
 خدنک⁸ غمزه⁹ دبلرلر چون بر نشاند¹⁰ بو
 کتور باد صبا لطف ایت جیبک زلفی بوسیدن¹¹
 دلی مجروحمه زیرا بغایت ارمغاندر بو
 کورب اغماض عین ایتمه کمینه مهری جانا
 ره عشقکه جان ویرر سنک خیلی زماندر بو

ناکا² CH,616,10 و CA,636,11 صورمه بو رخ زیبای¹ CH,616,9*

CH,616,11 دیدم⁴ Л,586,12 درونی⁵ CH,616,13 و CA,64a,2

زلفدنک بوی⁶ CH,62a,1 خدنکی

قنده بقسک خاردر بغرینه باصن غنچه
 عاجز اولدم دوستلر وارماغه برکلزاره بن
 خار غیرت پاره لور برآنده بیک کز جیکرم
 کند ولوکمله می همد اولدم آه وزاره بن
 لپلرم سرن دهانندن چقرماسون دیمش
 سروردم بوسری هیچ فاش ایتیم دیاره بن
 یوز چورر بنی کوردکچه رقیبه میل اید
 سودکدن غیری بلم نیلدم اول یاره بن
 زلفنه دلبر بنی عهد ایلمش بردار ایده
 راضیم بیک جانله اصلمغه اول داره بن
 خلق ایچنده مهریم عشاق ایچنده مبتدل
 یارقتنده عاجز و آواره و بیچاره بن

586

138

یوغمش چونکم نصیبم وصل جانان اولمه دن
 ال یودم بشدن کرو دردیمه درمان اولمه دن
 حقه لعلدن اغیاره مفرحلو ویرور
 بن ارفدن اولمشمد آکه خیران اولمه دن
 هجرایله یاند کوبینده قلبد جانندن اثر
 آشتی تنور غمده سینه بریان اولمه دن
 اولالی شیداسی بر دژه کناهم بلمزم
 هرنه دیرسه دلبرک امرینه فرمان اولمه دن

کمه لردل خسته اولوب دوشسون ياردن جدا
 کمسنگ شهرند عالم کوزمه طار^۱ اولمه سون
 کمه لارک کل کبی یاری یوزینه کلمه سون
 کمه لربلبل کبی فریاد ایدوب زار اولمه سون
 دیلم حق حضرتندن مهری کبی دوستم
 کیجه کوندز زاری قل یارک سکایار اولمه سون

136

نوله دلبر لطف ایدوب یاد اتسه بر بیچاره سن CH,606
 CA,626
 کورسه تیر غمه سندن دلده یوز یوز یارده سن
 چشم خونریزک الندن کیمه فریاد ایده^۲ سن
 کیم ایچر قانومی هر دم کوزلمز آواره سن
 دود آمدن اثر تابيله سن عاشق لک
 کورده سن کل صفحه کک اوستنده خطک قاره سن
 یا طوکدن دور ایدم جانا رقیبی کلبی بن
 یا یدورم برکون آکا لقمه لقمه پاره سن
 یولنه جان ویرمک ایملش مهری آنجق چاره سی
 یاریچون اغیاره^۳ واروب نیجه بریلواره سن

137

نیجه بر عزت ایده^۴ سن یاریچون اغیاره بن
 نیجه بریلوارین برکول ایچون بیک خاره سن

^۱ Л,58a,3 دار ^۲ CH,606,6 и CA,626,7 ایده یم

^۳ Л,58a,12 یار اغیاره برکون ^۴ Л,58a,13 ایچون оп.

شبهه سز نادان و ابتر جلف و بی ادراکدر
 اهل شعر ایچره سنی یک کورمین سلماندن
 سن یلانندن خاشتی عاشوت کچرسن مهریه
 ثم والله سنی مهری سور اوغلانندن

134

CH,61a
CA,63a

کم کوردسه دیو سر زلفینک ای غنچه دهن
 بغلمش مشکین رسنلر نانه آهو ختن
 که ککه اول سرو سهی سیر اندوکنجه باغده
 خاکپایینه یوزک سور بندن ای سرو سمن
 سنوک ایلله دلبرای عالم قهولزارددر
 کورینور سن سز² کوزومه دوستم هر کل دکن
 چون دمی³ عیسی کبی عشقک درلدرمش اولی
 کلمینجه باشومه بله ادم اول نسنه ئی بن
 مهرینک بیک جانله کتده دلی بیچاره سی
 شام زلفنده حبیبک طوتده اول مسکین⁴ وطن

135

58a

کمسر بنجلین عشقه کرفتار اولمه سون
 کمسنگ بنجلین سودکی اغیار اولمه سون
 کمسنگ یاری کوزندن دور اولوب یاد اولمه سون⁵
 کمسه لر غم خانه سنده چار و ناچار اولمه سون

¹ CH,61a,5 رشلر ² Л,576,14 سن ³ Л,576,15 دمی он.

⁴ CH,61a,10 مشکین ⁵ Л,58a,2 اولمه دن

جان و دل نقدینی جانان یولنه خرج ایلدم
 خوش صفا سوردم جهانده الده وارم واریکن¹
 سینمک کنجینه سندن اکسک اولمز لعل و دُر
 مفلس اولمز دل نه غم بو اشکبارم واریکن
 نلیرم بر عز و جاهی یا جهانک رفعتن
 ایتلر یله آشیکنده اعتبارم واریکن
 چلمشیدم طاشه بن ناموس و عارم شیشه سن 576
 عالم ایچره غیرتم خلق ایچره عارم واریکن
 مهربی بی اختیار اتمشدک ای دلدار من
 بشده عقلوم و اَلُومده اختیارم واریکن

133

کلد چون غرا غزل لر بیزه اول جانان دن
 عیسی و مش ایردی نفس بن مرده جسمه جانک
 اولد شیرین لعلنک فرهادی دل آشفته سی
 کچیسر جان و جهان دن کچیسر آندن
 فرقتدن قامت حلقه آتشم خاتم کبی
 باشمه سنک ملامت المشم مرجاندن
 رخلرک کلزار نه ارد کجه جانا باد صبح
 عالی خوش بو طوتر اول سنبیل وریچاندن
 کوره لی کوپکده جانم سن کوزلر شاهنی
 قلمدی رضوانه میلم کچشم غلمان دن

¹ Л, 57a, 15

داریکن он.

² Л, 57б, 5 اول

اکسک قومدک مہرپیہ سن جوروجفادہ
بر یار وفاداری بولاینبی نہ دیوسن

131

قندہ وارم صچلرک کبی کمندم واریکن
حلقہ زلفک کبی بوینمده بندم واریکن
طوبیہ میل ایتہزن بن سدرہ حق دوستم
منتہا قدک کبی سرو بلندم واریکن
خوبلر ایچہ کر شہ دورآنسہ بندہ اولہزم
اہل حسن ایچہ سنک کبی افندم واریکن
بلبرک ذکری یتر دل طوطینک شکری
نیلرین قندہ دہانم طوی قندم واریکن
دلہ غم کوزمده نم سینمده آتش ہر زیان
کیمہ دردم یانہ یں بن کندوکندم واریکن
وصلن استوسک ای دل دلبر غمیلہ خرم اول
کمی کوٹش ایتہ بزم بویلہ پنم واریکن
شادم اول دلبر دمشکیم کیسیہ رحم ایتہزم
مہری کبی بر بلاکش دردمندم واریکن

132

کلشنہ میل ایتہزم کل کبی یارم واریکن
بلبلی کوٹش ایتہزم آھیلہ زارم واریکن
سروہ باش ایند رمزم طوبایہ بوینم اکہزم
منتہا قدک کبی رعنا چارم واریکن

الله الدای شکار ایلیه لم
 مجلسه جمع ایده لم کوزلر آهوسورسون
 خواجه وصلت قیوسن کمسه چون آسان آچه مز
 عمر نقدن ویره لم وصلی یولنده چوروسون
 غنچه لر بزمنه اول زاغ رقیبی قومه سن
 دیده لم کلشنی بلبلره هردم قوروسون
 سیله لم لعل مین اول بت عتاره لک
 بو حسد دن دلی اغزند رقیبک قوروسون
 زاهد ساکه بهشت مهریه دیدار کرک
 آکا محبوبی یتر ساکه جنانک حورسون¹

130

عشق مینی اله آلایینی نه دیرسن CH,596
 غیرت کلمین صویه صالایینی² نه دیرسن CA,616
 دل صقله دوغنی شیشه عاری طشه جانا
 هنکامه³ عشقکده چالایینی نه دیرسن
 قنلویشم ای دوست سنک⁴ راه غمکده
 دل زورقی غرق اولدک طالایینی نه دیرسن
 طوتوزسک ألوم لطفک ایله قلدیم ایقده 57a
 جانا دمیدر یوخسه اولایینی نه دیرسن
 محراب قشک طاقی درر قبله جانم
 دل قبله سنه سجده قلاینی نه دیرسن

¹ Л,586,13 خورسون ² CH,596,4 и CA,616,5 صایینی

³ Л,586,15 и СУ,586,16 سنکامه ⁴ Л,586,16 سنک оп.

بیری اسکندر دوران برسی حیدر شاه

تیغ قهرینه بولارک دویمی برجب بدن
بولرک بری ملکدر بری فرشته عیان
که تماشایدر انلادی اول اراده کیدن
مهری مهن بولرک کورده مزالاکه قیب
نیله یالم کیشیه هر شی طالعدرایدن
عید اضحی نه مبارک کوند کوردم خوش
دولت آئینه سوار اولمش ایکی سمین بدن

128

دوشدم آیتله الدن قومدم یار اتکن 586
کرچه یارم قومدم بر نفس اغیار اتکن
اوللی عشق ایله شیرین لبک فهاد
دل دیوانه وطن ایلد طغلار اتکن
دکدم بر کوله بو طالعی یوق باشمی کور
طوترم بونجه زمان اولدیکه کلزار اتکن
مهری یار استویسک دامن اغیاره پیش
کُل آله کومزایمش طوتیجی خار اتکن
اول درل اول یقه سوزای دل اگر عارفک
خوبلرک قومه الدن هله زنه ار اتکن

129

ساقیا صحبتی کرم ایت قدحی صون یورسون
شویله قان مست اوللم عالمی حُمرت یورسون
ایچلم طورمه محبت ایغن طولو کتور
ال برایدوب آچلم دفتر عشرت دورسون

مکړه که فی اوله همدم فغانمه هر دم
 که اولبدورر یوره کی پاره پاره بن جلین¹
 کوکل اونده بو عاشق حبیبک اسمن
 یزوی اهیله² هر دواره بن جلین
 جهانہ کالہی مہری دؤ اردوکنده عجب
 خدا یرتدی آولابی ستاره بن جلین

126 دوست هجر کرد دمام بغوی قان ایلین CH,80a
 CA,82a
 لعل نابکدر صودرسم آگه درمان ایلین
 کلشنی حسنکده جانا کیجده لر تا صبحه دک
 درد ایلہ جان بلبلیدر آه وافغان ایلین
 اغلمقن منقطع اولمزدی چشم نیلیم
 قتلو یاشمدر رقیب و کلبی⁴ خدان ایلین
 کی حذر قل کوزلرندن خونیده دلبر لک⁵
 کونده بیک کزهی بودر ناحق پره قان ایلین⁶
 حسرت چاه زخندانکدر دکر وار یسه
 بو جهان کلشنلرین مہریه زندان ایلین

127 دولت آئینه سوار اولمش ایکی سمین بدن
 کوپیا خلق جهانہ بیوی جاندر⁷ بری تن

¹ CH,80a,14 и 806,1 порядок расположения этого бейта и последующего обратный. ² CH,80a,14 ایلہ ³ CH,806,3 یار آندہ اولہ

⁴ CH,80a,7 и CA,82a,8 رقیب کلب ⁵ CH,80a,8 и CA,82a,9 دل دلبرک

⁶ Л,56a,9 ایلین оп. ⁷ Л,56a,12 جاندر оп.

ره عشقکه ده نلر چکد و کم ای دوست بنم
 بله سن برکون اوله عشقه گرفتار اوله سن
 سوزومه اویمدک ای آصله سی دل دلوئم
 سر زلفینه آنک آخری بردار اوله سن
 سن که جان کلشنک برکل نورسته سپسن
 نه روادربو که هر خار و خسه یار اوله سن
 بنی آزاده ایکن عشقه گرفتار ایتدک
 کوره بن سنده بنم کیبی گرفتار اوله سن
 سن چقرودک بنی زلفینه او یوب بشدک ایل
 کوره بن سندخی بریولده که بردار اوله سن
 بد دعا اتمزم اتا که خدادن دلمرم
 بر سنک کیبی جفا کاره هوا دار اوله سن
 شمدک بر حالده اگیم ایلن دشمننه
 دیر که مهری کیبی سن دلخسیه کار اوله سن

125

خدا یرتدمی² آلا بد³ ستاره بن جلین CH, 80a
CA, 82a
 فلک کتوردمی⁴ آلا بختی قاره بن جلین
 جهانده چوقدره ابا بلاکش عاشق⁵ 56a
 کسسه اوغرمه دی آه وزاره بن جلین

¹ CH, 816, 8   حالد یوز   CA, 836, 8   حالد یوز

² CH, 80a, 12   یاراتدی   ³ CH, 80a, 12 و CA, 82a, 12   بی

⁴ CH, 80a, 12   کتوردی   ⁵ CH, 80a, 13 و CA, 826, 1   عاشق

قنده بر خوبی کور در سه بزدن آرتق جان ویرر
 عارفانه ذوق ایدوب زاهد ریا کوستومسون
 دوستلر^۱ بالله دک اول^۲ سود کم دلداره کیم
 مهریه جور ایدوب اغیار وفا کوستومسون

123

556
 CH,806
 CA,826

بژبنده سنه دشمن ایش باری^۴ اتمسون
 برخسته صحت استولیکن جانی کتمسون
 بازار عشق اچنده بنی هیچه صید^۵ یار
 آیاهه دوشد کسه یینلاره اتمه سون
 اول بی وفایه بالله آیت ای نسیم صبح
 عشقی شهید^۶ درد یله اولد^۷ اونته سون
 هر کیشی ایتدوکن بوجهانده^۸ بولور ولی
 بن بولمدم^۷ صقن بونی دشمن اشته سون
 بی قدره بوجهانده کمسنه کوکل ویروب
 مهری سنک کبی امکی ییله کتمه سون

124

CH,81a
 CA,83a

بن او مردم که سنی یار وفادار اوله سن
 نه بلیدم که بکوم بویله جفاکار اوله سن
 هله سن قاعد^۱ جورده آکسک قومه دک
 دوستلق حقی ایسه انجق اولار اوله سن

^۱ CH,80a,2 و CA,82a,4 درست ^۲ CH,80a,2 چوت ^۳ CH,80a,2 چوت
^۴ CH,806,12 و CA,826,12 بر ^۵ Там же یاری ^۶ CH,806,13 صلتدی
 CA,83a,1 صلتدی ^۷ CH,81a,1 و CA,83a,3 جہاندر ^۸ Там же بولدم
 دوب. اوش

نیچه بر هجر کله ایتم آهی چوقلر سودکم
 آهم اودی یقده مهر و ماهی چوقلر سودکم
 دورلو دورلو دلبرا جور و جفا کیله² بنی
 قصدک اولدرمک مدد بالله چوقلر سودکم
 هر نه یوزدن جور ایدرسک بن خویوز دوندرمز³
 سندخی حاضر کوره الله چوقلر سودکم
 دوستم لطف ایلکل اغیارله سیرایلمه
 دیوک اولماسون ملک همراهی چوقلر سودکم⁴
 هی حذر قل دوستم مهرینک آهندن صقن
 آهی آهندن کچر والله چوقلر سودکم
 حرف النون

ایرو دوشدو کم حییمدن خدا کوستومه سون
 اولدوغم سرو بلندمدن جدا کوستومه سون
 لعل نابندن بنی محروم قل سون راضیم
 دک⁵ رقیبه وصلی خوانندن عطا کوستومه سون
 یوزه یوز یاره مقابل اولمسون⁸ دک آیینه
 کند و اوزین کزلسون اول بی حیا کوستومه سون

¹ CH,59a,11 چوقدن ² CH,59a,12 جفا ایله ^{3*} CH,59a,13 و CA,616,1

⁴ CH,59a,14 و 596,1 этот бейт записан дважды. ⁵ CH,59a,14 و 596,1

⁶ CH,596,14 اولمسون оп. ⁷ CH,596,14 و CA,62a,2 ازنی ⁸ CH,596,14 و 596,1

یوزومی خاک ایده یں کتدوکی یوللاره حبیب
 سنی مسر ایده یں¹ بصدوغی طشلاره بشوم
 کوره دورسن بوکوزم باری اولنجه یوزنی
 کفنک بوینکه طاقوب وره یلواره بشوم
 بلزم بخت سیاهمله نجه آغلیه یں²
 سنی غم خانه لرنده یینه آواره بشوم
 مدعی نکته لرله صنمک غصه لری
 مهربی اولدوره برکون سنی قورتاره بشوم

120

55a
 CH,59a
 CA,61a

نکار رخلرنی لاله زاره بکزتدم
 بنفشه صچلرنی مشکباره بکزتدم
 جمالی کلشنی³ کورددم و دیدم الحق
 شکوفه ییله مزین بهاره بکزتدم
 چمنده قامتنی کورددم اول کلندامک
 کوزینی نوکس و بوین چناره بکزتدم
 سفینه دلی غرق ایدجک کوزم یاشی
 حبیب دامننی بن کناره بکزتدم
 دلنده شام و سحر مهرینک بودرذکری
 وفاسی یوق صنمی روزکاره بکزتدم

¹ CH,57a,2 و CA,59a,4 ایده ییم ² Л,546,15 آغلیه یں CH,57a,4

کلشنی CA,61a,6 کلشنی³ CH,59a,5 آغلا یایم CA,59a,6 آغلا ییدیم

دیدک بو دخی آشفته لومدن بریدیر
 سوژنورم یولکه بونجه زمان ایکی کوزم
 باغ حسنکده کوروب مدعی دیدهلوم
 اولدی قنلویاسش ایله شادروان ایکی کوزم
 کوزومک صولری هر جانبه باغی طولنور
 هر چی سیرایده سن سروروان ایکی کوزم
 کوزمه نور ایرش سون ینه کوکومه سرور
 کوره یم کون² یوزکی بردم امان ایکی کوزم
 خوبکن ایله وفا یولکه جانلرویرنه
 بویله قلمز بو کوزلکده هه مان ایکی کوزم
 بکا رحم ایسه کرک یار دیدم اغیاره
 مهری ایلمه بالله یلان ایکی کوزم

119

کورنجه درده اسیر اولدک ای بیچاره بشوم
 بولدم قلده سنک دردکه بر چاره بشوم
 طیرغک چونکه کوزک یاشیله یوغرلمش ازل
 بزاکا نیلیه لم ای یی زوسی قاره بشوم
 بی وفا یاره کوکل ویردم و بلمزک ایله
 کند و آلوم ایله آتدم سنی اودلاره بشوم
 وای اگر کولدره دشمنلرومی یار بکا
 قله لر طعنه طشیله سنی بیک یاره بشوم

CH,586
CA,586

¹ قیله CH,57a,1 ² کون П,546,5 ³ оп. ⁴ ایله П,546,3 оп.

بوکون که موسم کلدر چمنده بلبیل ایله
 خروش و ناله قلوب آه و زاری خوش کوره لم
 قومز کلک^۱ نده لم دامنیی الدن خار
 کلک^۱ رضا سیچون باد^۲ خاری خوش کوره لم
 یولوکه تحفه کتوردم بکم برجانی دیدم
 ددی کتورسن الی پوشده واری خوش کوره لم
 جهانی و جانی روان ایت یولینه مهر چید
 ایتیم دیمش سکا بو اعتباری خوش کوره لم

117

کوردم یوزوکی آهله افغاندن ال یودم
 صوردم لبوکی چشمه حیواندن ال یودم
 کوزم کوره لی سدره قدک منتها سنی
 جان کلشننده سرو خرا ماندن ال یودم
 غواص اولالی اول صنمک عشقی بحر نه
 بحر محیطه بقدم و عماندن ال یودم
 لعل لبکله دشلرکک وصفن ایشدوب
 حقا بودر که درله مرجاندن ال یودم
 اولدرمه سون ایکن دخی غمزک دی مهری
 بن خونی کوزلرک کوره لی خاندن ال یودم

118

کون یوزک اولدی کوزمدن که نهان ایکی کوزم
 مژه کو اولدی بکا اشبو جهان ایکی کوزم

546

^۱ CH,58a,4 و CA,60a,6 کوکل ^۲ Л и СУ,54a,9 ناری

کَلستانِ حسَنکی دور ایتمه چشمدن شها
 عندلیم کل یوزک شوقنده نالان استرم
 بوردل شوریده نک تحتند سلطان بولمغه
 بر سنک کیبی یوزی کل برک خندان استرم
 دوستم کو یکده بن خواره همان عَزت یتر
 ایتلرکله برکیجه کو یکده مهمان استرم
 غمزک تیرینه مهری سینه سن قلک نشان
 قاشلرک یاسینه جاناجانی قربان استرم

115

عمر وفا ایدریکن جهانی خوش کوره لم
 بهار فصلی ایرنجه خزانی خوش کوره لم
 کتوردی جور و جفا سن دله خیال حبیب
 بزه همیشه بودر ارمغانی خوش کوره لم
 نیچه سوالم آنی کم سوه اوغیریلری
 محبتی بزومیلله اولانی خوش کوره لم
 رقیبی کندویه محرم ایدندک عاشقی یاد²
 اول آنوکیله خوش اولسون بزانی خوش کوره لم
 نه کل قلورنه خوبلبل نه نوبهار و خزان
 جهانله کل ای مهری بوجانی خوش کوره لم

116

کتور کتور می ساقی بهاری خوش کوره لم
 ایرشدک وقت شکوفه کناری خوش کوره لم

54a
 CH,58a
 CA,60a

CH,58a
 CA,60a

¹ CH,58a,11 سوله CA,60a,12 سولم ² یار CH,58a,12

³ خانی CH,58a,13 و CA,60b,3

دلی بیتر یقه افندیچکم
جانی بیتر یقه افندیچکم
یوره کم یارده سنه وصلتک
مرهمندن یقه افندیچکم
نه چکر جورک ایله خسته دلم¹
حاله بر بقه² افندیچکم
چوقدن عشق³ الینه بنده
ویومشدر یقه افندیچکم
اونودرسک بلالو مهریی
سنی قوم حقه افندیچکم

CH,576
CA,596

536

دیدى جانان ترک قل یولمده جان دیدم بچشم
دیدم چشم خونیدر تزل اول همان دیدم بچشم
دیدم ابروی کهانم آتسه غمزم⁴ تیرینی
سینه کی هر دم آکا ایله نشان دیدم بچشم⁵
دیدم سرو قد مک کلسه خیالی دیده که
کوزلرک یاشن روان ایله روان دیدم بچشم
دیدم لعلم یادنه جان مجلسنده ماحضر
نوش قل دل ساغوندن طولوقان دیدم بچشم
دیدم کم کل ایتلرمدن یاد اولمه برفس
آستانم گوشه سنه طوت مکان دیدم بچشم
مهریه بر بوسه انعام ایت دیدم دلبر دیدم
سنه کل شکرانه تسلیم ایله جان دیدم بچشم

CH,576
CA,596

دوششم درد و که جانا درده درمان استرم
دوستم دردک یتر دردومه درمان استرم

¹ CH,576,4 и CA,596,5 دلک ² CH,576,4 بقسه

³ CH,576,5 и CA,596,8 عشقک ⁴ CA,596,10 غمزمک

⁵ В СН этот бейт опущен.

غمزاك پيكاني سينمده عياندن دوستم
 حالمز خود کون کبی سا که عياندن دوستم
 يولرکه جان ويرورم بونجه زماندن دوستم
 صادقم يولکده بن الله حقيچون بکم
 راضيم جانا کرک اغلت کرک کولدر بنی
 دوننرم سندن کرک در کور کرک اولدر بنی
 مهریم عشقکه داخی نیچه پیل یلدر بنی
 صادقم يولکده بن الله حقيچون بکم

111

دستکیر اول بو بن افتادیه ای کان کرم
 که کرم ذات اولنک شانیدر احسان کرم
 در کهک دار شفا اولدی چو بیمار لره
 سندن ایردی قمر درد اهلنه درمان کرم
 دل وجان خسته سنه لطفک ایلده علاج
 که ارور صحتنه لطفو کله آخی آن کرم
 عدلک آبی نوله دل تشنه لره ویرسه حیات
 که ویرر مرده یه عیسی نفسک جان کرم
 حقه منت قدمک بصبک یوزوم اوزره بودم
 حمد لله خوش ادیسرینه دوران کرم
 نور ایلده شهر اماسیته یی معور ایده سن
 یاپسر عدلک ایلده هر دل ویران کرم
 مهری افتاده یه رحم ایت دمدر لطف ایلده
 دستکیر اول آکا عدلکله کل ای کان کرم

حمد لله بنم حسنگده جییم مهرنگ
ساغری چشی لبک عکسیره قاندر لجرم

110

حسنگ اوستنده کی اول ماه حقیچون بکم
جان و دلدن بنده کم بن شاه حقیچون بکم
هر سحرگاه ایتدو کم بوآه حقیچون بکم
صادقم یولکده بن الله حقیچون بکم
قبله یوزکدن اولنجه یوزمی دوند رزم
ویرسه لر بر قبلوکه ایکی جهانی ویریم
کرچه آیلر یلر اولد بن یوزوکی کورمزم
صادقم یولکده بن الله حقیچون بکم
ایله دم سنی سولدن غیورلردن دل بری
دیمه دک برکون که می بیچاره مسکین کل بری
کونده بیک کرغمزک اوردسه یورکمه خنچر
صادقم یولکده بن الله حقیچون بکم
دوند رسم یوز یوزکدن قبله دن دوفسون یوزم
سندن ایروغه نظر قلسه درم چقسون کوزم
سنی سولدن بهی کافر سکا بودر سوزم
صادقم یولکده بن الله حقیچون بکم
ای بنی مجنون کی عشقیله شیدا قلان
بن سنی سومکده کرچک عاشقم صمه یلان
آبوم چوق سودکیم والله باله اتان
صادقم یولکده بن الله حقیچون بکم

53a

جرمینه بقوب مهری دورایتمه طپوکن
اولمز بوجهانده چوکنه اسلهز آدم

109

526
CH,746
CA,76a

حسرتکن صورتتم زردی عیانده لاجرم
فرقتکن کوزلرم یاشی روانده لاجرم
صدمم¹ آهم اولوبده مونسم کوزوم یاشی
کمه بلمز حالی دردم نهانده لاجرم
نیجه فرهاد اولمسون عشقک بیابانده دل
کیجه کوندز ذکری² سن شیرین زبلنده لاجرم
چونکه سلطان اولدی دل تختنده عشقک دلرا
سربسز³ جان ملکنه حکمک روانده لاجرم
اول کمان ابروکه جانم نیجه قربان ایتیم
غنوک اوقلارینه چون سینم نشانده لاجرم
بنده دل جانا طپکدن هرکز آزاد اولسون
کم خیالک کوکلمک تختنده خانده لاجرم
واریسه مشکین⁴ صچک بویندن⁴ اتمشدر کذر
که اول⁵ هواپله صباغبر فشا نده لاجرم
یقمه کوکلن عاشقک اویسه رقیبه دوستم
چون بلورسن ابلیسک سوژیلانده لاجرم⁶

سرشتر³ CH,746,5 3 فکری² CH,746,4 я CA,76a,10 2 همدم¹ CH,526,2 1

В СН этот⁶ Там же⁵ اول⁵ 5 ماچندن⁴ بوی⁴ CH,746,8 4*

бейт опушен.

تَشَبَّه اَیْدَه لی مَهْری خدوکه ورد خُمَرای
چَمنده لاله نَک بغَریں! حَسَد دَن طولو قان بولدم

107

همان بسدر بکا سوکولو یارم	بنفشم خطک و حسنک بهارم
جهان باغینه یوقدر اعتبارم	جمالک باغن ایدلن تماشا
خدک بوک سمندر کل عذارم	رخک کلدر بکا غنچه دهانک
الوکه ویرم شومدر اختیارم	طپوکه بند اولدن جان و دلدن
ایرمه مهریی پرورد کارم	ایکی عالمده یارندن الهی

108

چون بر نفس اولدم سکا بن بنده که همدم
عالمده بخون پس حکرم اولمک ایچون غم
قورقتمه² بنی نار جیم ایله ای ناصح
اهم شررندن یئر اودلاره جهنم
اولدرسه کرک بین³ خیال لبک ای دوست
بوخسته دله قلمزسک ذره قدر ام
غنزک نه عجب یورکومه یاره لر اوردی
وصلکدن ایرشدر مدد ایت یاریه⁴ ملهم⁵
ای دوست بنم حاله لطف ایت نظر ایله
جان حلقومه ایرشدی همان قلدی دبردم⁶

CH,586
CA,606

¹ CH,586,2 باغَرک ² CH,586,3 قورخمه ³ CH,586,4 سنی

⁴ Л,52a,15 и CH,586,5 یارمه ⁵ CH,586,5 и CA,606,7 مرهم

⁶ CH,586,6 قلدی оп.; вместо دبردم - ویردم

بولدم بر کون وفا سوکولو یارمډن بنم
 کچمت بلسم ندم دولت کنارمډن بنم
 اکلرم تا صبح اولنجه نالم ایشتمز حبيب
 گرچه عالم لمر طولبدن آه وزارمډن بنم
 اومه ای دل بلبللی اول کلدن ایگر برجم کیم
 یک آنک قاتنده فرخاری هزارمډن بنم
 شمع کبی یند وغم هجرکه کورب اهل عشق
 جان دیرر پروانه وش الهاغه نارمډن بنم
 جانی ویرجانان یولنده یاری کسر اغیارډن
 یوخسه ای مهری فزور عالیده وارمډن بنم

برکون شادان و خندانم که مرده جسمه جان بولدم
 کوکل ملکینه چون شاهی امیر کامرات بولدم
 بر اشک سیل جیحونم تو بعر نیل اولسون کم
 کنارنده⁴ قدک کبی سهی سرو روان بولدم
 دف و چنگ ربابیلده دمیده عیش و نوش ایدم
 وصال یارله چونکم شراب ارغوان بولدم
 نکارا تا خلاص اقدک بنی کرداب حسرتدن
 فرحدن شادمان اولدم بلالردن امان بولدم

52a

¹ CH,57a,8 و CA,59a,9 بلسم ² CH,57a,9 تولید

³ CH,57a,10 تاشنده ⁴ CH,586,11 و CA,606,12 کنارنده

زلفکه طولشد دل مرغی دیدم دلبر دیدی
 کی حذر قل کسه قور تلز بو بند مدن بنم
 دیدی مسکین سنمسن زلفم گرفتاری همان
 نیچه جانلر بوینی بغلور کمند مدن بنم
 516 کر سره جانان کورکسه جان ویرک جانان یولک
 غافل اولمک مبتلا لر اشو پند مدن بنم
 مصحفی حسنک حقیچون بر نظر قبل حاله
 حق حاضر کور بکم قور قمرسک آند مدن بنم
 مهری سن قلمه شکایت دست جور یاردن
 هرکه¹ گلسه خوش کلور باکه افند مدن بنم

104

ای جهان خلقی یلوک کیم یاردن بن دونمزم
 سروقده لاله خد دلداردن بن دونمزم
 کفر زلفنده حبیبک عشقله جان ویرمه
 کلشم منصور و سربداردن بن دونمزم
 دلبر اعهد ایلمشدم یولکه جانم ورم
 دوستم والله اول اقراردن بن دونمزم
 زاهد ا دوند وکیسه کرایاردن سن نار ایچون
 یانه یین اول ناره بن اول یاردن بن دونمزم
 جاننه قصد ایلمش خونریز چشمک مهرینک
 ویره یین بیک جانسه اول خونخواردن² بن دونمزم

خوانخواردن 2 Л и СУ, 516, 10 نه 1 СН, 566, 8 и СА, 586, 11

کرپکی او قلرون اتمانغه کوکل پوته سنه
 بوکوزی آهونک ابروی کهانی نه کوزل
 هرکه کوردیسه جمال. دیدی تحسینلرایدو
 مهرینک حق بودر روح روانی نه کوزل
 حرف المیم

102

ای دوست سنی یار و فادار اوله صندم
 بلمزک ایله کور که نجه اودلره یندم
 اینمز ایدم کمسیه اولدم دیسه الحوت
 یا لآن دِلْکِه الدنوب ای یار انندم
 دور ایتمه طپوکن بنی اغیار سوزیله
 الله قودم آخی و بن ساکه طیندم
 کوز یاشی کبی سنه نظر دن دوش و شرک
 دردا و دریغا و هزار آه افندم
 بیک نرلو جفا کیله بوجان حلقومه کلدی
 چقمز نیدین بن خو برعالمند اوصندم
 بر مویکی ویرمز بر جهان ملکنه مهری
 والله و بالله انان کیم بودر اندم

103

ایشدب شیرین سوزین اول نعل قندمدن بنم
 حق بلور کم کتدم اولدم کنده و کندمدن بنم
 شادم اول جانان مکر افغانم ایشدب دمش
 کتمة مش عشقم دخی بو درد مندمدن بنم

CH, 586
 CA, 586

کتمکه عزم ایلش سن آه شاهم کتمه کل
 قور قورم کیم ساکه تاثیر ایده آهم کتمه کل
 قلمه معروم خوان¹ وصلکدن دل سائلری
 آستانکدر بو کون پشت ویناهم کتمه کل
 کرچه کم عشقک یولنده جرمی چوقدر عاشقک
 بن سنی سومکدن اوزکدیوق کناهم کتمه کل
 چنبرین چرخک یقر نار شرادم دوستم
 عالمی² ظلمتده قور³ دود سیاهم کتمه کل
 طاق ابروکس⁴ سجود ایتمز بلور سن اهل عشق
 اهل اسلامه یزقدر قبله کاهم کتمه کل
 کون جالکدن⁵ منور اولمش ایکن جان و دل
 ظلمتی غمده قومه بهری ماهم کتمه کل

کوردی چشم ینه بر شاه جهاننی نه کوزل 51a
 سودی جانم ینه بر خوب زماننی نه کوزل
 کرچه کلشنده اکن چوق بتر سرو سهی
 راستی بو صنمک قد رواننی نه کوزل
 بتدی باغی جهاننده دخی هیچ بتمه پیسر
 رخلری کللریله غنچه دهاننی نه کوزل

قو³ Л, 506, 14 حالی² Л и СУ, 506, 14 خون¹ CA, 58a, 2

کون جالکله⁶ CA, 58a, 6 کل جالکله^{5*} CH, 56a, 3 ابروکله⁴ CH, 58a, 2

دولاب و شنگار کورد کچہ کلستان¹
 قل اشک چشم² ایلہ خاک رھینی پر کل
 انعامہ کلدک ای دوست بر بوسہ ویر لبکدن
 محروم قلہ لطف ایت شی للہ اشہ سائل
 506 بوینینہ مہرینک کل صل زلف عنبرینک
 دیوانیہ بلورسن لازم دورر سلاسل

99

عرض ایتدے کلشنہ ینہ رخسار یار کل
 خاموش اولہ کی صقن ای مرغزار کل
 صحرا یوزینی طوت کچر ایتام نوبہار
 فوت ایتہ فرصتی کہ دکل برقرار کل
 صافی مییلہ ساقی کتور جام ساغری
 بلبل ترتم ایلہ کچر کلعدار کل
 کل موسمندہ کلشنہ کل عیش نوش قل
 دستندہ دستہ دستہ طوتر ہرنگار کل³
 نرکس کوزک خیالہ سرمست سبزہ دہ
 غنچہ تبسم ایتملکہ اوش انتظار کل
 دوران بہاری برکون ایرر کم خزان ولور
 اوراقتی قلور حذرایت تارومار کل
 عمروکی خوش کچور کہ کچر مہری دور کل
 درس کہ قانی⁴ بلبل یا نوبہار کل

¹ CH,556,7 و CA,576,10 کلستاندہ ² Там же چشمک

³ CA,58a,11 کل оп. ⁴ CH,56a,13 و CA,586,3 قانی

قمر سرو اوزره چمشد رکوریز طرک آلتند
 جالک کلستاندن¹ اکلمش دالدر زلفک
 اگرچه چشم خونریزک ایچ² ناحوت بره قانی³
 ولی قتلینه عشاقت ایکن فی الحالدر زلفک
 دیرذ برقلده عشاقتی مکر حسنک قیامتدر
 که عقل و دین و دل⁵ آلور بکم⁶ دجالدر زلفک
 هوای زلفک مهری داخی کچمز هوا سندن
 که آئی یل کیبی یلدر⁷ نچه مه⁸ سالدر زلفک
 حرف اللام

98

تحصیل اودر که عاشوت معشوقه اوله واصل
 حاصل بودر جهانده تحصیلدن نه حاصل
 جوی کناره هر دم سیر ایله اول روانه
 ایامی نوبهارک تیز کچر اولمه غافل
 دولت آنک که بودم روی نکاره قوشر
 نوش ایده ساغرمل مه تاب اوله مشاعل
 افسانه ایله زاهد کنجی ریاده قلمه
 غمناک جان و دلدن مل دفع ایدر بلابل
 افغانلر ایتد وکنجه شام و سحرده⁹ هر دم
 صحر چمنده کوشايت بالله مضر بلابل

CH,556
CA,576

¹ CH,526,13 و CA,55a,7 کلستانده ² CH,53a,1 آچار ³ L,50a,7 قانم

⁴ L,50a,8 ویرر ⁵ CH,53a,2 و دل оп. ⁶ Там же доб. مکر

⁷ CH,53a,4 و CA,55a,11 کانی ⁸ Там же ме оп. ⁹ L,50a,15 سحر

حی ایدر بردمده بیک عظم رمیم اولمشلری
 حوت پیلورکیم بویله انفاس مسیحا کورمدک
 دل غریبن کرچه بند ایتد^۱ هوای زلف دوست
 آه کیم جان قورتر بر بوندن اصلا کورمدک
 کرچه ای مهری جهانده غنچه لب محبوبلر
 چوقدر امان^۲ بونک مانند قطعا کورمدک

96

نولا بکم کرمکدن بزومله یار اولسک
 کوزلر اچره نه وارسن بر اختیار اولسک
 وفا قلم دمشیدک جفالرک^۳ چکنه
 نظیرک اولمزید^۴ عهد برقرار اولسک
 50a غمکله سندخی بلسک نلرچکر عاشق
 بوجوری اتیزیدک^۵ طالب دیدار اولسک
 بهار فصلی وکل دوری غنچه عالمیدر

دمیدر امدی ای دل سندخی هزار اولسک
 جهانده عز و سعادت یترد مهری ساکه
 ایاغی طیرغنه دلبرک غبار اولسک

97

ینه دل مرغنه دانه دوکرنه حالدر زلفک
 مکر جان بریننه حلقه صلور محتالدر لفلک

CH,526
CA,55a

جفالر^۳ ل,496,17 بر^۲ ل,496,15 و CH,546,3 کیم^۱ CH,546,2

اتیزدی^۵ CH,50a,1 اولمزیدی^۴ CH,496,17

دل نه چکشد، زلیخاوش بلای هجرایله
 الله گیرنجه سن یوسف ثانی کندومک
 قامتم چنک اولدے تن بر قیله دوندے راستی
 ایلینجه آه سن موی میانی کندومک
 دوست محبون اولالی لیلی^۱ صچک سود^۲
 کورنه چقدے عالمه نام ونشانی کندومک
 کوردو کینه میل ایدر دل ابسم اولمز نیدم آه
 کندو کندمدن کلور باکه زیانی کندومک
 جان ویره هجرده مهری مهرکی ترک ایتیمه
 چوریوب کر خاک اولور سه استغوانی کندومک

95

مطلع حسنک کبی بر بوج اعلی کورمدک CH,54a
 ماه رخسارک کبی بر شمس غرا^۳ کورمدک CA,586
 چوق جهان کلشنلرن سیرایتدک اما راستی
 منتها^۴ قدک کبی بر سرو رعنا کورمدک
 کورسه لر بو^۵ نقطه حسنک کراما کاتبین
 دییه الرکیم الله الله بویله انشا کورمدک
 سنبل وکل پوشلر چوقدر جهان ملکنده لیک
 بوکلالک کبی بر زلف سمنسا کورمدک

^۱ CH,546,9 و CA,57a,1 لیل ^۲ Там же سوداسیله

^۳ * Л,496,8 سرو رعنا ^۴ CH,54a,10 شها ^۵ CH,54a,11 و CA,586,3 بر

کوردلن مهری خدکله سن سیمای ای مهر
 بشندن چقدی سوداسی کل سرریله نرینک

93

غمزک خدنگن یا قشک تا چکده پیکانینه دک
 ایتده کچوردی سینه دن عاشقلوک جانینه دک
 بپینینه چشمی عاشقک زنازلن بقلدی
 شهده کورک اول کافری قصد ایلر ایمانینه دک
 چاروب اولور کورکلم بازاره کتدکجه حبیب
 صولر کوزومک یشلری راهینی دکانینه دک
 بودر عجب کیم اول کمان ابروسی تیرن اته ده
 یا سینه قربان اولمغه جانم کدر یانینه دک
 کتدکجه هر دم اول صنم سینم نشان اتمغه
 یوزم سورارم ایزنه تا اوقی میدانینه دک
 طاروسی¹ ترلاسی صنوب طولند کویوکی رقیب
 برکسمه اوردم اول طوکرتا کتده اورمانینه دک
 چون عندلیبیس بوکون کل یوزلو یارک مهریا
 وارمدی نالان اشکه دلبر کلهستانینه دک

94

کل کل ای دلبر که سن سن تنده جانی کند و مک
 سنوکیله شاد اولور روحی روانی کند و مک
 مید و کم درد ایچدکم غمدر انیسم غصه یار
 سنسوزن نیچه کچی کور بوزمانی کند و مک

CH,546
 CA,586

496

¹ Л и СУ,49а,14 طاروسی

یاره لاورد قچه غمزک سینۀ مجروحمه
 دوکسه سیلاب اشکم باری اوستنه نک
 دوستم جور و جفادن اولدورم درسک بنی
 دکمه بر درد یله اولمز عاشقم بن جانی بک
 خوبلر زلفی مواسینه یلر خوقدر ولی¹
 یوقدره الا² بنم کیبی³ ییله ویرمش امک
 قلمه دک بر کون حبیبک زلفنه همسرنی
 نیلیالم بر جهاندر ساکه ده قلمز فلک
 جان و دلدن اولدے بر مهرویه مهری مبتلا
 جانیدر بر کسه نک کیم آدنی اولمز دمک

49a

92

CH, 536
CA, 56a

صلادن بریننه حلقه کمند زلف مشکینک
 سیه بخت اولتی اولدے کار و باری جان مسکینک⁴
 کوزم یاشینی قان ایتدک بنی بی عقل و جان ایتدک
 ولی بن خسته دن ای دوست هرکز کسمدک کینک
 رقیبا بنی منع ایتمه نکارک خاک پایندن
 اگر منع ایدر یسک بل نه دینک وارنه آیینک⁵
 اولنجه چونکه ال چکمز کرکل دلدار مهرنک
 شفا ویرمز بکا هرکز سنک ای شیخ تلقینک

1* CH, 53a, 9 چوقدن بری 2 CH, 53a, 9 و CA, 556, 3 اما
 3 CA, 556, 3 کیبی 4 Л, 49a, 3 مشکینک 5 CH, 536, 10 ایما نک

قوَلک بنملہ کوکلم النجہ میدی ای یار
 دوند وره سن یوزگی روان بویلی کرک
 سن بی وفایی سَوْدُوسه کافر اولدم
 ناز و عتاب و جور همان بویلی کرک
 بیچاره مهری^۱ مشتریکن فتو اناس
 بنده ایتدیه ساکه زمان بویلی کرک

80

دیدي دلبر یایه پین کوکلینی سن دیوانه نک
 بن دیدم جان ملکیتنه حکمی وار جانا نه نک^۲
 قصه مجنون ایله لیلی بیلوردک یقین
 حالنه بقسک حبیم بر دل دیوانه نک^۳
 طوتشور شمعک زبانی مجهرک کونیزاوه
 یندوغن کورد کچه رخسار وکه بن پروانه نک
 عشقن فارغ اولن دللر نه بلسون حالنی
 طوتشوب مهر آتشله کیجه کوندن یانده نک
 چون صبا پیکی کتوردی یار کیندن اثر
 مژده کافی جان کرکدر مهری بو شکرانه نک

CH,55a
CA,57a

رخلرک ناریله^۴ دل پندی کباب اولد یوردک
 چشمکک قصدی اگر جانیه آسون تیزرک

CH,53a
CA,55a

^۱ مهره^۱ CH,54a,6 و CA,56a,11 ^۲ ل,486,7 جانده نک

^۳ ل,486,8 دیوانه نک ^۴ CH,53a,6 درد یله

عجبی لعل نابکدن سنک یاقوت رنگ السه
 دهانک نقطه سندن دُر بولبدر چون مدورک
 اگرچه بودر در هردم خطانک مسکی عالمده
 صچک بویندن ارشددر آکا داخی معطرک
 خدا خلق ایتد عالمده ولی کل بوزلو دلبرلو
 سنک ذاتکده جمع ایتمش کوزلک تازه لک ترک
 رقیبک لاف اوروب درمش آخی اولد ووردن برکن
 اریسه کلسون اول نامرد آکا کوسترین ارلک
 نولا میدان عشقکده سنک جان اوینسه مهری
 که تیغ اولد آکا غمزک ایدر زلفکده چنبرک

88

دامندن حبیبمک ال چک	دَیْلَه ای رقیب کل بنی تک ¹	CH,55a CA,57a
مکر الله الا ² سنی تیزچک	قیوسندن فتچن کیده سن آه	
بومدر عا دتک ایو کوکچک	بنی اولد رقیبه جم ایت یار	
بی وفا درلرایک هب کرچک	کمه حالم دیرمه حقکده	
دوستم یاره سینه کلنک آک	مهری غمزک ایتد فانه غرق	

89

دل ویردومیه ساکه ای جان بویلی کرک
 هردمده چشمک ایلیه قان بویلی کرک
 ترک ایتدک اتهمز درکن مبتلاگی آه
 خوبلر اچنده عهد و امان بویلی کرک

486
CH,54a
CA,58a

الله² CH,55a,2 و CA,57a,8   دک¹ CH,55a,1   دک CA,57a,5

همدمی غصّه و غم ایلدی دوران بزه
 رحم ایدوب لطفنی کو سترمک بر آن بزه
 پرایدر کاسه هردم ایچررقان بزه
 آه الندن فلک داد الندن فلک
 هرکمی کورسه آنک کل کبی یوزینه کولو
 صکره دن خار حفا تیغله بغوینی دلو
 نه اوزی کو یز اسر کر نه خویاشینی سلو
 آه الندن فلک داد الندن فلک
 کورمه دک برکولی کلشنده که صولهایه فلک¹
 صنمه برکیمسه که ایتدوکنی بولهایه فلک¹
 بوجهان باقی دکل ساکه ده قلمایه فلک¹
 آد الندن فلک داد الندن فلک

48a نچه سعیمزی یولکده هبا ایلیه سن
 نچه براهله حفا جهله وفا ایلیه سن
 مهری اولدورجک کیمه حفا ایلیه سن
 آه الندن فلک داد الندن فلک
 کوزمز یاشنی دوندردی بزم قانلو
 برففس دردومز ار کورمک درمانلو
 حسرت ایتد بزی اوشر سوکلوجانانلو
 آه الندن فلک داد الندن فلک

جیبم نقش رویکن کوکل بولک مصورک
 جمالک آفتابدن جهان طولدی منورک

اوتی سنبل خاکی منبر آبی کوثر خلقی خوب
 جنته بگزیدم آبی بن هماندم کوریجک
 476 روز و شب الحان او فتور بلبل و خوش شوقله
 کل کبی کولر کوکل گوشه صداسی ایرجک
 آستانینی ادب ایتدک زیارت ایتمه
 یوزومز سوردک قدم بصدوغی پیوه کیرجک
 بر عزیزک بو مقامیدر که مهری صدقله
 جان و دلدن بر محبتی سن سن آنک کیرجک
 مُزد نه اق شمس دینک ویر صلوات قیل دعا
 قوتور عصیانندن اول سنی همت ایدجک

86

چکشم حدّ دن اشا جور و خفاس فلک
 کوردمم ذره قدر مهر و وفاس فلک
 سوردمم نیلین ذوق و صفاس فلک
 آه النذن فلک داد النذن فلک
 محنت و درد و بلا ییله کوزم یشلر ایدر
 حسرت و هجر و جفا ییله دلم یشلر ایدر
 نده یین باکه فلک او ممد و غم ایشلر ایدر
 آه النذن فلک داد النذن فلک
 ارتورر ناله ایله شام و سحر زارمزی
 اغلدر بیزی نه خوش کلدر راغیارمزی
 آه و افغان ایله هر دم کچورر کارمزی
 آه النذن فلک داد النذن فلک

بویله ظالم اولسون هیچ پادشاهی کسنگ
 کاه زلفی حائل اولور رخلرینه که خطی
 قلمه سون مهری سحاب ایچنده مام کسنگ

84

اولده هنکام بهار ایردی دی کلزارک
 امدی دل بلبلی ارتور دمدر کلزارک
 وارده لم صحن کلسانده تباشایدلم
 سرور فنارنی صالندوغنی دلدارک
 دگه [؟] یوزشبا شد اوله بررخی کل غنچه لبه
 چکمشوز جور و جفاسینی هزاران خارک
 سینمز دت قلوب قامتز چنک ایدلم
 دکله سون یار مقاماتی نه دراد وارک
 مدتی اولسه جهان خلقی فتوبیزه نه غم
 کر بزمله اوله بر دزه وفاسی یارک
 دامن وصلی حبیبک هله کرسون آلمه
 طونتمشم تیغ بلاسینه بوین اغیارک
 کرچه نقصان غزلسن لب یاری الحق
 طوطی مات آیدرای مهری شیر کفتارک

85

بو مقامک اسنی کرچه دمشکر کونچک
 دلیره ویر حیات آب وروانی کونچک
 کلسان آتش بو آرای سراسر نوبهار
 خانه برخانه مزین ایلش رنگین چچک

زهی فرخنده طالع بونده هرگاه
 مقیم اولور بو جایه سال و با ماه
 که کچمش عمرمز حیفاً هزار آه
 نه خوش بیلاق اییش بوشهرلادق
 دعالر ایله مهی شهریاره
 کانک لطفندن ایردک بو دیاره
 که کوردک کرلو کنجی آشکاره
 نه خوش بیلاق اییش بوشهرلادق
 کرم کانیده اول شهر امیر
 که طیراقدن کوتوردی هر فقیری
 خدا اولسون الهی دستگیری
 نه خوش بیلاق اییش بوشهرلادق
 حرف الکاف

83

اولمه سون اغیار ایله یاری الهی کمسنگ
 ارطیه سون کوندن کونه دوديله آمی کمسنگ
 کیجه لر نی کیبی نالان ایلم کوندن فغان
 اولمسون بنجیلین حالی الهی کمسنگ
 آستانندن بنی منع ایتمه ناصح دلبرک
 کعبیه یوز سورجک قلمز کناهی کمسنگ
 زاهد اعیب ایلمه دل ویردکم دلبره
 اولمست بونلاره اولورنی نکاهی کمسنگ
 حسن الینه شاه اولالیدن یقردل شهرنی

CH,536
CA,556

47a

نه دل ايله قلم¹ تقير آنى
 دنيلمز حشره دك آنك بيانى
 بولمز سرشور كزسك جهانى
 نه خوش يلاق ايمش بوشهرلادق
 ياپلمش آنده بر شاهانه حتمام
 يكي حتمام ديولرمش آكا نام
 هم اولمش آي وكوش سقفيه جام
 نه خوش يلاق ايمش بوشهرلادق
 صوي جلابه بكور حوضي در² در
 ملامال³ اولمش ايچي آب وكلد،
 ديار روم ايچنده شمش بر در
 نه خوش يلاق ايمش بوشهرلادق
 ايو چكدوك بودور آنك جفاشن
 كوره لم باري بر كره وفاسن
 سوره لم^{*} ايمد ذوقيله⁴ صفاشن
 نه خوش يلاق ايمش بوشهرلادق
 زهي وقت وزهي ذوق وزهي دم
 فزحلمر كلدی كندی غصه و غم
 ديهين⁵ جان ايله بنداخي هر دم
 نه خوش يلاق ايمش بوشهرلادق

¹ CH,516,10 قيلم ² CH,52a,1 وارد در ³ CH,52a,1 و CA,54a,7

⁴ CH,52a,4 و CA,54a,10 ذوقيله امدی ⁵ CH,52a,6 و

CA,54a,12 ديام

فزندن هروبری قرصردی آیه
 ملک صلمش مکر اوستینه سایه
 نه خوش بیلاق ایمش بوشهرلادق
 کله نرکس طوروب سوزمش کوزینی
 آچلمش غنچه لر دوزمش یوزونی
 بودر فردوس با غینک کزینی¹
 نه خوش بیلاق ایمش بوشهرلادق
 چچکلر وجهه کلمش ایلیمش جوش
 کمی سرخوش اولمش کیسی خاموش
 بولرخوش عشق ایاغر ایلیمش نوش
 نه خوش بیلاق ایمش بوشهرلادق
 امیر عاشقان کل بر² تر نفل
 بتر آنده بنفشه نرکس و کل
 کله قرشو ایدر افغان بلبل
 نه خوش بیلاق ایمش بوشهرلادق
 * اگر عقلک وریشه³ طوغرودوت راه
 وریدور آلده لو بغچیه که⁴ کاه
 آغجلر سایه صلمش صنگه خرگاه
 نه خوش بیلاق ایمش بوشهرلادق

¹ CH, 516, 3 и CA, 536, 8   یوسف² CH, 516, 8 и CA, 536, 11   کوزینی

³ CH, 516, 8   اگر عاقل ایسه ک آکا   CA, 54a, 1

کر عاقل سک آکا   ⁴ CH и CA там же   بغچایه هر

که برخوردارشید مه طلعت جبینده
 خدن کیم کورسه در کیم یاسینده
 طواف کوی صن خلد برینده
 نه خوش ییلاق ایش بوشهرلادق
 لبی یادینه اولمش کرم لاله
 طوردر یک یا طوترالده پیاله
 قورردی اوستنه خیمه² واله
 نه خوش ییلاق ایش بوشهرلادق
 پر اولمشدی کلپله صحن کلشن
 قباغی طولد وروب دوتمشد سوسن
 چمن سلطانی کلد زوجه احسن
 نه خوش ییلاق ایش بوشهرلادق
 دوزنمش طوطی فتری چکنه چنک
 نواده سازه² طوتمش قوشلر آهنگ
 الینه باده آلمش لاله کل رنگ
 نه خوش ییلاق ایش بوشهرلادق
 ترنملر قلوردی آنده بلبتل
 صفا سندن دیک خندان اولوب کل
 صراحی مل دمیدر نه تعقل
 نه خوش ییلاق ایش بوشهرلادق
 قهواشجار جمع اولمش بوجایه

46a

¹ Л, 46a, 2 کل оп. ² СН, 51a, 9 и СА, 536, 1 ساز

کناری صافی جوی ارغوانلر
 آفر هر یاکه ده^۱ آب و روانلر
 دماغه بو بغشلر جانلر
 نه خوش ییلاق ایش بو شهرلادق
 هواسی معتدلر صوبی کوثر
 درختی نارونله سرو و عرعر
 اوتی ریجان و سنبل خاکی عنبر
 نه خوش ییلاق ایش بو شهرلادق
 بتر دریاسی ایچره نیلوفرلر
 رخی زردی ویرر عشقن خبرلر
 گلستانلر تفریح گاه سیرلر
 نه خوش ییلاق ایش بو شهرلادق
 یاپلمش^۲ بر سریری عالی ایوان
 ییشل یپرقلر اولمش آکاسیوان
 اچنده در آنک اول شاه^۳ دوران
 نه خوش ییلاق ایش بو شهرلادق
 چو شاهک بیتنی معمور کوردم
 اچنده برق اورر اول نور کوردم
 آکا صف بغلمش لر حوری کوردم
 نه خوش ییلاق ایش بو شهرلادق

^۱ CH,506,6 یانده CA,526,9 یاکه ^۲ Л,456,10 یایلمش

^۳ Л,456,11 شاه оп.

81
[باسم سلیمان¹]

س سن روح روان ای جان دل مرده جان انجق
 کل رخلرگ شوقی کون کیبی عیان انجق
 ل لاله خدکی بلبل کلشنده کوروب ایدر
 عالمده کلی ترچون بو غنچه دهان انجق
 ی ینلڈکله حسنوکی هرکیم کوره دیر شاهها
 کندوسیددر غلمان ینللاقی خبان² انجق
 م میلم سکا درخانم قربات یولکا جانم
 کرحکی سوزومک بوغیرسی یلان انجق
 ا ایتکله اشیکوکه چون هرکیجه همدمدن
 عزت ایسه مهرینه بیتر بره مان انجق
 ن نه وقت فرخ دوران عالم بومده خیران
 بیک جانه دکر برآن نه خوشجه زمان انجق

82

قولقد³ اولمش ایدق کرچه عاشق
 بجد لله که خوش کوستردی خالق
 نه سوز سولیندسه حقنده صادق
 نه خوش ییلاق ایمیش بو شهر لادق
 یشل دیبای کیمشدر چینلر
 یقرلر سیم قندیل یاسمنلر
 هر اطرافنی کل و سرو و سمنلر
 نه خوش ییلاق ایمیش بو شهر لادق

CH, 506
CA, 526

456

¹ СУ, 45a مورشع باسم سلطان سلیمان ² В Л и СУ так! ³ СН, 506, 2 и

CA, 526, 5 قَلَقْدَکْ

اطلسینه ویرمه سن مهری امیرک فارغ اول
درویشک پیتر پلاسی عارفه دیباج لق

80

45a دامن دلبردن ایده لی¹ بشومه تاج لق
حمد لله کمسیه کوسترمدم محتاج لق
رخلری نطغده شهوات اولدن جان اویزم
عالم ایچره واریمه انجوت اولالجلال لق
تاجری عشقی اولدن شهر دلد هر زمان
غیرلرسم ایله زر بن جان ویرورم باج لق
بن کمان ابرولرک کوره لی قربان اولمشم
غمزه سی تیرینه سینم ایتشم اوماج لق
تا ابد ظلمت شبنده قلمش ایدم دوستک²
ماه تابی حسنک کر ایتمه سه اخراج لق
زهر هجریه هلاک اولمشدی چوقدنجان ودل
لطف ایدوب شیرین لی کرایتمه سه کلاچ لق
برغدا ویرمشد ورر روحینه عشقی مهرینک
کودن اول تا حشره دک روی جهانده آج لق
بی کنه عاشقلری اولدرمک استر ظلمله
چشمی خونریزک که هیده ایتمه سون حجاج لق

¹ CY,45a,1 اولالی ² Л,45a,5 دوستم

هروماه روی عاشقک آهی دخیلله
 هیچ کورمد کله صکره یوزینک قواسی یوق
 آتیه خلیل و سربنی اود لاره ای رقیب
 عاشق بویولده ینمغه صنمه رضاسی یوق
 مهری کرکسه یولنه جان و بر کرک جهان
 اویز کوتر رقیب ایله سندن صفاسی یوق¹
 ای دل همیشه جور و جفایه تحتل ایت
 صنمه جهانده هرکشینک بر بلاسی یوق¹

79

خرقة عرفاندن ایت زاهد بشوکه تاجلق
 کرد درسک کورمیه سن تا ابد محتاجلق
 جرعه عشقی مجازی نوش ایله صدت ایله
 تاحقیقتدن یکا یول بولاسن معراجلق
 نفسکی تن خانه سنده چک قناعت کنجینه
 کیم سنی اسرار غیبیه ارکوره بو آجلق
 جهد ایدوب دیداره ابرحیکه برتیه حجت
 ایده کورکعبه طوافن انتیدن حجاجلق
 نیچه بر ناحوتیره قانلر دو کوس ظلم ایله
 وارسیه عقلک کل ایله نفسکه حجاجلق
 نیکی اکلر دروندن قبولبل ناله سن
 قمر کیبی دوست دوست دی ایله دراجلق

¹ В СН и СА порядок расположения этих бейтов обратный.

کر سن قله سن دوست سری زلفکی چوکان
 بن دخی قلم باشمی میدانه تکلف
 کلدکچه خیالک دله مهمان طوتر الدّه
 خون جگرمله طولر پیمانّه تکلف
 کوپکده رقیبوی اَصِندق بوغزند
 ایت دکمه کز اولمز یوق ارغانّه² تکلف
 مهری سکه بیک جان دلر یسک و پرای دوست
 بر بوسه ویره سنده آکارندانه تکلف
 حرف القاف

78

446
 CH, 526
 CA, 546

جرم نه در که دلبره بزدن صفاسی یوق
 بن بنده سینه ذره جه میل و وفاسی یوق
 هر برخیش ایلّه صلنور نیجه اولمیم
 کوردکچه بینی یوز چورر مرحباسی یوق
 عشقک اسیری دزدله درمأنده کم بکم
 آلسک بزمده کوکمز آله خطاسی یوق
 بو فوبهاده⁴ برکون اولور کیم خزان ایرر
 غره اولمه حسنه سودکم آخر بقاسی یوق⁵

¹ CH, 50a, 4 بیمار ² CH, 50a, 5 و CA, 52a, 8 اورغانه ³ Л, 446, 1 و оп.

⁴ CH, 526, 8 و CA, 546, 12 نوبهار ⁵ CH, 526, 5 و CA, 546, 11 перед этим

бейтом доб. هر بینوایه وصل نواسن عطا ایدر

عطاسی * в СА здесь * بن بینوایه ذره جه وصل نواسی یوق

یقمسه غم ظلمتند ه قلمش ایدم تا ابد
 دخلری ناری خیالی خانه دلده چراغ
 دوشده مهوی بر پرینک زلفنک چنگالنه
 مکی هنردر بر بلادن قورترسه¹ جازے صاغ
 حرف الفاء

76

شمدیدن² کیر و جهان خوبلرنگ وارینه یوت
 قوری دعوالر ایله ایتدوکی اقرارنه یوت
 ایرچکدک بولرک جور و حفا سن به یوری³
 نیچه بر یلوره لم یارنه اغیارنه یوت
 می بورش خنده لک بر بشی و بیک دل ایله
 عاشقن الدیجی قولی یلان یارنه یوت
 سوئی سومز و بونلر⁴ ها سور سومینی
 قو بو محبوبلرک دنیه ده بی عارنه یوت
 اعتماد اتدکی چون عهد نه هر جا ییلرک
 مهرینک داخی جهانده چورک⁵ افکارنه یوت⁶

CH,50a
CA,52a

77

غمزک غرضی جان ایسه جانا نه تکلف
 باشده سنک جان دخی جانا نه تکلف

CH,50a
CA,52a

¹ Л,44a,6 قورترسه CH,496,13 ² Л,44a,7 شمدیدن

^{3*} CH,50a,10 یوری وار ⁴ Л,44a,10 بلر ⁵ CH,50a,10 بونلر

⁶ CH,50a,13 و CA,526,4 چورک ⁷ CH,50a,13 انکارینه

ایرلمز یاره جهد ایله ای مهری کشیده اولما ییجوت ذره طالع
حرف الغین

74

بر بت کل چهره ایله عارف اول غزم ایله باغ
فوستی فوت ایتنه سیران ایتکه تیز کچر بوچاغ
بفرکک قانی ایله پر ایله چشمک ساغر
دل کبا بندن حبیبه ماحضر ایله یراغ
غنچه لعلی یادنه نویش ایلسون کلکون
لاله خدی شوقنه سرمست اولوب صوشن آیاغ
وقت نوروز ایردی بو ائشاده غایت جهل¹ اولا
بر نفس اولموت حبیبک خاکپا یندن اراغ
یا سوندر عید وصلکله یه اولدر مهری
قل ترحم وقتدر کم سوکوکه ایردی بچاغ

CH,496
CA,516

75

دوستم دل مرغنه قودمش قرا زلفنک آغ
کوز قزردوب² دوشدم آله آه کیم مشکل دوزاغ
نینه کیم جهد ایلرم میل ایتیم مهرولره
چقر³ یولدن بنی بر زلفی قرا یوزی آغ
اولقد، یقدم شها عشقک فیتلن سینه ده
قوردی جسمده⁴ قانم اُردی یورکرده یاغ

44a
CH,496
CA,516

¹ Л,436,14 ایلر ² CH,496,4 و CA,516,8 سهل

³ CH,496,8 قراروب ⁴ Л,44a,2 چیقروب ⁵ CH,496,10 قورید چشمک

کل دیسه خطی کل یوزنه مهری غم دکل
ترغچه ایکن ایلشوز اختیار خط
حرف الظاء

72

جان بلبللی اندکجه سن غنچه دهاندن حظ CH,486
ایتهدی جهان ایچره بر باغ جانندن حظ CA,51a
ای اهل صفا جهد ایت عشقیله کچور عمری 436
بولوق دلریسک کر جانیه جهانندن حظ
تیری مژده کی جانا آتسون قو کمان ابروک
ایلر بودل و جانم اول تیرو کماندن حظ
کلزار جبالوکی بوزدیمی صنور خطک
انتز می صفا اهلی هر¹ وقت خزانده حظ
چشمی درمش مهریک جانن قلورم یغما
ایتسون ایده رزغایت می نرزیانده حظ
حرف العین

73

دله جورن حبیب اتشد قاطع CH,49a
ایچر صویرینه قانومی غمزک CA,51a
بنی بیر تیرله اولدرمش غمزک
دوشلرک عشقک سوداسنه آه
طپوکن او موزیدیم دوست آخر
دریغایینه بکزر ایتدی راجع
عجب بودرکه اولمزدخی قانع
اراده چشمک اولماسیدی مانع
نه لر اولدی بنم² باشومه واقع
قتوکه³ اولییدی کلی صنایع

¹ CH,49a,2 و CA,51a,7 می ² Л,436,9 доб. بو

³ CH,49a,10 قپوکه ده

پادشاهم سیر ایدم کن باغ حسنک کوشه سن
 بود دل درویشکه سیب وز نغدان ایله عرض
 خاک پایینه نثار اتمک لکیچون د لبرک
 قانلو یاشکدن ای مهری درمجان ایله عرض

حرف الطاء

71

عرض ایتدی کاشنه کورک اول کلعدار خط
 نقش ایتدی کل ورقلرنه یازدی یار خط
 صندم سحابه کردی و یا خود طوئل کون
 اولمش کوفش یوزنده مکر آشکار خط
 یازمش جامی لوحه ریجان خطی رقاع
 دور فترده کورنجه بولمش قرار خط
 ایسترکه لعلی چشمسپله تازه تر اول
 آب کنار کلدوکی بو سبزه زار خط
 بلدی خدنده یزدی خطن قل قلمله یار
 مرغوب اولور کنار یازلسه غبار خط
 شمدن کرو وفا خطنی قل قلمله یاز
 جان لوحه سنده صقلیالم یادکار خط
 کلدی عذاری اوستنه لشکرچکوب بوکون
 عاشققرینی یعنی که آیده تار و مار خط
 صنمه جامی آینه سندن کوزم ادم
 برتر ز کتورمکیله سن ای نابکار خط

CH,486
CA,506

¹ آئیم CH,486,8

الهی کلشن حسن کوزم یا شیلہ سن صقلہ
 طولبدہ کرچہ آھمدن زمین و آسمان آتش
 چقرجان رختنی شہر بدندن مہری دلخستہ
 فداقل یار یولندہ کہ آیدر ناکہ زیان آتش
 حرف الصاد

69

دوست بحق سورہ اخلاص بنی اولدر بلاد ایلہ خلاص
 یتر آتسون مژک تیرینی قشک اوق نشاینہ اردی یاییکی یاص²
 دلی دیوانہ موزی زلفکده دوستم برقلیلہ بغلہ یذ اص³
 بحر شعرا یجرہ مہری بردزدور³ کہ آئی کورممش اولاغوامش⁴
 معنی دکانی آچیندہ صراف دل سندہ بولسون قہوسی کوھر خاص
 ویرمہ نادان الینہ کیم نہ بلور الینک قیمیتی اهل رصاص
 حرف المضاد

CH,476
CA,50a

70

تشنہ در دل لبرکدن چشمہ جان ایلہ عرض
 خضروش ظلمتہ قلدہ آب حیوان ایلہ عرض
 دخلروکک پرتون ستر انسون کافر خطک
 ہی بیکم کور ستر جہالک نورن ایمان ایلہ عرض
 منتہا قدک کبی برنارون⁵ کورسون هفوز
 بوستانہ کل بوکون سروخرمان ایلہ عرض

43a
CH,48a
CA,50a

¹ CH,476,10 جان ^{2*} CH,476,13 اورک یاییکی آص ³ CH,48a,4 و

CA,50a,10 بردردوز ⁴ В СН и СА это конечный бейт.

^{5*} Л и СУ,43a,3 лакуна.

یللا رایله کورمزم یارم یوزن بن مدعی
 سایه سی کیبی^۱ قنتن اکسک اولمز بر نفس
 لعل شیرینوکه بن جان^۲ ویرورم ایرمز الم
 آه کیم قرشومده^۳ د ائم لاثکلف بر مکس
 نیچه فریاد ایدین^۴ عشقک بلاسندن کوکل 426
 بولمدک عالمده چون فریاد که فریاد بس
 عارفه بر حرف بستدر^۵ هیچ تطویل ایلمه
 طالعک یوقدر کوزلردن ای مهری سوز کس^۶
 کوک ایچره کیجه لرتا صبح اولنجه دوستم
 ایتلر وکله همدم اولدو غم بکا عالمده بس
 عاشق قدرک بلور یولنده جان ویرسک^۷ وان
 بی وفا هر جایلر سود اسنه یلمک عبس

حرف الشیخ

88

رخک انواری شو قندک طولیدر^۸ بوجمان آتش CH,476
 وجودم ملکنی یقسه عجبی هر زمان آتش CA,496
 یقوب عشقک اودین سیننده دایم صقلم جانا
 آنکچون خانه دلده ییز مردم نهان آتش
 فراقکله وصالکله دل مهجور ای دلبر
 اولور هر نار بر کلشن اولور هر کلستان آتش

^۱ CH,47a,10 و CA,496,4 کیبی оп. ^۲ Л,42, 17 جان оп.

^۳ CH,47a,11 قارشومه, CA,496,5 قرشومه ^۴ CH,47a,12 ایدین ^۵ В Л и СУ этот ^۶ پسدر, CA,496,8 ورو ^۷ СУ,426,2 و CA,496,9 ایدین ^۸ CH,496,6 ^۹ СУ,426,2 و CA,496,9 ایدین ^{۱۰} CH,486,1 و CA,496,8 ورو ^{۱۱} CH,476,5 طولیدر

خوبلرک مهرینی مهری اولوروز ترک ایتیز
کم نه دیریه دیسون بز اولاماز یازسن

66

یولنه جان ویرمه جانانه کلمشلدنوز CH,456
CA,48a
طالب درد اولمشوز درمانه کلمشلدنوز
باشی طوپ اتمکی چون زلفک چوکانه
عشقک میدانه مردانه کلمشلدنوز
مهرکی کوکله^۱ محکم طوتمش حوت سیرلرم
صدقله منصوروش اورغانه کلمشلدنوز
کلستان حسنک هر گوشه سنده دوستم
بلبل^۲ کویا اولوب افغانه کلمشلدنوز
کلمش حسنک نکاتنک که شی لله ایدم
صنمه بودرویشی جانانانه کلمشلدنوز
ای طبیب دل بنی بند ایله درمان تئیده
زلفک زنجیره دیوانه کلمشلدنوز
شمع رخسارینه جانانک ای مهری دانه
یانه لم^۳ پروانه وش چون یانه کلمشلدنوز

حرف السین

67

نیته کم یارک یولنده جان ویروب ایتدم هوس CH,47a
CA,48b
وصلتینه بولدم عالمده برکون دست رس

۱ CH,456,9 کوکله ۲ Л и CV,42a,10 بلبل ۳ Л,42a,14 یانه

دخی دورنده ویرر زلفی بزه عمر دراز
 فرخندن^۱ براولبدر کیجه مزکوندوز مز
 یاپشوب دامن اغیاره مدارا ایدرز
 نیته گیم یلورورز برچوپه کچمز سوزومز
 عشقی راهنده آنوک خاکله یکسان اولاتم
 جان ملکن یقلیم کوکلره چقسون توزومز
 آسمانیلر آتر کوکلره آهم دون وگون
 برق آهمله عجب یانمز ایسه یلد زومز
 رخی شمعینه آنوک مهری چوپروانه لوز
 یانه لم یاقله لم بر پوله المز یوزمز

85

نیلیم بیچاره کوکلم بردم اولمز یارسز
 ابسم اولمز نیته کیم جهد ایلرم بو عارسز
 بن دلده نامنی درد ایتدم امّا دلبرم
 بردم اکثر آدم اولمز بر نفس اغیارسن
 وصلنی اقرار ایدوب صلده بنی سودالره
 دوندی انکار ایلدی بودینی یوق اقرارسن
 ای طبیب جان مدد بیمارکم اولدوم مدد
 دیکه خودر عاشق اولدیمک بکاتیمارسن
 کوردم بر خوبکم یاننده اولمایه رقیب
 بوجهان باغنده هیچ کل اولمزیش خارسن

42a

¹ CH, 45a, 13 و CA, 476, 7 فرخنده

وار خانقہی بکله ریاییله سنای شیخ
 ثابت قدموز ساکن میخانه لوز بز
 غافل¹ قوموز خوبلرک² الدن اولنجه
 زنجیر سر زلفتی دیوانه لوز بز
 رسوالغوم³ خلوت جهان بلدنه غم چون
 کوش ایلیمز⁴ ناصحی رندانه لوز بز
 میداننه عشقک بوکون اخلاصله کردک
 باش اویندیجی برنجه مردانه لوز بز
 ای دوست رقیبیلله طوب صحبت ایدرسن
 عشاقلوز چون ینه بیکانه لوز بز
 قلموت دلر سیک دل ویرانه⁵ معمور
 کل کوکلمزی یپ قتی ویرانه لوز بز
 ترک دل و جان اتمیجک دوست یولنده
 ای هری نچه طالب جانانه لوز بز

64

کوردی برماه لقایی ینه سودی کوزمز
 گوز اوچدن کوزه کوزاودلره آتد اوزمز
 لبی وصفدن آنک صورمغه بن جان ویروم
 عرض حال ایتمکه لیکر اکا دویمیزمز

 CH,45a
 CA,476

¹ CH,466,8 عاقل ² Л,416,2 خوبلری ³ CH,466,9 رسوالغوم

⁴ CH,466,9 و CA,49a,3 ایلیمشوز

سن وارکن ای دوست بکا یار کرکمز
 جورک حکیم غیری وفادار کرکمز
 جورکده وفادار بکا دردکده دوا در
 بیمار دله بر دخی تیمار کرکمز
 جانا بو جهان ایچره وفادار صنبلر
 هرکوشه ده کرچه نچه سی وار کرکمز
 کویکده سنک داتما عریان اولیر تک
 جنتده بکا حله و دستار کرکمز
 پند ایتمه بکا یار ایچون یارنی ناصح
 یارم بکا پندک سکا هی وار کرکمز
 چشمک بنی اولدردی و سن یوق^۱ نجه دیرسن
 غمزک خوش شهادت ایدر انکار کرکمز
 مست می عشوت اول یوری عالیده ای مهری
 سپر رند و خرابات اولنه عار کرکمز

عشوت آتشینده^۲ یانجی پروانه لوزربز
 بر آتیشه پر یقیجوت یانلرزبز
 نوش ایلمشوز روز ازل جامنی عشقک
 تا حشره دگ اول شوقله مستانه لوزربز

CH,486
CA,486

^۱ Л,41a,13 یوق ^۲ CH,486,5 доб. یانننه

پریقده پروانه صفت شمع رخوکه^۱
 عشقک بنی استاد جهان اتمک اولمز
 کولشنده کوردسن کلی هر خار ایله مهی
 تاصبحه دگیر آه و فغان اتمک اولمز

61

CH,48a
CA,486

سنسر صنما جسمومه^۲ بوجانی^۳ کرکمز
 جانم سن ایشر سن بکا جان آنی کرکمز
 کلزار خدکسر بکا ای جان و جهانم
 41a
 فردوس جنانی کل خندانی کرکمز
 *دیشک وارکن لؤلؤ و مرجانی^۴ ندرلو
 لعلک وارکن چشمه حیوانی کرکمز
 دردک یترای دوست بنم دردمه امسم
 دل خسته که جانا دخی درمانی کرکمز
 خد و کله قدوک و رخک^۵ وارکن ای دست
 سرو و سمن و لاله و ریجانی کرکمز
 جانانکی ترک ایت دیدی جانک کرکیسه
 مهری دیدی جانانی کرکجانی کرکمز
 اولدر مکسه ای دوست رقیبی یتر الحق^۶
 اول کلب لعینک بر آوچ قانی کرکمز

^۱ CH,48a,5 و CA,48a,12 رخوکه ^۲ CH,48a,9 چشمه CA,486,3 جسمومه

^۳ Л,406,17 جان ^۴ * Л и СУ,41a,2 لؤلؤ و مرجانی

^۵ CH,48a,13 و CA,486,7 رو رخک ^۶ CH,486,2 و CA,486,9 انجیق

قلعه بیلنمیر. عاشق قری چون حشره دکین
 دؤکلم باشمزی طشله آقسون بيشمز
 خاری الدن قویه لم جان ویرلم کل یولنه
 قچن ايسه کیدجکدر قویه کتون بيشمز
 قوری لافيله جهانی بزه کولدرمیه لم
 سزیله اشلیه لم هراشی بتسون ایشمز
 لقبه لقبه قویسونلر آتیز هرمدده
 راضیوز تک هراویوزایت ییه سونلر شیمز
 دوشده کورددم که وقیی بله رد ایلد یار
 اکله تعبیرمزی خیره دونوبدر ایشمز
 دلبرک یولنه مهری دوروشب جهدا یلدلم
 قالسون اول یولده بزوم در فغزله دیشمز

80

حسرت جکرم¹ دردله قان اتمک اولمز
 محنت بلومی دور کبان اتمک اولمز
 کوز یاشنی قدک کورب ای² سرو روانم²
 یوز صویله سن³ سروه⁴ روان اتمک اولمز
 فتان کوزکک قصه دل جان ایشرای دست
 تیرمژه که سینه نشات اتمک اولمز

CH, 46a
CA, 48a

¹ CH, 46a, 2 = CA, 48a, 9 جکرم ^{2*} CH, 46a, 3 قاش کبانم

³ CH, 46a, 3 = CA, 48a, 10 سرویله سن ⁴ Там же سرو

سائلارنه ویریمه هیچ حسنی زکاتن
 یادلاره قله لطفله احسان نه قولیسوز
 بو یورمش ایکن آصفه اول یار قیبی
 اصلمه دن ایت اوزله ارغان¹ نه قولیسوز
 اولدوریسر آخر غم هجران سنی مهری
 یارا نتمز ایسه دردکه درمان نه قولیسوز

58

CH,47a
CA,49a

چون دردله آه ایلمکه باشلوز بز
 هر قنده سه عشوت اهلنه یولداشلوز² بز
 هر غنچه لبک یادنه افغانموز آرت³
 بلبلر ایله کویه که قوداشلوز بز
 شمع رنکه تاکیجه لر صبحه دکه آیدست
 پریقمه ده پروانیه یولداشلوز بز
 اکسمه اغیار ندیم یار ایشکندن
 اول کلب لعینی شو قدر طاشلوز بز
 خوبلرده وفا بولیمدق مهری جهانده
 بر بختی سیه طالعی یوق باشلوز بز

406

59

حجی نابی بزم اللهه قلوبدر ایشموز
 که بو هر جایله اوغردی قوتسوز بشموز

¹ Л,40a,11 ازغان

² CH,47a,2 и CA,49a,9 حالداشلوز

³ Л,40a,15 آتر

دید مهری اول کله بنجیلیر: بلبلی اولر
 دید یکم بن کور ورم² کوند سنک کی هزار
 حرف الزء

58

40a بزدن قچرور حسنی دلبر نه قولیسوز
 بلبدن اراغ اولدی کل تر³ نه قولیسوز
 قهرن چکه حد دن اشق عاشق صادق
 لطف کوره هر جاصل و ابتر نه قولیسوز
 بیک یرده دلم دلمش ایکن غمزه سیر
 چشمیده اوره سینمه خنجر نه قولیسوز
 یوق یرده دهانی خبرن ایتدی دیوفاش
 دوشوردی بزنی دللو اللر نه قولیسوز
 شیرین لب اغیاره صوثر⁴ مهریه صومرن
 طوطی بقه قرغه ییه شکر نه قولیسوز

57

بندن چورر یوزنی جانان نه قولیسوز
 میل ایتدوکی قولنه سلطان نه قولیسوز
 عاشق لری بر بوسه سنه جان و یرده هوم
 اغیارله اول صارله عریان نه قولیسوز
 درد اول درینا کشک سوکلو یاری
 یانندن اراغ اولدغی برآن نه قولیسوز

¹ CH, 386, 8

بن کبی

² Л, 396, 17 کوردم

³ Л, 40a, 1

تر оп.

⁴ Л, 40a, 5 صوثر оп.

فوتکدن^۱ اِکله سم دتر زمين و آسمان
 حسرتکدن^۲ آفلسم اشبو جهاني صوطوتر
 مهریه رحم ایت بوکون یوخسه بلورس دوستم
 ایرقه دن تیز حسنک آینه سیفی موطوتر

55

ینه ایام بهار ایردی بژندی هر دیار CH,386
 قلدی آفاقی شکوفیله مزین کردگار CA,406
 نیچه نفتش ایتدی کور اول نقاش صنعتکینه
 هر دخت خامد کوستردی بر روی نکار
 دولت آنلار کله^۳ بو اشناده آولا کلر اوده
 برالنده جام ساغر برالنده زلف یار
 که یکاغندن کل آله که لبندن مل آنک
 که میانینی در اغوش ایده که بوسه کنار
 کل کبی کلدی ینه عالم بهار یله بوکون
 صورتش کشف ایلدی کلزاره بکزر شهر یار
 قد دلجوسینی کوردی رفقه کردی سرور
 آکه گرم اولوب چمنده آیه سن قرص^۴ چار
 هر کل اندامک هواسینه می خام^۵ ایچ یور
 عارفیک فرصتی فوت ایتمه بودم ز بهار

¹ CH,38a,8

فرقتدن

² Там же حسرتندن

³ CH,386,3

آنلرک

⁴ CH,386,6

قرص

⁵ CH,386,7 и CA,406,11

جام

کوزلری یاشن روانلرایلیوب نالان ایدر
مهری حسنک کلستانده بوکون دلا بدر^۱

53

نه حسنم^۲ آفتاب ونه خود^۳ ماه کنجیدر CH,426
CA,45a

نه قشلم کمان ونه زلفم نشانجیدر

بهتالری ایلش بزه رعنا دیوخطیب

شاعرلرک بر نجه سی غایت یالنجیدر

لاغیله بوسه استسه بزدن عجب دکل

ساقالی^۴ کلسه هرکشی ایلر کلنجیدر

شدن کرومقامی بزم بوسه مزه مان 386

یلرله یورک اغرسی اسهال رنجیدر

هر آستانه یوز سوروب^۵ بوسه جر ایدر

بو باب ایچنده مهریده سندن دلنجیدر

54

هر سحر وقتنده دلبر چون صباه رو طوتر

CH,38a
CA,41a

زلفی بویله جهان اطرافنی خوش بو طوتر

برکوزلر شاهنی حسن آجره کوردم ناکهان

سر قسردل ملکنی دیدمکه آخر بو طوتر

چشم پرافسون ایله دللر قوز بندایتمدک

سحرله بکوز جهانی بو ایکی جادو طوتر

^۱ CH,42a,7 و CA,44b,2 دولا بدر ^۲ CH,42b,10 چشم ^۳ CH,42b,10 و

CA,45a,4 خود ^۴ CH,42b,12 ساقالی ^۵ CH,43a,1 سوروب CA,45a,8

سوریب

سرو قدک نازله سیر ایتد وکنجه¹ باغده
 هریکا آغزی صوبی آقر آکا بستان² امرنور
 باغ حسنکده صبا دپرتدکنجه زلفکی
 غنچه لر خندان اولوب زلفوکه ریجان³ امرنور
 دوششم چاه زرخدانکه کرجه راحت
 جد لله حاله هراهل زندان⁴ امرنور
 حقه یاقوت ایچره بالله اول دزدانه⁵
 تگم اولان جان ویرمیه اول بعره⁶ هرکان⁷ امرنور
 دردینی دردینه درمان ایدلیدن⁸ دلبرک
 مهرینک هر وجهله دردینه درمان⁷ امرنور

52

مصحفنده حسنک جانا خطک اعرابدر
 صورتک عشاقه جامع قشکرک محرابدر
 آستانوکه نجه یوز سور مسون لیل ونهار
 اهل عشقک سجه کاهی قبله سی اول بابدر
 دل شب زلفکده کمراده اولسه اولنر عجیب
 ای شه خوبان عالم صورتک مه تابدر
 یالکوز بر بنمیم سن دلربایه مبتلا
 جان و دلدن بوجهان خلقی سکا احبابدر

CH,42a
CA,44a

¹ Л,39a,3 ایتد وکنجه ² CH,40a,4 که ³ Л,39a,4 امرنور оп.

⁴ CH,40a,7 دردانه یه ⁵ CA,426,2 دردانه ⁶ Л,39a,6 بعره оп.

⁷ Л,39a,6,7 امرنور ⁸ CH,40a,8 ایدنلن ⁹ CA,426,3 ایدنلن

اولنجه مهری جهانده بوسری ایتمه تباہ
 یقانی چاک ایدوب ایت کوردکوه درده آه
 مزارک اوزره بتن حشراولنجه دییه کیه
 فغان کوزلرالنندن که بـ وفالردر

50

که هجریار وکاه بنی غملر اولدوردر CH,42a
 CA,446
 که وصل دلبر ایله کچن دملراولدوردر
 دشمن کولر بو حالمه بن آغلانم¹ مدلم
 می بوکه جانی قتلنور املراولدوردر
 خسته دله خیالیه ای² امسم ایلیین
 مشکل بودر که شمدی بنی املراولدوردر
 آغلک کلوک که برکون ایاد وستلررقیب
 اجل ایرشمدن بنی درهملراولدوردر
 خار جفاده مهری اولورسه نه غم رقیب
 ایت قبیرحی سنی آنی کل فملراولدوردر

51

لبلروکی کوردکجه دوستم جان امرنور³
 یالکوز بر بنیمیم کافر مسلمان امرنور³
 کورده لی زلفک شبنده یوزکک⁴ انوارنی
 چنچ سرکردان اولوبدر ماه تابان امرنور

38a
 CH,40a
 CA,42a

¹ Л,386,13

مداد

² CH,42a,11. и CA,446,5 خیالیه

³ Л,39a,1

امرنور

⁴ CH,40a,3 и CA,42a,10 حسنک

بن فتری کیبی دوست درم صبح اولیچہ آہ
 اول خوش رقیبلہ صروب جانہ جان پتور
 عشقک مینی نوش ایدلی مہری دوستم
 کندی بشینہ کلمدی عقل بی جان پتور

48

386

کوزلرلیہ کوکل کرچہ آشنالر در
 وئیک ہر دم اولردن کلر جفا لورد
 دمز لر عاشقی کورد کجہ مبتلا لورد
 فغان کوزلر الندن کہ بی وفالورد
 اگرچہ عاد تیدر خوبلرک چو عاشقہ ناز
 ایکنده حدد آشور میوب اسلر ہلہ آرز
 کچوردیلر کونمز ہر دم آہلہ قش و یاز
 فغان کوزلر الندن کہ بی وفالورد
 جفالرن کورہ عاشق وفالرن اغیار
 سورر جہانندہ منافق صفالرن ہر بار
 سَوَہ نئی^۱ کندولری سومکہ ایدر لر عار
 فغان کوزلر الندن کہ بی وفالورد
 وفالو کرچہ کوزل چوق دنوردی ورناندہ
 بز آئی کور ممشوز در جہانندہ بر آندہ
 بِلیمدم بولرک نامی وار نشان قندہ^۲
 فغان کوزلر الندن کہ بی وفالورد

^۱ ل, 386, 8 سَوَہ ی

^۲ ل, 386, 8 قندہ

کم وار کوزلر ایچره جهانده سکه یتر CH,38a
 CH,40a
 یاخود بلاکش عاشت شیدا بکا یتر
 دل حجره سنده هر گجه عشقک مطولن
 کورمکه جان دلیل و تنم بوریا یتر
 زجر یسه حددن آشدی کوزم یاشی باشند
 جور یسه یتدی جانمه ای دلربا یتر
 قهرک جهانده بن کوروم لطفکی رقیب
 اولدرمکیسه عاشقی هی بی وفا یتر
 یوز سورمکیله ایزلونه اولدوم آشنا
 کویکده ایتلرکله بو بن مبتلا یتر
 سن ای نجاتی استر سک بوریا دوشک
 یار ایشکنده مهریه بر قور جا یتر
 بردانه ایله زلفی کوکل مرغین ایتد صید
 باکه جهانده عمرم اولنجه غذا یتر

48²

کوردم رخینی زلفی شبنده نهان یتور CH,386
 CH,41a
 صندم سحاب ایچنده مه آسمان یتور
 حسنک مثالی بردخی کلمشیدر عجب
 هر گوشه سنده برک کل ارغوان یتور
 قلسه وطن عجبی بو دل آستانکی
 پس عندلیب قنده کوره کلستان یتور

1* Л и СУ,38a,6 лакуна 2 В Л и СУ эта газель и предыдущая
 не разделены.

سایه دلدارله کرم اولمسون عاشقلره
 دلبرک لعلی نباتن د شلمش آدمه وار
 بوجهان باغنده مهری نیجه نالان اولمسون
 بر سنک کپی خصوصاً غنچه لب کل فنده وار

48

کوزیله¹ عنزه سی صَنَمک ال برایتد لر CH,37a
 CA,39a
 صندوق سینم² آکه نشان ایدوب ایتد لر
 احسند که برخد نکله بیک یاره قلدر
 جان پوته سینئ³ طوغرسی طوغرو کوزتد لر
 عشقک⁴ یولنده اوخ کبی طوغروکلن شها
 ناموسی شیشه لارنی چوقدن اوشتد لر
 عمرم طویلکنه⁵ ینه ثابت دلیلدر⁶
 چون رخلرنده زلفی صنملراوزتد لر
 اولدرمه سی محقق⁷ ایدگون رقیبی یار 38a
 کم مانع اولدیکم بوگون ایمن اوزتد لر
 جان شمه سینه یندوغنی دوستلرگوروب
 دل مجهریله کوینبوب بیله توتد لر
 جان البغ ایله می قریالو سنی خوبلر
 ای مهری قتلن دانی⁸ دخی ساکه نتد لر

¹ CH,37a,2 و CA,39a,7 قاشیله ² Там же ³ CH,37a,3 و

CA,39a,8 پوسته سی ⁴ Л,376,18 عشقنک ⁵ CH,37a,5 و CA,39a,10

آخی ⁶ طویلنه ⁷ ولید ⁸ CH,37a,9 و CA,396,2 دون ⁷ Л,38a,1

عالی غرق ایلریک کسه سلمز یا شکی
 صکره کر قان آغلریک کونده بیک کوز اززار
 376 کلستانده ایکن اول غنچه تک فریاد قل
 یوخسه یاردن کل کیدر قالورسن ای مسکین هزار
 خارالندن دامنن قورترمغیچون دلبرک
 سن دخی هر کلستانه یوز اوروب یلوارنه وار
 مردیسک غیرت دمیدر سوررقیبی هی مد
 دامننه ترککلک یاپشسون سعی ایله خار
 برزمان مهری فلکده سیرایدرد شمد کور
 بوسبدن اولدی اوش آققلرالتندا غبار

45

کرچه دل مجروحدر هجرکله کوزده نمده وار
 حمد لله کیم وصالکدن اکا مرهم ده وار
 دل غریبن نار هجران کریقوسه غم ییمه
 ساکه ای قنلو یشم آهم کبی همد مدده وار
 تیغ فهرکدن جکولوپاره لندی کرچه آه
 آتش عشقک یئر سینمده کویا دمده وار
 آتیه سوننی تیر غمزکدن کمان ابرولرک
 یالکوز جانم دکل آکا هدف سینمده وار
 همدم اولدکسه حبیبه غزه اوله مدعی
 بوجها مندر شادلق صوکنده لابد غمده وار

CH,43a
CA,45a

صده 11, CA,45a مرهمده 376,7 Л

آشکاره بوسه جز ایتدم لبندن دیدگیار
 عارف اول عارف قتنده لطف واحسان کزلودر²
 عشق بر سر الہی در نہ بلسون مبتدی
 حمد لله مہری جاہلدن بر عرفان کزلودر

43

صرافیدہ بندن بتر آوارہ اولبدر
 بکزر خدی دلبرلرینک قارہ اولبدر
 تو یوزلری آغ اولسون اول خیزلرک کم
 عشاقی قور احسانلری اغیارہ اولبدر
 مست می عشق اولمش و کوزینہ کتورمش
 او کارطورر ارقسی دیوارہ اولبدر
 برغنچہ کم آچلمہ دین آنک تپہ خارے
 شمدن کرو بونلارک اشی وارہ اولبدر
 ہر بادہ دہ جانان لہی یادینہ ای مہری
 صرافیدہ بندن بتر آوارہ اولبدر

44

عاشقیسک عشق یولندہ صقلبہ ناموس و عار
 جہد ایدوب بویولدہ جان ویر یوخسہ الدن کندی یاد³
 فارغ اولوب کرکوکاسز استریسک یاریکی
 غافل اولمہ کی حذر قل غیرتک اولور نکار

1 Л, 37a, 6 جرم 2 Там же кزلودر оп. 3 Л и СУ, 37a, 15 عار

جان ویره مز یولیده دمه مہری دوستم
صادق لرک جهانده بو داخی بوی کچر

42

CH,446
CA,486

شویله کم دل خانه سنده مهر جانان کزلودر
نیتہ کم جانده الفت تن ایچر دهم جان کزلودر
دامن اوپ دولت استرسک یوزک سورپاینه
دردنه ویر جانک ای دل که آنده درمان کزلودر

قاشی بسم الله ایله اوقی جالی مصحفن
کفر زلفنده کور آنک نیجه ایہان کزلودر
لبلرنده دشلری نظمین کورن در کویا 37a

حقہ یاقوت ایچنده در و مرجان کزلودر
مدعی کولدر ب² اغلتنه سون دیکبھی یار
غرقه ویرر عالی یاشمده طوفان کزلودر
غم دکل طوتسه خطی یارک عذاری چورہ سن

ظلمتک ایچنده لابد آب حیوان کزلودر³
غمزه سی اوقلار نه سینم نشان اولالی آہ
یار بیلور یورکمه نیجه پیکان کزلودر
غصه سن دلہ کوروب صورک خیالی بزدیدم
خیلی مدتدر درونمده برمهہان کزلودر³

¹ CH,446,5. که оп. ² Л,37a,2. کوکدر ب

³ В СН и СА порядок этих бейтов обратный.

بن وفا اومد کچه^۱ اول بی رحم دلبر آه کیم
 جوری حدّ دن آشورر نازیلله اوراندن چقر
 غمزه سی دوزدی بولوب دلده خیالی خزنه سن
 دیدک انجقدن^۲ که درلر کنج ویراندن چقر
 زلفکه باش قوشدک غمزک یقدی دللر شهرنی
 شمدی فتنه عالمه سن چشی قتاندن چقر
 مدّعی سوزیلله الدن چقر دم یاری آه
 هرکه شیطانله اویر البته ایپاندن چقر
 ای بلاکش مهری سن بکوز بلایی سلی سن
 ساکه دایم بی وفالر غالباً آندن چقر

41

شول دلربا که حسن الینک کشوری کچر
 بر شهدر اولکه جان^۳ و کوکل لشکری^۴ کچر
 اول دلربایه^۵ دل نجه اولمایه مشتری
 جمله جهان کوز للرینک سروری کچر
 ویرسه ضیا جهانی جهانله عجب مدّ
 اول دلبرکه حسن جهان انوری کچر
 جلّاد چشی جانله قصد اتمدین هنوز
 درد لویورده که^۶ غمزه سنک خنچری کچر

CH,44a
CA,46a

۱ الحقدن CH,376,12 و CA,40a,4 ۲ اومد کچه CH,376,11 و CA,40a,3

۳ ل و SU,386,9 جا ۴ ل,386,9 کشوری ۵ ل,386,10 دلربا که

۶ CH,44a,5 یوزینه

دردلو یورک ای مهری جفایه ایدیک صبر
جوری زمانه خوبلری حددن آشوردلر

دیدک دلبز حسنمک حیرانی اول دیدم بسر³⁹
دیددی هر دم عشقمک کویانی اول دیدم بسر
دیدک حسنمک کستانینک هزاران دردله
روز و شب بلبل کبی نالانی اول دیدم بسر
دیدک کعبه کویمک اقسک طوافن صدقله
عید و صلومک هبان قربانی اول دیدم بسر
دیدک یوز سور آستاننده طوب لیل و نهار
سندد خدمتکارمک دربارنی اول دیدم بسر
دیدک ای مهری سکا جانان کرکسه جان ویر
امدی کل عشقم یولند فانی اول دیدم بسر

زلفک¹ و فاشک قدک کوردم که جان آندن چقر⁴⁰
بونلره جان ویرمین البته جانانن چقر
تیر غمزک طوتبه سون ژنکار غدن دوستم
یوره کومی یارکل پیکانکی فاندن چقر
بیکنه محبوسدر چاه زنخدا نکه دل
زلفکه اَض² قورتر اول مسکینی زندانن چقر

CH,376
CA,396

366

¹ CH,376,8 زلف ² CH,376,10 و CA,40a,2 آضی

دی ویردم یلکوز صنه سکا جان بله در
 دل نه در جان دخی جانا سکا قربان بله در
 کچک ای قاشی کمان غمزک اوقتی جافدن اوقته
 دخی چشمک نچه بر سینمه مژگان بله در
 36a نیدلم کوزدن اراغ اولد کیسه دوست یتر
 چون خیالک دل ویرانمه مهمان بله در
 کوروب اول یاری بکاسویلمسون دیورقیب
 متصل سایه کبی کور نجه شیطان بله در
 مهری بلبل کبی افغانکی دلدن فومه کیم
 لاله خدنده آنک چون کل خندان بله در

دوشمنلر اوستنه صنگ ال او شوردلر
 1ینلو خبرله اوش بنی کوزدن دوشوردلر
 مچ آتشیله دل خو ازلدن کباب ایدی
 سیننده یقدیله جگر مرده پشوردلر
 اولد ادم اییک² مدعی بر چلمیله³ تیز
 نیلرسن ایتلر عوعوی عقم ششوردلر
 اولد رمسی غزا دیو عشاق جبع⁴ اولوب
 کافر رقیبه هر بریسی⁵ برطاش اوردلر

1 39,36a,5 и 426,5 ینلو 2 CH,40a,13 и 426,7 اولد ادم

3 Там же 4 Л,36a,8 جبع оп. 5 39,36a,8 [؟] بری

نجه شرح ايلييه ين غنچه دهانی خبرين
 ناکهان ناز نهاندن ينه بر راز آچلور
 قورقورم لعل لبينک خبرين سويلمکه
 ناکهان کنج نهاندن ينه بر راز آچلور
 هر قچنگم ايده رم عشقي هواسنده صدا
 آميک پرده لردن نچه شهناز آچلور
 آردم حسن کتابت که وفا رسي بولام
 ها حفا بابيله مسئله ناز آچلور
 مصحف حسنی کوردک چون اوتی سوره نور
 مهري عاشقده عالمده بوفال آاز آچلور

38

دل سري زلفوکه بردار اولمغه جانن. سورد CH,406
 اولمکه پير استر اشده² کلدے اورغانن. سورد CA,426
 بوينه طقسک نولا جانا کمند زلفکی
 عيد وصل ايرسه³ چين هرکيشي قربانن. سورد
 تارومار اتش رخنده يار زلف عنبرين
 صانه سن طاووسدم کلشنده جولانن. سورد
 عاشقه معشوق چون جور ايده کلشدر ازل
 ترک عادت ايلمن هرکيشي ارکانن. سورد
 مهري دل خسته نک حالن صورده ياره دک⁴
 بر نفس قلمشدم اما آه اول جانن. سورد

¹ CY,356,4 ناز ² CH,406,5 ايشته ³ CH,406,8 اولسه

⁴ CH,406,9 و CA,43a,3 ياره ديک

چکمزید^۱ بر نفس خارک جفا سن نیلسون
 * لیکى بلبل کلستان ایچره کلک طوتساغیدر^۱
 بنم حسنوکه وجودم شمع در پروانه دل
 بویانن جانم فتیلی در یوراکم یاغیدر^۲
 دهرالندن بر صفا جامنی نوش اقدرمدک
 صوندوغک هر دم فلک مهریه بیک طاسراغیدر

34

خطک بنفشه خدک خوش یاسمینه بکزر CH,436
 کلزار حسنک ای دوست جنت اچینه^۳ بکزر CA, 46a
 حقن دی ای فلک سن کوردکی دور ایدلن^۴
 خلق جهانده بر خوب بو نازنینه بکزر
 یوزک کوروب حسدن بدر اولسون قهریچ
 اوینکمکیله قاچن سن مه جبینه^۵ بکزر
 جلقه اولد^۶ فرقتکن^۸ قدم بنم ای بی رحم
 بغرک سنک عجبدر سنک نکینه بکزر
 عشقک یولنده جانا جان ویردکم کورنلر 356
 در اهل عشوت اچنده مهری کزینه^۷ بکزر

35

دلبرک باغ جمالی که قش و یاز آچلور
 صن جنان کلشنیدر کلوری طورماز آچلور

1* Л,35a,9 лакуна; CA,42a,5 کل یوزک کلشنده جانا بلبلک طوتساغیدر

2 В СН этот и предыдущий бейты оп. 3 СН,436,9 اخسه (так!)

4 СН,436,10 и CA,46a,4 اولدن 5 СН,436,11 и CA,46a,5 جبینه

6 СН,436,12 فرقتدن 7 СН,436,13 и CA,46a,8 کوزینه

راستی سیرایله^۱ عشاقی نوالر کوستر
 دلری حیران ایدر عشقک صداسی اوزکه در
 خلوتکده زاهد اعیب ایتیه اهل عشقه سن
 کنج غمده عاشقکده بی ریاسی اوزکه در
 35a ایشک آلتون آنتک استرسک یوزک زوایلکل
 طالب اکیر عشق اول کیمیاسی اوزکه در
 بوی زلف دلبرک غیرن کتورمه ای صبا
 بودل سوزاننه قبله هوا سی اوزکه در
 بر طبیبه بن دیدیم بیبار عشقه چاره نه
 دیدی دلبر وصلیدر آنک دواسی اوزکه در
 بر پرینک حلقه زلفینه ناکاه اولدی صید
 شمدی مهری مسکینک دام بلاسی اوزکه در

33

خرم ایدن عالمی جانا جمالک باغیدر CH,396
 دوستم عشاقه رحم ایتکل که حسنک چاغیدر CA,42a
 بلبل ایگلر خاردن بن آغلرم اغیاردن
 مستدام اولسون بزمه خیلی درد اورتاغیدر
 ریسمان زلفکه نچون بغلودر بوینم دیدم^۲
 کوستروب چشمین دیدم بوکاثرک طوتساغیدر
 حسرتندن آغلرم سن یوسفک یعقوب وش
 کوزلرم یاشی دوکنمز سنکه نیل اوماغیدر

1 CH, 436,1 и CA,456,8 ایلمر 2 Л,35a,8 بنم

دل دُزدی باغ حسننه ال صوننه سون دیو
 زلف سیاه ماری کُستانده یاتدیلر
 کل رخلرینه بکُردم² آنک دیمش مکر
 سوسنلر اوستنه یور یوب دل اوزتدیلر
 نازک کیکله میوه سن الدوم دهانک
 کور باغبان³ یعنی که اوغری کوزتدیلر
 اولدر مکه کتوردی دیو⁴ مدعی یار
 چشمیله غمزه سی بکا بردن کوز اتدیلر⁵
 دیدم رقیبی داره عجب اصدلرمی آلا
 برخیر آغزلی دیدی که چوقدن اوزتدیلر
 دپرنده کنگه قوت ویرر جانہ لبلرک
 شیرین سوزک کلامنه شکری قتدیلر
 بی مهری مهری سومه دیدم پند طوطرک
 هر جوری که آتدیلر سکا آنلر خوش ایتدیلر

32

چکمین بلمز ندر یارک جفا سی اوزکه در
 دشمن بلمز ندر هجرک بلا سی اوزکه در
 اولهین عاشق نه بلسون اهل عشقک حانی
 شرح اولنمز بو بیانک ماجرا سی اوزکه در

CH, 43a
CA, 456

¹ یاری CH, 37a, 12

² بکُردم CH, 37a, 13 و CA, 396, 5

³ CH, 376, 1 و CA, 396, 8 باغبانی ⁴ CH, 376, 2 دیو оп.

⁵ CH, 376, 2 کوز آتدیلر Л и СУ, 346, 9

دل بلبلی فریادن اورتورسه عجب میدر
 شیدا قلن آئی سن غنچه دهن اولمشده
 جورکله بنی جانا اولدرمه تحلل ایت
 عشقک غمیله خود باکه اولن اولمشده
 یولکلده سنک جانا بیلم نه کناه ایتدم
 حورک بکا اغیاره لطفک ندن اولمشده
 حقاقد و خدوگک کم اولسه هواسنده
 تابوت آکا سرو اولوب کلدن کفن اولمشده
 کل رخلرک چوقدر عشاقی ولی اما
 چشمینه رقیبوگک مهری دکن اولمشده

30

جان و پرورم سکا بهی کافر	بر نظر قل بکا بهی کافر
سن کلیدک چمنده بر بلبلی	اول زمانی آکا بهی کافر
بنی جوریه سن اولدمک	کیم کوربدردوا بهی کافر
چشم بن جفاکی بیک کره	سنده ایت بروفا بهی کافر
بزی ³⁴⁶ بر نوسه یله یاد اتسک	اولمزایدی خطا بهی کافر
دلکه درد مندک در اولدن	دردنه قل دوا بهی کافر
جان و دلدن سکا بو عالهده	مهر یدر مبتلا بهی کافر

31

چشمومه دل اویب رخ دلداره کتدیله
 کوز کوره کوز² بنی نجه اودلاره اندیلر

CH,37a
CA,396

¹ Л,346,1 بری ² CH,37a,11 کور он.

دلربالو ایلمشه زلفی چوکانلر
درکهکدن دلبرا دور¹ ایته مهری بنده کی
کرچه چوقدر آستانکده سنگ دربانلر

28

بیچاره کوکل بلزم آواره ندندر CH,45a
CA,47a

درمان نه درهر بلسم آکا چاره ندندر
هر دم فلک جوریلله یار جفا سی

بلسم² که بو بن بخت سیهکاره ندندر
چشی بکا وصلینی حرام ایلدی یارک 34a

بن قانی حلال ایتدم او خونخواره³ ندندر
چون دلمزیش غمزه لری خجری بغرم

سن یوز ویره سن ای یوزی کل خاره ندندر⁴
بن آیفکی او پیکه جانلر قلم ایشار

رایکان ویره سن بوسه سن اغیاره ندندر
مهری چکه جوروکی و لطفیک گوره اغیار

دولت آکا ذلت بوجفا کاره ندندر

29

جان برینه زلفک⁵ غبر رس اولشدر

عشوت اهلنه درکا هک حب الوطن اولشدر⁶

هجوکله کوزم یاشی یغور کی یاغلدی

بشدن بشه بو عالم چایر چمن اولشدر⁶

¹ Л, 336, 14 رد ² CH, 45a, 3 и CA, 476, 10 بلسم ³ Л и СУ, 34a, 1 خوانخواه

⁴ CH, 45a, 5 и CA, 47a, 12 بس بو یوز رکده کورنن یاره ندندر

جان بلبلنالا ان ایدلا کلاز خدکه (خندند) CH, 45a, 8 и CA, 476, 1 доб.бейт

⁵ СУ, 34a, 6 زلفیک ⁶ Л, 34a, 6 и 7 вторые

полустушия этих бейтов стоят в обратном порядке.

یا یترجور و جفاگیله بنی شام و سحر
دوستم خانه عنده ایگلت زار و نزار

28

بزه میل ایلردی که که اوچشی قره لر
منع ایدر لر اولری بر ایکی یونق قره لر
دوشلی عشقی هوا سییله دریای غمه
کورمدی زورق دل حد و کنار قره لر
چکسه زلفینی صنم رخلرے اوستنه نولا
یره شور کعبه نک اور قوسی که اولاقره لر
ایتدیلر عاشق شوریده لرک عشقی پای
فور قرم و صلو که داخی کله لر آل قره لر
جانی ویر یار ایشکنده کل ای دل صادمشک
عاشق اولدر که آنک طوپرغه قانن قره لر
عشوت بابن دخی بر وجهله تحریر ایدم
مهری کیم بونجه زمان دفتر و دیوان قره لر

27

بر صنم اکینه المش سیم و ذرقفتا نلر
یاره شریوننده قربان اولسه یوز بیک جانلر
بولباسک وصفن ایشقسه ملکر دن روان
چاک ایدیدی حله سینی حوری و علما نلر
کوکب ستیاره وش سیر ایلد و کچه کوندورین
طولمشید هر طرف دن ماه ایله میدا نلر
باشمی طوب ایلمشدم بن اگرچه چالمنده

غین غایتده صفادر که^۱ آوله یانکده جیب
 اول سکا ناز ایده سن آنی آیده سن بوسه کنار
 فا فراقک کجه سنده شوقدر آه ایتدم
 که آولده دل آینه سی دردمله^۲ ژنک عتبار
 قاف قذیل رخکدن یقرا ی دوست دلیل
 که کونش عالمه انوارنی ایلر اظهار
 کاف کوکلم اوی ویرانی معور ایتدی
 حد لله^۳ عهله عشقک اولالیدن معیار
 لام لعل لبنک یادنه بر مهر و نیک
 خوب اولور نوسش ایده مل^۴ چون ایشه وقت بهار
 میم مهری دوشلیدن هوش^۵ عشقکه یار
 اولده رستوای جهان کتدی قنوغیرت عار
 نون نم وار دغی^۶ عشقکه بودر تحصیلم
 دلده غم دیده ده نم سینه ده آتش^۷ هر بار
 واو وارا ایدو کله صکوه پشیمان اوله سن
 کل یوزک دائره سینی طو^۸ رجق بر کون خار
 هی هبا ایلنه سعیننی^۹ بر بن مسکینک
 چوق زماندر که یولو که دل و جان ایتد^{۱۰} نثار
 لام الف لائق اولامی که عجب قاپو که ده
 ایتلر کله بله بنداخنی اولام خدمتکار

^۱ CH, 416, 2 که оп. ^۲ CH, 416, 3 و CA, 436, 10 دودومله

^۳ Л, 33a, 13 هوش ^۴ CH, 416, 8 و CA, 44a, 3 دخی

^۵ CH, 416, 8 سنی ^۶ CH, 416, 10 سنده آتش دیده ده نم ^۷ CH, 416, 8

۱ا روا کوردی فلک بز نیده لم کلشنده
 بلبله آه و فغان هدم اوله غنچیه خار
 زال زلفنکده بنی عشقله منصور کبی
 جان فدا در یولکه ایلیه جانم بردار^۱
 سین ^{33a} سندن چور رسم یوزی ایتیه مجال
 کس قلم کیهی بشومی دلومی یارای یار
 شین شها ظلمک الی شهردلی یقده دریغ
 چیقسر^۲ جان بد ندن اید سر ترک دیار
 صاد صندم که سحاب ایچره نهان اولد^۳ قتر
 یار حسنده مکر اتمشوش زلفنی تار
 ضاد ضعف غم هجر کله قوا ولسون پریدر^۴
 دل آشفته یی^۵ جانا آکا پند اتمدی کار^۶
 طا طواف حرمک ایلشم بونجه زمان
 اعتقادم بودرای دوست بنی یقیه نار
 ظا ظلم ایلمه عاشقلرو که لطف ایله
 ایلشدر بولارک عشقک اودی جانته کار
 عین عینک دل و جانلری قودی عالمده
 که^۷ اتمدی غمزه لرک تیریله^۸ آخی شکار

^۱ В СН и СА этот бейт оп. . ^۲ СН, 41a, 9 ^۳ СУ, 33a, 4 ^۴ چیقسه

^۵ Л, 33a, 4 и СА, 43b, 5 ^۶ پرادر ^۷ СН, 41a, 11 и СА 43b, 5 ^۸ آشفته که

^۹ Л, 33a, 4 ^{۱۰} یار ^{۱۱} СН, 41b, 1 ^{۱۲} که ^{۱۳} оп. ^{۱۴} СН, 41b, 1 ^{۱۵} تیری بیله

مهری نه‌چه سی شرح ایده سن وصفی بیان
تقریر ایده مز دل نه خو تحریر قلندر

الف ای قامتی موزون^۱ وایا خوب نگار

بتمدی قد که بگزر دخی برسرو چنار
ب بکون کلشن حسنکده قوافغان ایده لم

یره شر صحن چنده که آیده فریاد هزار
ت تهاشا ایدرز وصلوکی لطفکله بکون

ث دنی درویشه عطا ایلسک ای شاه نه وار
ث ثاخوان اوله لی بلبلی جان کلشنده

حسنوکه قرشو اولور شام و سحر خوش گفتار
جیم جمالوکی کوروب غیره نظرایلیرسیم

دوستم تیرمژکله ایکی کوزومی چقار
حایاتم کدرای دوست یوزک کومیچک

سن سوزن دی آمد^۲ نجه ایلیه جان تنده قوار
خا خیالک یزه لی نقشنی دل لوحه سنه

کوزه در قبله بنا کبی کوزم لیل و نهار
دال داد اتمزسک دادمزی خونی کوزک

بنی ناحق یره اولدرسه کرک آخر کار
ذال ذاهد کوزلی سومکه توبه ایتشایمیش

دوند^۳ جرمینی بلوب ایتدی ینه استغفار

^۱ CH,406,12 و CA,43a,5 معنا ^۲ CH,41a,4 دیگ CA,43a,10

^۳ В СН и СА этот байт оп.

اول وجود نازنینکدن اراغ اولسون اَلَم
 دشمنوکه خانه غم ایچره محنت یاره شر
 تب بچون طوتر سنی طوشن رقیب کافیه
 ساکه صحت لرعد وکه رنج و ذلت یاره شر
 تیغ قهریله عد و کاک باشنی قطع ایتمه
 ذاتوکه جُرأت و هم بازوکه قوت یاره شر
 نای کیمی اکلین هر دم حسود اولسون مدام
 چنگ و قافونیلله هر دم ساکه عشرت یاره شر
 حق باغشلا سون الهی سنی اول والیده که
 کم آنوک بردانه سی سن ساکه رفعت یاره شر
 حمد لله کم ملاقات اولدی مهری داعیه
 درکورنلر ذاتکه ارکان دولت یاره شر

24

326 اول کان وفی خوش بزه کوستردی کوملر
 بصدی کومندن یوزم اوستنه قدملر
 عیسی نفسی ایلدی بز مرده زنده
 غمکین دلمز بولدی فرج کتدی الملر
 لطیفیله قلدی دل ویرانی معمور
 کوکلن خوش ایدد هر دم آنک خوب صنلر
 ایتدی بزی اول ذات شریف ایلله مشوق
 کورمه یسرز حشود دکین غصّه وغملر

[غزل غرا^۱]

اشک چشمک اولور جوش اندوکی اوماغلر CH,44a
 دود آهمدند^۲ ابر اولدغی هر دم^۳ داغلر CA,486
 روز شب یشلر دوکر دولاب سرکردان اولوب
 کویه و زاریله طومر شیچون آغلر
 نالم ایشد کچه دتتر برک آرام ایلمز
 یاشمی کوردکجه هر آب روانلر چاغلر
 کوزلرومه سنسز ای روحی روانم بر نفسی
 کلش ایل^۴ نیلیم کلخن کورینور باغلر
 کلدوکلجه کولدر سن کلکی دل بلبن
 کدوکلجه لاله ویش بغرمده قورسون داغلر
 فرقتک زخیله مهری چوقدن اولورک هلاک
 مستدام اول یینه وصلک اکه مرهم باغلر

23

اول مبارک ذاتکه هر دمده صحت یاره شر
 اول مطهر چشمکه^۵ هر آنده راحت یاره شر
 دار رفعتده صفا و زوقله لیل و نهار
 صحن صحتده کوزل خانمله صحبت یاره شر

^۱ СУ, СН и СА заглавия нет. ^۲ СН, 44a, 9 и СА, 486, 3 آهمدند

^۳ Там же и в Л, 32a, 3 دم оп. ^۴ СН, 44a, 12 کلشنیه

^۵ СУ, 32a, 10 جسمکه

بستر نسرینده آرام ایلسون خوش دوستلر
 جسموموزه¹ پوره² لئو اورسون بزم دندا نلر
 ییسون ایچسون خوش بولریلا قلرده دمدم
 یوده³ لم بزغم اونده کاسه کاسه قانلر
 قلدیسه جسمک⁴ بوشهرک اسی سنه چاره
 پس مکانیده غریب اولنلرک کلخانلر
 یوقدر مہری بوکون دعویہ معنی کوستر
 واز کل ہرجایلر در شمدیکی یارانلر

ای دل بہار فضلی* و چون⁵ دور لاله در CH,74a
CA,76a
 لا دیبرز کہ عاشقہ سودا حوالہ در
 بزم چمنده صحن کلستانده دورايد
 سافى النده ساغر صافی پیالہ در
 دلبرجال اوزرہ عمر قلر کہ دزلودر
 کل یپراغندہ صانہ سن آنى کہ ژالہ در
 معشوق النده جور و جفا و عتاب و ناز
 عاشق دلندہ شام و سحر آہ و نالہ در
 بوروز⁶ اچندہ گوشہ کلشنده مہریا 32a
 دولت آنوکلہ ہمدی بر چشی آلہ در

¹ CH,426,4 چشمموزہ

² CH,426,4 و CA,446,11 بورہ لئو

³ CH,426,5 و CA,446,12 یوطلوم

⁴ CH,426,6 چشمک

⁵* Cr1,74a,8 و CA,76a,2 چوہم

⁶ CH,74a,12 و CA,76a,6 دور

شدهی بر طوطی کلامه مبتلا در مهربی کیم
سویلسه شیرین سوزی قند مکرردن لذیذ

حرف الراء

19

316
CH, 39a
CA, 416

آشتی عشقه او عاشق لر که جانن یقیدیلر
بولد لر وصلت ابد چونکم جهانن یقیدیلر
ینمه سوننی عاشوت بیچاره لر پروانه ویش
ماه رولر چونکه حسنی شمع دانن¹ یقیدیلر
مجرله صنمه سنی یقیدی وجودم خوبلر
ای نجه دل ملکیتنک خانسانن یقیدیلر
لعلنه او یکند و کچون لاله رخسارینه شمع
لالیه² داغ اورد لر شمعک زبانن یقیدیلر
دیلله جان ویردی مهربی ترجان دلبهرله
آلدیلر کوکلن عجب بو ترجانن یقیدیلر

20

CH, 426
CA, 446

آشنالر صاغلغله ایلسون سیرانلر
دوردغنججه³ بوجهان کلدکچه بودورانلر
دور دوشدک چونکه ای دل بلبلی کلراردن
کتدی کوللربز قلام ناله و افغانلر

¹ Л и СУ, 316, 2 ذائق

² Л и СУ, 316, 4 لاله تک

³ CH, 426, 2 طوردوغنججه

CA, 446, 9 طوردوغنججه

سایبانم محرم عالمده وارمدرند
 بن کدا حالینه همدرد اولمده الآ که بو
 عز و جا هم همدم^۱ هم شهریارمدرند
 تن آنیس اولمدر آندک آیر و اولز بر نفس
 سود کم یارم وفادارم نکارمدرند
 قیش کونده گاه که اسد و کچه باد ز مهریر
 خانه خلوت کهمده کرم نارمدرند
 ای فلک مهری سیه پوش اند و کیسه غم میدر
 قالبه جمع اولمدن روح اختیارمدرند

حرف المذال

18

یوق صنوردن عالم اچره جانیه سودن لذین CH,386
 هی نه لر وارمش جهانده داخی بونلردن لذین CA,39a
 لذتن اشبو جهانک شمدی بلدک حاصلی
 یوغمش روی زمینده وصل دلبردن لذین^۲
 بلرک سوکد کچه جاننا آغزومه شکر یغز^۳
 شویله شیرین لقمه دریا لوده تودن لذید
 عاشقه باش آغز دوب عرض ایتمه ناصر جتنی^۵
 بلرک صورت نکارک آب کوثردن لذین

^۱ Л,31a,7 همد ^۲ Л,31a,13 لذین оп. ^۳ CH,386,11 и CA,39a,3 یقر

^۴ Л,31a,14 доб. کیم ^۵ Л,31a,15 جنی

زلف مشکینک فولا بونیومه صلدریسه کند
 دوستم لازم در دیوانیه البته بند
 علم جاذولقد ه بر او ستاد در چشمک سنگ
 کورسه هاروتیله ماروتی کچرک آتله بند
 رخلرک دل شاهنی مات ایلدی بر لعلبه
 کوزلرک جان فرزنه حاجت دکل سورمک سمند
 کله سن اورتایه قویوب او یکرمنش لعلکه
 افو کچون چار سولوا چیره بردار اولد قند
 کرچه چوق سیر ایلدم باغی جهان صحرالین
 راستی قدوک کبی هیچ کورمدم سرو بلند
 قوبری مه رولرک مهریله وار سن فارغ اول
 ناصحا اتمز اثر رسوای عشق اولانه پند
 خوبلرک تیغ جفا سندن یوزم دوند مزم
 طوغرا سالر سینی کوریزه ریزه بند بند
 درپینچه یوللرینه دوشدکم دلبرلرک¹
 دیرو کورن خیلی بالا کشدر بومهری درمند
 یللرایله بن یوزن کورم دریا آه کیم
 سایه سنده خوش کچر دلد ارمک هر بر لوند

CH, 386
CA, 386

کنج غم ویرانه سنده شمدی یارمده فند

¹ Л, 31a, 3   دلبرک

بلاکش بلبلم بلدی فغاندن صفا بولدی
 یوزومه کل کبی کلدی بوکون برغنچه لب کل رخ
 دله کرچه جفا قلدی برینه بیک وفا قلدی
 بزه وصلر عطا قلدی بوکون برغنچه لب کل رخ
 اکوب شیرین زبانیله الذدن مهرینک وارن
 اها کلدیم دیدی یلدی بوکون برغنچه لب کل رخ

حرف الدال

15

ایله یار بنی درد ایله آواره مدد CH,38a
 CA,386
 اولوردم¹ اتمزیسه حسرتله چاره مدد
 اولدوردم² دریمیش زلفکه چشمک بنی یار
 ویرمه جلاد الله اص بنی اول داره مدد
 چشم مستکینه ناحوتیره قان ایلمه سون
 صوچنی³ بلدوره قتل سنه برپاره مدد
 شربی لعلک ایشی خسته دله⁴ دوست شفا
 دمدر ایله دوا بوردل بیمار مدد
 بونفس قلد یکه مهری ویره جان فرقت⁵ ایله
 چقمه سون حسرتله هی⁶ مدد اول یاره⁷ مدد

¹ Л,306,7 اولور ² CH,38a,10 и CA,386,2 اولدوردم

³ CH,38a,11 صاچنی CA,386,3 صچنی ⁴ Л,306,10 دله оп.

⁵ Л,306,11 حسرت ⁶ CH,38a,13 هی оп ⁷ Л,306,11 یاره.

کلشنی حسنی کنارن طوتدی مهری خط یار
بلبلک تازه کلستاننده زاغ اولمق نه کوچ

حرف الحاء

13

دو ستم عرض ایت جملک جانمز بولسون¹ فرج
کفر زلفوکی کورب ایما نمز بولسون¹ فرج
چون دله دلبر خیالی کلدی مهمان اولمغه
پیش کش جان ویره لم مهمانمز بولسون فرج
جام لعلندن نکارک ساقیا بر بادده صون
مجلسوموز کرم اولوب دورانمز بولسون فرج
طلعتی برجعه ییله خانه دلدن کوتر
اول صفادن کلبه احزانمز بولسون فرج
خوبلرک وصفن ای مهری شویله تقریر لایه سن
کیم اوقوردسه دفتر دیوانمز بولسون فرج

CH,356
CA,38a

حرف الحاء

14

بو کوکلم زودقن آلدی بوکون برغچه لب کل رخ
یشم دریا سنه صلدی بوکون برغچه لب کل رخ
بلندی قدی ناز یله صلندی سر فرازیله
کلستان صحنه کلدی بوکون برغچه لب کل رخ

306
CH,36a
CA,38a

¹ CA,38a,8 и далее ² CH,36a,3 صالینوب CA,38a,9 صالینوب

30a مشکم حل اولمزیدی گوشه درس خانه ده
 ایتمه سم حسنک کتابند ن اشها هر بار بحث
 ای مدرس چونکه سن تحصیل جانان اتمک
 قیل وقال ایچره قلوب سن ایلمه ناچار بحث
 مصحفی حسنوکی زلفکدن سوال ایتیش قیاس
 ایلمک جانمدر قرآندن کفار بحث
 علم عشقی برای مهری شویله تحصیل ایلدک
 شمدی هر عاشق بزومه ایشکه قورقار بحث

حرف الجیم

12

بژدم اول دلبر جهانلندن اراغ اولمق نه کوچ CH,356
 برفق سر جانانه سز عالمده صاغ اولمق نه کوچ CA,376
 کلستانده غنچه تک یا ننده خارا اولمق نه خوش
 لاله کیبی بلبلک بغرنده داغ⁴ اولمق نه کوچ
 بن⁵ کد اسینی قومز لر یوز سورم درکاهنه
 یاد شاهک آستاننده یساغ اولمق نه کوچ
 چشمی خشم ایتدکجه جانده غمزسی خنجر چکر
 مست النده دوستلر قیل بچاق اولمق نه کوچ

¹ Л, 30a, 1 کتابنده

² CH, 356, 2 و CA, 376, 8 هر

³ CH, 356, 3 خوار

⁴ CH, 356, 3 و CA, 376, 9 طلاغ

⁵ Л и СУ, 30a, 8 بن

عاشق و کی بی کنه اولدومه دوستم
 اولدر رقیب کافری باری غزالایت
 لطف ایله قل علاج بوکون ای طیب جان
 دل خسته در فراق کله کل دوالرایت
 شیرین لیلله آغز که سوکشی ای مهری یار
 غمّری چوغ اولسون آل کو ترامدک دعالرایت

10

دشمن فتوکشی یه رقیب اولدی عاقبت CH,34a
 CA,38a
 کور طالعمکه با که حبیب اولدی عاقبت
 دل دردینه دوالر او مرکن ورن بکا
 شربت یرینه زهری طیب اولدک عاقبت
 لطف و وفاسی مدّعیه اولدی دائماً
 جور و حفاسی با که نصیب اولدک عاقبت
 صلدی بنی قپولره بی اعتبار ایدوب
 یاننده مدّعی یری دیب اولدی عاقبت
 چوقد رجها نده درد و نکار ایله مبتذل
 مهری سنک آیشکده غریب اولدک عاقبت
 حرف الشاء

11

عشق بابندن بنه ایلدک اول یاربخت CH,35a
 CA,376
 جانله ویردم جوانب ایتدی تکراربخت

¹ CH,35a,6 آل

هاله در کیم دور اید بدر ماه تابانی درست
 دور اید رجام شرابی ساقی مه پاره لر
 فوش اید عشقی میزند عاشوت بیچاره لر
 اول مهی قلش احاطه کوز آچوب ستیاره لر
 هاله در کیم دور اید بدر ماه تابانی درست
 جان آلور چشی دلی یغما قلور حکمی روان
 لیک قلسک بر نظر حسنی بغش لر جان
 در کورن آنک کربانیده کردانش همان
 هاله در کیم دور اید بدر ماه تابانی درست
 شهر آماستیّه ده بر خوب و رعنا کلعدار

هر طرفدن^۱ جان و دلده صد هزار عشاق وار
 چوره سنده دایره چکمشدر آنک کوهسار
 هاله در کیم دور اید بدر ماه تابانی درست
 طالعک سعد اولدی مهری پند بختک آخری
 باشکه طوفندی غمی ظالمتده دولت خاوری
 اول ملک منظر قمر چهریله چرخک چنبری
 هاله در کیم دور اید بدر ماه تابانی درست

۹
 جانا یتر بوجانه جور و جفالرایت
 زجریه جانه انجوت اولاکل وفالرایت
 مختلریله قرشوک اولد کچه عاشقک
 سن اوینه کل رقیبله خوش خوش صفالرایت

CH, 38a
 CA, 37a

۱ طرفده CH, 346, 10 = CA, 37a, 3

اول جهان کلزارنگ رعنا غزل خوانی درست
 خوش تمام ایتش بر بیتی ایچره دیوانی درست
 خط ریحان کیم طولنشد، کلستانی درست
 هاله در کیم دوراید و بدر ماه تابانی درست
 جانله قلام تماشای روی جانانی درست
 صایغ قدرت که نقش ایتش کلستانی درست
 صفحه خدنده نیش خط ریحانی درست
 هاله در کیم دوراید بدر ماه تابانی درست
 قامتی جان کلشنده سرو و عریغلمش
 حسنک شمس جهان باغینه انور بغلمش
 رخلرنده کاکلک¹ مسکینی عنبر بغلمش
 هاله در کیم دوراید بدر ماه تابانی درست
 قشیری قوس فلکدر صورتی بدر فقر
 کون جمالی در جهان روینه ویرن نور و فر
 قیله مشدر دلیبرک کویا میانینی کمر
 هاله در کیم دوراید بدر ماه تابانی درست
 جمع اولوب بر برمه کلمش لرنجه جانانه لر
 حلقه فورمش مرغ جانانه زلفی دوکش دانه لر
 شمع رخسارینه اول مهر و لک پروانه لر

¹ CH,346,1 و CA,366,8 کاکل

خاک ایدم غیرت^۱ اودی بو دلی مسکینی یاقوب
 بلاه یانکده^۲ رقیب اولالی همراه^۳ سکا
 نچه سنکین دل ایش سنکه اثر اتمه^۴ هیج
 عاشقی شوریده نک^۴ آهی سحرگاه سکا
 نوجوان ایتد^۴ زلیخا کبی مهری سنی عشق
 قلله لی لطف ایله یوسف نظیر شاه سکا

حرف الباء

نیلدم نندوم کنا هم بلنزم بو بن غریب
 کورد وکنجه یوز چوروز یوزمه باقترجیب
 کاه که برکوز اوچیله مرحبا ایلردی یار
 بینه بکزر که ارایه فیتنه برقد رقیب
 جان ضعیف اولدی فراق کد مدد قل دوستم
 خسته دل دردینه لطف ایت کل علاج ایت طییب
 زلفک چنکالنه اودمه رقیبی خشم ایدوب
 هی بو برکلی لعیندر طوق بو نک بوینونه ایب
 طالعک یوقتم کوز لردن ای مهری چارونه
 قسمتی روز ازله ساکه براولمش نصیب

CH,336
CA,36a

29a

¹ Л,286,10

عبرت

² CH,32a,8 и CA,346,3

یانکجه

³ CH,32a,8

هراه

⁴ CH,32a,9 и CA,346,4

شوریده لر

کلمشم یوز سورپو¹ طوغری² قلوب راه سکا CH,316
 دلم عرض قلم حالی ای شاه سکا CA,34a
 286 آنچه عدل استی شهنشاه جهان سنکه کلور
 آستانوکه کونش خدمت هراکاه سکا
 جان و دلن او قور⁴ ای رخله کل مدح سکا⁵
 روز شب بلبل جان صبح و سحرگاه سکا
 یقده یندردی شها تشنه دلی غیرت اوده
 ظلمتی غمده قومه خضر اولاه همراه سکا
 نوجوان ایده زلیخا کبی ای مهری سنی
 قله کر لطف ایله یوسف نظریں شاه سکا

نچه فریاده وارده⁶ ناله لرم آه سکا CH,32a
 نچه بر عرض ایده یم حالی هراکاه سکا CA,34a
 ایشدوب بلبل شیدا مکر آهی سیرم
 چغروب⁷ درد ایله دیو آه هی⁸ واه سکا
 حسنی سرمایده سی الدن کیدجک برکون اولاه
 بلدوره ایتدوکوی سودکم الله سکا
 کون یوزی برج شرف اوزره طلوع ایتدوگون⁹
 کیجه لر صبحه دگیر طاکه قالورماه¹⁰ سکا

¹ CH,316,10 و CA,34a,5 سورپ ² CY,28a,17 طوغری ³ CH,316,11 و
 CH,34a,8 جهاشن ⁴ CH,316,12 و CA,34a,7 آقر ⁵ Там же ⁶ CH,
 32a,4 ویر ⁷ CH,32a,5 و CA,34a,12 ویر ⁸ Там же
⁹ CH,32a,7 و CA,346,2 یوزک ¹⁰ CH,32a,7 قیلور

صفحهٔ حسنند بشلامش وفا رسمن یازر
 لاجورد ایلله ید قدرت خط ریحان آکا
 عشق میدانده طوب اولسه کنش اولمز عجب
 کیم قهر مردم هلا لندن صوفر چوکان آکا
 دل دلومش عید وصلکچون کمان ابرولرک
 چوقدن ایتدم دوستم بن جاننی قربان آکا
 خطک انشاسن خدوک اوستند کیم یزده عجب
 کیم کراماً کاتبین اولمشد ورر حیران آکا
 یوللر اوزره مهرینک هر دم کوردر خاک اولدوغن
 بر نظر قلمز ندر جرعی عجب سلطان آکا

4

دوستم چون یوزه کلمک ایلمش سن خو سکا
 یوری ای هر جای وار شمدن کیرو یا هو سکا
 کل آتیه کوزلرومک قنلو یاشن سود کیم
 اوجه غولکه صو قویر خیر ایتمز آخر بو سکا
 چشمه جان ویردک ای دل پندمی کوش اتمدک
 کور نجه سحر ایتدے آخر بو ایکی جادو سکا
 اولددرسک لعلک آبی حسرتیله کر بنی
 تشنه جان ویرحق تاقمراسون¹ برایچم صو سکا
 ظلمتی غمده قود دیسه سنی یارک غم پییه
 بولونور مهری جهاندر یینه برمه رو سکا

CH,326
CA,35a

¹ В Л и СУ так!; CH,326,10 и CA,35a,4 [1] تبتھاسون

چو دوشدی شوق رخ آفتاب چهره سنگ
 جهانده ویردی ضیا انوریسه آنجی^۱اولا
 صحندن اولدے معطر دماغ روی جهان
 عبیر مشکله بو عنبر یسه آنجی^۲اولا
 هزار یرده دگر سینه سینی^۱ عشاقک
 خدنک غمزه لری خنچریسه^۲ آنجی^۲اولا
 دلنده شام و سحر مهرینک بودر ذکری
 تبارک الله اکر دلبریسه آنجی^۲اولا

3

خوش کورر بندن رقیبی رحم ایدوب جانان آکا
 نیجه قتلنسون بو یورک نیجه^۳ دُونیسون^۳ جان آکا
 عاشقک حقنده چوق سوز سویلر اینتمه رقیب
 عادت اولمشدر جهانده دوستم بهتان آکا
 28a دل مریضینه لبکدن ایلمزسک کر علاج
 حکمت ایله چاره بولمز اولسه بیک لقمان آکا
 آنسه غمیزک تیرنی جان پوته سینه قشلق
 کوسترر دل داخی جاننا جوهری پیکان آکا
 عقل وکل و دانش و علم واولوالالباب باب
 کورمه حسنک کتا بندن دُرور نادان آکا
 هر سحر باد صبا باغی جهانده دلبرک
 زلفنه وارد قجه^۴ شانه مسک ایدر افشان آکا

خنچرلرایسه^۲ CH, 326, 3 و CA, 346, 10 دلمسه سنی^۲ CH, 326, 3 1* CH, 326, 3 و CA, 346, 10

اورد قجه^۴ CH, 33a, 13 4 دیسون^۳ CH, 33a, 8 3

[غزلیات مہری حقیرہ]

حرف الالف

1

بوی زلفک کیبی عنبر بار و مسکین اولیا CH,33a
CA,35a
 خد و قدک کیبی رعنا سرو نسرین اولیا
 بستر نسرین کو کمز بر دم آرام ایتہک
 آستانک کیبی دل مسکینہ بالین اولیا
 وارمدر بر پر غمکدن اغلر قچہ دوستم
 کوزلرومک قنلو یاشی ایله رنگین اولیا
 کرچہ غمزک قصد جان ایتہکد تیراندازر
 لیکی چشمک کیبی قان ایچی بیدین اولیا
 اولمک بر دم دوشلرک مہری عشقک نارفہ
 سینہ یاقوب دل کیوب دیدہ نکین اولیا

2

[غزل رعنا¹]

تبارک الله اکو دلبر یسه انجرت اولا CH,32a
CA,346
 کوزلرلرایچہ بکون سورویسه² انجرت اولا

سروایسه CH,32a,13 سرویسه Л,276,10 غزل СУ,276,9^{1*}

فردوس باغنگ کلی خندانسن چو سن
 بلبلرک شها به نچون غمده زار اولا
 کر سن سمند دولته اولسک سوارای شاه
 رستم اوکلجه بیک دل ایله غاشیه دار اولا
 حسنک کونی منور اولا حشر دک شها
 نیته که آسمان وزمین برقرار اولا
 باد خزان ایرشمیه عمرک بهارنه
 روی جهان ننگه خزان و بهار اولا
 عمرک بناسی محکم اوله حشره دک سنگ
 بختک عصاسی دولت ایله پایدار اولا
 بودر دعاسی شام و سحر مهرینک شها
 عمرک کونی جهانده هزاران هزار اولا
 276 دل عندلیبی درد ایله قلسون قوناله لر
 چون قرشوسنده سنجلین کلعدار اولا

بو خلق و بوسخاوت و بولطف و بوکرم
 کیم سنده وار جهانده دخی کمد وارا ولا
 کوسترجهانه کلشن حسنک که خسروا
 کل کیمی کوله صورت عالم بهار اول
 ای سرفراز نازله سیرایت که کلستان²
 عکسی رخکله صحن چین لاله زار اول
 سنبیل صچوکه کل یوزوکه لاله خد وکه
 کر بکزرم دریسه قتی شرمسار اول
 کل دخلروکه کندوزنی عرضی قلمسون
 حسنک قتنده آکا دخی نه اُعتبار اول
 کل بکزرم خد وکه دیولاف اورور کور
 کلدیکه دست بوس ایده نه وجهی وارا ولا
 جانا جهان دماغنی خوشی مشک بوقلور
 زلفک عذارک اوزره قچن تار ومار اول
 یارب عز و دولت ایله خان احمدک
 برکونی بوجهانده هزاران هزار اول
 حلم و وقار و لطف و شفاعت ددکاری
 بود هر دون ایچینده مکر سنده وارا ولا
 جان لوحه سنده یزدم خطک خیالنی
 تاحشر اولنجه صقلیه اول یاد کار اول

¹ Л,27a,1

بو оп.

² СУ,27a,3

بوستان

کوردی میدان سعادتمند کونش طوب اولد^۱
 چونکه خان احمدک اول زلفنی چوکان شکل
 دشمنک باشنی تکرک کبی هر یاکه دوکر
 تیغ قهرک که فخن برق اورده عریان شکل^۱
 هرکه یاوز صنوریسه سکا ای شاه کرم
 *کوزی کریان اوله و سینه سی بریان شکل^۲
 دلرم لطف شهنشاه ایلله معذور اوله
 مهرینک اولمد و غن لطفیه اقران شکل
 شاه عالیدن^۳ اربشورسه عنایت نظری
 عجب اولمز کر اولم شعرا ایلله سلیمان شکل
 حمد لله که خوشوز لطفی نسیمیلله بوگون
 آه اگر چیخ^۴ فلک جور ایدده دوران شکل
 آفرین دییه و تحسین ایدده جبریل امین
 هر قچنکم او قوسم مدحکی حسا^۵ شکل

28

[وله فی مدحه طاب ثراه^۵]

شاهها دلرسه هرکشی کیم^۶ بختی هاراولا
 باش قوسون آیاغوکه که آکا بخت یاراولا

۱

^۱ В Л этот бейт оп. ^{۲*} Л, 286, 10   تیغ قهرک که قچن براق اورده
^۳ CH, 276, 12   عالیدن^۴ CH, 276, 13   جور^۵ Л, 286
 ۱   ۶   оп.   کیم^۶ Л, 286, 17   ابتدا کردن دیران با سلوب حروف الهجا

لب می‌کونی خیال ایله کوزم خانه سنک
 قپغی صافی طولبد¹ زینه پرقان شکل
 دور آید دور فلک چنبری چرخک یقله
 کورمیه سنجلین برمه تابان شکل
 266 بکا اقبال و سعادته یتر منصب وجاه
 وصلکک شمه سنه که اوله احسان شکل
 یوزکه قرشو مقابل اولیمز شمس³ و قمر⁴
 کوردی بورتردی⁵ یوزن ایلده نقصان شکل
 دهنک سترنی بیلمد وکیچون غنچه آچلوب
 قلده⁶ حیرتده یئور حالی پریشان شکل
 روضه کویکی کوردکده درم خلد نعیم⁷
 بره شور حور ایله غلمان اوله دربان شکل
 عرش اعلاویه ایریشور⁸ ائم ای شاه جهان
 هر قچنکم واروریم کویوکه مهمان شکل
 دور دارا بوزلوب دور سکندر می آکلور
 شهریار اولالی سن خسرو خاقان⁸ شکل
 عید وصلوکه ایردرسم اگر ای ماه لقا
 قلین جانی فدا یولوکه قربان شکل

CH,27a,13 شمسیکه کوله^{2*} طولیدر¹ CH,27a,11

CH,276,1 و CA,296,4³ شمس که اوله CA,296,3 شمسنه که اوله

بورتردی⁵ CH,276,1 و оп.⁵ CH,276,1 و CA,296,4⁴ بدر⁴ L,286,2

خوبان⁸ CH,276,5 و CA,296,8⁸ نعم⁷ L,286,4 قیلده⁶ CH,276,2

عالمک خلقی یولکده نجه جان ویرمیه کیم
 صانغک صُنعی طیکدر یوزک ایمان شکل
 کوره لی چاه زرخدانکه دوشدی دل و جان
 ایلدی باشمه عالمیری زندان شکل
 چشم شهلاکی نه رمزیله اشارت لرایدر
 دل و جان و قد نه کورنر کس فتان شکل
 مهر و مه بکزیه می یوزکه او یکینک ایل
 گراوله لیلری پر لعل بدخشان شکل
 شوق دندانک ایل لعل دُز افشانک ایچون
 حاشه الله که دیم لُؤ لُؤ و مرجان شکل
 چوره سن آب حیاتک که طوتر مور خطک
 گویا خاتمیدر مهر سلیمان شکل
 مرده جان و دله ویردی حیاتی ابد
 لیلرک اولدو غیچون چشمه حیوان شکل
 زلفی طاووسنی کور کلش حسن ایچره نجه
 جلوه لر عرض قیلور هر یکا جولان شکل
 قد دلجوی نهالینی کور و بر است دیدم
 بونه خوش میوه ایل دُخل خرامان شکل
 اولمه خاموش یرشمر سکه ای غنچه دهن
 قل تبسم که آوله مرکوشه کستان شکل

¹ CA, 29a, 6

شکل on.

² CH, 27a, 8 تارنی

^{3*} CH, 27a, 9

میوه لی

عیدک مبارک اولسون ایا خسرو زمان
 اقبال و دولتک کوننه ارمسون¹ الم
 اولد قچه پُر کواکبله آسمان شها
 سن عالم ایچره دولت ایله اولسن علم

27

[وله فی مدحه طاب شاه²]

عارضک عرض ایدلیدن خط ریجان شکل CH,286
 CA,286
 بنی دیوانه قلوب ایلدی حیران شکل
 28a قاشلرک زهره جبینکده که طغرا چکدی
 نه قلم یزدی خطک اوستنه عنوان شکل
 لاله خدکده³ ایروب زلف سیاهوکه صبا
 کورنه زینتلر ایدر سنبل وریجان شکل
 دل دیر غمزک او قینه یراولا آنک ایچون
 درد ایله کند و اوزن⁴ ایلد پیکان شکل
 لاله نک درد ایله داغ اولدی حسد⁵ دنجکری
 عارضک عرض ایده لی سن کل خدات شکل
 دو جهان کلشنی بل کوزمه زندان کورنور
 بک یار اولمیجو سن بت رضوان شکل

¹ CH,286,8 کورسترمسون ² Л и СУ,256,15 پیر ³ В Л этих слов нет;

CH,286 и CA,286 озаглавлено ⁴ قصیده سلطان احمد CH, 286,10 и

CA,286,11 ⁵ خدوکه CH,286,11 اورنگی CA,286,12 اوزنی ⁶ CH,286,12

حدن CA,29a,1 حدن

کل رخلروکی کوردی مکر کلشن ایچره کیم
 صحن چنده طوتدی همان عندلیب دم
 حسنک براقنی آلتدی صبا گلستانه چون
 کوردی تبسم ایلدی هر غنچه آچدی قم
 زلفک جهان دماغنه خوش بوی جان ویز
 دپرتد وکنجه^۱ باد صبا آنی صبح دم
 بکوز جالی باغنی کشف ایتد شهریار
 کل کی کلدی صورت نوروز محترم
 یعنی جهان^۲ خان اولان اول خان احمدک
 عدلینی ذکر ایدر ملک اوج^۳ فلکده هم
 کر بحر لطفکک ایره بزقطره سی روان
 بوله وجود معتکف گوشه^۴ عدم
 بولور حیاتی تازه و توسنزه زار اولور
 ای سرونار هریره بفسک نه دم قدم
 تصویرنی جمالک ای آفتاب حسن
 روز از لده یزدی کوکل لوحنه قلم
 شاهای هوای زلفک ثابت قدم طوروب
 مهرک دمنده مهری^۵ ویر صبح کیبی دم
 سن سن چراغ روشنی صبح سعادتک
 ای منبع سخاوت وای معدن کرم

^۱ Л, 256, 5

دترتد وکنجه

^۲ СН, 28a, 12 и СА, 306, 4 جان

^۳ СН, 28a, 13 и СА, 306, 5 اوج ^۴ Л, 256, 9 بر оп. ^۵ Л, 256, 12 مهری оп.

یوزکه فرشو جدل ایلیم سام و سوار
 رستم و زال اولیم ارک ایل² ساکه قریم
 بولد لطفک اثرندان بوجهان باغی بهشت
 کوردی فترک صفتن کم دم اوردنار جیم³
 مهری افتاده یه رحمله شا ایل⁴ نظر
 ایلیم ساکه نظر حشره دک اول حی و علیم
 صقله سون امن و اما ننده سنی دائم احد
 جان ایچنده نتمک اوله الف حرفی قدیم

26⁴

وقت بهار ایروب قومدی دلد⁵ ذره غم
 بودمده غم کمسنیه لائو⁶ اولور می هم
 نرکس کوزونی سوزدی⁷ کوروب چشم نازک
 کل رخلرینی اوخسه دی نسریں ولاله هم
 اولد⁸ چمن عروسنه باد صبا قرین
 کوردی یوزن شکوفه صچراوستنه دم
 دلد⁹ ار لعلی یادنه کلکون می اچکه
 خوش دربردمده آل الوکه ساقی جام جم
 کل فرشوسینه جام صبو حی سن ایل¹⁰ نوٹ
 صغنه درییه غنچه کبی کل آچل بودم

CH,28a
CA,30a

256

¹ Л,25a,10 جدال ² Там же ایچنده ³ Л строка не дописана;
 СУ,25a,11 ناجیم ⁴ CH,28a и CA,30a озаглавлено احمد قسید⁵ سلطان احمد
⁵ Л,25a,16 سوزدی повторено дважды.

فوت اولوب کتمش ایکن لطفنه حَقْ نظرلیت
 کور نیجه بولدے حیات او شده یینه عظمیم
 کلشنک هر طرفی سرو و سهی اولدی یینه
 ویردی خوش ذوق و صفا جان جهانہ تہیم
 اولدر¹ تخت سعادته بوکون خان احمد 25a
 صفتی شمس منوردر آنک ذاتی حلیم
 راحتی عدلک ایله بولدی قهر خلق جهان
 رونقی نامک ایله بولدی شہا هفت اقلیم²
 بوی زلفکدن اگر ویرسه کلشنده صبا³
 کل کلستانده جهان خلقنه ویرمزدے شمیم⁴
 خسروا کل رخک شوقله کلشنده طروب
 طوزوش هر شجر اوستند هزار اولدے کلیم
 خرم ایتد و کجه جهان روینی کلد کچه بهار
 اوله سن دولت ایله تخت سعادته مقیم
 سبزہ زار اوستنه هر دم کتورر باد صبا
 خاک پایوکه⁵ نثار⁶ ایشک ایچون زر ایله سیم
 باغ عمروکه خزان ایرمیه حقندن دیلیم
 عید اضحی کی مبارک قله رحمان و رحیم
 برجہانگیر زمان سنکه ایره ویرمز امان
 همتک تیغی⁷ ایدر دیوی نریبان دوشیم

¹ Л, 25a, 1 اولدر ² Л, 25a, 2 с этого бейта начинается касыда,

предваряемая словами ³ СН, 29a, 7 وله فی مدحه طاب نراه

ضیا ⁴ Там же ⁵ Л, 25a, 7 قابوله ⁶ СН, 29a, 10 и

لеме تیغک ⁷ СН, 29a, 12 и СА, 316, 6 ایشاد СА, 316, 4

دوستلرک فوق العالی ده هر دم اولسون شادمان
 دشانک تحت آکثر آده دام اولسون پایمال
 عمروکی قلسون جهانده دولت ایله مستدام
 عیدوکی اتسون مبارک اول کریم ولایزال
 دولتک دورنده بولسون هرکدا عزت مدام
 نعمتک خوانندن آلسونلر جهان خلقی نوال

[وله فی مدحه طاب ثراه²⁵]

صبح دم کلشنه ایردی ینه اوستاد نسیم
 ویردی خوش بوی لطافت تیره³ وارنه کیم³
 سبزه نک طفلنه کوسترمک⁴ ایچون نشوکلوب
 دمبدم صحن کلستانده ایدر درس تعلیم
 بکزدوب باغی جهانی ینه فردوسه برکوت
 ایلدی لاله ایله کلشنی جنات نعیم
 جان دماغینی معطر قلور اوش هر دمده
 کل نسرین و ریاحین ایله کلشنده نسیم
 اثر لطفی ایله ایلدی هر باغی بهشت
 چون نظر ایتدی کلستانه بودم رب کریم
 نیچه نقش اتدی کلستانده که هر برورقه
 ید قدر تله بوکون کورینه نقاش قدیم

CH,286
CA,31a

¹ CH,306,1 و CA,326,9 بولسون ² В Л этих слов нет; CH,28a,8 и CA,

31a,1 قصیده سلطان احمد ^{3*} Л и СУ,246,10 строка не дописана.

⁴ Л и СУ,246,11 کومک

قاشنه بکوفه وکی بوکن بو بدر آیک هلال
 ایرته بزکون حسنه او یگونه² یعنی نه احتمال
 بر شهنشاه زماندر کم جهان خسرو لری
 هر جهندان لا دیمز امرینه ایلرامتثال
 عقل کل شاگرد طفل مکتبی رأینده در
 کمسه امتزاول شهک کیفیتندن قیل و قال
 رخلرنده زلفنی دپرتد وکنچه باد صبح
 جان و دل احراقنه تا ایرشور ریج شمال
 برجهانکی زماندر اول بوکون عالمده کم
 رستم و زال اولسه رزمینه⁴ کلوب امزجدال
 صبح دم پیک صبا ایروب دلی شوریده مه
 دیدی ای غمکی کوکل خندان اول دیدم نه حال
 دیدی وصلی عیدیدر شاهک کرکدر مرثرکان
 بن دیدم جان لا بوق ایسه ابتدا بند مه آل
 مصحفی حسنده فاله نیت ایتم اول شهک
 اول الفله ج کلدی آخرنده میم و دال
 غم میه شدت کرو بختی میاهک محو اولوب
 طالعک سعد اولدی ای مهری مبارکدر بوفال
 رفعتک برجب شرفده⁵ قایم اولسون تا ابد
 طلعتک مهرینه شاها ایر مسون هرکز زوال

246

زمان CH,30a,3³ ایگونه Там же² ارتریر CH,30a,2¹

شرفده Л,246,5⁵ زمینه Л,24a,17⁴

عید کی اتون مبارک اول کریم ولا یزال
کلد وکنجه نوبهار اولد قچه بوکلر ا ر کل

24

[ولہ فی مدحہ طاب مثوہ¹]

حضرت خاقان اعظم یاد شاہ بی مثال
ایلرے خلوت جهانده آئی اعلم ذوالجلال
ظاهر اولدن² جهانده کون جمائی³ انواری
نورہ غرق اولدی بو عالم ایتدے ظلمت ایتحال
خلوت و لطف ایلہ مرتب بی نظیر و بی بدل
علم و حلم ایلہ مکمل احسن و صاحب جمال
برشہی دوران عادلہر تبکون عالمده کیم
دولتی دورنده مرکز کیمسه چکمز انفعال
یعنی اول سلطان احمد کیم کرم کانی بوکون
سلطنت تختند برشاہ جهاندر مستعال
نور و یرمزدی جهان روینہ قندیل سما
کون جہالی انورندن اولمسه کرایتصال
بکزه یم دیو کمان ابر و لر یلہ حسنہ
کاه بدیر ایلر قمر کند و اوزین کاهی هلال
طلعتی مہری کبی کوستر مدے شمس منیر
کرچہ دور ایلر فلک لیل و نہار و ماه و سال

CH,296
CA,316

¹ В Л этих слов нет; CH,296 и CA,316 قصیدہ سلطان احمد

² CH,296,7 اولہ لی ³ Там же جمال ⁴ CH,296,9 بر

کل یوزک باغی جهانہ عوض اولدن خسرو
 ظاهر اولدی صنگه نوزی احد مختار کل
 کرچه ایامنده نوروزک چمن سلطانیدر
 لیک فخر ایدر که¹ اوله بزمکده خدمتکار کل
 حل اولنر کوردی عشقک مشکلاتدن سبت
 صفحه² حسنکده² ابجد بشلدی تکرار کل
 غنچه خاموش³ اولدی غیرتدن دهانک کورده³
 رخلرک کوردی خجالتدن کلر ناچار کل
 کلشنی حسنک شها پسدر کرکمز جنتی
 کرچه کیم هر گوشه سنده نیچه یوزیک⁴ ار کل
 دبلر وکه بکوزدم دید وکی چون باد صبا
 غنچه نک چاک آئیده لی آغزین قتی قورقار کل
 زینتی حسنک گلستانده اوکرمش مکر
 بغلمش باغ جهانده کورنه خوش اطوار کل
 دولتی باغنده مهری حمد لله بر شهک
 سروقدی سایه سنده سن نه غم هر بار کل
 نیچه کیم اوله شکوفیله مزین نوبهار
 نیچه کیم باغی جهانده آچله هر بار کل
 نوبهاری حسنکک تر تازه⁴ اولسون تا ابد
 نیچه کیم اوله چمن اقلیمنه سروار کل

¹ CH,31a,10 که оп. ² CH,31a,11 و CA,336,7 حسنکدن

³ CH,31a,12 [۱] هامش ⁴ CH,316,5 حسنک تروتازه

شاخ سرو اوزو چقوب بلبل او قور شعر لطیف
 حسنگ ابیاتن مکرکیم ایلدی اشعار کل
 طورمه نالان اول رخی شوقند مسکین عندلیب
 عاد قیدر چونکم ایتیمک بلبینن زار کل
 رخلرنکله خدک و چشمک کوردن خسرو
 نرکس و لاله سمندن ایلراستفسار کل
 236 مجلس صحن چند دامنندن دمبدم
 مقدمینه سن شهک یاقوت ایثار کل²
 شاه سلطان احمدک دورانی دربزمند کور
 لاله ساقی غنچه باده اولدے حد شکار کل
 بوی³ لطفکدن بولوب ویرر جهان باغینه بو
 رنگ رویکدن آلوب مرغوب اولور مبار کل
 خوب او قور عشقک مقاماتن نواده راستی
 عندلیبه خوشچه تعلیم ایلش ادوار کل
 یا کلوب چون رخلروکه بکوزم دیش مکر
 سوزنگ بلدی خطاسین ایتدے استغفار کل⁴
 چشمکی کورمز مکر نرکس که آولبدیر بی بصر⁵
 حسنگه قیلوب نظر اولدے اوار الابرار کل
 یزمنه خدک براتن کور غبار خط ایل
 عارض سوسنده چکیش حله پرکار کل

¹ Л, 23a, 17 доб. ЧН, 306, 13 и СА, 33a, 8 ² СА, 33a, 9 ³ ХД

⁴ Л, 236, 4 ⁵ СА, 336, 2 ⁶ СН, 31a, 7 и СА, 336, 3 ⁷ نظیر ⁸ کل ⁹ оп. ¹⁰ بو ¹¹ منکا

ایام دولتکده جهان بکلی کلوب
 طورسون طپوکده خذ مت ایچون هرکه وارده
 مدح ایلیمک شها سنی مهری محالدر
 مداح ساکه بنجلین صد هزار در

23
 [وله فی مدحه طابشاه²]

چپکه کوستردی جهانہ رخلرنن یار کل
 ایلده روی زمین اطرافنی انوار کل
 طاغدوب سنبلرن باغ جهانک خوش صبا
 ویردی ازهاره³ روایح ایلده اظهار کل
 قدرندن کورکه صانع نیجه کوستردی عیان
 خاکدن برک سمن لاله شجردن خار کل
 دوشده⁴ چونکم زمره دن بساطینی چمن
 گوشنه طاقنده شبنمدن در شهوار کل
 نوبهارک لذتن بولموت دیلرس باغده کل
 هر طرف سرو و سمن هر گوشه سی کلزار کل⁵
 نعره اورد قچه سحر مرغی مکر تاثیر ایدر
 غنچه کولر سرو صالو باشنی اوینار کل⁶

CH,306
 CA,326

¹ Л,23a,6 هر оп. ² CH,306,3 и CA,326,10 قصیده سلطان احمد

в Л заглавия нет. ³ CH,306,5 اطرافه ⁴ СУ,23a,12 دُوستردی

⁵ CH,306,8 и CA,33a,3 قل تماشا ترکس و سرن چمن رخسار کل в СН и СА

دوب.бейт ینده هنگام چندر کلشنی سیر ایلده کل هر طرف سرو و سمن هر گوشه سی کلزار کل

⁶ CH,306,10 ایثار

فرش زبرجد اوستند قورولد خیمه لو
 گویا کمپسی زر کتی سیدان حصار در
 انواع زینتیه جهان اولسه طکمی زین
 عرض ایلین جالنی چون شهریار در
 سلطان احمد اولکه فریدون دهر در
 ملک جهاننده دولت ایله تاجدار در
 اولسه عجیبی خلقه کونش کبی عیان
 اول پادشاه که سایه پروردگار در
 مثلینی کورمدی دونه لی بردخی فلک
 بونجه که ماه و سال و لیل و نهار در
 باغی ارمده رخلری کل لعلی غنچه در
 صحن چمنده قامتی سرو و چار در
 دل مرغی بند زلفنه طولشسه وجه وار
 زیرا کمند دامنه جانلر شکار در
 هرجان شها که اولمیه قربانی حسنگ 23a
 تحقیق بلکه آخرانک پیری نادر
 ای آفتاب عکس و خکله کنش ایلین
 فخر اتمه سون جهانده اکامستبار در
 س. مشتری جنابه شها کلمه سون زوال
 نیت که آفتاب سواده سوار در
 مادامکه بو سپهر فلک ایلمز قرار
 مادامکه بو زمین و زمان برقرار در
 اول س. همیشه تخت سعادتده محترم
 کلسون طیوکه شولکه صغیر و کبار در

اول مه لقایِ کوردی نجه خنده اولمسون
 یلرله کچد کورمک ایچون انتظار عید
 یارب قل آنی تخت سعادته برقرار
 باقی دکله نیلیه لم بی قرار عید
 226 مردم دوام دولتنه مهری قل دعا

تاحشر اولنجه ایلیه اول تاجدار عید
 اولسون الهی سایه دولتده مستدام
 اقسون مدام اوسایه پروردگار عید

22

[قصیده بچه فی حق سلطان احمد طاب ثراه¹]

چون روز عید موسم فصل بهار در
 عشرت دی فرح کون خوش روزگار در
 صبحک نسیمی ابره لی هر جایه قل نظر
 رنگین چیچک لایله فتو لاله زار در
 قدرت الیه کورینه ریحانی خطری
 یزدی پیش ورد قله که اول کرد کار در
 خضر مثال اولسه جهان طگی سبزه پرور
 آب حیات ایرکون ابر بهار در
 انفاس باد ایرشد مکرکستانه کیم
 صحن بنفشه شام سحر مشکبار در
 حال زبانله دلوب حق ذکر ایدر
 گلشنلر ایچره مرغ هزاران هزار در

¹ وله فی مدحه انارالله برهانه CV, 226, 3

هر گلستانده لاله و نسرين و ياسمين
 هر برچمنده سرو ايله ايلر چنار عید
 سر جملده دوندی جنتیه صحرایو کتام
 ماء معین اقیدوب ایدر کوهسار عید
 کل طلعتنده کوردی مکر لعل غنچه سن
 هر بر نهال سبزه ده ایلر هزار عید
 حسنی منور اتسه جهانی عجب میدر
 برج شرفده ایلر اول شهریار عید
 اول کامیاب شاه سلیمان صدق ايله
 کیم اولاکه آتمیه دل و جانی نثار عید
 کوردی جمالی کعبه سنک نورنی عیان
 مقصوده ایرد ایدی صغیر و کبار عید
 کشف ایلده لی حسنی ضیاسینی عالیه
 طولدر سرور و عشرت ايله هر دیار عید
 زلفیه دخلری یتر اول خسروک هبات
 القصه خلقت عالیه لیل و نهار عید
 هر جانکه وصلی عید نه قربان اولور آنک
 بولور سعادت و اولور بختیار عید
 اولسون همیشه عید ايله نورو هر کونی
 کورسون جهانده دولت ايله صد هزار عید

¹ پیز Л, 22a, 13

² بولور Л, 22a, 14

دهرالندن خانه غمده ییوبن ایچمکه
 اشک چشمم آب اولمشدر یوره کیم هم کباب¹
 قلسک ای یوسف نظر لطفکله بن بیچاره
 اعتقادم بودرر بولم زلیخاوش شبا ب
 سلطنت تختنده شاها دولت ایله هر نفس
 مستدام اول حشره دک کورمه دوعالمده عذاب
 عزت ایله اول سما اولد قچه دائم پایدار
 دولت ایله طور جهان طور دقچه ای عالی جناب
 فضلک ایله قل عنایت لطفک ایله ایت قبول
 بن غریب افتاده نک یارب دعاس مستجاب

22a

21

[وله فی مدحر طاب ثراه]

خوش دم دکلمی موسم فضله بهار عید
 خرم دکلمی اولد جهان سبزه زار عید
 صرجا² مزین اولد شکوفیله قل نظر
 صحن چمنده طولد سن لاله زار عید
 صبحک نسیمی ایره لی صحن بنفشیه
 اولد جهان دماغی قمو مشکبار عید

¹ CH, 24a, 8 и CA, 28a, 4 доб.б. خرواين خسروا

جام 2 Л, 22a, 4 هرجهتدن لشکری غم ايلمشدوردر عراب

بولدے اقبال سعادت اولدی هر دم بختیار
 هر که قلده خدمتن جانيله دلدن ارتکاب
 آفتاب عالم آرا هفت کسور بی نظیر
 پادشاه عصر اعلم کامران رفعت مآب^۱
 کم در اول خاقان^۲ اعظم یعنی سلطان بایزید
 حشره دک بولسون جهان روینده عمر بی حساب
 ای شه دوران جهان روینده دولت^۳ ایستین
 آستانده بولورسن پادشاهک فتح باب
 بولدے لطفک شمه سندن بوجهانک باغی بار^۴
 اولدے لعلک چشمه سندن آب حیوان و جلاب
 زنده آولور تا حشره دک بولور حیاتی تشنه دل
 خضروش هر مردیه ویرسک شها لطفکله آب
 سلطنت تختنده هر دم ساکه ای کان کرم
 عدل خلعت تاج دولت عادت اولمشد صوب
 اکملدر هر دم شها بیچاره مهرپی فلک
 دامن رحموک ایله سیل یاشنی ای کامیاب
 نوله ای کیما نظر لطفکله اولسک دستگیر
 پایمال اولوب اما سیئه ده اولمشد رتراپ

^۱ СН, 236, 12 и СА, 256, 6 یاب

^۲ Л, 216, 8 سلطان

^۳ СН, 24a, 1 и СА, 256, 9 عزت

^۴ СН, 24a, 2 داغ

^۵ СН, 24a, 3 та оп.

^۶ Там же بیلور

* آنمه سه کلزاره حسنک^۱ کلشنند^۲ بونسیم
 ویرمزایدی خلقه قطعاً بوی ریحان کل کلاب
 شپروش بندکچه دولت آتیه اول مشتری
 چرخ چکر هر دم عنایینی فلک طوتر رکاب^۳
 ویره لی عدلک الیلہ عالمه لطفک معاش
 شدتدن روزکارک کمسه چکر اضطراب
 اول همانک کوره لی سیرغ عالی همتن
 دولتی خوانده کلدی اولدی عالم بر ذباب
 هستی دریاسی ایچره تبرکی در بو جهان
 لطفنک بحرنده آنک اولدی همان بر حباب
 اول شهک شول رسمه در عدلی جهان نیندیم
 کیم نظام عالم اولور آکه هر دم انتساب
 216 اول جهانگیر زمانک کورسه تیغی لمعه سن
 فورقوستدن کندوزینی بلیمه افراسیاب
 ملکت راینده ابجد طفیلدر بل شه سز
 کورمه حسنی کتابندن اولو الابصار^۴ باب^۷
 اول مطول لطفنک اولمز معانیسی بیان
 آره سک جمله کتبی فصل و فضل و باب باب

1* CH,236,2 و CA,25a,8 کلشنده 2 CH,236,2 التمه کلزاره حسنی

3 CH,236 و CA,25a-256 بایته 11-16 ب یانم پوریاکه: 15, 12, 13,

4* CH,23a,5 و CA,25a,11 عدلی الیلہ عالمه لطفی 14, 11, 16.

5* Иначе: تبرکیدر 6* Л,216,2 [?] اولو ابصار 7* CH,236,9

اولو اباباب CA,256,3 اولی لالباب باب

[وله فی مدحه طاب نژاد¹]

CH,23a
CA,246

مطلعندن عالمه عرض امیده لی خورشید تاب
فلمدی قطعا جهان روینده ظلمتدن سیاب
نور ویرمزد² بو آفاق ایچره هرگز ماه آنک
کون جمالی انورندن اتمسه کراکساب
دِتُرْدَن³ خورشیدی تیغی خوفدر هر صبحدم
بی سبب صنمک که بو افلاکه دایم انقلاب
مطلعندن شمس⁴ لرزان چقدغی هر دم بودر
کون جمالینه مقابل اولمغه ایلر حجاب
یا لکُز برمه دکدر قاپوسی افتاده سی
بیک صفایله⁵ کلور باش اوزره هر صبح آفتاب
درکهنده پاسبان اولالی کیوان اول مهک
کلمد⁶ دورنده بر ستاره نک چشمینه خواب⁵
مزرع⁸ خواننده خرمن اولسه طکمیدر جهان
اولدی چون لطفی هوا سیله فلکرا سیاب
ابر لطفی تازه تر قلسه نولا جان⁷ کلشنن
مهر و مه در کولکی چرخ آکه اولمشدر دولا⁸

¹ Л, 21a, 3

CH, 23a, 6 и CA, 246, 11

² CH, 23a, 9 и CA, 25a, 2 تهره دن² Л, 21a, 6 دِتُرْدَن³ Л, 21, 7 شمش

⁴ CH, 23a, 11 ایل⁵ Л и СУ, 21a, 9 خواب⁶ CH, 23a, 13 مزرعه⁸ CA, 25a, 6 مزرع⁸

⁷ СУ, 21a, 11 جان⁸ повторено дважды. CH, 23b, 1 и CA, 25a, 7 طلاب

دوستلرک هر دم جهان روینده اولسون شادمان
 داتئا دشمنلرک چکسون الم سن بی غم اول
 بُرچ اقبال و شرفده بو سما طور دقجه سن
 ای سعادت آفتابی دولت ایله هر دم اول
 کم در اول سلطان احمد ابن سلطان بایزید
 کیچه سی قدر اولسون آنک داتئا کوندوزی عید

کلد و کجبه صوم و عید ای شاه دودان هر زمان
 اول سریر سلطنت تختنده هر دم شادمان
 سن سعادت تختکا هنده مقیم اول حشره دک
 دولتک دورندد خوش کچسون قنویر و جوان
 عید حسنکده کوردوب قاشک هلاک خیرا
 خرّم اولسون داتئا سایکده بو خلوت جهان
 طورد و غنجه بوزمین و آسمان اولد قچه عید
 ایلسون اول حوت سنی خلوت جهانده کاران
 کلمه سون جانا جالک آفتابینه کسوف
 ایرمسون عمرک درختی برکنه بادخران
 قل دعا مهوی همان قو سوزی تطویل ایلمه ^{21a}
 اول شهک مد حنده عاجز در بلور و رسیان
 کم در اول سلطان احمد ابن سلطان بایزید
 کیچه سی قدر اولسون آنک داتئا کوندوزی عید

¹ л, 21a, 2 он. آنک

سلطنت تختی آزرده چیتوب پینه شاه محترم
تاج دولت اوردنوب کیدی مخاطف کرم
روشن ایدی کون جالی پرتوندن عالی
عرض ایدوب شنه رخلوینی خوش جهانده صبح دم
چون طلوع ایدی شرف برنده پینه آفتاب
هرکشی مدح ایتمه بیک جان و دلن آچکتم
دولتی دوردنه بر خلق جهان اولدی فرح
نعمتی خوبله طولدی قامو عالیده نعم
جان و دل دن روز عیدنده کلوب بل بعلدی 206
اول همایونک ملکر خدمتینه دم بدم
بر شهنشاه جهاندری نظرو بی بدل
بر نظر قلک قومز جانده ملامت دلده غم
کم در اول سلطان احمد ابن سلطان بایزید
سلطنت تختنده اولسون حشره دک عمر مزید

ای شه دوران همیشه خلقه می اعظم اول
حشره دک هر دم جهان روینده شاه عالم اول
بولد و غنجه نام شهرت آل عثمان خسرو
قاموسندن ای شهنشاه زمان سن اعلم اول
ایرمسون حوت اوستمزدن اول هماغسایکی
دولت و رفعتله بر خلقی جهانده محرم اول
طورد و غنجه بوزمین و آسمان ای شهریار
ذوق عشرت سور جهان روینده شاد و خرم اول

یولنه اولسون فدایرجان نه دریکجان آکا
 عید وصلیده بوکون کل آستانده شهک
 وقتیده مهری قل اییدی جانکی قربان آکا
 عید واضحیسن مبارک قلسون اول حی قديم
 دولتی رفعتده طورسون عوجا ویدان آکا

18
 [وله فی مدحه انا را لله برهانه]

عید وصلی عرض ایدوب چونکم کوتوردی شه تقاب
 نوره غرق ایدی جهانی ظاهرا اولدی آفتاب
 برشه دوران عادلدرجهان روینده کم
 عادتی لطف و مروت درفتو فعلی صواب
 سایه سنده خوش کج خلق جهان میروکدا
 دولتی دورنده هرگز کسه چکنز اضطراب
 ای سعادت ایستین کل جان و دلن بنده اول
 آستانینه یوز اوربولوت دیلر سک فتح یاب
 عدلی میزانینه کلدی گفته اولدی مهر و ماه
 لطفی دریاسنده اولدی بحر عثمان بر حباب
 دولت اسبنده کوروب چکدی عنایشنی زمین
 کلدی میدان سعادتده فلک اوپدی رکاب
 کم در اول سلطان احمد ابن سلطان بایزید
 کیجه سی قدر اولسون آنک دائما کوندزی عید

1 CH, 25a, 5 کریم 2 CH, 25a, 5 و CA, 27a, 3 دیوسن 3 Л, 20a, 12 در он.

ایلدم یولکه ایتار اتمک ایچون خُسروا
 کوزلریمک قنلو یاشن دۆله مرجان آکا
 خالص و زر قلمق ایچون قلبنی عاشق لک
 کنج حسنک جوهرن صقلم دلی ویران آکا
 کلشن حسنکده بلبل مرغ خوش الحان اوقور
 هر سحر کل دفتیندک نامه عنوان آکا
 بزم حسنک ایچره لاله ساقی اولسه طلمید،
 طولولر ایچر کستانده کلی خندان آکا
 آلمغه آسان ایدء جنت جهانی میوه سن
 رخلرنده اولمسه ثعبان صچک بلغبان آکا²
 کم در اول سلطان احمد کم جهان خسرو لوی
 آستانده اولبدر بنده فرمان آکا
 مصحفی حسینه هر نادان قلورسه بر نظر
 کشف اولور اول دمه از پرشبهه سزقوان آکا
 رخلری شوقینه بلبل نیچه نالان اولمسون
 یاره شور کل قرشوسینه ناله واقفان آکا
 کلشن حسنده زلفن دفر دؤب باد صبا
 کوسترد طاوس وش هر دم بدم جولان آکا
 کوی یاری برفنس ترک ایلمز حجاج عشق 20a
 اهل عشقه کعبه در ییترخی جانان آکا
 چشمک قصدء اگر جان ایسه ای شاه جهان

¹ CH, 246, 8 ایچره CA, 266, 5 ایچره

² CH, 246, 9 « CA, 266, 6 آکا on.

بوبختی سید مهریه شاهانظر ایت کیم
 اکسیرایده خاک ایلده دوران آنی زیر
 مدح ایتیمکه حسنوکی کولستان چنده
 بر بابل خوش طبع دُرر بودخی کویا
 186 بستان خدک لبرکک غنچه نردن
 دل بابلنی رد ایده معروم اید حاشا
 میدوکی مبارک قله عمروکی زیاده
 اقبال سعادتده مقامک اولا اعلا

18
[قصیده مرغوب و نامعیوب فی حقه¹]

تشنه در دل چون² لبکدن چشمه حیوان آکا CH, 246
 مژده در جسم³ غمکدن نوله ویرسک جان آکا CA, 26a
 کلد وکنجه جان تندن قرشوچقه طکمیدر
 ملکتی دلد خیالک اولده چون سلطان آکا
 روزنکدن دزه ووش اوستوکده دوشتر مشتری
 کوردی بکزرکون⁴ جمالک اولده سرکردان آکا
 یاقشوگ⁵ تیرله دل خانه سن زیر ایلدی
 سینده غمزک خیالی اولالی مهمان آکا

¹ قصیده سلطان احمد CH, 24a, 13; CA, 26a, 8 و له فی مدح طالب مشاهیر CY, 196, 3

² چشم CH, 246, 1 صرک CA, 26a, 10 صرن ³ Л, 196, 4

⁴ بکزرکن CH, 246, 3 و CA, 26a, 12 ⁵ باقشینک CH, 246, 4

باقشک CA, 266, 1

ای طلعتی خورشید ایا حسن ایلله غم^۱
عید آیی کبی قشکرک اولدے چو هویدا
سن قاشی کمان غمزه سی اوق چشی حرمی
برتیر ایلله قلده دل و جان ملکنی یغما
هی راضیوز اول غمزه لره قانفر ایچسون^۱
راحتلر اولا روحنه عافییه و صحت^۲
دل مرغنی بر بند ایلله خوش دامه دوشور^۳
جان بریننه زلفک صله لی حلقه سودا
خورشید جهانتاب در^۳ کرچه دکدر
آیینده حسنک کبی ای ماه مجلا
چقسون هله بیک محنت ایلله جانی جهانده
هرکیم که سنک یولکه جان ویرمیه جانا
خددکی کوروب قورقورم آه ایتکه ناکاه
آصهله یانده^۴ داشره^۴ چرخ^۴ مُعلا
اولد قچه بهار ایلله مزین قمر عالم
طورد قچه زمین ایلله زمان قبه مینا
ترتازه دسبز اوله شها باغ جمالک
عمروکی مزید ایلسون اول حی و توانا
برماه صیام ایلله برعید آیی حقیچون
بیک عذر ایلله طاپوکه^۵ ایدر آنی تمنّا

^۱ CH,26a,8 آپسون CA,28a,8 ایچسون ^۲ Там же آیه و سنا

^۳ CH,26a,10 ویرر ^۴ CH,26a,12 یشار ^۵ CH,19a,15 و CA,28b,3 طاپوکه

سبز اوزده قودی سیم و زر اسباب مهتا
 رزمکه مقابل طوره مزسام و نریمان
 رستم اولمز ارلک ایچنده سکه همتا
 اوزتسه دین دولتک شمعنه دشمن
 جان ویرمه پروانه صفت کلده نه پزوا
 بالا قذکی کوردی مکر طرف چمنده
 حیرته طورر سرو و صنوبر دخی یکپا²
 سن سرو روان پاینه یوز سورمک ایچنده
 بستانده روان هریکا ما اولدوغی اجرا
 بتمک خطک کبی کولستانده بنفشه 19a
 چشمک کبی یا نرکس ایا کوزلی شهلا
 خطوکه بنفشه اوینکه³ چشمک نرکس
 اولدی بولرک بیری سیه رو بری اصما
 بتمک دخی بتمه یسر⁴ باغ جهانده⁵
 بر سنجلین رخلری کل لبلری حمرا⁶
 کل رخلرکی کوردی چوهنگام چمنده
 دل بلبلدی بو شعری همان ایلدی انشا

¹ CH,256,10 اوله مز ² Л,186,16 یکپا ³ CH,26a,2 и CA,

28a,2 بنفش اویکونلی ⁴ CH,26a,3 بتمن ⁵ CH,26a,3 и CA,

28a,3 هرکیم قله سن رخلری زیبای تهاشا ⁶ Л и СУ,19a,3 جهانده

CH,26a,4 и CA,28a,4 доб.бейт برداشی نظر ایلیمیه روی جانانه

هرکیم قله سن رخلری زیبای تهاشا

هرکوشده بر سوسهی آب و رواندر
 کیم روح روانه ویرر اول جام مصفا
 چون وقت بهار اولدی وهنگام چنده
 بر دمه کلستاندن آراغ اولیا اصلا
 کل موسیدر چونکه بوکون صحر چنده
 نی کیبی فغان ایلکل ای بلبل شیدا
 عیش ایت دمیدر بزم چنده کله قرشو
 فوت ایتنه صقن فرصتی بودم دمه لا لا
 کل رخلری یاد منه بوکون جانی روان ایت
 تیز آچله شاید بولمز سن آنی فردا
 بکزر که کلستانه ینه سایه سالوبدر
 بر رخلری کل غنچه دهن قامتی بالا
 خوش کور بو دمی کیم ویرر اول روحه شوخ
 بردره دما فکده قومز علتی سودا
 کییدر بوشه نیشاد جهان احمد خاندن
 دال اولدی آنک دولتی اسپینه مستها
 کلزار جبالیله مکر بولدی لطافت
 که اولدی چمن اطرافنی ینه خوب و مطرا
 مثلک کبی ای شاه زمان روی جهان
 بود دور فلک بردخی کوسترمدی قطعاً
 خاک رهله قلمغه ایثار شکوفه

¹ Л и СУ, 186,6

نیر

² CH, 256,6 и CA, 276,5 کیم دور

و ای بآله که خیرم دَرّه یوق
 طاپونه لایق عمل یوق جرم چوق
 ه همان ای حی رب العالمین
 فضلکه صیغتمشدر بن همین
 لا لام الف لا دیمزم نقصانیه
 عفوکی ایله شفیع عصیانیه
 ی یارتدک بنی ای رب الانام
 رحمتوکی اوْمَرَم یوم القیام

17

[قصیده در مدح سلطان احمد طاب ثوابه ¹]

ایردی ینہ صبحک² نفسندن دم عیسا
 قلدر قمو خوش عظم رمیم اولمش ایا
 صچد ینہ لعل اوستنه شبنم دُر شهوار
 کلشنده بو کون لطف ایله بوباد میا
 هر لوحه برک اوزره نیچه دزلقلم لر
 یزدی یُرئ قیل قدرت نقاشی تباشا
 لطفی اثرندن بو کون اول رب کریمک
 اولد بوجهان باغی قمو جنتی مأوا
 پاک ایله فراش صبا روی جهانیه
 کتوردی بهار ابر کوزندن آگه چون ما

CH,25a
CA,27a

186

¹ CH,25a,6 و CA,27a,4

قصیده سلطان احمد

² CH,25a,7

صاچک

CA,27a,5 صچک

³ Л,18a,16 دیرے

ط طواف اتمک دلرسک مکّه پی
 ظ ظلم عادت ایدنمه³ کندوکه
 ع عینکن روان ایت یاش و قان^{18a}
 غ غفلتن اویر کوکل کوزن
 ف فنا عالمدن ایلرسن⁴ سفر
 ق قتل ایت نفسکی خوش فارغ اول
 ک کر دَغْلَرَجَه ایلرسک کناه
 ل لیکن توبه⁵ ترک ایتمه کل
 م مهوی عاصیم بر روسیاه
 ن نه دل ایله قلم مدحک بیان
 سن شهک مدحنده عاجز هر لسان

¹ Л, 176, 18; CH, 226, 5 и CA, 24a, 9

² CH, 226, 5 نبی خور

³ CH, 226, 6 ایتمه CA, 24a, 10 اتمه

⁴ CH, 226, 9 ایلرسک

⁵ CH, 226, 12

توبه پی

ح حیات اولدور ویرن اولمشلره
 دستگیر اولدور قمو قلمشلره
 خ خیر شر نه کم اشار سین سن¹ اش
 آنوک امرن سن² اولنمز بیک دورش
 د دولت بولمق استر سک ای قول
 امرله اول پادشاهک هر دم اول
 ذ ذلیل و خور اولور امرین صین
 عاقبت محروم اولور نفسه اوین
 ر راهن کوزله گمراه اولمه غل
 قل حذر ابلیسه همراه اولمه غل
 ز زینهار اول ضلالتدن بری
 بولمق استر سک بهشت ایچره یری
 س سنی دؤکوب سؤکنه قل دعا
 تا شفیع اوله رسول کبریا
 ش شفیع اولمق دلر سک کور رسول
 علم و توحید ایله دائم یولداش اول
 ص صندؤ کمی جهانی برقرار
 بو فنادر آخر اولور تار و مار
 ض ضند اول نفسک ایله هر نفس
 کچه سون عمروک جهان ایچره عبث⁴

¹ CH,22a,9 н СА,236,12 سن оп.

² CH,22a,9 اونسوز

³ CH,226,3 н СА,24a,7 بر

⁴ CH,226,4 н СА,24a,8 عبس

کج جهانک وارلغندن فارغ اول
تا که نارک نور ایده سنک و دود

باد

آدمی یلدن یارتدی چون خدا
ییلله طانییه که اولورسن هبا
غفلت اویغوسندن اویان¹ اولمکن
مهری عالم لا بقادر لا بقا

[درتوحید باری¹⁶]²

اول اول احد در بی زوال
برلکینه یوقدر آنوک قیل وقال

176
CH,22a
CA,236

بقا اولد³ جهانده بی کمان

حوت بیوردی کل من علیها فان

تعالی الله یارتدے عالمی

آنده موجود ایتدے جمله آدمی

ثریان ثرایه دک⁴ نه وار

آنک امری ایله اولدے آشکار

ج جهانی یوغیکن وار ایلدے

برلکینه مؤمن اقرار ایلدی

¹ Л,17a,16 اویان он. ² CH,22a,2 и CA,236,5 درتوحید باری عز وجل

³ CH,22a,4 باقی اولدر ⁴ CH,22a,6 и CA,236,9 سرایدک

نظم ایدن بیچاره یه قل رحمتی
 وقت آخوده ویر آکا نصرتی
 قل آنک شیطاندن ایمانن امین
 جمله اسلام اهل ایلله یا معین

15

چار عناصر

خاک

چونکه موجود اولدی آدم خاکدن
 مهری مهر اوومه ایکن افلاکدن
 پس بودهری پیره زن مرداردر
 عاقل ایسک کک یوزی ناپاکدن

آب

چونکه اول آدم اصلی اولدی آب
 حق کلامندن دیدی بیزه کتاب
 هرکه کلمشدر جهانیه بی ثبات
 اولیسر یالیتنی کنت تراب

نار

اصلک ای بیچاره آدم اولدی اود
 اود اولیجوت لابد اولور آند دود

چونکه ناقص عقل اولور دیرلر نسا
هر سوزین مغرور طوتمقدرد روا
لیکی^۱ مهری داعینک ظلی بودر
بو سوزی در اولکه کامل اوصلودر
بر مؤنث یکدرر کیم اهل اوله
بیک مذکوردن که اول نااهل اوله
بر مؤنث یکه ذهنی پاک اوله
بیک مذکوردن که بی ادراک اوله
ایمده ای اهل سعادت مسلمین
بودر سزدن تمنامز همین
اوقد قچه بو کتابی سز عزیز
مهرینک جانینه رحمت دیده سز
هر کیم^۲ اوقورسه آیلرم آندن رجا
کیم دریغ ایتمايه مهریدن دعا
خیر ایله یاد ایده سز سزدن دلر
زیره^۳ قولی قول دعاسی یزلیغز
خیر ایله هر کیم که یاد ایلر آنی^{17a}
دو جهانده چکمه سون محنت جفی
اوقیانی یا رب ایت یانگده خاص
دکلیه نی قل کناهندن خلاص

¹ CH,216,4 و CA,23a,6 لیک

^{2*} CA,23a,11 اوقر ایلدم

³ CH,216,10 و CA,23a,12 زیره

ایلوکله یاد اوله سنن جهد ایله هر دعاده
کیم ساکه هر مرادی احسان ایدن دعادر

14
[خاتمه رساله]

186

حمد لله عون ایدوب رب الانام
بو تضرع نامه قلم تمام
حمد لله واریکن عقلم بلوم
بو الہیاتی نظم ایتدے دلوم
حمد لله کیم اجل ویردی امان
بو تضرع نامه قلم بیان
تا او قوینلاره نفع اولمغیچون
دکلینلر جرمی رفع اولماغ ایچون
سویلدم کلد وکچه الدن هرکه وار
قلمدم تطویل قلم اختصار
رحمت اول صاحب کمالک جاننه
که¹ آوقیوب طعن اتمیه نقصاننه
سترایده اکسلوکیں هر نه که وار²
اتمیه جهتاله عیبین آشکار
ایشدوب طعن اتمیه هر بی خبر
مهرینک قلبینه کلمیه کدر

CH,21a
CA,226

¹ CH,21a,13 که он. ²* CH,216,1 اکسلکنی هر زمان
CA,23a,3 اکسلکنی هر نه وار

ایرمک ایچون اول خدادن فتح باب
 اولمغیچون بو دعاسی مستجاب
 بو دعا ایچون کترسه هرکه ال
 روزی قلسون¹ حق آکا علم و عمل
 نار دوزخدن اولر بولسون نجات
 کیم دعادن صکره ویره صلوات
 [شعر در این محل^{13a}]

غمکین دلیری بل شادان ایدن دعادر CH,21a
 کریان کوزلری بل خندان ایدن دعادر CA,226
 ای نخچ پادشهر بنده اولری بد دعادن
 ای نخچ بنده لری سلطان ایدن دعادر
 هر دم سنک عیوبک رسوایلیق دمنده
 فضل ایله خدانک پنهان ایدن دعادر
 فوت اولیچون جهاندن² قراکوسین ایچنده
 تا حشره دک مکانک نوران ایدن دعادر
 خور بقبه هر فقیره جهد ایله آل دعاسن
 زیره که مشکل ایشی اسان ایدن دعا در³
 ای مهری یوزک اوروب آل مسکینک دعاسن
 دردوکه دوجهانده درمان ایدن دعا در⁴

¹ Л,16a,8   قلسون оп.

² CH,21a,4 и CA,226,4   جهانده

³ В СН бейт оп.

⁴ CA,226,6   دعا در

یولومزده خوج ایدنلرچون امک
 آنلروکله که ییدک نان و نمک
 کورمک ایچون اولور بریم اَلَم
 حکیمک ایچون ایکی عالمده غم
 قامو کچمشلر موزک ای غنی
 جنت ایچره اولمق ایچون مسکنی
 آدمز ایلکله یاد اولمق ایچون
 هم بلانی روحی شاد اولمق ایچون
 دین دَره کئی جمله عالینلرکه وار 16a
 ویرمک ایچون عمر باقی صد هزار
 کچمشینه اتک ایچون رحمتی
 قلمق ایچون روزی هر دم جنتی
 داخی آنلرکیم بزه اوکرتد کحرف
 حق مزده ایلده تعلیم صرف
 علم ایلده قوپرمغیچون آنلری
 حکیمک ایچون عذابی جانلری
 هم رضای حق ایچون که اولد خدا
 هم قبول اولمق لیچون برد عا³
 بو ضعیفه مهری⁴ دلخسته یه
 عاجز و بیچاره و دم بسته یه

1 CH, 206, 2 و CA, 216, 12 اولر 2 CH, 206, 5 دینده ایکی CA, 22a, 3

3 В СН бейт ол. 4 CH, 206, 9 و CA, 22a, 8 مهریه دین در آکی

اول حبیب حضرتنک حقی ایچون
 امّتی طوطد رخی دینک حقیچون
 مرشد و کاملر وک اسراری چون
 امّتینک جمله سینک واریچون
 قلمغیچون رحمت اولنلرینه
 ورمکیچون عمر قالن لارینه
 یولداش اتمک لیکچون قرآن ایله
 صکره کوندرمکیچون ایمان ایله
 بکلمک ایچون شر شیطاندن
 صقلمق ایچون قوری بهتاندن
 چیقجق یازوقلو تندن جاننیز
 همره اتمک لیکچون ایماننیز
 قدرتیله کیرو² زنده اولیجق
 مرده تنلر جمله سی جان بولجق
 اول حبیب ایله قوپرمق لیغچون
 امّتیله بیله اولمق لیغچون
 قلمق ایچون حبیبندن ارغ
 اتمک ایچون یوزموز یاننده آغ
 بزقمو اکسکلودن مقصودمز
 راضی اولمق لیغچون معبودمز

1 СУ, 156,8 قورۇ Л, 156,8 2 СН, 20а, 10 и СА, 216,7 ینده

3 Там же جمله سن

بولمق ایچون تا ابد عمره کثیر
 اولمق ایچون هر فقیه دستگیر
 آکا الهام قلمق ایچون ذوالجلال
 آکا معلوم اولمق ایچون جمله حال
 قلمق ایچون مهریه کیا نظر
 آتک ایچون بوقراطو پراغی زهر
 سایه سنده خوش کپر خلق جهان
 حاشه کیم محروم اولام بن ناتوان
 هم او طوبی شاخ و دولت سایه سی
 که اولد مره دل کنجک سرمایه سی
 یعنی کیم سلطان احمد خانمک
 سلطنت تختنده اول سلطانمک
 اولد و غنجه اشبر عالم برقرار
 قلمغیچون عمرک آنگ صد هزار
 بز فقیه اول ولی نعتدر
 سایه سنده جاننر راحتدر
 دولتی دورنده کورمادک عذاب ¹⁵⁶
 قلمغیچون عمرن آنگ بی حساب
 اول قهوی خلق ایدن پروردگار
 ییری کوکی یاره دن بر کردار
 که ² اولدر هر ناتوانه دستگیر
 بنده سیدر کر صغیر و کر کبیر

¹ CH, 196, 12 و CA, 21a, 8

عمرن

² CH, 20a, 3 که оп.

اولمغیچون¹ رضا سندن جدا
 قلمباغیچون ذنوبه مبتلا
 اول جیبی حقّی کیم ایتدے آنی
 قوللری ایچون شفاعت معدنی
 آننگ اتباعنک ارواحچون
 هم صحابی چار یاری روحچون
 انبیالر اولیالر حقّی چون 15a
 حقّی یولنده بی ریالر حقّی چون
 اول سعادت منبعی پشت وپناه
 تخت روم ایچنده اولدور پادشاه
 هفت کشور یعنی سلطان بایزید
 قلموت² ایچون حشره دک عربن مزید
 طوغمغیچون دائم اول انورجهال
 قلمغیچون ظلمتی غم ارتحال
 اولمغیچون دائما فعلی صواب
 کورمک ایچون دوعالمده عذاب
 اولمغیچون عالمه دائم علم
 کورمک ایچون جهان یوزنده³ غم
 اولمغیچون دائما شاه جهان
 ویرمک ایچون آگه عمره جاودان
 ویرمک ایچون هر مرادینی خدا
 قلمق ایچون جمله مقصودن روا

¹ CH,19a,8 ایتساک ایچون CA,206,1 ایتساکچون ² Л,15a,3 قلمش

³ CH,196,2 и CA,206,10 روینده

قامو ملک مالکی الله در ذیہی دل کہ ذکر الہ الله در

12a

[شعرا این محل]

ای دلم کل حقّی ذکر ایت هرفض لال اولدن
ایومدن موت و اجل هم قبریہ اذخال اولدن
قامتک پشت خم ایت هر دمه آه و زار ایلہ
نی کبی اِکَلَتْ درونک دانما لال² اولدن
قبرکہ کلمزدن اوکدین³ خشملة منکر نکیر
سن جوابه حاضر اول کندوکه اول حال اولدن
لشکری عصیانکی قتل ایلہ کل توفیقله
نفسک ابلسی سنک عالمده دجال اولدن
قودتری کور مهری سن دست زبانین یقک
نار دوزخ بوینکه محشرده خلخال اولدن

CH,186
CA,20a

13

[دعاء الحقیرة⁴]

ایمده ای دوستر کلوک ایویاوز
ایمده ای دوستر کلوک ایویاوز
ایمده ای دوستر کلوک ایویاوز
ایمده ای دوستر کلوک ایویاوز
ایمده ای دوستر کلوک ایویاوز
ایمده ای دوستر کلوک ایویاوز
ایمده ای دوستر کلوک ایویاوز
ایمده ای دوستر کلوک ایویاوز
ایمده ای دوستر کلوک ایویاوز
ایمده ای دوستر کلوک ایویاوز

CH,19a
CA,20a

¹ CH,186,8 و CA,20a,2

موتہ

² CH,186,9 و CA,20a,3

نال

³ CH,186,10 و CA,20a,4

اول

⁴ CV,145,9

دعاء مهری حقیره

کل بر مٹکارک متاعینہ خریدار اولہ کیم
 بو متاعک آخر اصتیس¹ زیانی ہیچ اییش
 چون یقندر چشمک² آغو قرا سندن اجل
 ایمدی قو بو رخت و بخت³ کامرانی ہیچ اییش
 عیشکی نیش ایلر اییش نوشکی قان عاقبت
 پی بونک بر ایکی کونلک زندکانی ہیچ اییش
 شویله تشخیص ایلدم مہری جهانک لذت
 علم ایله صوم و صلوۃ⁴ اییش قلانی ہیچ اییش

12
 [در احوال فنای روزگار⁵]

<p>عاقل ایسک کولہ⁶ بقمہ یزنہ⁷ دفتر و مزدور سر بزم دخی کلیمش کیبی اولاد زدنہ یه اونود و لمش لر ایله بر اولاد⁸ اول کید نلر صکرہ¹¹ بونده کلری¹²</p>	<p>بریلنجیدر انندہ سوزنہ رختوزی ویر سر بزم دخی دم اولاد بزمده قید و موزیہ باصلوب ایقلرہ ییر اولاد⁹ بوجہ اندہ کسه باقی قلمدی¹⁰</p>
---	---

CH,18a
CA,196

146

¹ CH,18a,8 و ² Л,14a,10 و CA,196,2 چشمک آسی

^{3*} CH,18a,9 و CA,196,2 ^{4*} CH,18a,11 ولات رختی بخت

^{5*} CH,18a,12 و CA,196,5 نصیحت ⁶ CH,186,3 و CA,196,7 صلات

⁷ В СН и СА первым бейтом записан конечный бейт № 11; порядок 3 последующих бейтов в СН: бейты 2, 3 и 1 критического текста.

⁸ CH,186,1 ⁹ CH,186,4 و CA,196,10 ¹⁰ CH,186,5 اولاد یوزن

¹¹ Л,146,1 ¹² CH,186,5 ¹¹ جهانہ ¹² کید یلر

CA,196,11 صنگه

کیسی قلدهٔ بر جهانده¹ یاد شاه
 تکه اتمدی تختن آنوک آخرتاه
 14a دولت ایله کمسه طوتمزعالی
 دفع موده چاره بولمز آدمی
 طوته مز کمسه جهانی مهر ایله
 نیچه عنقالر اوچوردی² قهر ایله
 سلطنت تختنده ایکن ناکمان
 دوشور³ بشلارے آیاغه جهان
 چونکه هیچ ایش بودنیابی بقا
 کامل ایسک اومه سن بوندن وفا

11a
 [شعر این محل]

چونکه بلرک ای کوکل دنیای فانی هیچ ایش
 اول سنی ترک اتمدن ترک ایت⁴ سن آنی هیچ ایش⁵
 واریش چون عالمک بر شادسند⁶ بیگ منی
 ایبدی آلدننه یالنجی شادمانی هیچ ایش
 حق رضا سنده آنی صرف اتمز یسک حاصلی
 خار⁷ محنتده بو عمرک جاودانی هیچ ایش

CH,18a
 CA,19a

¹ CH,176,12 و CA,19a,4 جهانده ² CH,18a,1 اوچاردی
³ CH,18a,2 و CA,19a,7 دوشور ⁴ Л,14a,6 ایت оп.
⁵ CH,18a,5 و CA,19a,10 هیچ ایش оп. ⁶ CH,18a,6 و CA,19a,11
 شادسندن ⁷ CH,18a,7 دار CA,19a,12 داری

بولسه کر سلطان اولان موته مدد
 باقی قالیدی سلیمان تا ابد
 حکمت ایله بولسه لقمان کو ظرف
 حیوت ایله جانی قلمزدی سفر
 باقی قالسه عمر ایله عالمده ریح
 باقی قالوردی جهان ملکند² نوح
 چون دوکتد¹ هر برسی دانه سن
 کلبد³ بونلر جهانده صانه سن
 بوجهانده چون کلن لاید کیدر
 کرامیر و کر کدای خاک ایدر
 کیشی اولسه کرید⁴ اقلیمه شاه
 اولسردر عاقبت خاکی سیاه
 اول دینلر کیم بنم ابر و فلان
 قالمدی⁵ عالمده بونلردن نشان
 سورسه عالمده کشی بیک پل صفا
 طاغید⁶ آخر آنوک خاکن هوا
 کیمه ویرمد⁷ جهانده تخت بخت
 که آتد⁸ آخر آکا بر تخته تخت
 کیی آتد⁹ جهانده تاج و دار¹⁰
 که آتد¹¹ آخر آکا دنیای طار
 کیی قلده¹² سام سوار و پهلوان
 صکره مسکنلیکه ویرمدی جان

روینده² CH, 176, 3 و CA, 186, 7   کرلقمان^{1*} CH, 176, 2 و CA, 186, 8

تاجدار⁴ CH, 176, 10   قیلمد³ CH, 176, 7

تاج دار CA, 19a, 2

کلرک اوش فانی جہانہ نلدرک
 اصمیز وبردک زیانہ نلدرک
 بزبزه ایش ایلدرک یوزقادر سن
 ایستمه دک هیچ کنا هک چاره سن
 اَلْجَاکوز اولومومز آکمدق
 نوله جقدر اش صوکونی صندق
 طوتمدق برکون خدا نک امری
 اکمدق بردم جیبی شرعی
 ناحق ایشلر ایشلدرک پایانی یوت
 چوق خطالر سویلدرک اورانی یوت
 بوقنا عالمدره کلور¹ کچر
 بر مسافر خانه درقون کوخز
 سن کرکسه بوجہاند بیک یشہ 136
 ایکی قابولو بر اودرای پشه
 کلر² آخر غافل ایکن بی خبر
 بیرنه کیورو بیرسندن چقر
 نیچه لر بنم³ دریکن بوجہان
 سلطنت فکرنده یکن ویرکجان
 نیچه لر طوتمدوم دریکن عالی
 دکمدی شادیلغینه بر غمی
 اولنور هر درد چون⁴ کرچه طلب
 لیک یوق عمر بقایه برسبب

¹ CH,17a,8 ■ CA,18a,11 کلن

² CY,136,2 کلن

³ CY,136,3 بانم

⁴ CH,17a,13 ایچون

مفس و خور و حقیر و مبتذل
 طا پوکه کلد وک صغندق بزکدا
 جمله عصیان اهلنه سن قل مدد
 اول حبیبک حرمتی چون ای خدا
 بوینموزی بغلشدن نفس شوم
 ایلش در بیزی درده مبتلا
 جمله اسلام اهل ایله مهری به
 سن رحیم سن دوزخی کورمه دوا

11

[موعظه در احوال فای روزگار]

CH,186
CA,18a

ایمک ای غافلر آجک کوزد کوز
 غفلته دیرمک ایکنده اوز کوز
 موت یقندر سیزه صناکوز اراغ
 قبر و کوزه وارمدن ایلک یراغ
 عاقبت چونکم ایرد هر نفسه موت
 قل یراغی اولمدن ناکاه فوت
 یول ارینه چونکه واجبدن یراغ
 دیدلر برکون کرک بیک یل یراغ¹
 معصیتدن دور شک اولک بره
 چون بلورسز وار جهانک آخری

¹ CA,18a,4

بیک یل یراق برکون کرک

قبهٔ صحرا ده اولان طاشیچون
 مسجد اقصایه قونان باشیچون
 اول نبی الله خلیل رحمان ایچون
 سفره خواننده^۱ بینر نایچون
 حضرتوکی بر بیلر قوللرحتی
 روز و شب حمد ک قلر دیلرحتی
 مہری عاصیم قہو فعلم کناہ
 جملہ فعلم ساکہ معلوم یا اللہ
 سن بیلور سن قامو حالم بن کم
 اہل جرمک قلموسندن بن کم
 سن سن او سلطان قہو بز قوللرون
 سن غنیسن بز قہو یخسوللرون
 بز خطا قلدق قہو لطف اشلہ سن
 عاصیلروک جُرمی باغشلہ سن

10φ
[شعرا این محل]

درکھو کہ طوتمشوز یوزای خدا CH,166
 CA,176
 ایلہ میشوز چوق فساد و چوق خطا
 روسیاهز پرکناہز کلّی عیب
 بینہ سندن او مرز عفو و عطا
 ظلمتیندہ قومہ عصیانگ بزى 13a
 ای قہویہ دستکیرو رہنما

¹ Л и СУ,126,9; CA,17a,10 خوانندہ

حقچون آنوکه خصم و بی امان
ایچروب زهری هلاک ائد¹ روان
کندی تندن چونکه آنوک² اولدم جنی³
جنّه⁴ الماواده اولدی مسکنی

CH,156
CA,166

حضرت حسین رضی الله عنه

10y

حقچون آنوکه چکدی چوق جفا
اولدی آخر اول شهید کربلا

CH,156
CA,17a

امدی آنده ویرلن جانلر حق
کربلا ده دوکلن قانلر حق

126

غازیلر حق شهیدلر جانچون
حسنک زهری حسینک قانچون

یولکه جان ترک ایدنلر حقچون
طوغری یولکه کیدنلر حقچون

هم حقیقت اهلنک تقواسیچون
هم طریقت اهلنک عقباسیچون

هم منور کعبه اعظم حق
هم مصفی مرده زمزم حق

هم مبارک بیت معمرک حق
هم مبرا روضه و نورک حق

هم حرم ایچره اولان دملر حق
روضیه یوز سورن آدملر حق

¹ CH,156,10 و CA,166,10 ایتد² CH,156,11 و CA,166,11 جانی

³ Там же جنت ⁴ В Л и СУ обратный порядок полустиший

бейта.

حضرت عمر رضی الله عنه

حقچون آنزکله عدل ایدی ایشی CH,156
CA,166
 دین پرلنده اول قومش ایگ¹ بئی
 قنغی یرده کیم آنی کورسه هین
 طور مزیدی آنده ابلیس لعین

^{10p}
حضرت عثمان رضی الله عنه

حقچون آنزکله آکا ابتدا CH,156
CA,166
 عادت اولمشیک حلیله حیا
 سینده سی قرآن ایله پرفورجی معرفتله دایها معبود اییدی²

^{10c}
حضرت علی کرم الله وجهه ورضی الله عنه³

حقچون آنزکله آکا اول پاک دین CH,156
CA,166
 لحمتک لعی دیدی عین⁴ الیقین
 منبع کان و سخادر اول ولی
 اولدر ر جمله ولیلر او ولی

^{10r}
حضرت حسن رضی الله عنه

¹* CH,156,1 و CA,166,1 قومشیدی اول ² CH,156,5 پر نور

³ حضرت شیریزان رضی الله عنه وکرم الله وجهه, CH,156,8 و CA,166,8

⁴ علم CH,156,7 و CA,166,7 ⁵* CH,156,8 و CA,166,8 کان

حضرت عیسیٰ علیہ السلام

حق چون آنوکه آکا ویردک رضا   CH,15a
ایلدوگ آکا سهاوستنده جا   CA,16a
هم نبیدر هم مُجَرَّد پاکدر   مسکنی شدی آنوک افلاکدر

10H

حضرت سید الانبیاء محمد مصطفیٰ صلی الله

تعالیٰ علیه وسلم

حق چون آنوکه اودرتاج مُسَلِّم¹   CH,15a
کیم کلام الله آکا اولدی نُزُل²   CA,16a
هم حبیب ایدندوگانی هم نبی
ایمده آنوک نوردن براتی حق چون⁴
ایمده آکا کوندردک قرآن حق
ایمده آنوک معراجی حق ای خدا
ایمده آنوک اولادی حق ای خدا
اولدی قاتلده قمودن³ افضل
درکهوکه اشتیاقی حق چون
ایمده آکا بلدر دوگک ایمان حق
ایمده آنوک ازواجی حق ای خدا
ایمده آنوک اتباعی حق ای خدا

10o

حضرت صدیق رضی الله عنه

حق چون آنوکه اول صادق تدر

12a
CH,15a
CA,16a

هرایشی درکاهمه لایق درر
زهد و تقوا سیدر آنک بی ریا
اولدر اول چار یار مصطفی

¹ CH,15a,4 و CA,16a,4 رسول

² Там же نزول

³ CH,15a,5 و CA,16a,5 قمودن

⁴ CH,15a,6 یرانی

شکرايدردی هر نفس هر حالنه
بقمزايدے دنیه نک¹ احوالنه

10π

حضرت داود عليه السلام

حقچون آنک قچن که² الحان ایدر
اش و جنک قاموس حیران ایدر
ایشیدنلر اول بلند آوازی
ییتورر عقلینی بولماز اوزونی

CH,146
CA,156

116

10κ

حضرت سلیمان عليه السلام

حقچون آنز که آکاعین الیقین
رام اولمشدی جیبی اش و جن
امر نه فرمان ایدے هر صبح و شام
بند ه سی ایدی قموسی خاص و عام

CH,146
CA,156

10π

حضرت موسی عليه السلام

حقچون آنز که آکا قلدک عطا
ایلدک آنک عصا سن اردها
طوری قلد وک دائیا آکا مقام
ایلدک آنزک ایله بیک بر کلام

CH,146
CA,156

¹ CH,146,3 و CA,156,2   ² CH,146,5 و CA,156,4   که   011.

حضرت ابراهیم علیہ السلام

11a

حقچون آنوکه آتدیلر روان¹ اولدے آتش آکه اولدم کاستان CH,136
 نار نمرود ایتدک آکا ضرر اولدے اول ملعون کورب زیور بر CA,15a

حضرت اسماعیل علیہ السلام^{10д}

حقچون آنوکه امر وکی روان² طوتوب ایتدے یولوکه قربان جان² CH,14a
 * فاعل مختار سن چونکم ای حق² * کسدے آنک بوغازینی بچون² CA,15a

10e

حضرت یعقوب علیہ السلام

حقچون آنوکه نیچه نیچدیل³ آقدوردی کوزلرنن قنلوسیل CH,14a
 کنج محنتده غم ایدے صدمی بیک بلاییله کچوردے بر دمی CA,15a

10ж

حضرت یوسف علیہ السلام

حقچون آنوکه مرغوب ایلدک قامودن حسن ایچه محبوب ایلدک CH,14a
 * کاه بنده کاه آزاد ایلدک³ کاه حاکم مصر و یغداد ایلدک CA,15a

10з

حضرت ایوب علیہ السلام

حقچون آنوکه آکا هر صبح و شام⁴ اولمش ایدے درد ایلله او یخو حرام CH,146
 CA,156

¹ CH,136,13 и CA,15a,1 آتدیلر

² Л,11a,5 и 6 полустишия

вымараны тушью.

³ Л,11a,12 полустишие вымарано тушью.

انبیانک نیازی^۱ حقّی یا الله اولیانک رازی حقّی یا الله

^{10a}
حضرت آدم علیه السلام

حقچون آنوکه اول ایکن عدم

CH,136
CA,146

آنی موجود ایلدوک اول قدم

اول مبارک جسمینه^۲ ویردک چودوخ

حمد ایله آچدی کوزن بولد^۱ فتوح

بغلیوب صف صف ملکلر کلدیلر

امروک ایله آله سجده قلدیلر

106

حضرت نوح علیه السلام

حقچون آنوکه آکا ویردک نجات

CH,136
CA,146

هم آکا کوسترمدک بیک یلمهات

سن عنایت قلدک اردکده طوفان

ن غرقده ویردوک جمله اعداس روا

10b

حضرت ادریس علیه السلام

حقچون آنوکه ترک ایتدکده جان

CH,14a
CA,146

آنی کوردی قامودن اول جهان

حوری و غلمانه اولد^۱ حله کار

بولدی اهل جنت ایچره اعتبار

^۱ Л н СУ,106,7

نازی

^۲ CH,136,7 н CA,146,4 قلبنه

ایتمدم هرگز جهانده ساکه لائت بر عمل
 یوقدر بر ذره خیرم چوق عصیانم مدد
 در کهوکه کلدیم اوش بیمار خرم یا حکیم
 رحمتکدن قل دوا در دیسه درمانم مدد
 رحمتک محتاجیم کلدیم طپوکه¹ یا غنی
 رحمتکدن مهرئی رد ایتمه رحمانم مدد
 106. قورتر ای کان کرم دست زبایدن یقم
 یوم محشرد قومه الهه کریبانم مدد

¹⁰
 [مناجات در طلب مغفرت]

ای خدایا طوتشتم طاپوکه یوز CH,13a
 CA,14a
 کیجه کوندز دیکشم قاپوکه کوز²
 عاجز و بیچاره و محزون و خور
 دوشتم اوش طاپوکه ایتمه بنی دور
 دوندی قاپیکده محروم بر احد
 بنی داخی ایلله یارب رد
 پاک ذاتک حوت ایچون یا الهه
 عدل و دادک³ حوت ایچون⁴ یا الهه⁵

^{1*} CH,13a,9

طپوکه کلدیم

² Л,106,3 یوز

³ CH,136,2 и CA,14a,11 هم صفاتک

⁴ Там же حقیچون

⁵ CH,136,3 и CA,14a,12 доб. 6. یا الهه

عدل و دادک حقیچون یا الهه

واریجوت میزانه بر بن روسیاه
 آغاز ایتمه^۱ کفّه می سن یا اله
 کچریکن هم صراطی بی خبر
 دوشورب ایتمه بنی زیرو زبر
 ناردوزخدن بنی سن قل امین
 سن رحیم سن ساکه صیغندم همین
 مهرئی عفوایله ای ربّ الانام
 ایتمه فاحش جرمی یوم القیام
 مجرم واکسکریم بن مبتذل
 ساکه لایق یوق الومده برعمل
 درکهکنده قاره در اشبویوزم
 قامو امروکه مطیعم یوق سوزم
 کرک ایت مقبول وکرک ایلده ردّ
 نه سوزی وار دیه مولاسینه عبد

9a
[شعر این محل]

اتمزیک بن کناه کاروکه سلطانم مدد
 یانسر نار جحیمه تا ابد جانم مدد

CH, 13a
CA, 14a

---

¹ CH, 126, 11 = CA, 136, 6 آقر اتمه

دائما خير ايشی باکا ایلله¹ خو
 دییه یم هر دم بدم آلاهو
 ذکر وکی هر دم دیدر قرآن ایلله
 صوک نفسده یولداش ایت ایمان ایلله
 دیلمی قطع ایتمه استغفاردن
 کوکلمی دوندر قهر و مرداردن
 گر سئال قبره چکسم اضطراب
 دیلموی شاشورمه آسان ایت جواب
 بنی خصومه ملامت ایلله
 عیبی ستر ایت ندامت³ ایلله
 آچلیجق هر طون یازقلو باش 10a
 ایتمه سَرَم حشر اولیجق خلقه فاش
 حضرتوکه و آریجق خَصِیم دلیم
 قاموسن خشنود ایلله یا کریم
 دفتر می صون آلومه سَر ایلله
 سن بلورسن حالی یینه سن بله
 کسیه فاش ایلله اسرار می
 یوخسه سنک ایلله یقرلر دار می
 بو خجالت باکه ییتر هر زمان
 کیم قهر کزلورم ساکه عیان

¹* CH,126,1 ۽ CA,13a,8 ایلله باکه

² CH,126,4 مکر

³ Л ۽ СУ,96,17 ندامت он.

شادئی دنیا بکا ویردی غرور
 آخرتک آخرایتک بنی دور
 پند واعظ ایتدی بکه اسر
 کلمه دی قلبومه بر ذره حذر
 ایدئ ای خلاق عالم لطفی چوق
 خلوت ایچند بنجلاین عاصی یوق
 بونجه جرم ایله سکا دوندوم مدد
 عاصیم بن سن رحیم سن اتمه رد
 کرچه ایلر عاصیلر بیک بیک کناه
 یینه سن سن بونلره¹ پشت وپناه
 قامونک سبحانی سن سلطان سن²
 کیمه یلور سن بولور سن خان سن
 غرقه ویردی بنی دریای معاص
 لطفک ایله دستگیر اول ویر خلاص
 روسیاه و پرکناه و بی مجال
 درکھوکه آخر اولور اتصال
 قومه بنی بئلکمدہ یا غنی
 قل عنایت دامن اکوستر سنی
 بودلدن ذم ایله تلبیسی کسن
 توبه و توفیقہ ایرکور هر نفس
 اولسون دل لوح جرم ایله نخاس
 کلمه سون آیینہ قلبومه پاس

¹ CH,12a,7 و CA,13a,1 آنلره

² CH,12a,8 و CA,13a,2 سبحانی سن

ایشلدم بن جهانده چوق ذنوب
 سن پناه ایتدک ای ستار العیوب¹
 ایشلدم بن بکا لائن هرکه وار
 یوز قوالغی جهانده صده وار
 بن بکا لا ییقینه ویردوم رضا
 سن سکا لایقن ایشله ای خدا²
 اختیارمله دکدر بو قضا
 نفس شوم ایلشده اقتضا³
 شدی اوش بیچاره ودرماندهیم
 بیلیم کیم نه قلم یا نیلیم
 فکر اید یجک ایتدو کیم عصیانلر
 آقدورم یا شیرینه قانلر
 باطنوی بو فکر قوزدکی بییر
 قورقتم بنی قبول ایتیمه بییر
 قویچوق یردن خلائق سرسبر
 بینی بلم قنغسندن ایدیسر
 حشر اولیچوق ای دریغای بکا
 مسکنم ایلرسه کر تحت الثری
 حق دایم⁴ ذکر ایدوب شکر ایتیم
 اشو عمرم آخین فکر ایتدم

96

1* В Л и СУ полустишие оп. 2* Л и СУ, 9a, 11 ایلر اقتضا

3* СН, 116, 9 и СА, 126, 2 نفس شوم آفی ایلر اقتضا 4 Л, 96, 1 حق دایم

قامونک فعلی دکل سندن نهان
 شرّ اکر خیرات واحسان سیئات
 ساکه صیغندق ملامت ایلمه
 صونوله شول دمکه آلیموزه برات
 جمله ایمان اهلی ایله یا آله
 رحمت ایله مهری ایتدو کده وفات

8

[مناجات در اظهار عجز نفس]

9a

CH, 11a
CA, 12a

ایمده ای دانای بینای آله
 قاموسینک حالنه سن سن گواه
 باقی سن سن جمله سی معدومدر
 جمله نونک حالی سکا معلومدر
 برسیه رویم ایشم جرم و کناه
 بنجلاین یوقدر بختی سیاه
 قوللروکک کرچه وادرجرمی چوق
 بنجلاین جرمی چوق عالمده یوق
 اتمدم درگاهکه لائق عمل
 دانشما اندوم فساد و هم خلل
 بر ایو اهلی عادت اتمدم
 فرضکه بر دم اطاعت اینمدم
 هر نفسده اشلدوم جرم و خطا
 هر فسادنه کندومه کوردم روا

بر آوج طیراغ ایکن بونلرای حق
 کوز قولاق ویردک دخی هم ال آیت
 قوللر وک کرچه کیم نقصانی چوق
 رحمتوکل حد و پایانی یوق
 لطف ایدوب قلمه نظر عصیانته¹
 قلمه بر عاصیلر وک نقصاننه
 رحمتک چوقدر، رحیم سنی خدا
 عاصی قوللر وک ایدرسندن رجا
 قوللر وک عاصیلر دیر، کرچه کیم²
 سن کریم سن آنلره ایله کرم
 قومه³ بونلر کیم ایده دایم کناه
 بیک بر آدک حرمتی چون یا الله
 [شعر این محل⁴]

زنده دللر جرم ایله بولور مہات
 لطفک ایله ویرمسک⁵ یارب حیات
 اولمسک هر دیششه سن دستگیر
 ناردن جرم اهلی بولمزدی نجات
 یزمسک دل صفحه سینہ سن سبق
 حل اولنما زید هرگز مشکلات

CH,11a
CA,116

¹ Л и СУ,86,7 عصیاننه ² CH,11a,3 کیم ³ CH,11a,4 قمو
 CA,116,7 قومه ⁴ CH,11a,5 и CA,116,8 توحید بارے عزاسمه
⁵ CH,11a,6 и CA,116,9 ویرمسک

کیمینی عاشوت زار¹ ایلدوک
 کیمینی معشوق جفا کار ایلدوک
 کیمینی فرقته نالان ایلدوک
 کیمینی وصلتده شادان ایلدوک
 کیمینه عاج² ایلدوک مردم سریر
 کیمینی بولمز کنج محنتده حصیر
 کیمینی تحصیل ایدر بی جهد کنج
 کیمینی کنج استیورک³ بولد زنج
 کیمینی شاکردر هر یارده⁴
 کیمینی مؤمن کمی انکارده
 یا الهی انس و جن وحش و طیور
 هر نه کیم عالمده قلدوک سن ظهور
 قاموسی بندکدورر آیو⁸⁶ یاوژ
 صیغنوب فضلوه طوتر ساکه یوژ
 صنعتی دورر خطا دربانلروک
 عادتی اولور عطا سلطانلروک
 هر نه دکلو قوللرک اتسه خطا
 واره جوت ییری طپکدرای خدا
 بر آوچ طپراقدردر چونکم بولار
 بونلروک مولا سیله نه بچتی وار

¹ Л, 8a, 12 حال

² Л, 8a, 14 تاج

³ CH, 106, 6 استه یه رک

⁴ CH, 106, 7 یارده

کسه بلورسن بلورسن هرکه وار¹
 هر نهانی سن قلورسن آشکار
 یوغکن انسان یرتدک بی عدد
 قدر تو که یوقدره پایان و حد
 ایلرک هر بیرینی بر ایشه طوش
 آنگ ایلله ایلدوک کولکینی خوش
 کیمینی قلدک رسول کبریا
 کیمینی قلدک ولت اولیا
 کیمینه ویردک ولایت بی شمار
 کیمینه قلدک هدایت بی قرار
 کیمینی قلدک معظم پادشاه
 کیمینی بنده آندک آکا یا اله
 کیمینی عالم یرتدوک ای خدا
 کیمینی زاهد یرتدوک بی ریا
 کیمینه ارزانی قلدوک دولتی
 کیمینه قلدوک مقدره محنتی
 کیمیسینک ایلدوک حکیم² روان
 کیمینی محکوم قلدوک هر زمان
 کیمینک وردین مناجات ایلدوک
 کیمینک بیرین خرابات ایلدوک
 کیمیه ویردک خوب جمال دخت خال
 کیمسینی ایلدوک آشفته حال

¹ CH,10a,5 نه   ² CH,10a,13 حکیم

بر فنا عالمده خد و خاله قلمه اعتبار
 اول بقا ملکنده باقی خوبلو دیدارین اوک^۱
 چرنکه خلق ایتدی خدا چار عناصردن سنی
 هیچ وجودک شهرن اگمه سن آنک مغبارین اوک^۱
 بر آوج طرقدن اتدے دست و پا و ویردی جان
 مدح اید رسک قدر تک هر دمه کار و بارین اوک^۱
 اوک حثک کورکلوجیبین کم دیدے لولاک آکا
 انبیالر سر و ویدر احمد مختارین اوک
 کر شفیع اولمق دلرسک آخرتده مصطفی
 آلتی اصحابنی هر دمه چار یارین اوک
 کافرک انکارنه کوش اتمه که اهل نادر
 مؤمنک قالوا بلی ده صدقله اقرا رین اوک
 چونکه طویمز جیفه مرداره نفسک کورکمی
 طوت ذلک امدے یتر بو دیندنک مردارین اوک^۱
 ویر خبر عصیانندن اوزکه سن نه تحصیل ایلدوک
 امدے ای مهربی بزه خلقک یتر آتا رین اوک^۳

[مناجات و مناسب احوال آی میان ^۸]

ای خدای خالق و پروردگار
عالم و دانا و بینا بر قرار

CH, 10a
CA, 106

^۱ CA, 10a, 7, 8, 9 و 106, 1 اوک он. ^۲ CH, 96, 11 کورکلوسن CA, 10a, 10 کورکلو

^۳ CH, 10a, 2 بتر اسارک ^۴ CH, 10a, 4 و CA, 106, 4 بتر اسارون CA, 106, 2 بتر اسارک ^۵ CH, 10a, 2 بتر اسارک ^۶ CH, 10a, 2 بتر اسارک ^۷ CH, 10a, 2 بتر اسارک ^۸ CH, 10a, 2 بتر اسارک

ای خدایا

که بساط ایتدک زمین اوزده چمن
 که بتوردک سنبل و سرو و سمن
 که مرغانی ایدرسن خوب لسان
 حمد ایدرلر برلکوکه هر زمان
 جمله سی امرکله اولدی هرکه وار
 جمله سی صنعکدر ای پروردکار
 76 جمله نک خلاقی سن سن یا الله
 ملک ستکدر قول سنک ای پادشاه
 مهری دپرتد و کجه² آغزکده لسان
 اوک³ حقک قدرتلرینی هر زمان
 سنی یوقدن اولدرر وار ایلین
 بر آوچ طپراقدن اظهار ایلین
 سن بو کون بقمه فنا کلزارنه
 تیز کچر موسوم⁴ قلمز یارنه

7a
[شعر این محل]

کو اوکرسک بلبلک کلشنده آه زارین اوک¹
 کل برو⁵ اشبو جهانک بی بقا کلزارین⁶ اوک
 عاقلیسک سن بو دنیا دوستلرندن چک الوک
 دنیه کیبی بی وفادر باری بریارین⁷ اوک

CH,96
CA,10

دپزند و کچه CA,10a,1 دپزند کچه CH,96,2 اوردر¹ CH,9a,12

یت⁵ CH,96,6 و CA,10a,5 موسومنی⁴ ل,76,4 اک³ ل,76,2

یاری یتزیارن^{7*} CH,96,7 و CA,10a,6 کلزارک⁶ ل,76,6 و CH,96,6

عرض ایدرسن که منور آفتاب
 که ایلرسن حجاب آکا سحاب
 هر طرفه آقدرسن آب لر
 خلق ایدرسن آبدن جلاب لر
 که زمستان کتوررسن گاه بهار
 که خزان ایلرسن و گاه لاله زار
 که کل ایله زین ایدرسن هر دیار
 که ایدرسن غنچیه همسایه خار
 که کلی همد ایدرسن بلبله
 که ویررسن جمله اوراقن یله
 که ایدرسن فرکسه زرین کلاه
 که اوررسن¹ لالیه داغ سیاه
 که ویررسن² خنده کلشنده کوله
 ایتدوررسن گاه افغان بلبله
 بلدوررسن گاه بنفشیه وجود
 خدمتک پایینه تا بوله سجود
 قدرتک زرندن ایتدوک ارغوان
 حمد کیچون سوسنه ویردک زبان
 که ایدرسن بو زمینی سبزه پوش
 که ریاحینه³ ویررسن بوی خوش

¹ CH, 9a, 6 اورورسن

² В Л وپورسن

дважды
повторено

³ Л, 7a, 14 ریچانه

ایلدک هر بر دیاری لاله زار
 کوه و صحرالرده ایتدک چشه سار
 هر طرفه آب² انهار ایلدوک
 هر حجر اوستنده اشجار ایلدوک
 قامو الوان ایلدک هرکه کرک
 یرده انسان ایلدوک کوکده ملک
 کینهی مردم کتور سن عیان
 کینهی مردم کچور، سن روان
 رنج فقرک دردنه سن، سن علاج
 هیچ قومز سن برینی بر لحظه آج
 سن یرتدک اش و جی او چمق طمو
 برلکوکه جمله شاهد در قمو
 یاره در سن خاکدن سم ایله زر
 بیتور در سن بر قوری نیدن شکر
 چوق عجایبلر دوزوب افلاکده
 غنچه لر اظهار ایدر سن خاکده
 کوستر در سن که سباده آفتاب
 برق ایدر سن که زمینه³ ماهتاب
 آق در سن قطره دن⁴ دریایری
 کوستر در سن ذره لردن خاوری

7a

زمینده³ Л, 7a, 3 آب² Л и СУ, 86, 13 صحرالرده¹ Л и СУ, 86, 12

قطره⁴ Л, 7a, 4

برس. اما یوده کوکده طولس.
 سندن ارتوق اولویوق سن اولس
 دیدۀ قلبنده اولان نور و فی
 سندن اوزکه داخیه قلمز نظر
 کوشنه افسانه تاثیر ایلمز
 دل داخی انکاری تعبیر ایلمز
 قاموسیته سنسن ای حق رهنا
 طوغری وارماین اولور سندن جدا
 کرچه کیم ظاهرده سن کوزدن نهان
 لیک باطنده عیانش هر زمان
 هرنه فلسک قدر تک و ارای قدیر
 جمله اشیا حالنه سنسن خبر
 یوغکن دیار و هم چرخ و زمین
 واریدک سن ای خداونداهمین²
 چونکه سن مقصود ایدندگ او دؤ
 بولدی امرکله عدم کلّی وجود
 چون بو عالی چتری قوردک آشکار
 خوش مزین اولدک هر صحن و دیار
 هر طوقر طاقی یرتدک یدی فروش
 کیمینی فروش ایلدک کیمینی عرش

خدا واکریم CH,8a,9 CA,86,9 کریم CH,8a,13 افکار CH,8a,9 CA,86,5 ¹

هم CH,86,3 CA,86,12 ³

[کما قال عز وجل لا تقنطوا من رحمة الله

ان الله يغفر الذنوب جميعا]

عیبکی سترایده ستار العیوب CH,76
جرمکی عفوایده غفار الذنوب CA,8a

[مناجات بحضرت خدا عز وجل⁷]

ای خداوند اکرم و بزرگوار CH,8a
ای رحیم قادر و وی بر کمال CA,8a
سن سن اول بی مثل عادل پادشاه
جمله محکومده درو بارگاه
چرخ و افلاک و زمین و آسمان
اون سکر بیک عالم و اشبوجهان
قامو مخلوقات و بواو چیت طمو
هر نه کیم وارد در بر عالمده فتو
بجر لطفک قطره سید، بی گمان
قامو سینک پادشاهی سن عیان
سن سن ای خلاق رب العالمین 86
جمله بر بیلور سنی علم الیقین

¹ CH,76,13. n CA,8a,8 باری

^{2*} اول قاضی العاجاة و مخیب الذمراه CY,8a,12
و میتر المراداة مهري حقیرة نک مناجات در

[شعر این محل]

جرم و عصیان اولدی ای دل چونکه هر دم خوشکا CH,76
CA,76
 نفس اما رویه اوید و کلمدی قورخو سکا
 علم توحید دلکدن آگسک آتیه بر نفس
 چون بلورسن آخزای غافل کرکدر بو سکا
 کلدک اوش فانی جهانیه ارتحال اشک کرک
 صوک نفسده وای اگر رحم اتیزیه هر سکا
 حقدن اوطنمه دک اولدک هر کناهه مرتکب
 اولجکک صمیه دک ای دو سیاهم توسکا²
 کچد عمرک بو جهان دارنده مهری جرم ایله
 اسلمدک³ نیته کیم ویردم نصیحت شوسکا

* * *

بولمق استرسک جهانیه دسترس CH,76
CA, 8a
 توبه¹ دلدن کد رمه هر نفس
 رحمتندن مهری قطع ایتمه رجا
 ارحم⁴ للعالمیندر اول خدا

¹ CH,76,6 هر оп. ² CA,8a,2 سکا оп. ³ CH,76,7 اسلمدک

⁴ CH,76,9 و CA,8a,5 ارجا

جان و دلدن صد هزاران آله^۱ اتباعه
ایلرم هر دم سلام و مدحله ذکر و ثنا
طاپکی چون مسند اتد^۲ رحمة رحمان سنگ
شفقتوکی روسیه مهری ایدر، سندن رجا

^۶
[فی الموعظه^۲]

امد^۳ ای بیچاره عاصی کل برو CH,7a
CA,76
نیلدک نه آلتدک جهانده^۴ ال برو^۴
نیلدک نتدک نه تحصیل ایلدوک
حقه لاثت نیجه تدبیر ایلدوک
وارمدر قلبکده حقک قورقتی
کتد^۵ فوت اولدیمی^۵ نفسک ابلیسی
علم ایلره هر دم بدم عامل میسن
یوخسه نادان ابتر و جاصل میسن
نفسی امادیه می اویدک مدام
کلمدیمی قلبکه یوم القیام
اوزکی هر دمده ویردک غفلته
نیجه ویره سن^۶ جوابی حضرته
روز و شب ایتدک کناه اوصنیه^۶ دک 9a
اول خدادن بر نفس اوتنبه دک

^۱ CH,7a,5 و CA,7a,12 طاپوکه ^{۲*} В GH و CA مطلع ^۳ CH,56,12 جهاندن

^۴ CH,7a,8 ایلرو CA,76,3 ایلرو ^۵ CH,7a,10 فوت اولدی

^۶ CH, 7a,13 ویره سن CA,76,8 ویره سن

کرچه آخر ظاهراً ولدیه ذات پاک عالمه
 قامودن معنیده سن کلدک جهانہ ابتدا
 اولمشیدک سن حرم ستر محرم ای رسول
 یوعنک انسان موجود اولدین عرض و سہا
 56 ایزلی خلقک نسیمی عالمه هر دم بدم
 خرم اولمشدر یلر شام و سحر باد صبا
 عزت ایچره کیی قلده سکا هبتا اول کریم
 تمیمی بکوزده نبیلرده دو عالمده سکا
 روز محشرده شفیع ایلغه جرم اهلنه
 ایلده سنی شفاعت معدنی کان عطا
 اولقدر عزم ایلدک فوق العالیه هر نفس
 عرش اعلا ییله بیرو اولده سکا تحت الثرا
 چون قدم بصدک فلک فرقینه ای محبوب حق
 لیلہ آلا سراده حق هر حاجتک قلده روا
 شرعک شمعند⁴ اولمشدر منور بوجہان
 شفقتک خوانندن⁵ ابروشدر قہر و روحه غدا
 دو جهانده روشن اولده چشی آنگ تا ابد
 خاک پایک جوہون هر کیسکه قلده توتیا
 اهل جرمک دردنه سنسر دو عالمده طیب
 جرمیله درمانده قلدم او مرم سندن دوا

¹ ل, 56, 4 ایلده ² Там же ³ CH, 7a, 1 и CA, 7a, 8 مطلوب

⁴ ل, 56, 6 شمعنده ⁵ CH, 7a, 2 и CA, 7a, 9 خونندن

چونکه سن ختم رسل سن¹ پر کرم
قومه بنی بن کناه ایله قلم

جریمی بلدم شفاعت قل بکا

یا رسول الله صغندم اوش سکا
عرض اولیجرت حضرتکه جمله حال

ایلمه محشر کوننده پایمال
اشبو² عاصی مهریه اول دستگیر

طاعتی یوق جرم وعصیانی کثیر
کرچه کیم اتشدنهر بیک بیک کناه

قل قاپوکده³ کلّ عیبینی پناه
آنی اوتندرمه حقن قل مدد

جرمیله قاپوکده دوشد انده رد

[قصیده در نعت رسول علیه السلام⁴]

ای کزین انبیا و منبع لطف وفا<sup>CH,86
CA,86</sup>
وی رسول کبریا محبوب مطلوب خدا

عدل بنیادنی محکم ایتد امرک نیته کم

ظلمی معدوم ایتد شرک شمس کوستودی⁵ ضیاً

چون وجودک نوردرای صورتی بدر فتر

دوشمشه سایک عجبمیدر زمینه جا^{بجا}

¹ CH,8a,11 و CA,86,4

رسول سن

² CH,86,1 و CA,86,7

اوشبو

³ CH,86,2 و CA,86,8

قتکره

⁴ CH,86,4

نعت رسول ع م

⁵ CH,86,8

کوردی

CA,86,10 در نعت رسول ع م

هرنبیه کرچه ایند^۱ برکتاب
 قامویه فزقاندن^۱ اردی فتح باب
 کلدک ایتدک دینله دنیا^۱ نور
 بلد^۱ حق سن انس و جن و مشروطیور
 کلد^۱ دینک مهری انور ایلدی
 طاعندوب کفری منور ایلدی
 کمکه ایتد^۱ سنی جاندان اختیا^۱
 اولسیر اکی جهانده بختیار
 کمکه سنکیون جهانده اچید^۱ ستم
 آکه تریاک اولور اول ستم پسند غم
 5a حکیمیه لر سنی سونلر جفا
 کورمیه لر ساکه اوینلر بلد
 تا ابد بولد^۱ سعادت اول کشتی
 نعت پاک مدحدر هر دم اشی
 کیمه کیم اولسک جهانده دستگیر
 ایکی عالمده بولور عزتله ییر
 جرم ایله بیادم ای کان کرم
 شفق تکدن او مرمر دردومه ام
 صدقله هر کیلکه ساکاطوت^۲ یوز
 3 شفق تکدن آخر اولماز نا امید^۳

¹ CH, 8a, 1 и CA, 8a, 8 قراندن

² Л, 5a, 5 طوبیدی

³ Во всех списках نا امید

هر اولوالبابه امرک پیشوا
 هر اولوالابصاره شریک رهنا
 کیم سکا قلدی جفا قلدرک وفا
 کیم سکا قلدی جزا قلدرک مه
 سکا لاشق اولدوغیچون هر عطا
 عادت اولمشدر ایا کان وفا
 شوکتوکی کورجک آی آفتاب
 سایه بانیک سکا هر دم سیلاب
 یزدی اول اسکی لوحه قلم
 اولمسک اولوردی بو عالم عدم
 اولمسک سن اولمزیک کائنات
 خار دن کل هم دخی نین نبات
 چون وجوده کلدرک و بولدرک ظهور
 دینله قلدرک جهان روینی نور
 ایرسه سندن عنایت هر قره
 طولمشیک اشبو عالم کفر ایله
 عاصی اولسه جمله عالم بی عدد
 سندن ایرسه غم دکل ذر و مد
 امتک مجرملرینک یارمول
 سن شفیع سن بچون اولور ملول
 ساکه ویرلدی نبوت ابتدا
 ذاتوکیلله بینه اولدی انتها

روح پاک خلق آید نمشد حبیب	جرم بیمارینه سن سن چون طبیب
عالی موجود ایتنا دینِ اِلَه	عالم ارواحه قلده سنی شاه
بوالبشر در کرچه آدم یارِ رسول	سنوکیله بولدی موجوداتِ اُصول
سن ابوالاِرواح ایدک ای پاک دین	اولم دین بو عالمی اشیا یقین
آب لطف و کاک ارشدی قطره یی	ظاهر اولدی آب خضرک ² چشمه یی
باد خُلقک شمه سندن بوجهان	اولدک هرا طرافنی صحرا کَلستان
معجزک ³ برج شرفده آفتاب	دعوتک اوج سباهه ماهتاب
سِدره روضک در هر صبح شام	هر خواص ارواحنه دارالسلام
بیت معبود کنایه بدر دجا	هر ذنوب امراضنه دارالشفا
اینیا لر سوری سنسن همین	ای کریم و رحمة للعالمین
حق سنی قلدی کرنیی انبیاء	اولدک حق دینک قبودرده شفاء

[هو الذی ارسل رسوله بالهدی و دین الحق
لیظهره علی الدین کله]

دید لر حق کده چون خیر الرسول CH,5a
CA,56
صدق ایله اهل عقول ایتد قبول
اولمسک اولمزدی هوکز کار بار
کلمسک کلمزدی بولیل و نهاد
46 هادی شرعک اگر اولماسه سد
کمز ایله قلمشدی عالم تا ابد

¹ Л и СУ,4a,4 خلق оп.

² Л и СУ,4a,8; CA,5a,8 خضرک

³ CH,5a,6 معجزه ک

قامودلرده همان هرواوا تسبیح پس
 نغره یا هوایله هردمده الا الله دی
 پرتو توحید شعیله¹ دلوکی انورایت
 کندوکه هردمده الهوی طورمه منقرایت²
 جان و دلدن امدی بوذکری دلکه انورایت
 نغره یا هوایله هردمده الا الله دی
 قلبکی اغوایه و برمه نفسکک و سواسله
 قومده دل آیینده سیننی کیم قله اول پاسله
 بوکلای دلدده یادایت هرفنن اخلاصله
 نغره یا هوایله هردمده الا الله دی
 مهری کواعی³ دکلسک حق⁴ تائی آچ کوزک
 دایم الا هوایله غفلتدن اویر کندوزک
 هر سحر بنیک عنبر ایله درگاهه طوبه و فحیه یوزک
 نغره یا هوایله هردمده الا الله دی

[نعت رسول علیه السلام⁵]

ای کریم و مظهر و نور خدا	شاه اقلیم رسالت مصطفی
ای رسالت کشورینه پادشاه	وی شریعت تعنتنه صاحب کلاه
ای حبیب الله وی تاج رسل	قامودن اوک حق سنی آیت قبول
سن قوم و رسللرک سلطان سن	سن قوم و مؤمنلرک جانا من سن

CH,46
CA,46

4a

رهبر Там же.² شعیله توحید CH,46,2 و CA,46,5^{1*}

CH,46,8 و CA,46,9³

اعبا

CH,46,8⁴

طانی

CU,36,18⁵

فی نعت رسول الله صلى الله عليه وسلم

چون ایدر هر شینه بر آیت دلیل
کم کما سنز بر در اول ربّ جلیل

[فنی کلّ شیئی آیه تدلّ علی الله واحد]

قامو عالم طولیدر الله ایله 36
CH,4a
CA,4a
سندده پاک ایت قلبک الا الله ایله
کر دلر سک بوله سن مقصود کی²
مهري یاد ایت هر نفس معبود کی³

³
[فنی توحید الباری عزّاسه]

جمله اشیا ناک فتو توحیدی الا الله دی CH,4a
CA,4a
جمله مخلوقک فتو مقصودی⁵ الا الله دی⁴
جمله موجودک فتو مسجودی الا الله دی⁴
نعره یا هو ایله هر دمده الا الله دی
طالب حق اولمغه دائم سکا ارشاد ایدر
قید حقدن غیر پسندن نفسکی آزاد ایدر
جرم یقمش قلبکی توحید ایله آباد ایدر
نعره یا هو ایله هر دمده الا الله دی
هر اراده حقّی یاد ایت یاد قلمه بر نفس
غیری سوز حاجت دکلدیر عارفیسک سوز کس

¹ CH,4a,4 و CA,4a,8 شیئی ² CH,4a,7 مقصودی ³ Там же معبودینی

⁴ CH,4a,9,10 و CA,4a,11,12 در الله ⁵ Л,36,4 نعره یا هو ایله هر دم صد

قاموسی بندکدر سن پادشاه

کیم سنک حکمکده در بو بارگاه
قدرتک سترینه ادراک¹ ابره مز
حکمتک فکر² ایدن عقلن دیره مز³
هرنه کیم بو عالم اشیاده وار
دیر که سندن غیریوق پروردگار
بو محقق ثابت اولد⁴ حقدر
تکری بردر آندن ارتوق⁴ یوقدر
کر شریکی⁵ اولسه تایوم القیام
بولیمزدی⁶ اشبر عالم هیچ نظام

[لوکان فیهما الهة الا الله لفسدتا]

ایده نیچه پادشه در کورآنی CH,36
CA,4a
جمله کوزر کوز آچوب کوزلرآنی
جمله عیدک شاهی در اول پادشاه
جمله نک مقصودی دراو بو اله
جمله سی علمنده نادندر آنک
جمله سی امرنده حیراندر آنک
برلکینه کلّیسی⁷ اقرار ایدر
کافراولور هرکه آگا انکار ایدر

¹ CH,36,8 ابرمز CA,36,9 ارمز ² Л,3a,7 ذرین ³ CH,36,8 و برمز CA,36,9

⁴ Л,3a,9; CH,36,10 و CA,36,11 ارق ⁵ SH,36,12 شریک ⁶ CH,36,11 بولمز ایدی
CA,36,12 بولمز ⁷ Л и СУ, 3a,15 کلّیسی

هر نه دكلو كم جهانده وار ائاس
 قامو سندن رحمت ايلر التاس
 قدر تو كه خلق عالم لا دييز
 در كهو كه كه درر اعلى دييز
 قامويه سنسن ويرن خنبشلىرى
 قاموسى سندن او مرنخشلىرى
 عقل كل جهد ايدوب اولابى مجال
 اتنيه كيفيتكدن قيل و قال
 كمه بلمز كيم نه در ماهيتك
 سن عليم سن سن بلورسن حكمتك
 بر شجوده بتوررسن كل دكن
 خلق ايدرسن خاكدن وجه حسن
 36 حكمتوكيله كلور بو سال وماه
 قدر تو كيله طورر بو بارگاه
 حكمتوكيله اولد چرخ وآسمان
 قدر تكله اولد كيوان پاسبان
 در كهك درد اهلنك درماني در
 باقى سنسن جمله عالم فاني در

[كما قال الله تعالى كل من عليها فان ويبقى وجهه]

ربك ذو الجلال والاكرام]

پادشه سن بي شريك و بي وزير
 امرك ايله سى ايدرسن شمس و منير

CH,36
CA,36

26 برکوه شگمز یوق ای رحیم
 ایکی دین¹ دل سکا اولسون دیم
 جمله عالم خلقی آچوب کوزلرین
 طاپرکه طوتوب طوردر یوزلرین
 سندن او ملر قهرسی رحمتی
 ناتوانلر سندن استر نصرت
 رحمتک دریاسنه یوقدر کنار
 ای کریم و ای رحیم و کرد کار
 دلده اسک خلق عالم ذکر اید
 مؤمن اولان برکوه شکر اید
 حکمتکله آقیدر آب حَجَر
 قدر تک ویر² قوری نیدن شکر
 امرکیله بر فلک اتمز شرار
 حکمتوکیله کلور لیل و نهار
 ابتداکه یوقدر³ هیچ انتها
 سن سن اول سن سن آخرای خدا
 اون سکر بیک عالمک سبحان سن
 یاره دلشک قهر سلطان سن⁴
 جمله مخلوقک بلور سن حالنی
 هر نه وجهیله کچراحوالنی
 سن یوقدرک بی تکلف عالمی
 سن یوقدرک بی تردد آدمی

¹ CH, 26, 10   آئی دین   CA, 26, 10   ² Л, 26, 6   ویردی

³ CH, 3a, 4   ابتدا یوقدر اکا   ⁴ CH, 3a, 5   سلطانی سن

مهري مجرملري دوزخده¹ قومر
 کيچه کونند ز د لکنده ذکر ايله
 ايله در² بي کبان بهشته سي
 شفقت لا اله الا الله
 عادت لا اله الا الله
 مدحت لا اله الا الله

2

[تضرع نامه مهري حقيره]

اي کريم و قادر و حي و ابد

CH,26
CA,26

وي قدیم و صانع و فرد و صمد³
 بي وزير و بي نظير و بي مثال
 بي ملال و بي زوال و ذو الجلال
 رازق و رزاق و حي و لا يموت
 جمله اشيايه و يرن⁴ هر دمده قوت
 قاضي الحاجات سنسن اي کريم
 سنکه رب العالمين سن اي رحيم
 جمله خلقتک خالق معبودي سن
 جمله عبدک جانله مقصودي سن
 سن احدسن بردخي بوقدر اله
 برلکوکه جمله اشيا در کواه
 خاکدن خلقت ايلدک آدم عيان
 سن يرتدک انس و جني بي کبان
 هم ازل سن هم ابدسن هم صمد
 اي صفاتي قل هو الله احد

¹ طهوده CH,2a,11 = CA,2a,10

² الدر CA,2a,12

³ احد CH,26,2 = CA,26,2

⁴ ويرد Л = CY,2a,12

قدرت	لا اله الا الله	یزدی جان لوحه سنده بسم الله
همت	لا اله الا الله	کوسترد طوغری ¹ یول بجد الله
شهرت	لا اله الا الله	دو جهانده طولیدردر لا شک
صحبت	لا اله الا الله	اهل عشق دلرون مشرت ایدر
شربت	لا اله الا الله	ارکور ² رخته دلره صحت
قربت	لا اله الا الله	اکدر سنی حقه بر دمه
نوبت	لا اله الا الله	اورولورتا اولنجه یوم قیام
نصرت	لا اله الا الله	طغیدور لشکرینی ابلیسک
طلعت	لا اله الا الله	ظلمتینی دِلک منور ایدر
حسرت	لا اله الا الله	یدقدرتله سنک خارده ویر
قوت ⁴	لا اله الا الله	ویردی مفتاح غیبی جان ودله
طاعت	لا اله الا الله	قلبکی غلّ و غشدن ایلر پاک
حکمت	لا اله الا الله ⁵	کوسترد اهل عشقه اسراری ^{2a}
هیبت	لا اله الا الله	هردم اندامه لوزه لر دوشور
نعمت	لا اله الا الله	طویر خلقی خون ⁶ رحمتله
لذت	لا اله الا الله	جان دماغن طولو مکور ایدر
کسوت	لا اله الا الله	اهل توحیده تاج دولتدر

¹ Л,16,2; CH,16,3 и CA,16,2 طوغر ² CH,16,8 اهرکور

³ Л,16,7 اورولر CH,16,8 اوردر CA,16,7 اورلر

⁴ Л и СУ,16,12 حسرت ⁵ Л,16,13 и 2a,1 бейт вписан дважды

⁶ Л и СУ,2a,3 и CA,2a,7 ! خون

دیوان مہری

باش رداکٲور
و . اصلانوف

خطاط
غ . دارآبادی

ОПЕЧАТКИ И ИСПРАВЛЕНИЯ

Стр.	Строка	Напечатано	Следует читать
6	1 сн.	۱۳۳۰	۱۳۳۰
22	4 св.	حصير	حصير
30	17 св.	بختی	بختی
57	6 сн.	сухбатлар	сухбатлар
66	8 сн.	خوفدر	خوفدر
75	17 сн.	CA, 25a, 10	CA, 27a, 8
77	пример, отмеченный сноской 234 (строки 8—10), следует читать после примера, отмеченного сноской 231 (строки 1—2 св.).		
80	2 св.	الم	الم
82	11 св.	ويردميسه	ويردميسه
86	8 св.	طويه	طويه
89	7 св.	-layin	-layin
99	8 сн.	لا	لا
102	14 св.	edebiyati	edebiyati
103	17 сн.	1332	1328
104	4 сн.	urque	turque

آسیا خلقلری انستیتوسی

مهری خاتون
دیوان

تفقیدلی متنی ترتیب ایدن
وکیرش مقاله سینی یازان
یده نا ماستاقووا

موسقوا ۱۹۶۷

سوویت سوسیالیست جمهوریتلری بیرلگی بیلیم آقاده میسی

دوغو خلقلری ادیبی عابدهلری

متنلر
کوچک سری

۹

«ناوقه» باصم اوی
دوغو ادبیاتنک باش رداکسیونو

مہری خاتون

دیوان